ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ

TEFSİR OKUMALARI

ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ

TEFSİR OKUMALARI

YAZARLAR
Prof. Dr. Ömer ÇELİK
Adem YENİHAYAT
Halit KURTOĞLU

Editör
Kenan DEMİRTAŞ

Dil Uzmanı
Ahmet POLAT

Görsel Tasarım Uzmanı
Barış CAN

Kapak Tasarımı
Rümeysa ERDOĞAN

Ölçme Değerlendirme Uzmanı
Mehmet Akif KARAKUŞ

Program Geliştirme Uzmanı
Hasan TOPAL

Rehberlik Uzmanı
Esra DEMİR

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

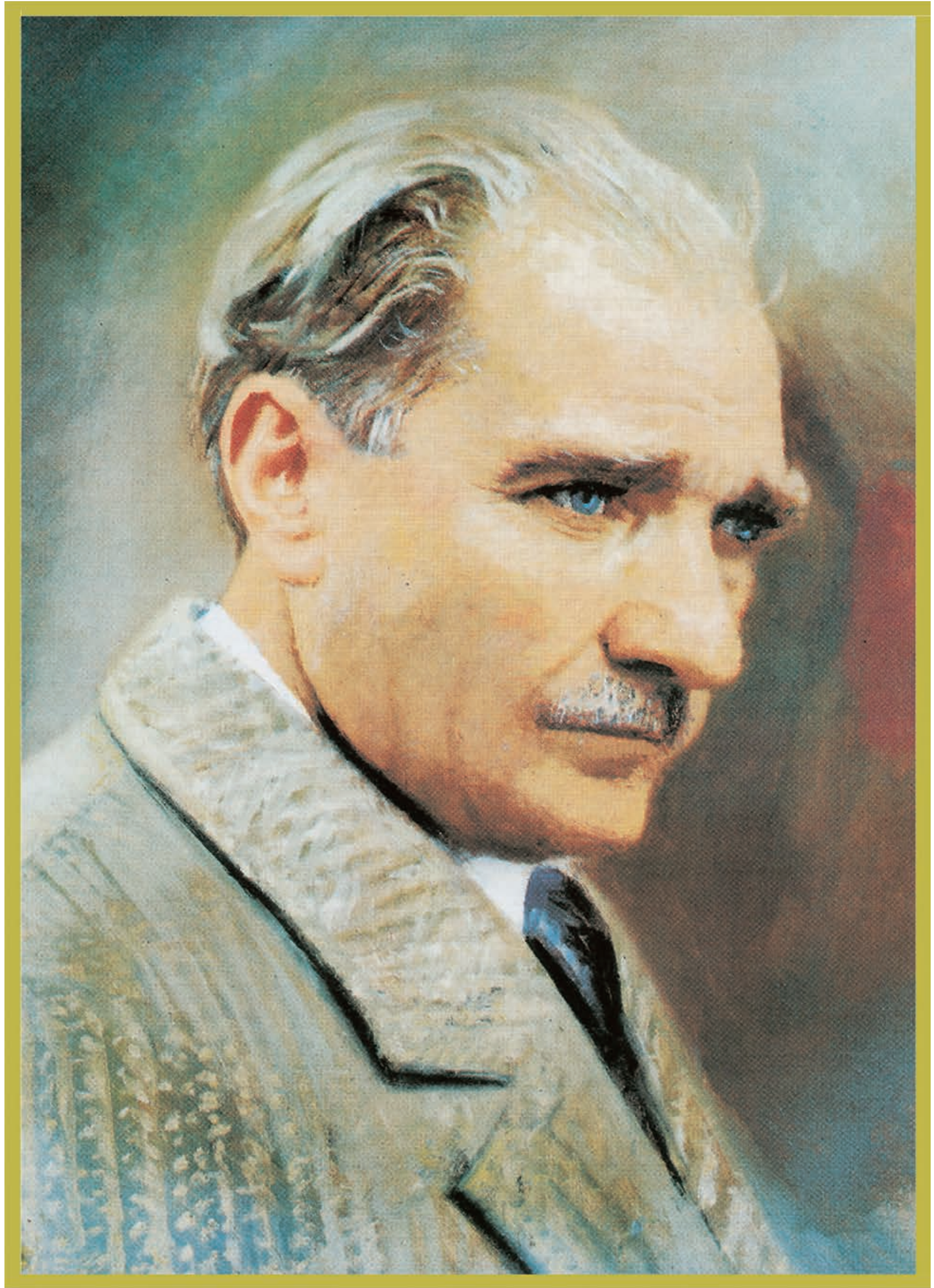
ATATÜRK'ÜN GENÇLİĞE HİTABESİ

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

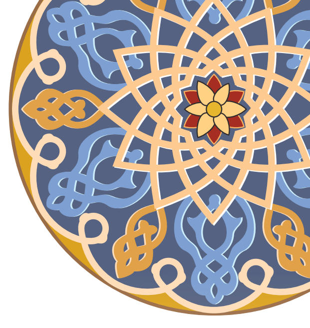
Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

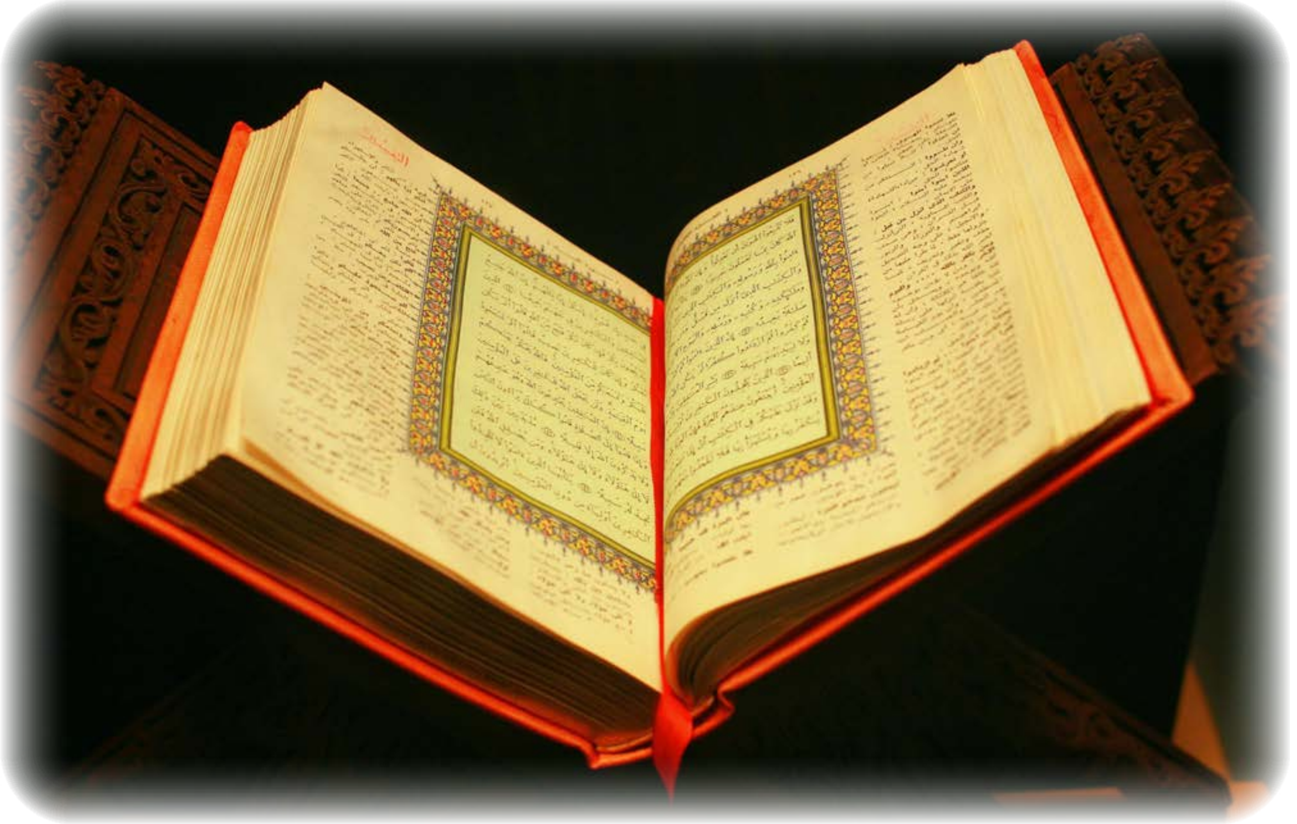

1. ÜNİTE

KUR'AN'I ANLAMAYA GİRİŞ

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Kur'an kelimesinin türediği kökleri, bu köklerin manalarını ve birbirinden farkını araştırınız.

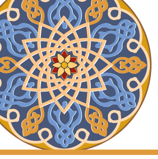
2. Kur'an'ın Arapça inmiş olmasının sebep ve hikmetini öğreniniz.

3. Kur'an vahyi ile sünnet vahyi arasında kaynak ve kuvvetlilik itibariyle bir fark var mıdır, inceleyiniz.

4. Kur'an'ın bütün ayetlerinin evrensel olup olmadığı ile ilgili tartışmaları değerlendiriniz.

5. Peygamberimiz'in (s.a.v.) mucizeleri ve bunlar içinde Kur'an'ın konumunu inceleyiniz.

6. Kur'an'ı doğru anlamak için meal mi, tefsir mi?

1. Kur'an'ın Tanımı

"Kur'an" kelimesinin menşei ve anlamı hususunda farklı yorumlar yapılmıştır. Bu kelime; türemiş veya türememiş, hemzeli veya hemzesiz oluşuna göre anlamlandırılmıştır:

Türememiş olduğunu söyleyenler, bunun Tevrat ve İncil gibi Peygamberimiz Hz. Muhammed'e (s.a.v.) inen kitaba verilen özel bir isim olduğunu savunurlar. Bu bakımdan ona belli bir sözlük anlamı vermezler.

Türemiş olduğunu söyleyenler de bu kelimenin hemzeli veya hemzesiz oluşu konusunda ikiye ayrılırlar:

Hemzeli olduğunu kabul edenlere göre Kur'an:

• "Toplamak" anlamına gelen اَلْقَرْءُ (el-kar'u) kelimesinden türemiştir. Geçmiş kitapların meyvelerini topladığı; müjde, korkutma, emir, yasak, kıssa, sure ve ayetleri bir araya topladığı için bu adı almıştır.

• "Okumak" anlamını taşıyan قَرَأَ (karae) fiilinden türemiştir.Bu fiil فُعْلَان veznine göre çekim yapılmış ve "Okunan bir kitap" adını almıştır.

Hemzesiz olduğunu kabul edenlere göre ise Kur'an:

• "Delil, burhan, ipucu" anlamına gelen قَرِينَةٌ (karine) kelimesinin çoğulu olan قَرَائِنُ (karain)'den türemiştir. Ayetleri muhteva, nazım, vezin, fasıla ve ahenk yönünden birbirine benzediği ve birbirine delil olduğu için bununla adlandırılmıştır.

• "Bir şeyi diğerine yaklaştırdı." manasındaki قَرَنَ (karane) fiilinden türemiştir. Sureleri, ayetleri ve harfleri birbirine yakın ve bitişik olduğu için bu ismi almıştır.[1]

İslam âlimlerinin çoğu Kur'an kelimesinin "okudu" anlamına gelen "karae" kökünden türediği görüşünü tercih etmişlerdir.[2]

TARTIŞALIM

Kur'an'ın özellikleri ile onun türediği

toplamak,

okumak,

delil olmak,

bir şeyi diğerine yaklaştırmak gibi anlamlar arasındaki ilişkileri düşünüp arkadaşlarımızla tartışalım.

Bir hidayet ve i'caz kitabı olan Kur'an-ı Kerim'in farklı tarifleri yapılmıştır. Bu tarifler yapılırken, Kur'an'ın sahip olduğu pek çok özelliklerden en önemlileri göz önünde bulundurulmuştur. Bu tariflerin en kapsamlı olanlarından bir kaçı şöyledir:

• "Kur'an, Hz. Muhammed'e (s.a.v.) vahiy yoluyla indirilmiş, mushaflarda yazılmış ve ondan tevâtür yoluyla şüphesiz bir şekilde nakledilmiş olan kitaptır."

1 Zerkani, Menâhilu'l-İrfân, C. 1, s. 16-17; Ömer Çelik, Tefsir Usulü ve Tarihi, s. 29-30.
2 İsmail Cerrahoğlu, Tefsir Usulü, s. 32.

• “Allah Teâlâ (c.c.) tarafından elçisi Hz. Muhammed’e (s.a.v) Arapça olarak indirilip bize tevâtüren nakledilen apaçık kitaptır.”

• “Kur’an Hz. Muhammed’e (s.a.v.) vahiy yoluyla indirilmiş, mushaflarda yazılmış, tevâtürle nakledilmiş, tilavetiyle ibadet olunan mu’ciz bir kelamdır.”[3]

Bu tarifler, birbirini tamamlayıcı mahiyette olup aralarında herhangi bir zıtlık ve çelişki yoktur. Yalnız son tarif, diğerlerinden daha kapsamlı ve muhteva bakımından daha geniştir. Bu tarifte Kur’an’ın beş önemli özelliği dile getirilmektedir:

• O, son Peygamber Hz. Muhammed ‘e (s.a.v) vahyedilmiş bir kitaptır. Bu kayıtla onun, ilahi kaynaklı olduğu ifade edilmekte, diğer peygamberlere indirilen kitaplar ve Resulullah’ın (s.a.v.) söylediği sözler tarif dışında kalmaktadır.

• Kur’an mushaflarda yazılı bulunmaktadır. Peygamberimiz (s.a.v.) zamanında hurma kabuğu, deve kemiği, parşömen kağıdı vesaire gibi çeşitli yazı malzemelerine dağınık bir şekilde yazılmış, pek çok hafız tarafından ezberlenerek koruma altına alınmış ve daha sonra da mushaflarda çoğaltılan bu ilahi kelama hiçbir insan sözü karışmamıştır.

ÖĞRENELİM

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) Kur’an-ı Kerim’i şöyle tarif etmektedir:

“Kur’an-ı Kerim:

- Vukû bulacak her türlü fitneye karşı insanı selâmete erdiren,

- Önceki toplumların haberlerini, sonrakilerin durumlarını, insanlar arasında meydana gelecek hâdiselerin hükümlerini ihtiva eden,

- Hak ile bâtılı tefrik eden, Mâlayâni olmayan, Kendisini terk eden azgını Cenab-ı Hakk’ın helak ettiği,

- Onun dışında hidayet arayanı Allah’ın (c.c.) dalalete düşürdüğü,

- Hak Teâlâ’nın (c.c.) sapasağlam ipi, zikr-i hakimi ve sırat-ı müstakimi olan,

- Kendisine bağlananların hiçbir zaman sapmadığı, onu söyleyen dillerin yanılmadığı, alimlerin kendisine doyamadığı,

- Çok tekrardan dolayı tâzeliğini asla kaybetmeyen, üstünlüğü ve mucizeliği asla nihayete ermeyen,

- Cinlerin, dinledikleri zaman; “**Gerçekten biz, hayranlık veren bir Kur’an dinledik.**” (Cin suresi 1. ayet) demekten kendilerini alamadıkları,

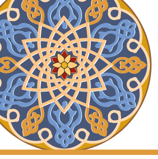
- Kendisiyle konuşanların doğru söylediği, onunla hüküm verenlerin isabet ederek adil davrandığı,

- Onu tatbik edenlerin ecir gördüğü,

- Ona çağıranın dosdoğru yolu bulduğu ilahi bir kelamdır.”

(Tirmizi, Fedailü’l-Kur’an 14; Darimi, Fedailü’l-Kur’an 1)

3 Zerkani, Menâhilu’l-İrfân, C. 1, s. 17-19; Ömer Çelik, Tefsir Usulü ve Tarihi, s. 30.

• Kur'an, yalan üzere birleşmeleri aklen mümkün görülmeyen pek büyük bir topluluk tarafından zamanımıza kadar tevâtüren nakledilegelmiştir. Bütün sureleri, ayetleri ve kelimeleri bir ilahi vahiy olarak sabittir. Bu kitabın hiçbir ayeti kaybolmamış, hiçbir kelimesi değişmemiş ve bozulmamıştır.

• Kur'an, tilavetiyle ibadet olunan bir kitaptır. Onun dışında herhangi bir sözün tilavetiyle ibadet edilmiş olmaz. Kur'an; insanlığın, bir benzerini, hatta kısa bir suresinin benzerini getirmekten aciz kaldığı ilahi bir kelamdır. O, yüzyıllardan beri çeşitli ayetleriyle düşmanlarına meydan okuduğu hâlde, onun bir benzerini getiren olmamıştır ve olamamaktadır.[4]

SORALIM CEVAPLAYALIM

1. Kur'an kelimesinin lügat manaları nelerdir?
2. Kur'an'ın tarifi nasıldır?

2. Kur'an'ın Hayatımızdaki Yeri ve Önemi

Kur'an-ı Kerim; kullarını çok seven, rahmet ve bağışlamasıyla esirgeyen, onları sayısız nimetleriyle donatan Yüce Rabbimizin katından gönderdiği iki cihanın huzur ve mutluluk haritasıdır. Rahmân olan Allah'ın (c.c.) en büyük rahmet tecellisidir.

YORUMLAYALIM

"Rahmân; Kur'an'ı öğretti. İnsanı yarattı. Ona anlayıp açıkça anlatmayı öğretti" (Rahmân suresi 1-4. ayetler) ayetlerini, Kur'an'ın insan için en büyük rahmet oluşu açısından yorumlayınız.

DEĞERLENDİRELİM

"Kendisinde hiçbir şüphe bulunmayan şu yüce kitap, takvâ sahipleri için bir yol göstericidir."

(Bakara suresi 2. ayet)

"Hiç şüphesiz bu Kur'an, insanları her hususta en doğru yola, en sağlam ve en isabetli tutuma iletir. Sâlih ameller yapan mü'minlere, kendilerini çok büyük bir mükafatın beklediğini müjdeler. Ahirete inanmayanlar için ise can yakıcı bir azap hazırladığımızı haber verir."

(İsrâ suresi, 9-10. ayetler)

Yukarıdaki ayetlerin mesajlarını, Kur'an-hayat münasebeti açısından değerlendiriniz.

4 bk. Zerkani, Menâhilu'l-İrfân, s. 21-22; Ömer Çelik, Tefsir Usulü ve Tarihi, s. 30-31.

Sen bundan önce
ne bir yazı okur,
ne de elinle onu yazardın.
Öyle olsaydı,
bâtıla uyanlar
kuşku duyarlardı.

Ankebut suresi 48. ayet

Bu yüce kitap, çeşitli musibetlerle ve imtihanlarla dolu hayat dershanesinin en önemli ders kitabıdır. Hayat bu ders kitabına göre düzenlenecek, planlanacak, bu kitap hayatın kılavuzu kılınacak, ahirette de hesaplar bu kitabın ölçülerine göre yapılacaktır. Ferdin, ailenin, toplumun ve tüm insanlığın özellikle dinî ve manevi hastalıklarını tedavi edip iyileştirecek ilaçlar bu yüce kitabın eczanesinden alınacaktır.

PAYLAŞALIM

Ankebût suresi 48-50. ayetler ile Cuma suresi 2. ayetinin meallerini okuyup bunlardan çıkacak sonuçları arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kur'an-ı Kerim, insanlığa ebedi kurtuluş yollarını ve yükseliş ufuklarını gösteren, eşsiz hükümler, sayısız hikmetler, engin manalar ve mucizelerle dolu bir hidayet ve istikamet kitabıdır. Onun kaynağı tamamen ilahidir. Onda en küçük bir beşer izine rastlamak mümkün değildir.

BUNLARI BİLİYOR MUYDUNUZ?

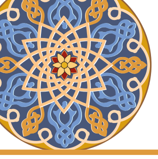
Hz. Ömer (r.a.) ve Hz. Osman (r.a.), her sabah kalktıklarında Mushaf-ı Şerîf'i hürmetle öpmeyi âdet hâline getirmişlerdi.

Hz. Ömer'in (r.a.) oğlu Abdullah, her sabah Mushaf-ı Şerîf'i eline alır, büyük bir ta'zimle öper ve duygulu bir şekilde: "Rabbimin ahdi, Rabbimin apaçık fermânı!" diye bağrına basardı.

(Kettani, *et-Teratübü'l-idariyye,* C. 2, s. 196-197)

İkrime (r.a.) Mushaf-ı Şerif'i alır, yüzüne-gözüne sürerek ağlar ve: "Rabbimin kelamı! Rabbimin kitabı!" diyerek Cenâb-ı Hakk'a olan tâzîm ve muhabbetini ifâde ederdi.

(Hakim, *el-Müstedrek,* C. 3, s. 272)

Bu gerçekler açısından bakıldığında öncelikle, Allah Teâlâ'nın (c.c.) muradına uygun olarak planlanıp düzenlenmesi gereken ulvî bir hayatın temeli olan bu ilahî fermana, bâki/sonsuz olanın fâni/geçici olana üstünlüğü ölçüsünde yüksek bir önem ve saygı göstermek gerektiği açık bir hakikattir. Bunun nasıl yapılacağı hususunda Kur'an'ın ilk muhatapları olan sahabe neslinden alınacak örneklere bakılabilir. Nitekim sahabe nesli, Kur'an'a büyük bir saygı ve sevgi göstermişlerdir. Hele hele onun öğrenilmesi, öğretilmesi ve tebliği uğrunda fedakârlıkta bulunmayı canlarına minnet bilmişlerdir.[5]

Rabbini gerçekten seven bir mümin, Peygamberimiz'i (s.a.v.) ve sahabeyi de kendine örnek alarak Kur'an-ı Kerim'i bir ömür elinde, dilinde, kalbinde ve hayatının merkezinde tutar. Onu gözünün ışığı, gönlünün sevinci bilir ve onu başının tacı eder. Böyle müminlere de öte alemde yıldızları kıskandıran parlaklığıyla nurdan taçlar lütfedilir. Bu husus hadis-i şerifte şöyle müjdelenmektedir:

"Kim Kur'an-ı Kerim'i okur ve onunla amel ederse, kıyâmet günü ebeveynine bir taç giydirilir. Bu tâcın ışığı, güneş dünyadaki bir eve konulduğunda onun vereceği ışıktan daha güzeldir. Öyleyse Kur'an-ı Kerim'le bizzat amel edenin ışığı nasıl olur, düşünebiliyor musunuz?"[6]

OKUYALIM - DEĞERLENDİRELİM

Bizim en güzel örneğimiz olan Resulullah'ın (s.a.v.) Kur'an-ı Kerim'le ülfet ve ünsiyeti zirve seviyedeydi. Her vesîleyle Kur'an-ı Kerim okurdu:

İslam'ı tebliğ ederken,

İyiliği emredip kötülüğü yasaklarken,

Ashâbı ile sohbet ederken,

İnsanlara dinî meseleleri anlatırken,

hep ayetlerden misal verir ve ayetleri izah ederdi. Ayrıca gece ibadetlerinde ve bilhassa teheccüd namazlarının kıyamlarında uzun uzun Kur'an okur ve buna her gün düzenli bir şekilde devam ederdi.

Ashab-ı kiram da, Kur'an-ı Kerim'i çokça okur; onu okumadıkları ve sayfalarına bakmadıkları bir günün geçmesini istemezlerdi. Günlerine Kur'an ile başlar, göz rahatsızlığı olanlara da Mushaf-ı Şerif'e bakmayı tavsiye ederlerdi.

(bk. Heysemi, *Mecma'u'z-zevaid,* C. 7, s. 165)

Şu bir gerçek ki; bu dünya şartlarında yanlışları terkedip doğru bir bilgi sahibi olabilmenin, gafletten kurtulup zikirle uyanmış bir gönle sahip olabilmenin ve Rabbimizle beraberliği temin edebilmenin en sağlam yolu, yine O'nun yüce kelamı vesilesiyle O'na yönelmektir. Nitekim hadis-i şeriflerde şöyle buyrulmuştur:

5 Ömer Çelik, Hakk'ın Daveti, C 1, s. 8.
6 Ebû Dâvûd, Vitir 14

"Kur'an, bir ucu Allah'ın (c.c.), diğer ucu da sizin elinizde olan sağlam bir ip gibidir. Ona sıkıca sarılın. İşte o zaman sapıtmaz ve helak olmazsınız."[7]

"Sizden biri, Rabbine yalvarıp O'nunla konuşmayı severse kalp huzuruyla Kur'an okusun."[8]

Ashab-ı kiram, Kur'an'a büyük bir aşk ve sevgi ile bağlandılar. Maddi bakımdan fakirlik ve çaresizlik içinde olsalar da Kur'an'ın getirdiği hayat nizamıyla âdeta cennet ikliminde gerçek huzuru yaşadılar. Tıpkı Peygamberimiz (s.a.v.) gibi canlı bir Kur'an olabilmenin gayret ve heyecanı içinde kulluk gereklerini derin bir muhabbet ve üstün bir fedakârlıkla yaptılar. Kur'an'ın tebliğini ve davetini dünyanın dört bir yanına ulaştırmak için mallarını ve canlarını cömertçe harcadılar. Onlar Kur'an ayetleriyle böylesine içli dışlı idiler. Kur'an'la böylesine kalbî alaka ve irtibat hâlinde, feyz ve ruhaniyet dolu bir hayat yaşadılar. Onların ana gündemi Kur'an'dı. Kadın-erkek, genç-yaşlı, zengin-fakir herkesin gündeminde öncelikle ve özellikle Kur'an vardı.

ARAŞTIRALIM

Kur'an'ın hayatımızdaki yerini ve önemini anlayabilmek için Peygamberimiz'in (s.a.v.) ve sahabenin bir günlük hayatlarında Kur'an'la olan ilişkilerini ilgili kaynaklardan daha detaylı bir şekilde araştıralım.

Sahabe hanımlar akşam eve gelen beylerine: "Günün nasıl geçti, eve ne getirdin?" diye sormak yerine, o gün inen ayetleri ve Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) hadislerinden neler öğrendiklerini sorarlardı.

Peyderpey inen ayet-i kerimeler, yeni yeni kurulup gelişmekte olan genç İslam toplumunun dünya görüşünü, düşünce ve duygularını, akıl ve gönül dokusunu sistematik bir şekilde ve pek ustaca inşa etmekteydi. Zaten Kur'an'ın gönderilişindeki temel gayelerden biri de buydu: Yani ferdi, aileyi, toplumu ve sözüne kulak veren tüm insanlığı devamlı bir şekilde gerçeğe ve iyiliğe yönlendirerek onları huzura kavuşturmaktı. Nitekim asr-ı saadet toplumu geçtiği merhaleler ve ulaştığı manevi seviye neticesinde insanlık tarihine faziletler medeniyeti armağan eden örnek bir nesil hâline geldi.

Şunu unutmamamız gerekir ki ne Peygamberimiz'in (s.a.v.) ne de sahabenin Kur'an'la münasebetleri, sadece onun lafızlarını seslendirmekten ibaret bir okuma tarzında değildi. Onların, iniş bakımından ilk ayet olan **"Oku!"**[9] emrinden anladıkları şuydu:

- Kur'an'ın ince manalarını, derin hikmetlerini ve yüce hedeflerini anlamak
- Her bir ayeti âdeta dipsiz bir kuyuya bakarcasına derin bir nazarla okumak
- Ondaki, insanın gönül ve ruh alemini nurlandıran ve süsleyen ilahî nükteleri kavramak
- Onun getirdiği sistemi, sistemli bir şekilde hayata tatbik etmek.

7 Heysemî, Mecma'u'z-zevâid, C. 9, s. 164
8 Süyûtî, Câmi'u's-sağîr, C 1, s. 13/360
9 Alak suresi, 1. ayet.

• Böylece ruhlarına incelik, zarafet ve derinlik, hayatlarına da yüce bir ahenk ve anlam kazandırmak.

Bunun içindir ki Hz. Ömer (r.a.):

"Bakara suresini on iki senede tamamladım ve şükrane olarak bir deve kurban ettim." buyurmuşştur.[10]

Hz. Ömer'in oğlu Abdullah (r.a.) da Bakara suresini öğrenip hayatına tatbik etmek için ayetleri üzerinde tam sekiz sene çalışmıştır.[11]

Bir zat, Zeyd b. Sâbit'e (r.a.) gidip, Kur'an-ı Kerim'in bir haftada hatmedilmesi hususunda ne düşündüğünü sormuştu. O da; "İyi olur" dedikten sonra şöyle devam etti:

"Fakat ben on beş veya yirmi günde bir hatim yapmaktan daha çok hoşlanırım. Neden diye sorarsan, bu takdirde Kur'an ayetlerindeki hikmet ve ibretler üzerinde daha iyi düşünüp manalarını daha anlarım."[12]

Süleyman Darani (k.s.) da Kur'an-ı Kerim hakkındaki duygu derinliğini şu sözleriyle ifade eder:

"Ben bir ayet okurum, dört-beş gece onu düşünürüm, onu iyice hazmetmeden başka bir ayete geçemem."[13]

Nakledilen bu bilgilerden şu sonuca ulaşmak mümkündür ki hayatımız için pek anlamlı bir kitap ve çok önemli bir kaynak olan Kur'an'ın sadece lafzını okumakla kalmamalıyız. Okumakla birlikte tefekkür ve duygu derinliği içinde onu anlayıp yaşamaya çalışmalıyız.

İnsan, Kur'an'ın sırlarına ancak derin düşünce, yüksek ahlak ve güzel ameller sayesinde elde ettiği tertemiz bir kalp ve duygulu bir gönülle erişebilir. Böyle bir kalple ve gönül kıvamına ulaşanlar için Kur'an gerçeği yanlıştan, doğruyu eğriden, iyiyi kötüden ayıran bir hayat rehberi olur.

NOT EDELİM

Fudayl b. Iyaz'in (r.a.) şu sözü pek güzeldir:

"Kur'an kendisiyle amel edilmek üzere indirildi. İnsanlar ise onun sadece okunmasını amel edindiler!"

Bu sözü üzerine kendisine:

"Kur'an ile amel nasıl olur?" diye soruldu. Şu cevâbı verdi:

"Helal kıldığı şeyleri helâl, haram kıldığı şeyleri haram kabul edip onları hayata tatbik etmek, emirlerine uymak, yasaklarından kaçınmak ve hayranlık verici ifadeleri üzerinde durup tefekküre dalmakla olur."

(Hatib el-Bağdadi, *İktizâü'l-İlmi'l-Amele,* s. 76)

10 Kurtubi, el-Cami', C 1, s. 40.
11 Muvatta', Kur'an, 11.
12 Muvatta', Kur'an, 4; İbn-i Abdilberr, İstizkâr, C 2, s. 477.
13 Gazzali, İhya, C 1, s. 374.

BAĞLANTI KURALIM

“Kendisinde hiçbir şüphe bulunmayan şu yüce kitap, takvâ sahipleri için bir yol gösteri-cidir.”

(Bakara suresi 2. ayet)

“Ey iman edenler! Eğer Allah’a (c.c.) karşı gelmekten sakınırsanız size hakkı bâtıldan, doğruyu yanlıştan ayıracak şaşmaz bir ölçü verir, günahlarınızı örter ve sizi bağışlar. Çünkü Allah, pek büyük lütuf ve ihsân sahibidir.”

(Enfâl suresi 29. ayet)

Bu ayetlerden hareketle Kur’an’ı anlamakla takva arasında bağlantı kurunuz.

Sonuç olarak şunu belirtelim ki Kur’an-ı Kerim’in yalnızca lafzını okumak yeterli değil, onun mana iklimine girmek, tefekküründe derinleşmek, ahlakıyla ahlaklanmak, ona hürmet ve muhabbet dolu bir kalple yönelmek ve hayatın her anında onun talimatları istikametinde yaşamak icab eder.

Kur’an-ı Kerim’in lafzını okumak, onu anlamak için atılan ilk adımdır.

OKUMA PARÇASI

Kur’an-ı Kerim, mana derinliği nihayetsiz bir kitaptır. Tıpkı yerin altına doğru tabaka tabaka uzanan altın mâdeni gibi, her ayetin ifade ettiği farklı mana mertebeleri vardır. Bunlar zâhira den bâtına, dıştan içe, satıhtan derine doğru gider.

Nasıl ki bir denizin sahili ve yüzeyi yanında bir de inci, mercan ve çeşitli bitkilerle ziynetlenmiş dip tarafları varsa, Kur’an-ı Kerim de böyledir. Denizin sahilinden ve yüzeyinden belki kalabalık insan toplulukları istifade edebilir; kıyısında oturup kenarında yüzebilir. Fakat onun dibine dalıp inci ve mercan çıkarabilenler, ancak yüksek derecede mahâretli dalgıçlardır. Dolayısıyla Kur’an-ı Kerim’in hikmet, hakikat, gâye ve maksadını en iyi bilen âlimler de, tıpkı denizin dibine dalabilen dalgıçlar gibidir. Onlar kabiliyet, istidat ve imkânları nisbetinde Kur’an’ın ilahi sır ve güzelliklerini ortaya çıkarıp insanların istifadesine sunarlar.

(Ömer Çelik, Hakk’ın Daveti, C. 1, s. 16)

3. Kur’an-ı Kerim’in Temel Özellikleri

3.1. Kur’an Vahiydir

Cenab-ı Hak, Kur’an-ı Kerim’i Peygamberimiz’e (s.a.v.) “vahiy” yoluyla indirmiştir. O hâlde “vahiy” ne demektir?

Vahyin Tanımı

Sözlük anlamları yanda verilen *vahiy* kelimesi terim olarak şöyle tarif edilir:

Genel manada vahiy, "Yüce Allah'ın (c.c.) varlıklara hareket tarzlarını bildirmesidir." Allah'ın (c.c.) arıya vahyetmesi[14] ve göklere vahyetmesi[15] bu tür vahye örnektir.

Özel manada vahiy; "Yüce Allah'ın (c.c.) insanlara ulaştırılmasını istediği buyruklarını, emirlerini ve yasaklarını peygamberlerine, alışılmışın dışında gizli bir yolla süratli bir şekilde ulaştırmasıdır."[16]

BİLGİ KUTUSU

Vahiy, Arapça وَحْـيٌ kelimesinin mastarıdır. Sözlükte şu anlamlara gelmektedir:

Gizli ve süratli bir şekilde bildirmek,

Gizli konuşmak, Seslenmek,

Fısıldamak, İlham etmek,

Emretmek, İşaret etmek,

Yazı yazmak, Bir şeyi başkasına ulaştırmak,

Elçi göndermek.

(Ömer Çelik, Tefsir Usulü ve Tarihi, s. 21)

Önceki peygamberler gibi Peygamberimiz Hz. Muhammed de (s.a.v.) böylesine büyük ilahi lütfa nail olmuştur.

ARAŞTIRALIM-İNCELEYELİM

Allah'ın (c.c.) peygamberlere niçin vahiy gönderdiğini öğrenmek üzere Nisâ suresi 163-166. ayetleri araştırıp inceleyiniz.

Vahyin Keyfiyeti

Peygamberler, Allah'tan (c.c.) aldıkları vahiyleri insanlara tebliğ etmekle yükümlüdürler. Bu onların bir yönden vahyi getiren elçi (melek) ile bir taraftan da aldıkları vahyi ulaştıracakları insanlarla iletişim kurması demektir. Bu noktada tebliğ eden elçi ile kendilerine tebliğ edilen muhatap arasında iletişimin sağlanabilmesi için şu iki şartın olması gerekir:

1. Mahiyet/ontolojik olarak eşit yani aynı seviyede olunmalı

2. Aralarında ortak bir dil/anlaşma vasıtası olmalıdır.[17]

Vahiy, Allah (c.c.) ile peygamberi arasında bir sırdır. Fizik ötesi bir olaydır. İnsan aklının bunu tam olarak kavraması mümkün değildir. Ancak inanmak durumundadır.

Peygamberimiz'e (s.a.v.) gelen vahyi genel manada ikiye ayırabiliriz:

DÜŞÜNELİM

Peygamberin melekten vahiy almasını anlayabilmek için sadece bir benzetme olarak, iki bilgisayar arasında bilgi aktarabilmek için program uyumluluğunun gerekliği üzerinde düşününüz.

14 Nahl suresi, 67. ayet.
15 Fussılet suresi, 12. ayet.
16 Çelik, Tefsir Usulü ve Tarihi, s. 22.
17 Komisyon, Tefsir Tarihi ve Usulü, Anadolu Üniversitesi Yayınları, s. 5

Birincisi; اَلْوَحْـيُ الْمَتْلُـوُّ (el-vahyu'l-metlüvv) yani Kur'an olarak okunan ve okunmasıyla ibadet edilen vahiy.

Kur'an-ı Kerim'in tüm sure ve ayetleri bu kısma girer. Bu kısım vahiy, bir hükümdarın elçisine yazılı bir mektup vererek "Bunu falana oku!" diye emretmesine, elçinin de bunu bir harfini bile değiştirmeden aynen okumasına benzer. Dolayısıyla bu çeşit vahiyde Allah (c.c.) Cebrail'e "şu ayetleri al, hiçbir değişiklik yapmadan aynen aldığın gibi peygambere oku, peygamber de onu hiçbir harf ilave etmeden insanlara tebliğ etsin." buyurur.[18]

UNUTMAYALIM

Peygamberimiz (s.a.v.) Kur'an ayetlerinde hiç bir değişiklik yapmadan insanlığa tebliğ etmiştir. Ayrıca o, Kur'an vahyini diğer vahiylerden ayırmıştır. Onların yazılmasına, ezberlenmesine ve korunmasına daha büyük bir önem vermiştir. Bu yüzdendir ki Kur'an hiçbir bozulma ve değişmeye uğramadan günümüze kadar gelmiştir. Bu korunma Allah'ın (c.c.) izniyle zamanın sonuna kadar sürecektir.

İkincisi; اَلْوَحْـيُ غَيْـرُ الْمَتْلُـوِّ (el-vahyu gayru'l-metlüvv) yani ibadetlerde tilavet olunmayan vahiy. Buna "hadis/sünnet vahyi" de denilmektedir.

Cebrail (a.s.), Allah'tan (c.c.) aldığı vahyi peygambere getirir. Peygamber, Cebrail'den (a.s.) aldığı manaları kavrayarak kendi ifadeleriyle insanlara aktarır. Bu da bir elçinin, hükümdarın taleplerini, öz itibariyle bunlarda bir değişiklik yapmaksızın, kendi ifadeleriyle ilgili kişilere aktarmasına benzer.[19]

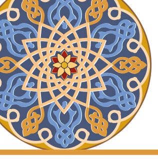

Vahyin ilk geldiği Mekke'deki Nûr Dağı'nın günümüzdeki görüntüsü

Buradan Peygamberimiz'in (s.a.v.) dinî anlamda uyulması gereken hadislerinin ve sünnetlerinin vahiy kaynaklı olduğu anlaşılmaktadır. Bu sebepledir ki Allah Teâlâ (c.c.) kendisine olduğu gibi Peygamberimiz'e de (s.a.v.) itaat etmeyi ve uymayı emretmiştir. Peygambere itaati kendine itaat saymıştır.[20] Allah'ın (c.c.) sevgisine ve hoşnutluğuna ermenin biricik şartı olarak "Resulü'ne ittibayı/uymayı" şart koşmuştur.[21]

---

18 Mennâ el-Kattân, Mebâhis, s. 24; Çelik, Tefsir Usulü ve Tarihi, s. 25-26.
19 Mennâ el-Kattân, Mebâhis, s. 26; Çelik, Tefsir Usulü ve Tarihi, s. 26.
20 Nisâ suresi, 80. ayet.
21 bk. Âl-i İmrân suresi, 31. ayet.

3.2. Kur'an Arapçadır

Allah Teâlâ (c.c.), kullarına emirlerini bildirmeyi murat etmiş, bunu yapmak için de onlar içinden peygamberler seçmiştir. Peygamberlere vahiy yoluyla buyruklarını bildirmiştir. Onlardan da kendilerine gelen bu vahyi insanlara tebliğ etmelerini istemiştir.

Her peygamber (s.a.v.), kendi kavmi içinden ve kavminin dilini bilen ve konuşan kimselerden seçilmiştir. Bunun hikmeti ayet-i kerimede şöyle dile getirilir:

"**Biz her bir peygamberi, dinî emir ve yasakları onlara en güzel şekilde anlatmaları için kendi kavminin diliyle gönderdik...**"[22]

Bu sebeple önceki peygamberler, hep kendi kavimleri içinden çıkmıştır. Onlara kitaplar, içinde yaşadıkları kavmin diliyle gelmiştir. Örneğin Hz. Musa'ya (a.s.) Tevrat İbranice, Hz. İsa'ya (a.s.) İncil Süryanice olarak verilmiştir. Peygamberimiz de (s.a.v) Araplar arasından gönderilmiştir. Kendisinin ve kavminin konuştuğu dil Arapçadır. Bu sebeple, ona gelen Kur'an da Arapça olarak indirilmiştir.

BULALIM-İNCELEYELİM

İçerisinde Kur'an'ın Arapça bir kitap olduğundan bahsedilen ayetleri bulunuz. Bunların hangi surede, hangi ayette kaç defa ve hangi bağlamda geçtiğini tablo hâlinde tespit ediniz.

Ayet-i kerimede şöyle buyrulur:

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ قُرْءٰنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ

"Hiç şüphesiz biz o kitabı, düşünüp anlamanız için Arapça bir Kur'an olarak indirdik."[23]

Kur'an; dilinin ifade güzelliği ve istediği anlamı anlatabilme gücü bakımından gayet parlak bir kitaptır. Bunun da üç sebebi vardır:

Birincisi; dilinin Arapça olmasıdır. Arapça, diğer diller arasında çok gelişmiş, pek ince imla kurallarına sahip ve en ince anlamları ifade etmeye uygun bir dildir. Şöyle ki:

- Harflerindeki güzellik ve sağlamlık,
- Kelimelerindeki uyumluluk ve ahenk,
- Anlamlarındaki kapsamlılık, genişlik ve derinlik,
- Kelimelerin türetilmesindeki kurala uygunluk ve çeşitlilik,
- İfadelerindeki dişilik (müenneslik) ve erkeklik (müzekkerlik)
- Kısa ifadelerinde bile dikkate aldığı ince ayrıntıları,

22 İbrâhîm suresi, 4. ayet.
23 Yûsuf suresi, 2. ayet.

• Özellikle terkip ve irabındaki incelik ve parıltılı yönleri bakımından meramı ifade etmeye yarayan diller içinde en kuvvetli ve sağlam bir beyan aracı olarak dikkat çeker.[24]

İkincisi; Kur'an Arap dilinin en açık, en güzel, en seçkin lehçeleri üzere inmiştir.

Ayetteki " قُرْءٰنًا عَرَبِيًّا " ifadesinde geçen "Arabi" kelimesi, Arap'a mensup demektir. Arap da Arabi'nin çoğuludur. Bir de "Arabe" ismi vardır. Bu kelime, Hz. İsmail'in (a.s.) yaşadığı yer olan Mekke ve çevresinin ismidir. Bu kelimenin de nisbesi yine ayette geçtiği şekilde "Arabi"dir. Dolayısıyla Kur'an'ın Arabi/Arapça olması, doğrudan doğruya bu yere de nisbet edilebilir. Yani Kur'an, Arabe bölgesinin lehçesiyle inmiş demek olur.[25]

Üçüncüsü, Kur'an'ın nazmı, Arap diline yüksek bir uyumluluk, kuvvetlilik ve tatlılık kazandırmıştır. Ona pek güzel bir ifade tarzı kazandırmıştır. Kur'an'ın Allah (c.c.) sözü olmasından kaynaklanan bu eşsiz edebî güzellikteki üslup ve tabii beyan tarzı, Arap şair ve belagatçılarını bir benzerini getirmekten aciz bırakma konusunda başlı başına rol oynamıştır.[26]

Şunu belirtelim ki ilk muhatapların kolaylıkla anlayabilmeleri için Kur'an'ın Arapça inmesinden daha tabii bir durum olamaz. Aksi takdirde bir uyumsuzluk olurdu. Nitekim ayet-i kerimede şöyle buyrulur:

"Biz o Kur'an'ı yabancı bir dilde indirseydik, onlar elbette: Onun ayetleri anlayacağımız bir dille iyice açıklanmalı değil miydi? Arap olmayana yabancı dilde bir kitap olur mu? diyeceklerdi."[27]

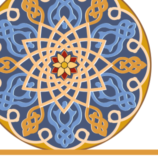
Ancak bu açıklamalar, Kur'an-ı Kerim'in yalnız Araplara indiği şeklinde yanlış bir anlaşılmaya sebep olmamalıdır. Nitekim pek çok ayet-i kerime Kur'an'ın bütün insanlara gönderildiğini yani onun evrensel olduğunu açıkça söyler.[28]

Bu bakımdan Kur'an'ı önce Araplar öğrenecek, sonra da başka milletlere öğreteceklerdir. Böylece Kur'an elden ele, dilden dile bütün dünyaya yayılacaktır. Hidayet nasip olan herkes ona inanma, onu okuyup anlama ve yaşama bahtiyarlığına erecektir. Nitekim realite de böyle gerçekleşmiştir. Ayrıca burada Arap olmayanların Kur'an-ı Kerim'i anlayabilmeleri için onun başka dillere tercüme ve tefsir edilmesinin zaruretine de bir işaret bulunmaktadır.[29]

3.3. Kur'an Hz. Muhammed'e İndirilmiştir

Allah Teâlâ (c.c.) insanı yaratmış, onu sahipsiz ve kendi hâline bırakmamıştır. Onunla devamlı irtibat ve iletişim hâlindedir. Onunla konuşur ve onu dinler. Bu durum, bütün insanlar için geçerlidir. Fakat Cenab-ı Hak, insanlar içinden seçtiği peygamberlerle daha özel manada konuşur. Onlara dinî buyrukları vahyeder. Bu konuyu ele alan ayet-i kerimede şöyle buyrulur:

24 Elmalılı, Hak Dini, C 5, s. 29-30.
25 Elmalılı, Hak Dini, C 5, s. 30.
26 Elmalılı, Hak Dini, C 5, s. 30.
27 Fussılet suresi, 44. ayet.
28 bk. Al-i İmran suresi 138. ayet; A'râf suresi, 158. ayet; Sebe' suresi, 28. ayet.
29 Çelik, Hakk'ın Daveti, C 3, s. 600.

"Allah (c.c.) bir insanla ya vahiyle veya perde arkasından konuşur. Yahut ona kendi izniyle dilediğini vahyedecek bir elçi gönderir. Doğrusu O, çok yücedir, her hükmü ve işi hikmetli ve sağlam olandır."[30]

Ayet-i kerimeye göre Allah Teâlâ (c.c.) kullarına üç yolla hitap eder, onlarla konuşur:

Birincisi vasıtasız olarak kulunun kalbine vahyeder. Bu şekilde vahy, sözün ruhani bir yolla vasıtasız olarak insanın içine doğması ve alınması hâlinde ortaya çıkar. Bu tür vahiy, hem peygamberler hem de insanlardan bazıları için söz konusudur. Peygamberlere uykuda gelen vahiy buna örnek teşkil eder. Kendine bu tarz bir vahiy gelen peygamber uyandığı zaman kalbinde doğruluğu kesin bir bilgi bulur ve onun vahy eseri olduğuna yakîni bir şekilde inanır. Peygamberlerin dışındakilere yapılan bu şekil vahy ise ilham anlamındadır. Nitekim Hz. Musa'nın (a.s.) annesine[31] ve Hz. İsa'nın (a.s.) havarilerine[32] bu tarzda vahyolunduğu belirtilir.

İkincisi, Peygamberine perde arkasından vahyeder. Bunda da vahiy meleği Cebrail'in (a.s.) aracılığı söz konusu değildir. Allah Teâlâ (c.c.) bazı cisimlerde ve kulaklarda söz yaratıp işittirir. Bu söz doğrudan doğruya kalbe değil, kulaktaki işitme gücüne söylenir ki perde arkasından olması bu yönüyledir. Ayrıca bu tarz bir iletişimde sözü dinleyen konuşanı göremez. Sadece kendisine yakın bir yerden harikulâde bir şekilde hitap eden gizli bir varlık olduğunu anlar.[33] Allah Teâlâ'nın (c.c.) Hz. Musa (a.s.) ile Tûr Dağı'nda konuşması bu neviden bir konuşmadır.[34]

DÜŞÜNELİM-ÖĞRENELİM

Peygamberimiz'in (s.a.v.) Kur'an vahyini alması açısından şu ayetler üzerinde düşününüz ve vahiy olayının nasıl gerçekleştiğini anlamaya çalışınız:

"Resulum! Sana vahyedilen ayetleri hemen ezberleyip bellemek için dilini kıpırdatma. Çünkü onu senin kalbinde toplayıp ezberletmek de, onu dilinde akıtıp okutmak da bize aittir. Biz onu sana okuduğumuzda, sen de onun okunuşunu tâkip et. Sonra onu açıklamak da elbette bize ait bir iştir."

(Kıyâmet suresi, 16-19. Ayetler)

"Hak olan, hakimiyetin gerçek sahibi olan Allah (c.c.) yüceler yücesidir. Resulum! Sana vahyedilmesi henüz tamamlanmadan önce unutma endişesiyle Kur'an'ı okumakta acele etme! "Rabbim! Benim ilmimi artır!" diye dua et."

(Taha suresi, 114. ayet)

Üçüncüsü ise bir melek vasıtasıyla vahyeder. Bu tür vahiyde Allah Teâlâ (c.c.) vahyini bildirmek üzere Cebrail'i (a.s.) aracı olarak gönderir. Kur'an-ı Kerim'in Peygamberimiz'e (s.a.v) vahyi umumiyetle bu üçüncü yolla olmuştur. Bu tür vahy de farklı şekillerde gerçekleşir. Çoğu kere Cebrail (a.s.) Peygamberimiz'e (s.a.v.) görünmeden gelir, ona Allah'ın (c.c.) ayetlerini vahyeder.

30 Şûrâ suresi, 51. ayet.
31 bk. Taha suresi, 38-39. ayetler; Kasas suresi, 7. ayet.
32 bk. Mâide suresi, 111. ayet.
33 bk. Çelik, Hakk'ın Daveti, C 4, s. 450; Tefsir Usulü ve Tarihi, s. 48.
34 bk. Taha suresi, 11-23. ayetler; Kasas suresi, 30-35. ayetler.

Bazen vahiy meleği melekiyetten sıyrılıp insan şekline bürünür. Nitekim vahiy meleği bazen insan şeklinde gelerek Resulullah'ın (s.a.v) mübarek elini tutmuş[35], hanımlarının yanında fakat onlara görünmeden Peygamberimiz'le (s.a.v.) konuşmuş[36], bazen de sahabeden Dihyetü'l-Kelbî suretinde gelerek yine Efendimiz'le konuşmuştur.[37] Peygamberimiz'in (s.a.v.) Cebrail'i (a.s.) asli suretinde görüp ondan vahiy aldığı da olmuştur ki bunun iki kez gerçekleştiği yönünde ayetlerde işaretler bulunmaktadır.[38]

OKUMA PARÇASI

Şu hadise, Efendimiz'in (s.a.v.) kalbine inen Kur'an-ı Kerim karşısında nasıl bir titizlik, dikkat ve uyanıklık hâlinde olduğunu göstermeye yeter:

Kinde kabilesinin temsilcileri hicri 10. yılda altmış veya seksen kişi olarak gelip, Mescid'de bulunan Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) huzuruna çıkmışlardı. Resulullah (s.a.v.):

"Allah beni hak bir dinle peygamber gönderdi ve bana bir de kitab indirdi. O kitaba batıl ne önünden, ne de ardından yaklaşabilir!" buyurdu. Kinde temsilcileri:

"Bize ondan biraz okuyup dinletebilir misin?" dediler. Resulullah (s.a.v.) Saffât suresinin başından okumaya başladı:

"Yemin olsun saf saf dizilenlere, haykırıp sürenlere, zikir okuyanlara ki sizin ilahınız tek bir ilahtır. O, göklerin, yerin ve bunlar arasında bulunan her şeyin Rabbi, aynı şekilde doğuların da Rabbidir." (Saffât suresi, 1-5. ayetler)

Allah Resulü (s.a.v.) bu ayetleri okuyup susmuştu. Hiç kımıldamadan duruyordu. Gözleri yaşarmış, gözyaşları sakalına doğru akmaya başlamıştı. Kindeliler:

"Biz senin ağladığını görüyoruz!? Yoksa seni gönderen zattan korktuğun için mi ağlıyorsun?" dediler. Peygamber Efendimiz (s.a.v.):

"Beni korkutan ve ağlatan, Allah'ın beni kılıcın ağzı gibi ince ve keskin olan dosdoğru bir yol üzere göndermiş olmasıdır ki ondan azıcık eğrilsem helak olurum!" buyurduktan sonra:

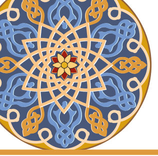
"Eğer istesek elbette sana vahyettiğimiz Kur'an'ı hafızalardan ve yazıldığı sayfalardan tamamen silip yok ederiz; sonra bize karşı onu yeniden elde etmene yardımcı olacak bir destekçi bulamazsın." (İsrâ suresi, 86. ayet) ayetini okudu. Bunun üzerine Kinde temsilcileri müslüman oldular.

(bk. İbn Hişam, Sire, C. 4, s. 254; Ebû Nuaym, Delâil, C. 1, s. 237-238; Halebi, İnsanu'l-uyûn, C. 3, s. 260)

Kur'an'ın Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) kalbine indirilişi hakkında şöyle buyrulur:

"De ki: Cebrail'e (a.s.) kim düşmansa şunu iyi bilsin ki daha önce gönderilen kitapları doğrulayan, mü'minlere bir doğru yol rehberi ve müjdeci olan Kur'an'ı Allah'ın (c.c.) izniyle senin kalbine o indirmiştir."[39]

35 bk. Ebû Dâvûd, Sünnet 9.
36 Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 4, s. 150.
37 Buhari, Fedâilü'l-Kuran, 1.
38 bk. Tekvîr suresi, 23. ayet; Necm suresi, 13. ayet; bk. Cerrahoğlu İsmail, Tefsir Usulü, s.45-47.
39 Bakara suresi, 97. ayet.

Aynı hususa Şuarâ suresinde ise şöyle yer verilir:

"Şüphesiz ki Kur'an, Alemlerin Rabbinin indirdiği bir kelamdır. Onu Ruhu'l-Emin Cebrail, uyarıcılardan olasın diye apaçık bir Arapça lisan ile senin kalbine indirmiştir."[40]

Vahiy hadisesinde normalde Cebrail (a.s.), vahyi Allah Resulü'ne (s.a.v.) okuyor, böylece işittiği ayetlerin lafız ve manaları Efendimiz'in (s.a.v.) kalbine iyice yerleşiyordu.

Kur'an'ın Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) "kalbi üzerine" indirildiği ifadesinde, vahyin kalbin üzerindeki etkisine ve kuvvetine dikkat çekilmektedir. Vahiy, kalbin üzerine yani şuur ve şuuraltının bütün bölümlerine inerek oraya sağlam bir şekilde yerleşir. Böylece, kalbi her yönden tamamen kaplayıp kuşatarak büyük bir kesinlik ve karşı konulamaz bir hüküm ifade eder. Vahiy, diğer bütün his ve idrakleri devre dışı bırakarak kalbe yerleşince onunla amel etmek ve onu diğer insanlara ulaştırmak bir zaruret hâline gelir.[41]

3.4. Kur'an Mucizedir

Mucize kelimesinin Arapça kökü i'caz (الاعجاز) kelimesidir. Sözlükte i'caz kelimesi âciz bırakmak manasına gelir.[42]

Mucize; bir şeyin benzerini yapmaktan muhatabı âciz bırakan olay veya herhangi bir durumdur.

Kur'an'a göre mucize; Allah Teâlâ'nın (c.c.) izin vermesiyle peygamberin eliyle vuku bulan ve meydan okuduğu insanları benzerini yapmaktan âciz bırakan olağanüstü bir hâdisedir.[43]

> BİLGİ KUTUSU
>
> Mucizenin şartları vardır:
>
> - Olağanüstü bir hadise olması
> - Muhataba meydan okuması
> - Peygamberliği ispat sadedinde olması
> - İstenilen şekilde olması
> - Muhatapların onun benzerini getirememesi
> - Peygamberin elinde gerçekleşmesi

Allah'ın (c.c.) izni olmadan hiçbir peygamberin bir mucize göstermesi mümkün değildir.[44]

Kur'an'ın mucize olduğu ayet-i kerimede şöyle dile getirilir:

"İnkârcılar: Muhammed'e Rabbinden bir kısım mucizeler verilse ya! diyorlar. De ki: Mucizeleri yaratmak ve indirmek ancak Allah'ın (c.c.) irade ve kudretine bağlıdır. Ben ise gerçeği apaçık tebliğ eden bir uyarıcıyım. Hem, kendilerine okunan bu kitabı sana indiriyor olmamız onlara mucize olarak yeterli değil mi? Hiç şüphesiz bunda iman eden bir toplum için elbette bir rahmet ve öğüt vardır."[45]

---

40 Şuarâ suresi, 192-195. ayetler.
41 Elmalılı, Hak Dini, C 1, s. 360.
42 Rağıb el-Isfehani, el-Müfredat, "acz" maddesi..
43 İslam Ansiklopedisi C 30, s.350.
44 bk. İbrâhim suresi, 11. ayet; Mü'min suresi, 78. ayet.
45 Ankebût suresi, 50-51. ayetler.

Peygamberimiz de (s.a.v.) bu gerçeği şöyle haber verir:

“Gönderilen her bir peygambere mutlaka bir mucize verilmiştir ki onun benzerine beşer camiası (vaktiyle) iman etmiş (ve o mucize o devre göre yepyeni olmuş) tur. Hiç şüphesiz ki bana ihsan buyurulan (en büyük) hârika, Allah’ın (c.c.) bana vahyettiği Kur’an (mucizesi) dir. Umarım ki ben kıyâmet günü bütün peygamberlerin en çok ümmetlisi olurum.”[46]

Kur’an-ı Kerim, en büyük mucize olarak insanlara benzerini getirmeleri hususunda meydan okumuştur. Fakat inişinden on dört asırdan fazla bir zaman geçmiş olmasına rağmen, henüz onun benzerini getiren kimse çıkmamıştır.

Konuyla ilgili ayet-i kerimelerden anlaşıldığına göre Kur’an-ı Kerim’in meydan okuması safha safha gerçekleşmiştir:

Birinci safhada inkârcılardan Kur’an’ın tamamına benzer bir kitap getirmeleri talep edilir:

“Resulüm! De ki: Eğer (Kur’an’ın insan sözü olduğu konusunda) doğru söylüyorsanız, Allah (c.c.) katından bu ikisinden (Tevrat ve Kur’an’dan) daha doğru bir kitap getirin de ben de ona tâbi olayım!”[47]

NOT EDELİM

Gönderilen peygamberlere ihtiyaç hâlinde, yaşadığı zamanın gereklerine göre peygamberliğini ispat edecek bir mucize verilmiştir.

- Hz. Salih’e (a.s.) deve,
- Hz. Musa’ya (a.s.) asa
- Hz. İsa’ya (a.s.) ölüleri diriltmek
- Hz. Muhammed’e (s.a.v.) Şakku’l-Kamer mucizeleri gibi...
- Nitekim Resulullah’a da (s.a.v) hissî pek çok mucizenin yanı sıra en büyük mucize olarak Kur’an-ı Kerim verilmiştir.

Kur’an-ı Kerim Hz. Peygamber’e (s.a.v.) gönderilmiş en büyük mucizedir.

İkinci safhada saha biraz daha daraltılıp işleri kolaylaştırılarak Kur’an surelerine benzer on sure getirmeleri talep edildi:

“**Yoksa: Kur’an’ı kendisi uydurup sonra da Allah’a (c.c.) mâl ediyor mu? diyorlar. De ki: Eğer iddianızda samimi iseniz, haydi onun benzeri uydurulmuş on sure getirin de görelim. Hatta bunu yapmak için Allah’tan (c.c.) başka gücünüzün yettiği herkesi de yardıma çağırın!”**[48]

46 Buhari, Fedailu’l-Kur’an 1; Müslim, İman 279.
47 Kasas suresi, 49. ayet.
48 Hûd suresi, 13. ayet.

Fakat onlar, bu davete de herhangi bir mukabelede bulunamadılar.

Üçüncü safhada inkârcılardan Kur'an'ın bir suresine benzer bir söz getirmeleri istendi:

"Yoksa: Onu Muhammed uyduruyor mu diyorlar? De ki: Madem öyle, eğer bu iddiânızda samimi iseniz, haydi Kur'an'ın benzeri tek bir sure getirin. Hatta Allah'tan (c.c.) başka yardıma çağırabileceğiniz kim varsa onları da çağırın!"[49]

İnkâ rcılar buna da cevap veremeyince, dördüncü safhada Kur'an onları, tam dengi olmasa da kısmen kendisininkine benzeyen bir sure getirmeye davet etti:

"Eğer kulumuz Muhammed'e indirdiğimiz Kur'an'ın Allah (c.c.) sözü olduğunda şüpheniz varsa, haydi onun bir suresinin benzerini de siz getirin! Şayet iddianızda haklıysanız, Allah'tan (c.c.) başka bütün şahitlerinizi (yani dil ustalarını ve alimleri de) çağırın!"[50]

Kur'an-ı Kerim bu şekilde en son meydan okumasını yaptıktan sonra, inkârcıları ikaz ederek böyle bir muârazayı hiçbir zaman yapamayacaklarını, dolayısıyla isyandan vazgeçerek ilahi azaptan kurtulmalarının kendileri için daha faydalı olduğunu şöyle bildirdi:

"Buna rağmen yapamazsanız, ki asla yapamayacaksınız, o hâlde yakıtı insanlarla taşlar olan ve kafirler için hazırlanmış bulunan cehennem ateşinden kendinizi koruyun."[51]

UNUTMAYALIM

Bakara suresi 24. ayetteki وَلَـنْ تَفْعَلُـوا "ki asla yapamayacaksınız!" sözü sonsuz bir güven ve kesinlik ifade etmektedir. Böylesi bir hüküm ancak ilmi ve kudreti sınırsız, tam ve kusursuz olan bir zat, yani Allah tarafından verilebilir. Yaratıklardan hiç kimse, insan açısından gayb, yani belirsiz ve kapalı olan geleceğe ait böylesine kesin bir hüküm veremez.

DÜŞÜNELİM FARKINA VARALIM

"De ki: Bütün insanlar ve cinler şu Kur'an'ın bir benzerini getirmek üzere bir araya gelseler ve bu hususta güçlerini birleştirip birbirlerine yardımcı da olsalar, imkanı yok, asla onun bir benzerini getiremezler" (İsrâ suresi, 88. ayet) ayetini dikkate alarak Kur'an'ın benzerini yapma çabalarının sonunda nasıl bir başarısızlığa uğrayacağı üzerinde düşünelim ve ne yüce bir kitabın inananları olduğumuzun farkına varmaya çalışalım.

Kur'an'ın pek çok i'caz yönü vardır. Bunlardan en önemlileri şunlardır:

1. Kur'an görünmez ve bilinmez alemlerden (gaypten) haber verir. Geçmişten olduğu gibi indiği dönemdeki insanların gizli hallerinden de haber verir. En önemlisi henüz olmamış, gelecekte meydana gelecek olaylardan haber verir. Rûm suresi, 1-5. ayetlerde bildirilen Rumların birkaç yıl içinde İranlılara üstün geleceklerini bildiren olay çok ilginçtir.

ARAŞTIRALIM

Rûm suresinin 1-5. ayetlerini üç ayrı tefsirden araştırıp okuyunuz.

49 Yûnus suresi, 38. ayet.
50 Bakara suresi, 23. ayet.
51 Bakara suresi, 24. ayet.

OKUMA PARÇASI

Kur'an-ı Kerim Bedir savaşında düşman ordusunun yenilgiye uğratılacağını çok önceden haber vermiş ve netice onun haber verdiği şekilde tahakkuk etmiştir:

سَيُهْزَمُ الْجَمْعُ وَيُوَلُّونَ الدُّبُرَ

"Yakında o topluluk bozguna uğrayacak ve arkalarını dönüp kaçacaklar."

(Kamer suresi, 45. ayet)

Bu ayet, Mekke kafirlerine hitap eden yönüyle ele alındığı zaman, Kur'an'ın geleceğe ait haber verdiği bu gaybi mucizenin çok zaman geçmeden gerçekleştiği görülür. Şöyle ki:

Bu ve devamındaki ayetlerin inişinden altı yedi sene sonra gerçekleşen Bedir savaşında Resulullah (s.a.v.) kendisine ait çadırda iken: "Ey Allahım! Bana olan va'dini yerine getir! Bana zafer ihsan eyle! Ey Allahım! Eğer ehl-i İslam'ın bu topluluğunu helak edersen, artık yeryüzünde sana ibadet edecek kimse kalmayacak!" diye dua ediyordu. Hz. Ebubekir elinden tutup: "Ey Allah'ın Resulü, bu kadar sana yeter, çünkü Rabbine gerçekten ısrarla dua etmiş bulunuyorsun." O sırada Efendimiz zırhını giyinmişti; çıkarken de şöyle diyordu: **"Yakında o topluluk bozguna uğrayacak ve arkalarını dönüp kaçacaklar. Hayır! Onlara va'dedilen asıl ceza vakti, kıyâmet günüdür. Kıyâmet gününün azabı, dünyadakinden çok daha korkunç ve çok daha acıdır!"** (Kamer suresi, 45-46. ayetler) ayetlerini okuyordu.

(Buhari, Tefsir 54/7)

Bedir günü öğleye doğru savaş müminlerin zaferiyle sona erdi. Ebu Cehil de dahil olmak üzere yetmiş müşrik öldürülmüş, yetmiş kadar da esir alınmıştı. Böylece bedbaht müşrikler, arzu ettikleri zafer şarabı yerine ecel kadehlerinden ölümü yudumladılar. Cariyeleri, şarkı söylemek yerine ağlaşarak yas tuttular. Kendi saflarındaki Arapların karınlarını doyurmak yerine, onları acıkmış cehennem çukurlarına doldurdular. Allah Resulü (s.a.v.) yine zırhı üzerinde olduğu hâlde: "Yakında o topluluk bozguna uğrayacak ve arkalarını dönüp kaçacaklar" (Kamer suresi, 45. ayet) ayetini okuyarak çadırından çıktı.

(bk. Buhari, Cihad, 89)

Hz. Ömer (r.a.) şöyle der:

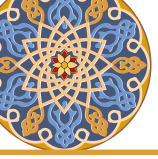
Bu ayet Mekke'de indiği zaman kendi kendime; "Acaba hangi topluluk bozguna uğratılacak? Kime karşı zafer elde edilecek?" demiştim. Bedir günü gelip de Resulullah'ın (s.a.v.) bu ayeti okuduğunu duyunca, hezimete uğrayacağı bildirilen topluluğun Kureyş müşrikleri olduğunu anladım. Ayetin tefsirini de o gün öğrendim."

(İbn Sa'd, et-Tabakât, C. 2, S. 25; İbn Kesir, Bidaye, C. 3, s. 312)

2. Kur'an'ın bir başka i'caz yönü de inişinin Peygamberimiz'in (s.a.v.) arzusuna uymamasıdır. Ayetler Peygamberimiz (s.a.v.) istediği zaman inmiyor, Allah Teâlâ (c.c.) ne zaman istese o zaman onları indiriyordu. Bazen Peygamberimiz (s.a.v.) ayetin inmesine çok ihtiyaç duyuyordu. Hatta gözlerini göğe doğru çevirip bekliyordu, ama ayet gelmiyordu. Bunun en çarpıcı örneği, eşi Hz. Aişe'ye (r.anha) zina iftirası atılınca sonucu tam bir ay beklemesidir. Eğer vahiy getirmek Peygamberimiz'in (s.a.v.) elinde olsaydı, iffetine dil uzatıldığı o zor

OKUYALIM

Nûr suresinin 1-24. ayetlerini iki mealden karşılaştırarak okuyalım.

zamanda hemen bir açıklama yapardı. Ama tam bir ay vahyi bekledi. Bu durum, Kur'an'ın dışarıdan geldiğini, Peygamberimiz'in (s.a.v.) içinden doğmadığını açıkça göstermektedir.

3. Kur'an'ın bir başka i'caz yönü de zamanla ortaya çıkan bilimsel keşiflere işaret etmesidir. Kur'an'ın bu yönü oldukça güçlüdür. 750'den fazla ayette bu tür bilgiler yer almaktadır. Kur'an Müslümanları daima araştırmaya, incelemeye, deney ve gözleme, varlığın gerçeklerini anlamaya ve bunlardan yararlanmaya teşvik etmektedir. Göklerin ve yerin yaratılmasına, geceyle gündüzün peşpeşe gelmesine, yıldızların yaratılış hikmetine, güneş ve ayın vazifelerine dikkat çekmesi bunlardan bazılarıdır. Daha somut bir örnek olarak "rüzgârların aşılayıcı olması"nı verebiliriz:

Ayet-i kerimede şöyle buyrulur: وَاَرْسَلْنَا الرِّيَاحَ لَوَاقِحَ

"Biz rüzgârları aşılayıcı olarak gönderiyoruz…"[52]

Allah Teâlâ (c.c.) rüzgârları aşılayıcı olarak gönderir. Yapılan araştırmalar rüzgârların hem bulutları hem de bitkileri aşıladığını ortaya koymaktadır.

Rüzgârları rahmetinin önünde müjdeci olarak gönderen O'dur... (Furkân suresi 48. ayet)

Rüzgârların bulutları aşılamaları şöyle gerçekleşir: Atmosferde tonlarca ağırlığa sahip bulunan büyük yağmur bulutlarını sürükleyen rüzgâr, onları hava ile sürterek negatif ve pozitif elektrik yüküyle aşılanmalarına sebep olur. Su buharından meydana gelen bulutları rüzgârlar birbirine çarpıştırır. Bu çarpışmadan, bulutlarda pozitif-negatif elektron geçişmesi olur; şimşek meydana gelir. Rüzgârlar bulutlara elektriği aşılar. Aynı zamanda bulutları sıkıştırarak yere yağmuru aşılar.

Kur'an-ı Kerim, daha pek çok yönüyle mucizedir. Onun eşsiz dili ve üslubu, Allah'ın (c.c.) koruması altında olması, okundukça tazelenmesi, insanlığın ihtiyacını karşılayacak evrenel bilgiler ve hükümler vermesi de bunlardan bazılarıdır.

52 Hicr suresi, 22. ayet.

BULALIM-YAZALIM

Verilen şu ayetleri bulup meallerini yazınız. Karşılarına da işaret ettikleri bilimsel konuları ve gerçekleri belirtiniz:

Enbiyâ suresi, 30. ayet

Fussılet suresi, 11. ve 12. ayetler

Zariyat suresi, 47. ayet

Nisâ suresi 56. ayet

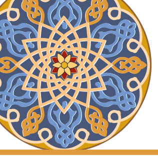
Kıyame suresi, 4. Ayet

Rahmân suresi, 19. ve 20. ayetler

3.5. Kur'an Evrenseldir

Kur'an-ı Kerim'in evrenselliği, son ilahi kitap olarak getirdiği hükümlerin, ifade ettiği anlam ve işaretlerin zaman ve mekân üstü olmasıdır. Bu hükümlerin, indiği dönemdeki insanlar için geçerli olduğu kadar, kıyâmete kadar tüm insanlık için geçerli olmasıdır.

Kur'an-ı Kerim evrenseldir. Çünkü peygamberlerin gönderilmesi Hz. Muhammed (s.a.v.) ile sona erdiği gibi dinî hükümleri açıklamak üzere Allah (c.c.) tarafından peygamberlere gönderilen vahiy de Kur'an-ı Kerim ile son bulmuştur. Buna göre Kur'an-ı Kerim'in içerdiği anlam ve mesajların evrensel olması zaruri bir durum arz etmektedir.

ARAŞTIRALIM

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) son peygamber, kitabının da son kitap olduğu gerçeğiyle ilgili Ahzâb suresi, 40. ayet merkezli bir araştırma yapınız.

Kur'an-ı Kerim'in evrenselliğinin bir kısım şartları vardır. Bunları maddeler hâlinde şöyle açıklayabiliriz:

1. Kur'an-ı Kerim'in hem aslı itibariyle hem de mevcut hâliyle ilahi kaynaklı olması:

Kur'an-ı Kerim'i Allah Teâlâ (c.c.) indirmiştir. O'nun sözüdür. O, asla bir insan sözü değildir; olamaz. Konuyla ilgili ayet-i kerimeler şöyledir:

"Hâ. Mîm. Kur'an, çok merhametli, çok şefkatli Allah (c.c.) tarafından parça parça indirilmektedir..."[53]

"Resulüm! De ki: Bu Kur'an'ı göklerin ve yerin tüm gizliliklerini bilen Allah (c.c.) indirmiştir."[54]

DÜŞÜNELİM-YORUMLAYALIM

Kur'an'ın değişmezliği ve değiştirilemezliği konusunda şu ayetleri okuyunuz, üzerinde düşününüz ve yorumlayınız.

"Yok, yok! Yemin ederim gördüğünüz her şeye ve göremediğiniz her şeye ki: Bu Kur'an, çok şerefli bir elçinin getirdiği sözdür. O, bir şâir sözü değildir. Fakat ne de az inanıyorsunuz? O, bir kâhin sözü de değildir. Fakat ne de az düşünüp ders alıyorsunuz? O, Âlemlerin Rabbinden parça parça inmekte olan bir kitaptır. Eğer o Peygamber, bizim adımıza bir takım sözler uydursaydı, elbette onu kıskıvrak yakalar, sonra da onun can damarını koparırdık! İçinizde hiç kimse de buna mâni olamazdı."

(Hâkka 69/38-47)

Şunu belirtelim ki evrenselliğin ilk ve en önemli şartı olan "ilahi kaynaklı olma" ilkesini bugün ancak Kur'an-ı Kerim taşımaktadır. Onun dışında hiçbir kitap mevcut hâliyle bu özelliğe sahip değildir.

2. Kur'an-ı Kerim'in, Allah (c.c.) tarafından koruma altına alınmış olması:

Yüce Allah (c.c.), Kur'an-ı Kerim'i Peygamberimiz'e (s.a.v.) en güvenilir yolla indirmiş, indirdiği şekilde günümüze kadar korumuş ve bundan böyle de koruyacaktır. Bu özellik de sadece Kur'an'a aittir. Zira önceden indirilmiş olan Tevrat ve İncil insanlar tarafından tahrif edilmişlerdir.

Tevrat ve İncil'in muhtevalarında yer alan pek çok uydurma bilgiler de onların tahrif edildikleri gerçeğini ortaya koymaktadır. Örneğin peygamberlerle ilgili iftiraları, bırakalım Allah (c.c.) kelamı olan bir kitabı, insaflı sıradan bir insanın bile söyleyemeyeceği sözler cümlesindendir.

53 Fussılet suresi, 1-2. ayetler.
54 Furkân suresi, 6. ayet.

BUNLARI BİLİYOR MUYDUNUZ?

Kur'an-ı Kerim, Tevrat ve İncil'in tahrif edildiğini şöyle haber verir:

"Yazıklar olsun şu kimselere ki kitabı kendi elleriyle yazarlar, sonra da küçük bir dünya menfaati için: Bu Allah (c.c.) tarafından gönderilmiştir! derler. Yazıklar olsun elleriyle yazdıkları yüzünden onlara, yazıklar olsun kazandıkları yüzünden onlara!"

(Bakara suresi, 79. ayet)

"Ehl-i kitap'tan bir kısmı; aslında kitapta olmadığı hâlde, sizin kitapta öyle olduğunu sanmanız için kitabı okurken dillerini eğip büker, başka manaya gelecek şekilde kelimelerin vurgu ve okunuşunu değiştirirler. Sonra bu yaptıklarını, asla Allah (c.c.) katından olmadığı hâlde: Bunlar, elbette Allah (c.c.) katındandır, diye takdim ederler. Hayır onlar, Allah hakkında bile bile yalan söylemektedirler."

(Al-i İmran suresi, 78. ayet)

Kur'an-ı Kerim, Tevrat ve İncil'in tahrif edilmesi sebebiyle, bu kitaplara karşı insanlar arasında oluşan güvensizliğin kendisine karşı da oluşmaması için daha ilk ayetlerinde kendi muhataplarına bu konuda şöyle garanti vermektedir:

"Elif. Lâm. Mîm. Kendisinde hiçbir şüphe bulunmayan şu yüce Kitap, müttakîler için bir yol göstericidir."[55]

Ayetin açık ifadesine göre, Kur'an-ı Kerim'in gerek Allah (c.c.) katından geldiğinde, gerek bozulmadan günümüze ulaştığında, gerekse ifade ettiği bilgiler ve verdiği haberlerin doğruluğunda hiçbir şüphe bulunmamaktadır.

Şu ayet-i kerime ise Kur'an-ı Kerim'in korunmasının Yüce Allah'ın (c.c.) garantisi altında olduğunu kesin ifadelerle haber verip müjdeler:

"Şüphesiz ki bu Zikr'i biz indirdik; onu muhafaza edecek olan da elbette biziz."[56]

Ayete şu mana verilmiştir: "Biz Kur'an'dan olmayan herhangi bir şeyin ona karışmasına, veyahut onda olan herhangi bir şeyin ondan eksilmesine engel oluruz. Ondaki herhangi bir hükmün eksilmesine razı olmayız ve müsaade etmeyiz."[57]

Bu hâliyle Kur'an-ı Kerim, kendisinden sonra da bir vahiy gönderilmeyeceği için Yüce Allah'ın (c.c.) dinini temsil eden yegâne kitap konumundadır.

3. Kur'an-ı Kerim'in önceki vahiyler üzerinde doğrulayıcı ve gözetleyici olması:

Kur'an-ı Kerim'in evrensel bir kitap olmasının gereklerinden biri de onun Tevrat ve İncil başta olmak üzere önceki kitaplar üzerinde doğrulayıcı ve gözetleyici bir mevkide bulunmasıdır. Kendisinde hiçbir tahrif olmayan Kur'an bu hâliyle, muharref Tevrat ve İncil'de mevcut olan ancak

55 Bakara suresi, 1-2. ayetler.
56 Hicr suresi, 9. ayet.
57 Taberi, C 14, s. 11.

vahiy ile ilgisi bulunmayan pek çok yanlış şeylerin doğrularını da ortaya koymaktadır. Onun bu özelliği şu ayette haber verilmektedir:

"Resulüm! Sana da Kur'an'ı, musaddık yani kendinden önceki kitapları doğrulayıcı ve müheymin yani onları koruyup denetleyici olarak her yönden gerçeğe uygun bir tarzda indirdik…"[58]

Bu ayet-i kerimede geçen "müheymin" kelimesi sözlükte "koruyan, gözeten, muhafaza eden" gibi anlamlara gelmektedir. Bu kelimede "şahit" anlamı da vardır.[59] Kur'an-ı Kerim bu sıfatıyla aynı zamanda önceki kitaplar üzerinde bir şahittir.

NOT EDELİM

Kur'an-ı Kerim'in önceki kitaplar üzerinde doğrulayıcı, gözetleyici ve şahit olmasından şunu anlamak mümkündür:

Daha önce gönderilen kitapların verdiği bilgiler eğer Kur'an'ın verdiği bilgilerle uygunluk arz ederse o zaman doğrudur. Bunun aksine eğer o bilgiler Kur'an'a aykırı iseler bu yazılanlar yanlış ve batıldırlar. Kur'an-ı Kerim'i bu konuda yetkili kılan gerekçe ise onun ilahi kitapların sonuncusu ve en mükemmeli olmasıdır. Şunu belirtelim ki yüce Allah (c.c.) daha önce indirdiği kitaplarda mevcut olan bütün güzellikleri Kur'an-ı Kerim'de toplamış ve bu güzelliklere önceki kitaplarda mevcut olmayan diğer pek çok güzel şeyler de ekleyerek Kur'an-ı Kerim'i üstün kılmıştır.

4. Kur'an-ı Kerim'in, bütün insanlara gönderilmesi ve onları kendi mesajından faydalanmaya çağırması:

Ayet-i kerimede şöyle buyrulur:

"Ey insanlar! Rabbinizden size kesin bir delil geldi ve size yolunuzu aydınlatan apaçık bir nur indirdik."[60]

Bu ayette geçen "nur" isminden maksat Kur'an-ı Kerim'dir. Yine bu ayetin başında yer alan "Ey insanlar!" hitabı, Kur'an mesajının hiçbir istisna olmaksızın bütün insanlara yönelik olduğunun açık bir delilidir. Ayrıca bu ayet-i kerime, Fâtiha suresinin son ayetinde "gazaba uğrayanlar ve sapıtanlar" diye tanıtılan Yahudi ve Hıristiyanların yolunun aksine Kur'an'ın bir hidayet kaynağı olduğuna işaret etmektedir.

Nitekim Kur'an ehl-i kitaba da kendisine inanmaları için defalarca çağrıda bulunur.[61] Tevrat ve İncil'le birlikte Kur'an'a da inandıkları takdirde kendilerine iki kat mükafat verileceğini va'deder.[62]

Kur'an-ı Kerim'in daveti evrensel ve tüm insanlığa yönelik olduğu gibi, şüphesiz onu bize getirip tebliğ eden Peygamberimiz'in (s.a.v) risaleti ve mesajı da aynı şekilde evrenseldir. Allah Teâlâ (c.c.) onu bütün alemlere rahmet olarak göndermiştir.[63]

58 Mâide suresi, 48. ayet.
59 Çelik, Hakk'ın Daveti, C 1, s. 748.
60 Nisâ suresi, 174. ayet.
61 bk. Bakara suresi, 40-41. ayetler.
62 bk. Kasas suresi, 52-54. ayetler; Hadîd suresi, 28. Ayet.
63 bk. Enbiyâ suresi, 107. ayet.

Şu ayetler onun bu özelliğini çok açık bir şekilde haber vermektedir:

"Ey insanlar! Şüphesiz ki ben, Allah'ın (c.c.) hepinize gönderilmiş peygamberiyim…"[64]

"Seni ancak bütün insanlara müjdeci ve uyarıcı olarak gönderdik."[65]

Kur'an-ı Kerim, tüm insanları kendine iman etmeye çağırdığı gibi, kendi mesajını kabul etmeyenleri şiddetli bir şekilde tehdit eder.

Şu ayetler son derece uyarıcıdır:

"Ehl-i kitap, Allah'ın (c.c.) dilediği kuluna lütufta bulunarak peygamberlik vermesini kıskandılar da, Kur'an'ı inkâr ederek kendilerini ne kötü bir şeye sattılar. Böylece onlar gazap üstüne gazaba uğradılar. Zaten kâfirler için alçaltıcı bir azap vardır."[66]

"**…Inkâr edenleri dünyada da ahirette de şiddetli bir şekilde cezalandıracağım. Onlar için hiçbir yardımcı olmayacaktır."**[67]

6. Kur'an-ı Kerim, evrenselliğinin bir gereği olarak, kendi mesajına inananları diğer insanlardan ayrı tutması ve onlara dost olmalarını yasaklaması:

Ayet-i kerimelerde şöyle buyrulur:

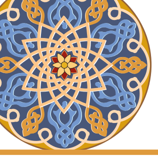
"Ey iman edenler! Kendi din kardeşlerinizden başkasını dost ve sırdaş edinmeyin. Çünkü onlar size ellerinden gelen kötülüğü yapmaktan geri durmaz; her zaman sıkıntıya düşmenizi isterler. Baksanıza, size olan şiddetli öfkeleri ağızlarından taşıyor. Kalplerinde gizledikleri kin ve düşmanlık ise daha korkunçtur."[68]

"Ey iman edenler! Yahudi ve Hıristiyanları dost ve sırdaş edinmeyin. Çünkü onlar birbirinin dostudur. Sizden kim onları dost edinirse, kesinlikle onlardan olur. Şüphesiz ki Allah (c.c.), zalimler topluluğunu doğru yola erdirmez."[69]

Kur'an-ı Kerim, kendilerine ehl-i kitap dediğimiz Yahudi ve Hıristiyanlara yaptığı davetine onlardan olumlu cevap alamayınca kendilerini azapla korkutmuş ve mutlaka Kur'an'a ve Peygamberimiz'e (s.a.v.) inanıp Müslüman olmaları gerektiğini bildirmiştir.

Kur'an-ı Kerim artık kendi davetini kabul etmeyen bu insanların Müslümanlardan ayrı bir güruh olduklarını ve bunların arasında bir kaynaşmanın olmaması gerektiğini vurgulamıştır. İslam dışı grupların Müslümanlardan soyutlanmaları onların hem Müslümanlara düşmanlık yapmaları hem de yanlış inançlar ile Müslümanların itikatlarını bozmaya yönelmeleri sebebiyledir. Allah

64 A'râf suresi, 158. ayet.
65 Sebe' suresi, 28. ayet.
66 Bakara suresi, 90. ayet.
67 Al-i İmran suresi, 56. ayet.
68 Al-i İmran suresi, 118. ayet.
69 Mâide suresi, 51. ayet.

Teâlâ (c.c.) bu yolla Müslüman ümmeti onların kötülüklerinden koruyup iyiliğin, hakkın ve adaletin temsilcisi olmalarını ve tüm insanlığa İslam'ın güzelliklerini ulaştırmalarını murad etmiştir.[70]

Kur'an'ın evrensel ilkelerinden örnekler:

Kur'an-ı Kerim'in içerdiği konuları çok genel bir sınıflandırma ile inanç, hukuk ve ahlak esasları olarak özetleyebiliriz. Bu sınıflandırmanın dışında kalanlar ise bunları teyit edici mahiyettedir.

İnanç esaslarına baktığımızda, Kur'an'ın bu husustaki ölçüleri her daim evrensel ölçülerdedir. Örneğin Kur'an-ı Kerim'e göre Allah (c.c.), sadece İsrailoğullarının veya Arapların ya da herhangi bir ırkın ilahı değil, bütün insanların ilâhıdır. Ayetlerde şöyle buyrulur:

"Hamd, alemlerin Rabbi Allah'a (c.c) mahsustur."[71]

"Hamd, göklerin Rabbi, yerin Rabbi bütün âlemlerin Rabbi olan Allah'a (c.c.) mahe sustur."[72]

Kur'an-ı Kerim, insanın Allah'a (c.c.) kulluğunu tespit ederken bu kullukta ve gereklerinde bir ırk veya çevre ile diğer bir ırk ve çevre arasında hiçbir fark olmadığını açıkça ortaya koyar. Buna göre, Arap olsun olmasın hiçbir millet diğerlerinden farklı imtiyazlara sahip değildir. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Araplar arasından çıkması ve onlara mensubiyeti ile Kur'an-ı Kerim'in Arapça inmesi, İslam ölçülerine göre, Araplara hukuk alanında veya dünyevi muamelelerde ya da Allah'a (c.c.) yakınlık hususunda birtakım ayrıcalıklar vermeyi gerektirmez.

ARAŞTIRALIM-TARTIŞALIM

Kur'an'a göre üstünlük ve değerlilik ölçüsünün ne olduğunu şu ayet çerçevesinde araştırınız ve sonuçları arkadaşlarınızla tartışınız.

"Ey insanlar! Biz sizi bir erkek ve bir kadından yarattık. (Soyunuz sopunuzla birbirinize karşı övünesiniz diye değil) birbirinizi tanıyıp kaynaşasınız diye sizi milletlere ve kabilelere ayırdık. Allah katında en şerefliniz, Allah'a karşı saygısı, korkusu ve O'nun yasaklarından kaçınıp emirlerine itaati en yüksek olanınızdır. Hiç şüphesiz Allah, her şeyi hakkiyle bilir, her şeyden haberdardır.

(Hucurât suresi, 13. ayet)

Kur'an-ı Kerim, insanların dikkatlerini Cenab-ı Hakk'ın varlığına ve birliğine çekerken, belirli bir çevreye özgü veya belirli bir toplumun alışkanlıklarına uygun düşen ya da bir kısım aydınların anlayabileceği delil serdetmez. Nerede bulunursa bulunsun, hangi düşünce ve kültür seviyesinde

70 bk. Bakara uresi, 143. ayet; Al-i İmran suresi, 110. ayet.
71 Fâtiha suresi, 1. ayet.
72 Câsiye suresi, 36. ayet.

olursa olsun tüm insanların her yerde ve her zaman anlayabileceği deliller kullanır. Allah'ın (c.c.) varlığına ve birliğine delil teşkil eden ayetler Kur'an-ı Kerim'de çokça zikredilir. Bunlara bakıldığında, onların, farklı grup ve topluluklardaki genel insan düşüncesine hitap ettiği görülür.

NOT EDELİM

Kur'an, Allah'ın (c.c.) birliğinin delillerini açıklarken hangi dil, renk ve ırktan olursa olsun herkesin kolaylıkla anlayabileceği konulara temas eder.

ARAŞTIRALIM

Kur'an'ın hak, adalet ve hukuk anlayışının Müslüman, ehl-i kitap, kafir... bütün insanları kuşatacak şekilde ne kadar evrensel bir değerde olduğunu anlamak bakımından Nisâ suresi, 105-112. ayet grubunu, tefsirlerden de istifade ile araştırınız.

Kur'an-ı Kerim'deki hukuki düzenlemelere ve onun tamamlayıcısı olan sünnetin açıklamalarına bakıldığında onda belirli bir ırka temayül, herhangi bir çevreden ya da muayyen geleneklerden etkilenme kesinlikle görülmez. Kur'an hukuku mutlak insan esas ve ilkelerini temel alan bir hukuk olduğu için tüm ahkam ve füruları, bütün insanların ihtiyaç ve maslahatlarıyla tam bir uyum içerisinde bulunur.

Bu ayetlere iyice dikkat edilecek olursa ırkçılık, hısımcılık, aşiretçilik, ulusçuluk ve millet ayırımcılığı gibi değerlerin, İslam hukukundaki adalet terazisinde nasıl eriyip yok olduğu kolaylıkla görülür. Bu ayetlerde bir tek itibar dikkate alınmıştır: o da mutlak insan değeridir.

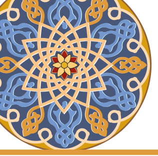
NOT EDELİM-ÖĞRENELİM

Kur'an'ın evrensel ahlaki prensiplerinden örnekler:

Hangi ırk, hangi nesep, hangi coğrafi bölgeden olurlarsa olsunlar bütün insanlar, insan olma bakımından aynı hak ve hürriyete sahiptirler. Birbirlerinden ancak takva yönünden yani Allah'ı tanıma, O'na karşı saygılı olma ve emirlerini yerine getirme bakımından ortaya koydukları özel başarıları sayesinde üstün olabilirler. (bk. Hucurât suresi, 13. Ayet)

Çocuklar, ana-babalarına iyi muamele etmeli (bk. Lokmân suresi, 14-15. ayetler); onlara şefkat ve merhamet kanatlarını germelidirler. (bk. İsrâ suresi, 24. ayet)

İnsan ancak yapmış olduğu şeylerden hesaba çekilir. (bk. İsrâ suresi, 15. ayet)

Kur'an-ı Kerim'in ahlaki değerleri de evrenseldir. Ona göre ahlak ve fazilet, bir taraftan insanın temiz fıtratıyla uyum hâlinde olan, diğer taraftan fert ve toplum için insan saadetinin esaslarını tesis eden değer hükümlerinin ve davranış metotlarının yekunudur. Bu sebeple, bu davranış metotlarında bir çevre ile diğeri arasında değişme ve farklılık görülmez. Zira bunlar, belirli bir çevrenin gelenek ve görenekleri içerisinde neşet etmemiş, insanın kapsamlı fıtratından beslenip vücut bulmuştur.

3.6.Kur'an Son Kitaptır

Kur'an-ı Kerim, Peygamberimiz Hz. Muhammed'in (s.a.v.) son peygamber olduğunu haber vermektedir:

"Muhammed, içinizden hiçbir erkeğin babası değildir. Fakat o Allah'ın Resulü (s.a.v.) ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah (c.c.), her şeyi hakkiyle bilmektedir."[73]

Burada Resulullah'ın (s.a.v.) son peygamber oluşu "hâtem" kelimesiyle haber verilir. Bu kelimenin hem "son" hem de "mühür" manası vardır. Yani peygamberlik onun gelişiyle mühürlenerek sona ermiştir.

Âlimler bu ayetteki "Hatemü'n-nebiyyin" terkibini açıklarken şöyle demişlerdir: "Bu cümle, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) nebilerle birlikte aynı zamanda resullerin de sonuncusu olduğunu ortaya koymaktadır. Çünkü, her resul bir nebidir. Fakat, her nebi bir resul değildir."[74]

Resul-i Ekrem Efendimiz (s.a.v.), son peygamber oluşuyla alakalı şöyle buyurur:

"Benimle diğer peygamberlerin durumu ev yapan bir adama benzer. Adam evini yapıp tamamlamış, onu güzelce süslemiş, yalnızca bir tuğlasını eksik bırakmıştır. Halk binayı gezmeye başlar, o eksik tuğlanın yerini görünce hayret eder ve: "Şu tuğlanın yeri boş kalmasaymış ne güzel olacakmış» der. İşte ben, tıpkı o binada olduğu gibi, peygamberlik binasında yeri boş bırakılan tuğlayım; ben peygamberlerin sonuncusuyum."[75]

Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyuruyor:

"Altı şeyle diğer peygamberlerden üstün kılındım: Bana cevâmi'u'l-kelim yani az sözle çok mana ifade etme özelliği verildi. Düşmanın gönlüne korku salmakla yardım olundum. Bana ganimet helâl kılındı. Yeryüzü benim için temiz kılınıp mescid sayıldı. Bütün insanlara peygamber olarak gönderildim ve peygamberlik benimle sona erdi."[76]

Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) son peygamber olduğu gibi ona indirilen Kur'an da son ilahi kitaptır. Peygamberimiz'den (s.a.v.) sonra bir peygamber gelmeyeceği gibi Kur'an'dan sonra da artık bir ilahi kitap gelmeyecektir.

73 Ahzâb suresi, 40. ayet.
74 İzzet Derveze, et-Tefsiru'l-Hadis, C 6, s. 33.
75 Buhârî, Menâkıb 18; Müslim, Fezâil 20-23.
76 Müslim, Mesâcid 3, 5.

Kur'an'dan önce gelen kitaplar, bağlıları tarafından tahrif edilmiştir. Yani orijinal şekilleri değiştirilmiş ve güvenilirlikleri yok olmuştur. Bunu Kur'an-ı Kerim açıkça haber vermektedir.[77] Böyle olduğu için de dini yenilemek ve asli suretine döndürmek için yeni bir peygamber ve yeni bir kitap gelmesine ihtiyaç olmuştur.

Kur'an-ı Kerim, gerek Peygamberimiz (s.a.v.) zamanında gerek hulefa-i raşidin zamanında gerekse daha sonraki zamanlarda çok sağlam bir şekilde koruma altına alınmıştır. Hem yazıyla hem de ezber yoluyla muhafaza edilmiştir.[78]

Dolayısıyla Kur'an, tespit edilişindeki sağlamlık itibariyle, diğer ilahi kitaplardan farklı olarak, hiçbir tahrifat ve değişikliğe uğramadan vahiy mahsulü olan şekliyle tespit edilip ortaya konmuştur. 15 asırdır da muhafaza edilerek gelmiştir. Bunda, şüphesiz Kur'an'ın edebî îcaz ve i'cazının, yani, ezberleme kolaylığının, hiçbir insan sözüne benzememesinin ve söz olarak hiçbir taklidinin yapılamamasının, edebiyat ve belagatına erişilememesinin ve yazılıp korunmasında çok büyük bir titizlik gösterilmesinin büyük rolü olduğu kesindir. Fakat asıl sebep, Kur'an'ı Cenâb-ı Hakk'ın hıfz ve himayesine alması, onu kıyâmete kadar lafız ve mana bakımından bir mucize olarak devam ettirmeye söz vermesidir. Nitekim şöyle buyurulur:

"Muhakkak ki bu Kur'an'ı biz indirdik ve onu koruyacak, muhafaza edecek, devam ettirecek de elbette biziz..."[79]

Bugün yeryüzündeki bütün Kur'anlar aynıdır; hiçbir farklılık ve değişiklik yoktur. Ayrıca milyonlarca hafızın ezberinde bulunmakta, her an milyonlarca dil ile kıraat edilip okunmaktadır. Bu özellik, Kur'an'dan başka herhangi bir beşeri kitaba nasip olmadığı gibi, semavi kitaplardan hiçbirine dahi nasip olmamıştır. Allah'ın (c.c.) son kelamı, hükmü kıyâmete kadar baki ezelî fermanı olan Kur'an'ın, böyle eşsiz bir makam ve ulvi bir şerefe nail olması da, elbette zaruri ve lüzumludur.[80]

BİLGİ KUTUSU

Kur'an-ı Kerim, son kitap olarak insanlığa en mükemmel dini getirmiştir. Getirdiği İslam dinini, her zaman ve her yerde bütün beşeriyete örnek göstermektedir. Nitekim Fetih suresinin 28. ayeti bu mealde şöyle buyurmuştur:

"Allah (c.c.), elçisini hidayet ve hak din ile gönderdi ki onu bütün dinlere üstün kılsın. Şahid olarak Allah yeter."

Nûr suresinin 55. ayetinde ise şöyle buyrulmuştur:

"Allah (c.c.), sizden inanıp sâlih amel işleyenlere vadetmiştir: Onlardan öncekileri nasıl hükümran kıldıysa onları da yeryüzünde hükümran kılacak ve kendileri için seçip beğendiği dinlerini sağlamlaştıracak ve korkularının ardından kendilerini bir güvene erdirecektir. Bana kulluk edecekler ve bana hiçbir şeyi ortak koşmayacaklar. Bundan sonra kim inkâr ederse işte onlar, fasıklardır."

77 bk. Bakara suresi, 75. ayet; Nisâ suresi, 46. ayet.
78 bk. Çelik, Tefsir Usulü ve Tarihi, s. 57-67; M. M. el-A'zami, Kur'an Tarihi, s. 106-107; M. Hamidullah, Kur'an-ı Kerim Tarihi, s. 42.
79 Hicr suresi, 9. ayet.
80 Mehmed DİKMEN, İslâm İlmihali, s. 97.

Sonuç olarak Kur'an-ı Kerim; inanç, sosyal ilişki, dünya ve ahiret hayatıyla ilgili esasları, prensipleri, kuralları, tavsiyeleri, sistem ve çareleri her zaman ve her yerde en güzel şekilde insan topluluklarının mutluluğuna sunmuştur. Peygamber'in sünnetleri ise bütün bunları tamamlayıcı ve açıklayıcı surette insanoğlunun istifadesine sunmuştur. Artık, Hz. Muhammed'den (s.a.v.) sonra başka bir peygambere, Kur'an'dan sonra başka bir kitaba ihtiyaç kalmamıştır.[81]

3.7. Kur'an Hayatı Kuşatıcıdır

Kur'an-ı Kerim bir hidayet ve i'caz kitabıdır. İnsanlara doğru yolu göstermek için gelmiştir. Hedefi, onları Allah'a (c.c.) davettir. Onları, batıldan uzaklaştırıp hakka ulaştırmaktır. Faydasız şeyleri terk edip faydalı olanları elde etmeye yönlendirmektir. Bahşedilen tüm insani istidatları, yaratılış hikmetine uygun olarak geliştirip kullanma becerisi kazandırmaktır.

Bu bakımdan Kur'an-ı Kerim, gerek fert gerek toplum açısından tüm hayatı kuşatıcıdır. O, bir hayat kitabıdır. Hayatın hiçbir yönünü ihmal etmez. Hayatın tüm alanlarını en ince ayrıntısına kadar ele alır ve bunları düzenleyici prensipler getirir.

Kur'an-ı Kerim, hayatın bütün alanlarını kapsayıp düzenleme hedefini gerçekleştirebilmek için pek çok konuya temas eder. Meseleleri çok geniş bir muhtevada ele alır ve işler.

Hayatın vazgeçilmez kitabı olan Kur'an-ı Kerim'in kapsamını ifade edebilmek kolay değildir. Çünkü onda konular iç içe geçmiş bir şekilde takdim edilir. Bütün konular, merkezde yer alan esas mana ve hedef çevresinde döner durur. Bu esas mana ve hedef ise "insanları hür iradeleriyle tek olan Allah'a (c.c.) kulluğa davettir. O'na yakın bir kul olmaya çağrı"dır.

> **UNUTMAYALIM**
>
> Kur'an'ın asıl hedefi; insanları hür iradeleriyle tek olan Allah'a kulluğa davettir. O'na yakın bir kul olmaya çağrıdır.

Kur'an'ın, hayatın tüm alanlarını kendi sistematiği içerisinde düzenleme hedefini gerçekleştirme çerçevesinde temas ettiği konular, genel olarak şu başlıklar altında incelenebilir:

İman

Kur'an'ın önemle üzerinde durduğu konuların başında inanç meseleleri gelir. Bu çervevede Allah'ın (c.c.) birliği başta olmak üzere, zatı, sıfatları ve fiilleriyle ilgili gerekli bilgileri oldukça parlak bir delillendirme üslubuyla detaylı bir şekilde verir. Her vesileyle Allah'ın (c.c.) kudretinin sonsuzluğunu, ilim ve hikmetinin nihayetsizliğini, rahmet ve mağfiretinin genişliğini açıklar. Şirki ve küfrü anlaşılması kolay mantiki bir üslupla çürütür. Küfrün bütün çıkmazlarını dile getirir. Küfrün ve şirkin tüm dayanaklarını bir bir iptal eder. Bütünüyle kötü ve yanlış bir düşünce biçimi olan şirkin özelliklerini aklın önüne serer. Özellikle Allah Teâlâ'nın (c.c.) dışında tapılan tanrıların acizliğini, hiçbir fayda veya zarar vermeye güç yetiremezliklerini çeşitli ifade, benzetme ve mantiki izahlarla dile getirir.

81 İzzet Derveze, et-Tefsiru'l-Hadis, C 6, s. 34.

Bunun dışında inançla ilgili olarak melekler, peygamberler, ilahi kitaplar hakkında detaylı ve çok değerli bilgiler verir. Hele kıyâmet ve ahiret alemine çok büyük bir önem verir. Öncelikle kıyâmet ve ahiretin olacağını gördüğümüz alemden seçtiği delillerle ispat eder. Bu hususta insan aklını tatmin etmeye çalışır. Ayrıca kıyâmetin kopuşunu, bu esnada göklerde ve yerde meydana gelecek kalpleri yerinden oynatan korkunç olayları, evrenin düzeninin yıkılıp yeniden kurulmasını, cenneti ve nimetlerini, cehennemi ve azabını son derece tesirli bir üslupla anlatır.[82]

İbadet

Kur'an insanları, zat ve sıfatlarını tanıttığı tek Allah'a (c.c.) ibadete çağırır. Kulların Allah'a (c.c.) yaklaşmak için yapacakları ibadetleri haber verir. Bu açıdan namaz, oruç, zekat, hac, Allah'ı (c.c.) zikir ve tesbih, Kur'an tilaveti, göklerin ve yerin yaratılışını tefekkür etmek, doğru söylemek, tebessüm etmek, çalışmak gibi ibadetlerden, onların vakitlerinden, bir kısım şartlarından ve hikmetlerinden bahseder. Bu ibadetlerin tam olarak nasıl yapılması gerektiği husussundaki detay açıklamaları ve tatbikatı ise Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) sünnetine bırakır.

Muamelat

Bu alan, fert ve toplumu ilgilendiren tüm helal ve haramları içine alır. Bu alan, daha çok "fıkıh" ilminin ilgilendiği alandır. Alış-veriş, evlenme, boşanma, akitler, yiyecekler, içecekler, giyecekler, savaş, barış, devlet yönetimi, devletlerarası münasebetler… bu alanın konularıdır. Kur'an-ı Kerim bu alanlarda hak ve adalet ölçüsünde temel kaideler koyar.

Kur'an devlet idaresinde insanlık aleminin önüne, asla uzak kalamayacağı, oldukça önemli esaslar, insani prensipler ve genel kaideler koymuştur.

ARAŞTIRALIM

Sınıfta gruplar oluşturunuz:

Birinci grup namazla ilgili ayetleri,

İkinci grup, oruçla ilgili ayetleri,

Üçüncü grup zekatla ilgili ayetleri,

Dördüncü grup hac ve kurbanla ilgili ayetleri araştırıp sınıfla paylaşsın.

NOT EDELİM

Kur'an devlet idaresine yönelik hayati prensipler ve ufuk açıcı normlar koymuştur. Bunlardan bir kısmını şöylece ifade edebiliriz:

Adaletle hükmetme ve yönetme,

Yönetimle ilgili önemli kararları istişare ile alma,

Toplumun asayiş ve emniyetini sağlama,

Savunma yol ve metotlarını belirleme,

Serveti fertler arasında adil bir şekilde dağıtma,

Diplomatik ilişkileri düzenleme,

Dar gelirlileri gözetme,

Hak sahiplerinin haklarını koruma,

Suçlara verilecek cezaları düzenleme,

Aile hukuku alanında gerekli düzenlemeleri yapma,

Toplumdan haksızlık ve bozgunculuk gibi zararlı olguları kaldırma hususuyla ilgili asla gözardı edilmemesi gereken hayati prensipler ve ufuk açıcı normlar koyduğu görülecektir.

82 Çelik, Tefsir Usulü ve Tarihi, s. 84

Ahlak

Kur'an'ın en önemli hedeflerinden biri, fert ve toplumu ahlak bakımından olgunluğa erdirmektir. Bu sebeple o; fert, aile, toplum ve devlet hayatının düzgün sürdürülebilmesi için gereken değişmez ahlak esasları getirmiştir. Kur'an'ın, ahlak ve adapla ilgili getirdiği bu esaslar, fert ve toplumun fıtratına uygundur.

OKUYALIM - PAYLAŞALIM

Kehf suresi, 9-26. ayetleri arasında yer alan Ashab-ı Kehf kıssasını okuyunuz. Bu kıssada hangi konulara yer verildiğini araştırınız. Kıssadan çıkarılacak sonuçları ve mesajları arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kur'an'ın getirdiği ahlak ve adap esasları zaman üstüdür, çağlar üstüdür ve toplumlar üstüdür. En mütevazı bölgelerde yaşayan fert ve toplumlar için Kur'an'ın getirmiş olduğu bu esaslar ne kadar gerekli ise en modern zaman ve bölgelerde yaşayan fert ve toplumlar için de aynı şekilde gereklidir. Modernleştiği oranda hırçınlaşan, azgınlaşan, nefsinin kötü arzularına esir düşen, fazilet ve erdemden mahrum kalan modern insan bunun en açık göstergesidir.[83]

Kur'an, pek çok kıssaya yer vermektedir. Bu kıssalar yoluyla da çeşitli konulara temas etmektedir. Hayatın pek çok yönlerine ışık tutmaktadır. Neredeyse Kur'an'ın üçte birini oluşturan bu kıssalar, özellikle fert ve toplumun farklı açılardan eğitilmesi yönünden çok büyük bir öneme sahiptir. Kur'an'ın verdiği örnekler de bu açıdan çok büyük bir değer taşımaktadır.

Başka konular

Kur'an'ın önemli hedeflerinden biri de fert ve toplum hayatında baş gösteren dinî ve ahlaki bozulmayı önleyerek toplum hayatını yeniden ıslah etmektir. Bu sebeple bir taraftan bu hususlarda bir takım düzenlemeler yaparken diğer taraftan da bunu başarmak için insan aklını çalıştıracak ve düşünme melekelerini yeniden harekete geçirecek çeşitli konulara yer verir. Allah'ın (c.c.) varlığı, birliği, sonsuz kudretini kabul edip O'na teslim olma konusunda onu ikna edecek her türlü delile başvurur. Bu sebeple evrenin yaratılışından ve onda var olan düzenden deliller getirir. Böylece astronomi, matematik, fizik, kimya, biyoloji, coğrafya, jeoloji, psikoloji, sosyoloji, pedagoji, tarih, hukuk, iktisat, siyaset… gibi farklı ilimlerin alanlarına giren bir çok bilimsel konuyu kendi tezlerini ispatlamak ve maksatlarını gerçekleştirmek için kullanır.

Gerçekten Kur'an ele aldığı konular ve bunları anlatma tarzıyla insanlığın bu güne kadar karşılaştığı en zengin, en yüce, en çok hayret ve hayranlığı mücip bir kitap olma özelliğine sahiptir. Onun böyle bir kitap olduğuna bütün dünya şahittir. Öyle ki ona benzer bir sözün söylenmesi, bir kitabın yazılması, hatta en küçük bir suresine bile benzer bir şeyin getirilmesi mümkün değildir.[84]

83 Halil Çiçek, Kur'an Nasıl Bir Kitaptır, s. 35.
84 bk. Bakara suresi, 23. ve 24. ayetler.

DİKKAT EDELİM

İnanç, ibadet, muamelat, ahlak, önceki ümmetlerin kıssalarından örnekler gibi hayatın önemli alanlarını kapsamlı ve derinlemesine ele alan Kur'an'ın hayatı kuşatan bir kitap olmasına bir de şu açıdan dikkat edelim:

Kur'an:

Göklerin ve yerin yaratılışı,

Geceyle gündüzün peşpeşe gelişi,

Rüzgârların esmesi,

Yağmurun yağdırılması,

Çeşitli bitki ve meyvelerin bitirilmesi,

Gemilerin deniz üzerinde akıp gitmesi,

Ceninin ana rahminde çeşitli safhalardan geçirilerek yaratılması,

İnsana farklı yeteneklerin verilmesi,

Dikkat çekici özellikleriyle devenin yaratılması,

Bal arısının özel yeteneklerle donatılması

gibi yaratılışla alakalı yüzlerce konuyu çok yüksek bir ilmi seviyede ve en doğru bir tarzda dile getirir. (Ömer Çelik, Tefsir Usulü ve Tarihi, s. 90)

4. Kur'an'ı Anlamada Mealler

Kur'an-ı Kerim, Allah'ın (c.c.) kullarına gönderdiği kelamıdır. Bu bakımdan Allah (c.c.):

1. Onu hakkını vererek okumalarını ister:

"Ey Peygamber! Sen Kur'an'ı tertil üzere, ağır ağır, tane tane oku!"[85]

"Kendilerine kitap verdiğimiz o kimseler, Allah'ın (c.c.) kitabını hakkını vererek, manasını düşünerek okurlar."[86]

2. Ayetleri üzerinde inceden inceye düşünüp ifade ettiği manaları anlamalarını ister:

NOT EDELİM

Ayetler Kur'an'ın üç farklı okunuşundan bahseder:

Kıraat; zihni bir yaklaşımla ayetlerin neler söylediğini anlamaya yönelik bir okuma şeklidir.

Tilavette ise eda, sada, tecvid, tavır gibi kendine has şartlar aranır. Şarkı-türkü vb. hiçbir forma benzememesi gereken Kur'an tilavetinde, mananın gönülde hissedilmesi ve ruhta yaşatılması söz konusudur.

Tertil; Kur'an'ı harfleri birbirine karıştırmadan, harflere ve harekelere hakkını vererek açık-seçik, acele etmeksizin ve anlamını düşünerek okumaktır. Dolayısıyla bu okumada *anlama* işi zaten kendiliğinden mevcuttur.

(Murat Sülün, Kur'an Kılavuzu, s. 167-168)

85 Müzzemmil suresi, 4. ayet.
86 Bakara suresi, 121. ayet.

"Ey Peygamber! Sana bu mübarek kitabı, ayetlerini derinden derine tefekkür etsinler ve aklı olanlar onu düşünüp öğüt alsınlar diye indirdik."[87]

Görüldüğü üzere bu ayet Kur'an'ı anlamayı, idrak etmeyi, tezekkür ve tefekkür etmeyi emrediyor.

3.Onu hayatlarının kılavuzu yapmalarını ve hayat yolculuklarını onun irşatları, yönlendirmeleri, emir ve yasakları istikametinde düzenlemelerini ister:

"Elif. Lam. Mim. İşte şu kitap (Kur'an), onda hiçbir şüphe bulunmamaktadır. O, (Allah'a (c.c.) karşı gelmekten sakınan) takvâ sahibi kullar için dosdoğru bir hayat rehberidir."[88]

"Şüphesiz bu Kur'an, (insanlara, hayatın her alanında) en doğru yolu gösteren bir kitaptır."[89]

3. Cüz / 2. Sûre — BAKARA SÛRESİ — 48

اَلَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبٰوا لَا يَقُومُونَ اِلَّا كَمَا يَقُومُ
الَّذٖى يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّۜ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ
قَالُٓوا اِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبٰواۢ وَاَحَلَّ اللّٰهُ الْبَيْعَ
وَحَرَّمَ الرِّبٰواۜ فَمَنْ جَٓاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهٖ فَانْتَهٰى
فَلَهُ مَا سَلَفَۜ وَاَمْرُهُٓ اِلَى اللّٰهِۜ وَمَنْ عَادَ فَاُولٰٓئِكَ
اَصْحَابُ النَّارِۚ هُمْ فٖيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٧٥﴾ يَمْحَقُ اللّٰهُ
الرِّبٰوا وَيُرْبِى الصَّدَقَاتِۜ وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ
اَثٖيمٍ ﴿٢٧٦﴾ اِنَّ الَّذٖينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتَوُا الزَّكٰوةَ لَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ
رَبِّهِمْۚ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٧٧﴾ يَٓا اَيُّهَا
الَّذٖينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَذَرُوا مَا بَقِىَ مِنَ الرِّبٰٓوا اِنْ
كُنْتُمْ مُؤْمِنٖينَ ﴿٢٧٨﴾ فَاِنْ لَمْ تَفْعَلُوا فَاْذَنُوا بِحَرْبٍ
مِنَ اللّٰهِ وَرَسُولِهٖۚ وَاِنْ تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُؤُسُ اَمْوَالِكُمْۚ
لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ ﴿٢٧٩﴾ وَاِنْ كَانَ ذُو عُسْرَةٍ
فَنَظِرَةٌ اِلٰى مَيْسَرَةٍۜ وَاَنْ تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ
تَعْلَمُونَ ﴿٢٨٠﴾ وَاتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فٖيهِ اِلَى اللّٰهِ ثُمَّ
تُوَفّٰى كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٨١﴾
يَٓا اَيُّهَا

275. Faiz yiyen kimseler, şeytanın çarpmış olduğu delirmiş kimse nasıl kalkarsa, öyle kalkarlar. Bu, işte onların "Alış veriş, tıpkı faiz gibidir" demeleri yüzündendir. Oysa Allah, alış verişi helal, faizi haram kıldı. Bundan böyle her kim Rabbi tarafından kendine bir öğüt gelir de, faizden vazgeçerse, artık geçmişi ona ve hakkında hüküm de Allah'a aittir. Her kim de döner, yeniden alırsa, işte onlar cehennemliktirler, hep orada kalacaklardır.

276. Allah faizi yok eder, sadakaları bereketlendirip artırır. Hem Allah günahkâr kâfirlerin hiçbirini sevmez.

277. İman edip iyi işler yapan, namaz kılıp zekât veren kimselerin Rableri katında ecirleri şüphesiz kendilerinindir. Onlara bir korku yoktur, onlar mahzun da olacak değillerdir.

278. Ey iman edenler! Allah'tan korkun, eğer gerçekten müminlerseniz, faiz hesabından geri kalanı bırakın.

279. Yok eğer yapmazsanız, Allah ve rasulünden mutlaka bir savaşa tutulacağınızı bilin. Eğer tövbe ederseniz, ana sermayeniz sizindir. Ne zalim olursunuz, ne de mazlum.

280. Eğer borçlunun eli darda ise, eli genişleyinceye kadar süre tanıyın. Bununla beraber, eğer bilirseniz, bağışlamanız sizin için daha hayırlıdır.

281. Kendisinde Allah'a döndürüleceğiniz güne hazırlanıp korunun, sonra herkese kazandığı tamamıyla ödenecek ve onlar hiçbir zulme maruz kalmayacaklar.

BAKARA Sûresi 3. Cüz 2. Sûre

Kur'an-ı Kerim ve Meali

Bu ayetler çerçevesinde olaya baktığımız zaman, Kur'an okumaktan maksadın onu anlayarak okumak olduğunu anlarız. Nitekim Peygamberimiz (s.a.v.) ve sahabe döneminde okumak anlamakla aynı manaya gelmekteydi. Anlamadan okumak diye bir şey yoktu. Peygamberimiz (s.a.v.) ashabına, "Kur'an okuyunuz." buyurduğu zaman, "Aman dikkat edin de anlamadan okumayın, manasını da düşünün." demesine gerek yoktu. Çünkü onların ana dili, Kur'an dili olan Arapçaydı ve okumanın dışında ayrıca bir de anlama problemleri yoktu.

Bize gelince, bizim Kur'an dili olan Arapçaya yabancı olduğumuzdan Kur'an'ı hem okuma hem de anlama problemiyle karşı karşıya bulunuyoruz. İkisi de başlı başına bir problem ve çalışılıp başarılması gereken bir iştir. Şunu belirtelim ki; Kur'an alfabesini öğrenip Kur'an'ı yüzünden okumasını başarmak o kadar da zor değildir. Manasını anlamaya gelince, -Arap olmayan biz ve bizim gibi insanlar için- yapılması muhtemel hususları ve atılması gereken adımları şöylece sıralayabiliriz:

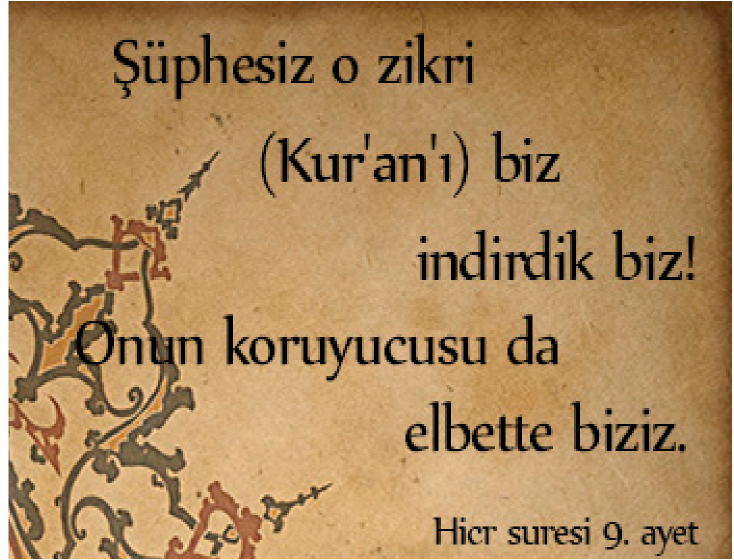
1. İyi bir Arapça eğitimi almak, o dili mümkün olabildiği ölçüde tüm incelikleriyle öğrenmek suretiyle bizzat Kur'an'ın orjinalinden veya onun Arap diliyle yazılmış meal ve tefsirlerinden Kur'an'ın manasını anlayıp öğrenmeğe çalışmak.

87 Sâd suresi, 29. ayet.
88 Bakara suresi, 1-2. ayetler.
89 İsrâ suresi, 9. ayet.

2. Bu mümkün değilse kendi dilimizdeki -bize göre Türkçe- mealleri okumak suretiyle Kur'an'ın manasını anlayıp öğrenmeye çalışmak.

3. Kur'an'ın manasını daha iyi anlayıp öğrenmek için genişçe yazılmış tefsirleri okumak; yine Kur'an'ın ele aldığı konularla alakalı yazılmış kitap, makale ve tez düzeyinde özel çalışmaları okuyup incelemek.

Biz burada, bu başlık altında öncelikle "Kur'an'ı anlamada mealler"in yerini, gerekliliğini veya gereksizliğini; yeterliliğini veya yetersizliğini açıklamaya çalışacağız:

Mealler, Arapça bilmeyen insanlara Kur'an'ın anlamını ulaştırmaya çalışan mütevazi çalışmalardır. Tükçede Kur'an-ı Kerim'in tercüme edilmiş hâline "çeviri" yerine "meal" sözcüğü kullanılır. Bunun nedeni meal kelimesinin aslına uygun değil de yakın çeviri anlamına sahip olmasıdır. Buna karşın "tercüme" veya "çeviri" kelimeleri daha iddialıdır.

Tarih boyunca çeşitli meal çalışmaları olmuştur. İlk meal çalışması, sahabeden Selman-ı Farisi (r.a.) tarafından yapılmıştır. O, sadece Fâtiha suresini Farsça'ya çevirmiştir.

Avrupa'da ilk meal çalışmaları 1141'de başlamıştır. Kur'an bu tarihlerde Latince'ye çevrilmiştir. İtalyanca'ya 1513, Almanca'ya 1616, Fransızca'ya 1647, İngilizce'ye 1648'de tercüme edilmiştir. Bugün için yaklaşık olarak Almanca'da 47, İngilizce'de 51, Fransızca'da 31, Latince'de 36, Urduca'da 100'e yakın Farsça'da ise 100'ün üstünde meal vardır.

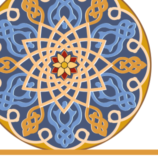
Türkçe'de ise şu an itibariyle 200'den fazla meal bulunmaktadır.

Bu çalışmalar, insanların Kur'an'ı okuma ve anlama çabasının çok eskilere dayanmakta olduğunu göstermektedir. Zira konunun başında da belirttiğimiz gibi Kur'an'ın okunması, onun anlaşılmaya çalışılması demektir.

Meallerin kesinlikle Kur'an'ın yerini tutma tarzında bir iddiaları yoktur, olamaz da zaten… Çünkü Kur'an dilinin kendine özgü özellikleri vardır. Bu özelliklerin bir başka dile tam olarak aktarılması mümkün değildir.

Kur'an'ın, bir başka dile tercüme edilmesi zor olan, bazen de mümkün olmayan özelliklerinden birkaçını şöyle sıralayabiliriz:

- Bazı kelimelerin birden çok anlama gelme ihtimali,
- Aynen tercüme edilemeyen, aksine genişçe açıklanması gereken yüzlerce müteşabih ayetin olması,

- Dıştan bakılınca birbiriyle çelişkili sanılan ayetlerin olması,
- Ayetlerin onlarca edebî sanat içermesi ve bunların anlaşılması için uzun uzun açıklamalara ihtiyaç olması,
- Çeşitli konularda hüküm bildiren ayetlerin, içerdiği hükümleri tam anlayabilmemiz için daha geniş açıklamaya ihtiyaç olması,
- Kıraat farklılıklarının değişik anlamalara ve farklı hükümlerin çıkmasına sebep olması,
- İniş sebepleri bilinmeden anlaşılması mümkün olmayan ayetlerin bulunması,

NOT EDELİM

Ünlü Müfessir Merhum Emalılı Hamdi Yazır, Kur'an'ın aslına uygun tarzda tam olarak tercümesinin mümkün olamayacağını, dolayısıyla meallerin Kur'an'ın yerini asla tutamayacağını şöyle ifade etmiştir:

Tercümenin, asıl metnin manasına uygun olması için;

- Açıklık ve delalet ettiği manayı göstermede,
- Manayı özetleme ve etraflıca açıklamada,
- Genel mana ifade etmesi ve özel mana ifade etmesinde,
- Mananın kayıtsız şartsız olması ve onu bir kayıt ve şarta bağlamada,
- Mananın kuvvetli olması ve gerçeğe isabet etmesinde,
- Manayı en güzel şekilde ifade etmede,
- Beyan üslubunda, tercüme ile orjinal metin denk olmalıdır.

Bu çerçevede yapılamayan bir çeviri tam bir tercüme değil eksik bir aktarmadır. Bu itibarla da, edibane bir üslupla ifade edilmiş herhangi bir nesir veya nazmı, o ölçüde gelişmiş bir dile -her iki dilin de inceliklerinin bilinmesi şartıyla- çeviri mümkün olsa da;

Hem akla,

Hem kalbe,

Hem ruha,

Hem de bütün hissiyata birden hitap eden ve iç içe estetik incelikleri bulunduran, olabildiğine canlı ve her zaman göz alıcı güzellikte olan bir eserin tam tercümesinin mümkün olduğunu söylemek çok zor olsa gerek. Hele bu eser Allah'a (c.c.) ait, zaman ve mekan üstü derinlikleri bulunan ve bütün çağlara birden seslenen aşkın bir beyan abidesi ise bu iş elbette daha da zor olacaktır.

Elmalılı, Hak Dini, C 1, s. 3

(Düzenlenmiştir.)

Ayetlerin ifade ettiği anlam çerçevesini ortaya koyabilmek için onların indiği ortamla münasebetlerini kurmanın çok önemli olması ve bu olmadan ayetin anlaşılmasının mümkün olamayacağı gerçeği.

Gerçek durumun böyle olduğunda şüphemiz bulunmamasına rağmen, Kur'an'ın anlaşılması için her seviyede çalışmaların yapılmasına ihtiyaç olduğu da bir gerçektir. Mealler de bu ihtiyaçtan biridir. Zaten dilimizde yüzlerce mealin yazılmış ve yazılmakta olması da bu ihtiyaçtan kaynaklanmaktadır. Bu bakımdan, yukarıda da ifade etmeye çalıştığımız gibi mealerin Kur'an'ın mana ve muhtevasını yansıtmakta oldukça yetersiz olmalarına rağmen yine de Kur'an'ı anlamada -az veya çok- bunlardan istifade edilebileceği söylenebilir.

ARAŞTIRALIM-BULALIM-PAYLAŞALIM

Halis Albayrak'ın "Kur'an'ın Bütünlüğü Üzerine (Kur'an'ın Kur'an'la Tefsiri)" isimli eserinden ayetin ayet ile tefsirine 5 örnek araştırınız ve bulduğunuz örnekleri arkadaşlarınızla paylaşınız.

Şu an mevcut olan mealler de kendi içlerinde gruplara ayrılabilir:

1. İşin ehli olan uzman kişi veya kişiler tarafından özenle yapılmış mealler

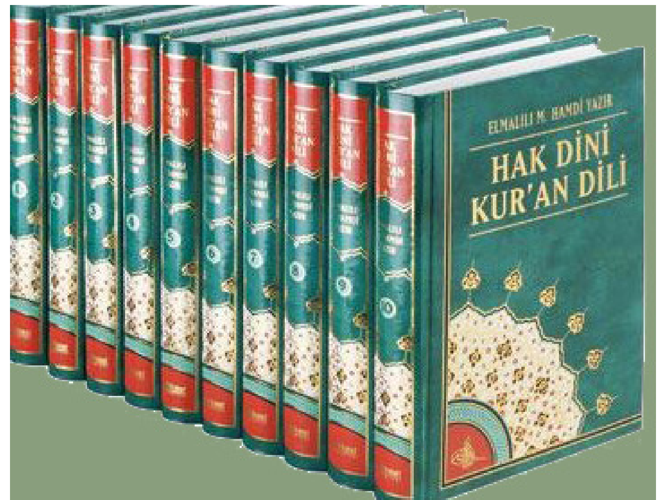
2. İşin ehli olmayan, bir meal yazabilmek için gerekli donanımı bulunmayan kişi veya kişiler tarafından yapılmış mealler

3. Dipnot veya açıklamalarla daha anlaşılır hâle getirilmiş mealler

4. Hiçbir ilave açıklama yapılmadan motamot yapılan mealler

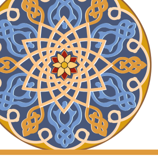
5. Kullanılan dil ve seçilen kelimeler bakımından Kur'an'ın ruhuna ve kapsamına uygun mealler

6. Kullanılan dil ve seçilen kelimeler bakımından Kur'an'ın ruhuna ve kapsamına uygun olmayan mealler

Elmalılı Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili tefsiri.

Şunu belirtelim ki; Kur'an-ı Kerim'i, genişçe tefsiri bir tarafa -ki bir sonraki başlıkta bu konu ele alınacaktır- geniş bir mealle herkese duyurmaya çalışma, işin ehli uzman kişiler tarafından yerine getirilmesi gereken önemli bir görevdir. Ancak, bu kişilerin

en azından sağlam bir dil bilgisine, belagat kurallarına; tefsir, tefsir usulü, hadis, hadis usulü, fıkıh ve fıkıh usulü… gibi temel İslami ilim dallarına vakıf olmaları gerekir. Bu ilimleri yeterli seviyede bilmeyen kişi ya da kişilerin böyle bir önemli göreve teşebbüs ve cüret etmelerinin haddini bilmemezlik olduğu açıktır.

ARAŞTIRALIM

Cumhuriyet Dönemi'nde yazılan Türkçe tefsirleri isim olarak araştırınız. Bu dönemde kaç adet Türkçe tefsir yazıldığını tespit ediniz.

Bizlerin de Kur'an'ı anlamada meallerden faydalanırken yukarıda bahsedilen hususları dikkate alarak hareket etmemiz gerektiği kolayca anlaşılmaktadır. Ayrıca sırf meal okuyarak Kur'an'ı anlamaya çalışmanın sakıncalarının da farkında olmalıyız. Kur'an'ı anlama açısından özellikle Tefsir okumanın, meal okumaktan çok daha faydalı, problem çözücü, eksikleri giderici ve doyurucu olduğunu da unutmamamız gerektiğini belirtmeliyiz.

ARAŞTIRALIM

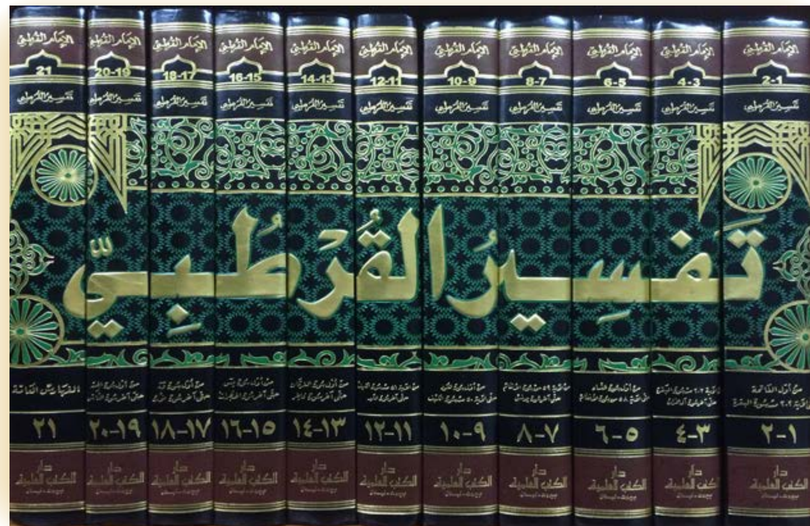
Elmalılı Hamdi Yazır'ın 7 ayetten oluşan Fâtiha suresine kaç sayfa tefsir yazdığını ve niçin bu kadar geniş yazdığını araştırınız.

5. Kur'an'ı Anlamada Tefsirler

Tefsir kelimesi sözlükte bir şeyin anlamını tespit edip ortaya koymak, açıklamak, keşfetmek, üzeri kapalı olan bir şeyi açmak gibi anlamlara gelir.

Terim olarak *tefsir*, yetkili âlimlerin, Kur'an ayetlerini Arap dili ve edebiyatı açısından tahlile tabi tutup belirli esaslara göre açıklama faaliyetidir.

Tefsir ilmi ise; Kur'an-ı Kerim'in ayetlerini insanların anlayabileceği şekilde açıklayıp ortaya koyan, ayetlerde geçen kapalı lafızları çözüp izah eden ilimdir.[90]

Kurtubî, el-Câmi'li-ahkâmi'l-Kur'ân

Bu bakımdan ta asr-ı saadetten günümüze kadar Kur'an'ın tefsiri yapılmıştır. Kur'an'ın en büyük müfessiri bizzat yine kendisidir. Ayetler birbirini tefsir eder. Sonra en büyük müfessir, Peygamberi-

90 Çelik, Tefsir Usulü ve Tarhi, s. 187.

mizdir (s.a.v.). O, sözleriyle ve davranışlarıyla Kur'an'ı tefsir etmiş, âdeta "Canlı Kur'an Tefsiri" olmuştur. Çünkü Peygamberimiz'in (s.a.v.) ahlakı Kur'an'dı. O, yaşayan Kur'an'dı, canlı Kur'an'dı.

Sahabe ve tabiun nesli de yaşadıkları dönemlerdeki ihtiyaca göre Kur'an'ın tefsirini yapmışlardır. Sonra günümüze kadar bu kutlu faaliyet devam etmiştir.

"Kur'an'ı anlamada tefsirler" başlığı altında özellikle Türkiye'de kaleme alınmış tefsirleri kastediyoruz. Bunların başında;

Elmalılı Hamdi Yazır'ın Hak Dini Kur'an Dili tefsiri,

Konyalı Mehmet Vehbi Efendi'nin Hülasatu'l-Beyan'ı,

Ömer Nasuhi Bilmen'in Kur'an-ı Kerim'in Tükçe Meali ve Tefsiri gelmektedir.

Tefsirlerin Kur'an'ı anlamada çok önemli, olmazsa olmaz bir yeri vardır. Çünkü bu eserler, Kur'an'ın ve onun ayetlerinin mana ve muhtevasını olabildiği kadar anlaşılabilecek bir düzeyde anlatmayı kendilerine hedef olarak benimsemişlerdir. Ele aldıkları ayetin iniş sebebini verirler. Ayette geçen kelime ve kavramların ne anlama geldiğini açıklarlar. Ayeti tefsir eden diğer ayetlere, hadislere, sahabe ve tabiin sözlerine yer verirler. Ayetten çıkabilecek fıkhî hükümler üzerinde dururlar. Ayette yer alan edebî sanatlara, belagat ve fesahat inceliklerine yer verirler. Ayetler arasında var olduğu zannedilen tezatları giderirler. Bilimsel muhtevalı ayetleri, ilgili bilimlerin verileri doğrultusunda tefsir ederler. Tarihin belli bir kesitinde ve belli olaylarla bağlantılı olarak inmiş olan ayetlerin günümüze verdiği mesajlar üzerinde dururlar.

Bu ve benzeri açılardan Kur'an'ı anlamak için mutlaka tefsirlere müracaat edilmesi gerekir.

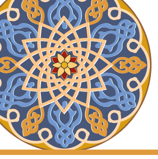
Şunu belirtelim ki; Cumhuriyet Dönemi'nde Türkiye'de tefsir alanında kaleme alınan eserler hacim olarak birbirinden farklıdır. Elmalılı tefsirinin orijinali (9+1=)10 cilt hâlinde yayımlanmıştır. Tefsirde kullanılan dil zamanla anlaşılamaz hâle geldiği için uzmanlar tarafından birkaç kez sadeleştirilerek yayımlanmıştır. Sadeleştirilmiş hâlini okuyup anlamak bile Türkiye'de yaşayan pek çok insana ağır gelebilmektedir. Aynı durum Mehmet Vehbi Efendi ve Ömer Nasuhi Bilmen'in tefsirleri için de geçerlidir. Bu sebeple günümüzde, günümüz insanının anlayabileceği dilde yeni tefsir çalışmaları yapılmaktadır.

BİLGİ KUTUSU

Kur'an tefsir edilmelidir. Çünkü;

1. Kur'an-ı Kerim, tüm insanlara tebliğ ve beyan edilmek için gelmiştir. (bk. Mâide suresi, 67. ayet)

2. Kur'an-ı Kerim belli bir zamana ve bölgeye indirilmiş bir kitap değildir. Bilakis o cihanşumüldür. Kıyâmete kadar gelecek bütün insanlığın kitabıdır. O hâlde tüm insanlık onu okuyabilmeli ve onu anlayabilmelidir. Bunun iki yolu vardır. Ya Kur'an'ın indirildiği dil olan Arapçayı herkese öğret-

mek veya her dilden insanın anlayacağı şekilde Kur'an-ı Kerim'in tercüme ve tefsirlerini yapmaktır. Birinci ihtimalin imkânsızlığı ortada olduğundan, geriye tek geçerli yol, ikinci ihtimal kalmaktadır. (bk. En'am suresi, 92. ayet; Şûrâ suresi, 7. ayet)

3. Kur'an-ı Kerim, bütün dillere tercüme ve tefsir edilmeli ki insanların itiraz kapısı kapansın; Allah Teâlâ karşısında ileri sürebilecekleri bir mazeretleri kalmasın. (bk. En'am suresi, 156-157. ayetler)

4. Kur'an-ı Kerim, kapsamı geniş ve anlam derinlikleri sonsuz olan bir kitaptır. Yerin altına doğru katman katman uzanan altın madeni gibi, her ayetin ifade ettiği mana katmanları vardır. Bunlar dıştan içe, satıhtan derinliğe doğru giderler. Denizin sahili, yüzeyi, derinliği ve çeşitli inci, mercan ve denizaltı bitki örtüsüyle süslü en dip tarafları olduğu gibi, Kur'an-ı Kerim de böyledir. Belki denizin sahilinden ve yüzeyinden kalabalık insan kitleleri istifade edebilir; kıyısında oturabilir, kenarında yüzebilir. Fakat ancak son derece maharetli dalgıçlar onun dibine dalıp inci ve mercan çıkarabilir. Bu açıdan bakıldığında, Kur'an-ı Kerim'in niçin indirildiğini, beyan buyurduğu mana ve maksatlarını iyi bilen alimler, denizin dibine dalabilen dalgıçlar gibidir. İnsanların istifade etmesi için onlar, güçleri nispetinde Kur'an'ın güzelliklerini ortaya koymaya çalışırlar. (bk. Lokmân suresi, 27. ayet; Kehf suresi, 109. ayet)

5. Lügat itibariyle belli manaları olduğu hâlde, Kur'an'da daha özel bir mana ifade etmek üzere kullanılan kelimeler vardır. Bu kelimeleri sadece lügat yardımıyla anlamak mümkün değildir. Salat (bk. Bakara suresi, 3. ayet), zekat (bk. Bakara suresi, 43. ayet), sıyam (bk. Bakara suresi, 183. ayet), hac (bk. Bakara suresi, 197. ayet) gibi. Bilindiği gibi bu kelimelerin her biri İslam'ın bir şartını ifade edecek seviyede kapsamlıdır. Her biri, hakkında ayrı kitap yazılacak derecede geniş bir muhtevaya sahiptir.

6. Kur'an ayetlerinin hepsi aynı açıklıkta değildir. İçlerinde tam olarak hangi manayı ifade ettiğine karar vermenin zor olduğu "müteşâbih ayet"ler vardır. (bk. Neml suresi, 82. ayet; Zumer suresi, 68-75. ayetler) Bunlar sayıca hayli fazladır. Aslında öyle olmadığı hâlde ilk bakışta birbiriyle çelişkili gözüken ayetler vardır. (bk. A'râf suresi 6. ayet ile Rahmân suresi, 39. ayet) Bunların telif ve izahı gerekir. İsm-i işâretlerle, ism-i mevsullerle ve zamirlerle kendilerine işaret edilen şahıslar vardır. Mananın anlaşılıp, sağlıklı sonuçların çıkarılması için bunlarla kimlerin kastedildiği hakkında işin ehli âlimler tarafından izahların yapılması gerekir.

7. Kur'an-ı Kerim, hak ve adalet ölçülerine göre fert ve toplum hayatını düzenleyen ibadet, hukuk ve muamelatla alakalı bir takım temel kaideler beyan etmektedir. Bu kaidelerin tespit, tefsir ve izahının lüzûmu açıktır. (Örnek olarak bk. Nisâ suresi, 1-35. ayetler; Mâide suresi, 1-8. ayetler, Mümtehine suresi, 1-10. ayetler)

8. Kur'an-ı Kerim bir dil mucizesi ve bir edebiyat şaheseridir. İlahi sanat harikasıdır. Onda dilin bütün incelikleri vardır. Edebî sanatların hepsi yerli yerinde ve en güzel bir tarzda kullanılmıştır. Bunları ise ancak işin uzmanları anlayıp açıklayabilir. (bk. Fâtiha suresi, 1-7. ayetler)

9. Kur'an-ı Kerim'de zamanla ortaya çıkacak bir kısım ilmî gelişmelere işaret eden ayetler bulunmaktadır. Bunlar astronomi, matematik, fizik, kimya, biyoloji, anatomi, botanik, coğrafya, jeoloji, tarih, sosyoloji, psikoloji... gibi ilimlerin sahalarını ilgilendiren ayetlerdir.(Örnek olarak bk. Enbiyâ suresi, 30. ayet; Nisâ suresi, 11-12. ayetler; Mü'minûn suresi, 12-14. ayetler; Nisâ suresi, 56. ayet; Yâsîn suresi, 38-40. ayetler) Bu ayetleri, o sahalardaki ilmi gelişmeler ışığında tefsir etmek gerekir. Çünkü bu çeşit açıklamalar bir taraftan mü'minlerin imanını kemâle erdirirken, bir taraftan da inkârcıların hidayetine sebep olmaktadır. (Çelik, Tefsir Usulü ve Tarihi, s. 190-197)

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız

1. Kur'an'ın tarifinde yer alan "Mushaflarda yazılmış" kısmında niçin "Mushaf" kelimesi tekil değil de çoğul kullanılmıştır? Açıklayınız.

2. Sahabenin Kur'an'a saygısını örneklerle açıklayınız.

3. Genel ve özel manada vahiy ne demektir? Açıklayınız.

4. Kur'an'ın Arapça inmesinin hikmeti nedir? Açıklayınız.

5. Kur'an'ın meydan okuması kaç safhada gerçekleşmiştir? Açıklayınız.

6. Kur'an'ı anlamak için meal okumak yeterli midir? Açıklayınız.

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru seçeneklerini işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi mucizenin şartlarından biri **değildir?**

a) Olağanüstü bir hadise olması

b) Muhataba meydan okuması

c) Peygamberin elinde meydana gelmesi

d) Bir velinin elinde vuku bulması

e) Muhatapların onun benzerini getirememesi

2. Aşağıdakilerden hangisi Kur'an'ın ele aldığı ana konulardan biri olan "ibadet" başlığının altına **girmez?**

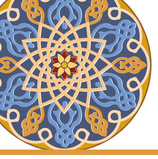
a) Kur'an tilaveti

b) Hac

c) Allah'ı (c.c.) zikretmek

d) Helal kazanç için çalışmak

e) Ahlaklı olmak

3. Aşağıdakilerden hangisi Kur'an'ı okumakla ilgili kullanılan bir kavram **değildir?**

a) Kıraat b) Tilavet c) Tertil d) Tecvid e) Tefhim ve tefehhüm

4. Aşağıdakilerden hangisi Kur'an'ın bir başka dile tercüme edilmesi zor olan, bazen de mümkün olmayan özelliklerinden biri **değildir?**

a) Bazı kelimelerin birden çok anlama gelme ihtimali

b) Motamot tercüme edilemeyen, aksine genişçe açıklanması gereken yüzlerce müteşabih ayetin olması

c) Dıştan bakılınca birbiriyle çelişkili sanılan ayetlerin olması

d) Ayetlerin onlarca edebî sanat içermesi ve bunların anlaşılması için uzun uzun açıklamalara ihtiyaç olması

e) Surelerin ve ayetlerin mekkî ve medenî oluşu

5. Aşağıdakilerin hangisi Kur'an-ı Kerim'in evrenselliğinin şartlarından biri **değildir?**

a) Kur'an-ı Kerim'in hem aslı itibariyle hem de mevcut hâliyle ilahi kaynaklı olması

b) Kur'an-ı Kerim'in, Allah (c.c.) tarafından koruma altına alınmış olması

c) Kur'an-ı Kerim'in önceki vahiyler üzerinde doğrulayıcı ve gözetleyici olması

d) Kur'an-ı Kerim'in bütün insanlara gönderilmiş olması ve onları kendi mesajından faydalanmaya çağırması

e) Kur'an'ın 114 sureden oluşması

6. Aşağıdakilerden hangisi Kur'an'ın kök anlamlarından biri **değildir?**

a) Toplamak b) Okumak c) Bir şeyi diğerine yaklaştırmak

d) Delil olmak e) Yazmak

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri verilen ifadelerden uygun olan ile doldurunuz.

(hareket tarzları, ibadet, Arap'a mensup, evrensel, tevâtüren)

1. Kur'an, Allah Teâlâ (c.c.) tarafından elçisi Hz. Muhammed'e (s.a.v) Arapça olarak indirilip bize .... nakledilen apaçık kitaptır.

2. Genel manada vahiy, "Yüce Allah'ın (c.c.) varlıklara................................ nı bildirmesidir."

3. "Kur'anen arabiyyen" ifadesinde geçen "Arabî" kelimesi,................................ demektir.

4. Kur'an insanları, zat ve sıfatlarını tanıttığı tek Allah'a (c.c.)................................ e çağırır.

5. Kur'an-ı Kerim'in ahlaki değerleri .... dir.

2. ÜNİTE

MEAL VE TEFSİRİ YAPILACAK BAZI SURELER

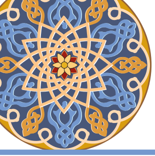
HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Duhâ suresinin iniş sebebini araştıralım.

2. Alak suresinin ilk beş ayetinin Peygamberimiz'e ne zaman ve ne şekilde geldiğini hadis ve siyer kaynaklarından okuyalım.

3. Kadir Gecesi'nin önemi ile ilgili hadisleri bularak arkadaşlarımızla paylaşalım.

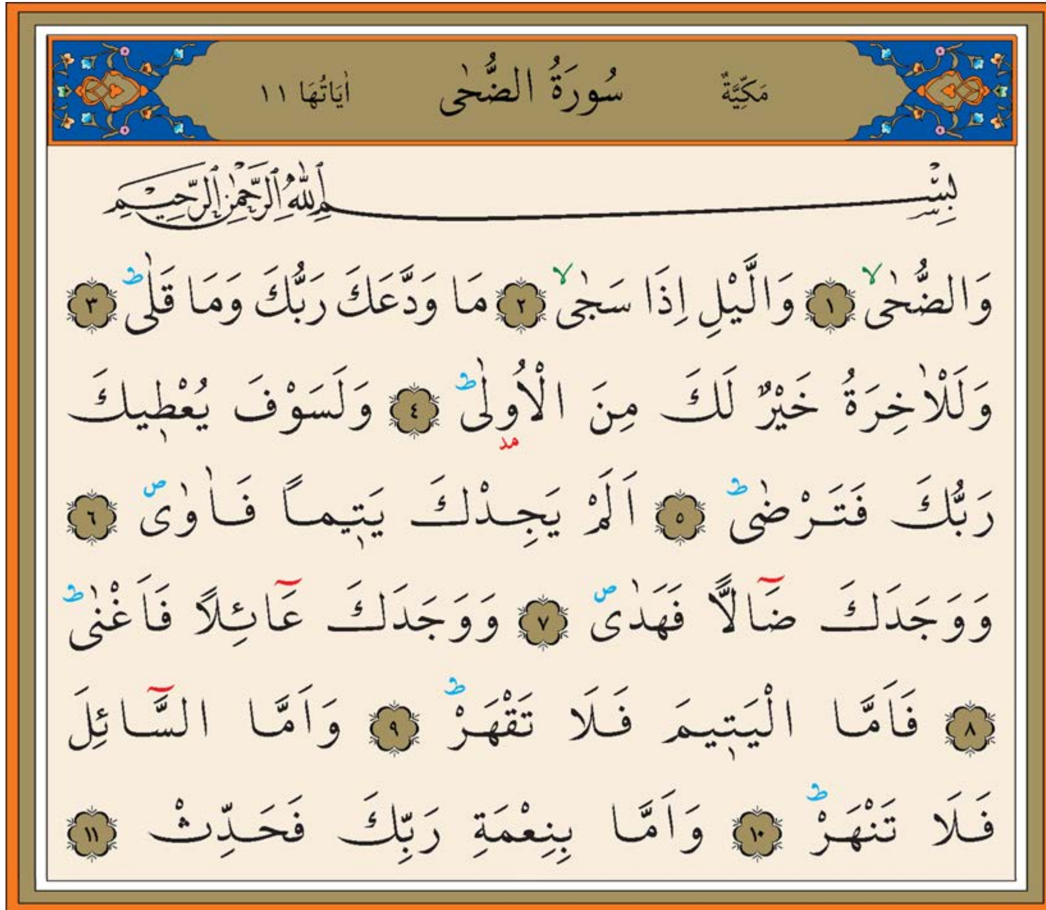
4. Asr suresinde geçen "asr" kelimesinin manalarını tefsirlerden öğrenerek sınıfta arkadaşlarımızla paylaşalım.

1. DUHÂ SURESİ

Sureyi tanıyalım

Adı: Duhâ suresi	
Nüzul sırası: 11	**Ayet sayısı:** 11
Mekkî – Medenî: Mekkî	**Mushaftaki sırası:** 93
Temel kavramlar:: Duhâ, secâ, âil, yetim, dâll, sâil, nimet	

BİLGİ KUTUSU

Duhâ suresi nâzil olunca Resul-i Ekrem (s.a.v.) büyük bir sevinç duymuş ve اَللّٰهُ اَكْبَرُ (Allahu Ekber) diyerek tekbir getirmiştir. Bu sebeple Duhâ'dan Nâs'a kadar surelerin peşinden اَللّٰهُ اَكْبَرُ (Allahu Ekber) veya اَللّٰهُ أَكْبَرُ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ أَكْبَرُ (Allahu Ekber Lâ İlâhe İllâhu Vallahu Ekber) diyerek tekbir getirmek sünnet olmuştur.

(bk. Hâkim, *el-Müstedrek*, III, 344)

Rahmân, Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Yemin olsun güneşin yükselip en parlak hâlini aldığı kuşluk vaktine,

2. Karanlığı koyulaşıp sükûnete erdiği zaman geceye ki:

3. Resulüm! Rabbin seni ne terk etti ne de sana darıldı.

Duhâ; kuşluk vakti demektir ki güneşin parlayıp yükselmeğe başladığı, gündüzün gençliği zamanıdır.[1] Bu kelimeyle gündüz vaktinin tamamının kastedilmesi de mümkündür. Çünkü ayette bu kelime "gece"nin karşılığında kullanılmıştır.[2] Bir başka yoruma göre duhâ kelimesi,kuşluk vakitleri içinde seçkin bir kuşluk vaktidir ki Hz. Muhammed'in (s.a.v.) "alemlere rahmet olarak"[3] her tarafa elçilik/peygamberlik göreviyle ışıklar saçmaya başladığı zamana işarettir.[4]

Rivayete göre risâletin ilk zamanlarında Resulullah'a (s.a.v.) vahyin gelmesi kısa bir müddet kesilmişti. Efendimiz (s.a.v.) buna çok üzüldü. Bunun kendisinden kaynaklanan bir kusur sebebiyle olmasından korku ve endişe duyuyordu. Müşriklerin de onun Rabbi tarafından terk edildiği yönünde ithamları oluyordu.[5]

NOT EDELİM

Surelerin başında yer alan yeminler;

- Söylenecek sözün çok önemli olduğunu haber verirler.
- Üzerine yemin edilen varlıkların önemini ve değerini ifade ederler.
- Yeminlerden sonra cevap niteliğinde zikredilen hususun ehemmiyetine dikkat çekerler.

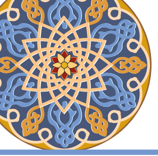
Duhâ suresi, işte böyle bir ortamda, Efendimiz'in (s.a.v.) hüznünü gidermek ve onu teselli etmek üzere nazil olmuştur. Güneşin aydınlığının her tarafı kuşattığı kuşluk vaktine ve iyice sükûn bulduğu geceye yemin edilerek, Cenâb-ı Hakk'ın onu asla terk etmediğini ve ona darılmadığını müjdelemiştir.

4. Elbette işin sonu senin için öncesinden daha hayırlı olacaktır.

Bunu açmak gerekirse, hayatının başlangıcına göre peygamberlik dönemi; vahyin başlangıcına nazaran bir müddet kesilmesi; kesilmesine nazaran tekrar başlaması; bu sure indikten sonra karşılaşacağı her hâlin, her işin başına göre sonu; içinde bulunduğu saat, gün, hafta, ay ve yıla göre gelecek saat, gün, hafta, ay ve yıl daha hayırlı olacaktır.

Neticede ahiret de onun için dünyaya göre hayırlı olacaktır. Bu müjde, Resul-i Ekrem (s.a.v.) her an, her nefes Yüce Rabbin'e (c.c.) doğru kesintisiz ve düşüşü olmayan bir yükseliş hâlinde olduğunu haber verir. Bu müjdenin, Mekke'nin ilk yıllarında Peygamberimiz'in (s.a.v.), yanındaki bir avuç Müslümanla, görünüşte muzaffer olmasına küçük bir ihtimal bile yokken verilmiş olması daha büyük bir mana ifade eder.

1 Elmalılı, Hak Dini, C 9, s. 268.
2 Razi, Mefâtihu'l-Gayb, C 23, s. 201.
3 bk. Enbiyâ suresi, 107. ayet.
4 Elmalılı, Hak Dini, C 9, s. 268.
5 bk. Buhârî, Tefsir 93; Müslim, Cihad 114-115

5. Rabbin sana istediklerini verecek, sen de râzı olacaksın.

Nitekim Efendimiz'in (s.a.v.) tebliğ ettiği İslam, kısa zamanda yayıldı. Kendi asrında, hulefâ-i râşidîn döneminde ve diğer müslüman hükümdârlar devrinde fetihlerle yüceldi. İslam yeryüzünün doğusuna, batısına, her tarafına ulaştı. Ahirette ise Efendimiz (s.a.v.) cennetin en güzel yerinde, Makam-ı Mahmud'da olacaktır. Kendisine şefaat-ı uzmâ hakkı verilecektir.

BUNLARI BİLİYOR MUYDUNUZ?

Bu ayet-i kerime Kur'an-ı Kerim'de en çok ümit veren ayetlerden biridir. Çünkü ümmetine çok düşkün olan merhamet ummanı Efendimiz (s.a.v.), ona ümmet olma şerefini taşıyan herkese şefaat edip onu cehennemden kurtarmadan gönlü razı olmaz.

6. O, seni bir yetim olarak bulup da barındırmadı mı?

Yetim, küçükken babasız kalan demek olup, bunda tek başına, yalnız başına kalmış olmak manası vardır. Bundan dolayı tek olan, benzersiz olan ve pek az bulunan kıymetli şeye de Arapçada yetim denir. Bu anlamda olmak üzere inciye de benzeri yok, gayet kıymetli anlamında "dürr-i yetim" denilmiştir.[6]

Resulullah (s.a.v.), ana karnında altı aylık iken babası ölmüş, dünyaya yetim olarak gelmişti. Altı yaşına kadar onu annesi şefkatle büyüttü. Annesinin vefatından sonra sekiz yaşına kadar dedesi Abdulmuttalip onu istisnai bir muhabbetle yetiştirdi. Dedesinin ölümünden sonra, amcası Ebu Talib onu himayesine aldı. Gerçek bir baba gibi onu muhabbetle koruyup kolladı. Hatta nübüvvetten sonra bile bütün Kureyş'i karşısına alarak, göğsünü on sene kadar yeğeni için siper etmişti.[7]

İşte bunlar, o yetim hakkında ilahi himaye ve barındırmanın beşer planında bir tecellisinden başka bir şey değildi. Allah ona merhamet etti, onu sadefinde saklı dürr-i yetîm gibi tertemiz büyütüp yetiştirdi.

7. Seni dinî hükümlerden habersiz bulup vahyederek dosdoğru yola eriştirmedi mi?

Resul-i Ekrem (s.a.v.), kendisine vahiy gelmeden önce kırk sene Mekke'de müşrik bir toplum içinde yaşadı. Kendisi hanîfti. Allah'ın (c.c.) birliğine inanıyor, putlara asla tapmıyor, toplumda iyice yaygınlaşmış olan hiçbir günaha tevessül etmiyordu. Ahlak yönünden de pek yüksek bir seviyeye sahipti. Fakat günahlara dalmış insanların durumuna üzülüyor, onların kurtuluşu için çareler düşünüyor, lakin ne yapacağını bilemiyordu. O hiçbir zaman akıl ve din yönünden içinde bulunduğu toplumla aynı inanç ve fikirde olmamıştır. Fakat Kur'an gibi mucize bir kitaptan, İslam gibi insanlığın kurtuluşunun reçetesini sunan mükemmel bir dinden haberdar değildi. Allah ona peygamberlik verip vahiy göndererek onu doğru yola eriştirmiştir. Çaresiz insanlara nasıl el uzatıp, hastalıklarına deva olacağını öğretmiştir. İşte ayette ضَآلًّا (dâllen) ve هَدٰى (hedâ), kelimeleriyle bu durum kastedilir.

6 Elmalılı, Hak Dini, C 9, s. 278.
7 Sabunî, Safvetu't-Tefâsir, C VII, s. 291.

Bu hususta başka bir ayette şöyle buyrulur: **"Sen, aslında bu kitabın sana vahyedileceğini ummuyordun. Bu sana ancak Rabbinden bir rahmet olarak geldi. O hâlde sakın kâfirlere arka çıkma!"**[8]

TARTIŞALIM

"Seni dinî hükümlerden habersiz bulup vahyederek dosdoğru yola eriştirmedi mi?" (Duhâ suresi, 7. ayet)ayetini

"İşte biz böylece sana emrimizle ölü kalplere hayat bahşeden bu Kur'an'ı vahyettik. Yoksa daha önce sen kitap nedir, iman nedir, bilmezdin. Biz Kur'an'ı bir nûr kıldık ki onunla kullarımızdan dilediğimizi doğru yola ulaştıralım. Sen de hiç şüphesiz insanlığı dosdoğru bir yola çağırmaktasın." (Şûrâ suresi 52. ayet) ayetiyle birlikte ele alıp tartışalım.

8. Seni yoksul bulup zengin etmedi mi?

Allah Resulü (s.a.v.) fakir bir ailede doğup büyüdü. Babasından kendisine fazla bir miras da kalmamıştı. Sonra Cenâb-ı Hak onu önce Şam'a yaptığı ticaret seferinden elde edilen bereketli kâr ile zengin etti. Hz. Hatice (r.a.) ile evlendikten sonra da Hz. Hatice'nin (r.a.) ona bütün servetini hibe etmesiyle zengin kıldı. Daha sonra kendisine ilahi bir lütuf olarak ihsan buyrulan fetihler ve ganimetler ile pek çok zenginlik elde etmiştir. Fakat Peygamberimiz (s.a.v.), kendine ihsan edilen bütün imkanları, ailesinin zaruri ihtiyaçları dışında Allah (c.c.) yolunda sınırsız bir cömertlikle harcamıştır.[9]

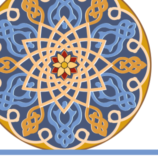
ÖĞRENELİM

Duhâ suresi 8. ayette bahsedilen "zenginleştirme"den maksat, Cenab-ı Hakk'ın Habîbi'ne gönderdiği vahiy ile onun ruh âlemini, kalp dünyasını zenginleştirmesi, onu hem kendisini hem tüm beşeriyeti aydınlatabilecek zenginlikte hakikatlere mazhar kılması şeklinde de anlaşılabilir.

9. Öyleyse sakın yetimi ezme, onu küçümseyip üzme.

Peygamberimiz'e (s.a.v.) verilen birinci emir, yetimlerle alakalıdır. Bu emirle yetimi ezmemek; onu zayıf görüp küçümseyerek üzmemek istenir. Onun maddeten ve manen tüm haklarının korunması ve en küçük bir hakkının yenmemesi talimatı verilir. Çünkü Efendimiz (s.a.v.) yetimliği tatmış ve hakkındaki ilahi lütfu görmüştü. Yetim büyüyen, yetimin hâlinden daha iyi anlar. Bu sebeple yetimlik zamanında kendi gördüğü ilahi lütfu, ümmetinin yetimlerine göstermekle mesul tutuldu. Bu yüzdendir ki Resulullah (s.a.v.) yetimlere son derece alaka gösterir ve tüm ihtiyaçlarını karşılardı. *"Müslümanlar içinde en hayırlı ev; içinde yetime iyi muamele edilen evdir. Müslümanlar içinde en kötü ev de yetime kötü muamele edilen evdir."*[10] buyurarak Müslümanları da bu hayırlı amele teşvik ederdi.

8 Kasas suresi 86. ayet.
9 Ömer Çelik, Hakk'ın Daveti, C 5, s. 498.
10 İbn Mâce, Edeb 6.

BİLGİ KUTUSU

Peygamberimiz (s.a.v.) yetimleri koruyup kollamanın önemi ve sevabı hakkında şöyle buyurur:

“Bir kimse, Müslümanların arasında bulunan bir yetimi alarak yedirip içirmek üzere evine götürürse, affedilmeyecek bir suç işlemediği takdirde, Allah Teâlâ onu mutlaka cennete koyar.”

(Tirmizî, Birr 14/1917)

“Bir kimse sırf Allah rızası için bir yetimin başını okşarsa, elinin dokunduğu her saç teline karşılık ona sevap yazılır...”

(Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* V, 250)

OKUMA PARÇASI

Merhamet Ummanı Efendimiz’in (s.a.v.) şu örnek davranışı ruhları tesir altına alıp mü’mini yetimlerin hâmisi olmaya yönlendirme bakımından ne kadar güzeldir:

Beşir b. Akrabe (r.a.) şöyle anlatıyor:

“Uhud günü Resulullah (s.a.v.) ile karşılaştım.

“–Babam ne durumda?” diye sordum.

“–Şehîd oldu, Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun!” buyurdu. Ağlamaya başladım. Beni aldı, başımı okşadı ve devesine bindirdi. Sonra da:

“–Ben baban, Âişe de annen olsun istemez misin?” buyurdu. Ben de:

“–Anam-babam sana fedâ olsun yâ Resulallah, tabiî ki isterim!” dedim.

Şu anda saçlarım ağardığı hâlde, Resulullah’ın mübârek elinin değdiği yerler hâlâ siyah kalmıştır.”

(Heysemî, Mecma‘u’z-zevâid, VIII, 161; Ali el-Müttakî, Kenzu’l-ummâl, XIII, 298/36862)

10. İsteyeni de azarlama.

Peygamberimiz’e (s.a.v.) verilen ikinci emir, el açıp bir şey isteyen veya ilim ve benzeri herhangi bir talepte bulunan kimseyle alakalıdır. Bunları azarlamak, onlara sert konuşmak yasaklanır, onlara iyi davranmak emredilir. Eğer bir kimse maddi manada bir hacetini dile getirdiğinde, şayet imkân varsa ona yardım edilmelidir. Eğer yardım etme imkânı yoksa yumuşak sözle ve nezaketle özür beyan edilmelidir. Fakat hiçbir şekilde azarlamak, sert davranmak ve kovmak caiz değildir.

UNUTMAYALIM

Duhâ suresi 10. ayette bahsedilen اَلسَّائِلَ (sâil)den maksat “soru soran kişi” de olabilir. Buna göre soru soran kimse ne kadar karışık sual tevcih ederse etsin, her halükarda ona şefkatle cevap vermek gerekir. Böyle durumlarda kızmak, azarlamak ve kovmak câiz görülen bir davranış değildir.

(Elmalılı, Hak Dini, C. 9, s. 284)

11. Rabbinin her türlü nimetini şükürle an ve anlat!

Peygamberimiz'e (s.a.v.) verilen üçüncü emir, Allah'ın (c.c.) nimetlerini şükran ve minnetle anmak ve anlatmakla alakalıdır. Ayette bahsedilen "nimet", Allah Teâlâ'nın (c.c.) Efendimiz'e (s.a.v.) verdiği ve vermeyi va'dettiği her türlü nimetlerdir. Bunların en büyüğü ise şüphesiz Kur'an ve peygamberlik nimetidir.

Bu nimetlerin her birinin kendine münâsip bir anlatma şekli vardır. İnsanın dil ile Allah'a (c.c.) şükretmesi, bütün nimetlerin kendisine Allah'ın (c.c.) bir lütfu olarak verildiğini bilmesidir. "Nübüvvet nimetini anlatmak", tebliğ ve daveti hakkını vererek ve doğru bir şekilde yerine getirmektir. "Kur'an nimetini anlatmak", onu insanlar arasında yaymak ve talimatlarını insanlara anlatmaktır. "Hidayet nimetini anlatmak", yolunu şaşırmış, sapıklığa düşmüş insanlara doğru yolu göstermektir. Bu işi yaparken de bütün zorluk ve zahmetlere sabırla tahammül etmektir. Bu şekilde her nimete münasip bir şükür ve teşekkür hâlinde bulunmaktır.[11]

SORALIM-CEVAPLAYALIM

"Duhâ" kelimesi hangi anlama gelir?

Allah (c.c.) kuluna darılır mı?

Allah'ın (c.c.) Peygamber'e vereceği ve onun da hoşnut olacağı şey nedir?

Peygamberlik öncesi Hz. Muhammed (s.a.v.) ile ilgili kullanılan "dâll" kelimesi ne anlama gelir?

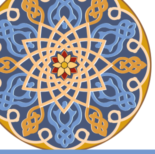
"Rabbinin nimeti"nden maksat nedir?

İLKELER ÇIKARALIM

Duhâ suresiyle ilgili ilkeler çıkaralım:

- Allah'a (c.c.) inanan ve O'na itaat eden kulun kalbinde ümit çiçekleri yeşerir.
- Allah (c.c.), kuluna darılmaz ve kulunu terketmez.
- Mü'min için yarın bugünden, gelecek şimdiden daha hayırlı olacaktır.
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....

11 Ömer Çelik, Hakk'ın Daveti, C 5, s. 501.

2. İNŞİRÂH SURESİ

Sureyi tanıyalım

Adı: İnşirâh suresi	
Nüzul sırası: 12	**Ayet sayısı:** 8
Mekkî – Medenî: Mekkî	**Mushaftaki sırası:** 94
Temel kavramlar: İnşirâh, sadır, vizr, zikir, yusr, usr, nasb, rağbet	

مَكِّيَّةٌ سُورَةُ الإِنْشِرَاحِ اٰيَاتُهَا ٨

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ ١ وَوَضَعْنَا عَنْكَ وِزْرَكَ ٢

اَلَّذ۪ٓي اَنْقَضَ ظَهْرَكَ ٣ وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ ٤

فَاِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ٥ اِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ٦

فَاِذَا فَرَغْتَ فَانْصَبْ ٧ وَاِلٰى رَبِّكَ فَارْغَبْ ٨

BİLGİ KUTUSU

Bir gün ashâb-ı kirâm Efendimiz'e (s.a.v.):

"– Ey Allah'ın Resulü! Göğüs açılır mı?" diye sordular. Peygamberimiz (s.a.v.):

"– Evet" buyurdu. Onlar:

"– Alameti nedir?" diye sorduklarında ise Efendimiz (s.a.v.):

"– Aldanma yurdundan uzaklaşmak, ebediyet yurduna yönelmek ve gelmeden önce ölüm için hazırlık yapmaktır." şeklinde cevap verdi.

Taberî, Câmi'u'l-beyân, C. 7, s. 37.

Rahmân, Rahîm Allah'ın ismiyle…

1.Resulüm! Biz senin göğsünü açıp genişletmedik mi?

Yüce Allah (c.c.), Peygamberimiz'e (s.a.v.) olan nimetlerini sayarak, onun bir taraftan peygamberliğin ağır yükü, diğer taraftan da müşriklerden gelen aşırı baskılar altında daralan gönlünü teselli etmekte, ferahlatmakta, huzura kavuşturmaktadır.

Ayette geçen *şerh* kelimesi et ve benzeri şeyleri açma ve genişletme, *sadır* kelimesi göğüs anlamındadır. "Şerh-i sadr" ise göğsü açıp genişletmek; Allah (c.c.) tarafından bahşedilecek gönül rahatlığı, ilahi bir nûr ve ruh ile onu geniş hâle getirmektir.[12]

Ayette Peygamberimize: "Ey Peygamber! Hidayet, iman ve Kur'an nuruyla biz senin kalbini rahatlattık." denmektedir.[13]

İbn Kesir şöyle der: "Kalbini nurlandırdık, onu geniş ve rahat kıldık. Allah, peygamberin kalbini açıp rahatlattığı gibi, aynı şekilde onun getirdiği dini de geniş, hoşgörülü ve kolay kıldı. Onda ne bir zorluk, ne bir ağırlık, ne de bir darlık vardır."[14]

Ebu Hayyan şöyle der: "Göğsü açmak demek, kendisine vahyedileni alabilmesi için onu hikmetle aydınlatmak ve rahatlatmak demektir."[15]

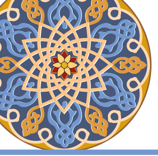
KARŞILAŞTIRALIM

"Biz senin göğsünü açıp genişletmedik mi?" (İnşirâh suresi,1. ayet) ayetini,

"Allah (c.c.) kimi doğru yola iletmek isterse, onun kalbini İslama açar." (En'am suresi, 125. ayet) ayetiyle karşılaştıralım.

Resul-i Ekrem (s.a.v.), peygamberliğin ilk sıralarında karşılaştığı şiddetli düşmanlıklar ve engellemeler yüzünden göğsü daralmış, insanlar ve cinlerle uğraşmak önce ona zor ve ağır gelmişti. Fakat Allah Teâlâ (c.c.) ona yardım ve inayetini gönderdi. Göğsünü genişletti. Böylece o, bütün zorlukları aşma gücü ve imkânı buldu. Yüklenmiş olduğu her meşakkat gözünde küçüldü. Kalbinden bütün keder ve düşünceler çıktı. Orada tek düşünce olarak yalnız Rabbini razı etme düşüncesi kaldı. Şu hâlde "göğsün genişletilmesi", Efendimiz'in, dünyanın değersizliğini ve esas hayatın ahiret hayatı olduğunu tam olarak bilmesidir.[16]**"Allah (c.c.), kimi doğru yola erdirmek isterse onun göğsünü İslam'a açar…"**[17] ayeti de bu manadadır. Bu sebepledir ki İbn Abbas (r.a.) "Elem neşrah..." ayetini, "Allah (c.c.) onun göğsünü İslam'a açtı" şeklinde tefsir eder.[18]

12 Rağıb el-Isfehani, el-Müfredat fi Garibi'l-Kur'an, s. 258.
13 Sabuni, Saffetu'Tefâsr, C 7, s. 347.
14 Muhtasar İbn Kesir, C 3, s. 652.
15 Ebu Hayyan, el-Bahru'l-Muhit, C 8, s. 487.
16 Fahruddin Er-Râzi, Mefâtihu'l-Gayb, C 23, s. 230-231.
17 En'am suresi, 125. ayet.
18 bk. Buhâri, Tefsir 94.

2. Üzerinden kaldırıp atmadık mı o çok ağır yükünü:

3. Belini çatır çatır çatırdatan o ağır yükünü!

Vizr, ağır yük demektir. Kelimenin günah ve vebal anlamı da vardır.[19]

Ancak Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) hâline uygun olanı "ağır yük" olarak anlaşılmasıdır. Çünkü Resulullah'ın (s.a.v.) peygamberlik öncesi hayatı da çok nezih geçmiştir. Asla putlara tapmamış, İslam'ın günah saydığı hiçbir iş yapmamıştır. Nübüvvetten sonra, Kur'an-ı Kerim'de de zaman zaman işaret edildiği üzere bazı ictihat hataları olmuşsa da, bunlar günah değil, ecir ve sevap vesilesidir. Dolayısıyla burada Efendimiz'in (s.a.v.) sırtından kaldırılan yükten maksat şu olabilir:

Arasında yaşadığı toplumun inanç ve ahlak yönünden içine düştüğü feci durumdan dolayı duyduğu ıstıraptır. Cenâb-ı Hak, ona gönderdiği vahiyle bu yükü onun sırtından kaldırmış, ona ne yapacağını öğretmiştir.

Peygamberimiz (s.a.v.) İslam'ı tebliğ ederken düşmanların çok şiddetli tepkileriyle karşılaşıyordu. Bâtıla karşı verdiği bu çetin mücadelede birçok ilahi yardım ve inayete mazhar kılınarak, belini çatırdatan o ağır yük hafifletilmiştir.[20]

ARAŞTIRALIM

"Böylece Allah (c.c.) senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlar."

(Fetih suresi, 2. ayet)

"(Ey Peygamber!) Hem kendinin hem de mümin erkeklerin ve mümin kadınların günahlarının bağışlanmasını dile."

(Muhammed suresi, 19. ayet)

Ayetlerini Peygamberimiz'in (s.a.v.) günah işleyip işlemediği açısından araştırınız.

4. Senin ismini ve şânını yüceltmedik mi?

İbn Abbas (r.a.) bu ayetle ilgili şu açıklamayı yapmaktadır:

"Yüce Allah (c.c.) ona şunu söylemektedir: Ezanda, kamette, teşehhütte, cuma günü minberler üzerinde, Ramazan ve Kurban Bayramı günlerinde, teşrik günlerinde, arife gününde, cemrelerde, Safa ile Merve'de, nikah merasimlerinde, yeryüzünün doğusunda ve batısında benim adım anıldı mı mutlaka sen de benimle birlikte anılırsın. Eğer bir kimse Allah'a (c.c.) ibadet eder, cenneti, cehennemi ve tasdik edilmesi gereken her şeyi tasdik eder fakat Muhammed (s.a.v.) Allah'ın Resulüdür diye şehadet etmezse o, bunlardan hiçbirisinin faydasını göremeyecek kâfir bir kimse olur."[21]

NOT EDELİM

Hadiste şöyle buyrulmuştur: Cebrail (a.s.) gelip bana dedi ki:

" Ey Muhammed! Rabbin diyor ki: Biliyor musun, senin zikrini nasıl yücelttim?" Ben de:

" Allah daha iyi bilir" dedim.

Allah (c.c.) buyurdu ki:

" Ben anıldığımda sen de benimle beraber anılırsın."

Taberi, Camiu'l-Beyan, C. 30, s. 151;
İbn Hibban, Sahih, C. 5, s. 162.

19 Elmalılı, Hak Dini, C 9, s. 295.
20 Çelik, Hakk'ın Daveti, C 5, s. 507.
21 Kurtubi, el-Cami li-Ahkami'l-Kur'an, C 19, s. 191.

Katade şöyle der: “Allah (c.c.) onun zikrini dünya ve ahirette yüceltti. Hiçbir hatip, hiçbir teşehhüd eden ve namaz kılan yoktur ki şöyle seslenmesin: Eşhedü en lâ ilahe illallah ve enne Muhammeden Resulullah."[22]

5. Her zorlukla beraber elbette bir kolaylık vardır.

6. Evet, her zorlukla beraber elbet bir kolaylık vardır.

Her zorlukla beraber elbette bir kolaylık bulunduğu iki kez tekitle vurgulanır. Bu ilahi müjde, zorluklara göğüs germe, sabretme ve tahammül gösterme açısından mü’min gönülleri teselli, gayret, aşk ve muhabbetle doldurur.

Nitekim bu ayetlerin indiği zamanda Allah Resulü (s.a.v.) ve beraberindeki bir avuç sahabî, müşriklerin bin bir türlü eziyet, işkence ve baskıları altında ıstırap çekiyorlardı. Bu hâl hem Efendimiz’i (s.a.v.) hem de müminleri üzüyordu. Yüce Allah (c.c.) bu müjde ile onlara, şimdi pek çok sıkıntılarla ve zorluklarla karşılaşsalar da sonunda İslam davasının başarıya ulaşacağını, bu zorlukların ardından kolaylıkların geleceğini müjdelemektedir.[23]

Bu sure nâzil olunca Resulullah (s.a.v.), her zorluğun yanında mutlaka bir kolaylığın da bulunacağının iki kez zikredilmesinden hareketle, mü’minlere: *“Müjdeler olsun! Size kolaylık geldi; artık bir zorluk iki kolaylığa asla galip gelemez!”*[24] buyurmuştur.

OKUYALIM - EZBERLEYELİM

İnşirâh suresinde verilen müjdeyi şair şu beyitleriyle ne güzel terennüm eder:

إِذَا ضَاقَ بِكَ الْأَمْرُ تَفَكَّرْ فِي أَلَمْ نَشْرَحْ

فَعُسْرٌ بَيْنَ يُسْرَيْنِ إِذَا تَفَكَّرْتَ تَفْرَحْ

“Zorlukların ve sıkıntıların içinde boğulduğun zaman İnşirâh suresi üzerinde derin derin tefekkür et. Çünkü orada “bir zorlukla beraber iki kolaylığın olduğu” müjdelenmektedir. Bunu düşünüp anladığın zaman ferahlarsın.”

(Ebu bekir b. Şuca' el- Bağdadî)

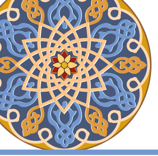
7. O hâlde mühim bir işi bitirdiğinde hemen başka bir mühim işe sarıl.

8. Dua ve niyazla yalnızca Rabbine yönelip yalvar!

İbn Abbas ve Katade şöyle der: “Namazını bitirdiğinde hemen yorul. Duaya yönelmekte mübalağa et ve Allah’tan ihtiyacın olan şeyleri iste.”[25]

İbn Mesud şöyle der: “Farzları eda edip bitirdiğin vakit, gece namaza kalkmak suretiyle yorul.”[26]

22 Muhtasar-i İbn Kesîr, C 3, s. 652.
23 Çelik, Hakk’ın Daveti, C 5, s. 508.
24 Muvatta, Cihad 6.
25 Kurtubi, el-Cami, C 19, s. 194-195.
26 Kurtubi, el-Cami, C 19, s. 194-195.

Kelbi der ki: “Risaletini tebliğ etmeyi bitirdiğinde hemen yorul.Gerek kendi günahın, gerekse mümin erkek ve kadınların günahları için mağfiret dile.”[27]

Hasan Basri şöyle demektedir: "Düşmanınla cihadını bitirecek olursan, hemen Rabbine ibadet ile yorul."[28]

Mücahid de şöyle der: “O hâlde dünya işlerini bitirip boş kaldın mı hemen namaz kılmakla yorul.”[29]

Cüneyd dedi ki: “İnsanların işlerini bitirdin mi hemen Hakk’a ibadete gereği gibi gayret göster.”[30]

Dolayısıyla ayetteki ifadelerle ibadetlerin birbirine eklenmeleri ve herhangi bir zamanın ibadetsiz olarak boş geçirilmemesi; birini bitirdiğinde diğerini yapmaya koyulması manası kastedilmiştir.

BİLGİ KUTUSU

Bir şairimiz başarıya erişmek için usulüne uygun tarzda devamlı ve ciddi çalışmanın gereğini ifade sadedinde şöyle der:

“Şem’-i ikbâlini târ eylemesün derse felek

Kişi yaktığı çerâğ üstüne pervâne gerek.” (Veysî)

“Bir insan, saadet ve ikbâlini muhafaza etmek istiyorsa, dâimâ işinin, eserinin başında bizzat bulunmalı, bir pervâne gibi onun etrafından ayrılmamalıdır.”

Dolayısıyla bu ayetlerle her anı, ebedi hayatta pişmanlık sebebi olmayacak, bilakis rıza ve hoşnutluk vesilesi olacak hayırlı niyet, söz, fiil ve amellerle değerlendirmek öğütlenir.

Bu işleri yaparken de kulun Allah’tan (c.c.) gafil olmaması, gönlünü hep O’na yöneltmesi, O’nun rızasını ve muhabbetini araması ve ne istiyorsa O’ndan istemesi talep edilir. Çünkü kula yardım edecek olan, başkası değil, sadece Allah’tır (c.c.).

SORALIM CEVAPLAYALIM

1. Vizr kelimesi hangi anlama gelir?
2. Peygamberimiz (s.a.v.) hiç günah işlemiş midir? Bunun ismet sıfatıyla ilgisi nasıldır?
3. Peygamberimizin (s.a.v.) şan ve şerefinin yükseltilmesi ne anlama gelmektedir?
4. Zorlukla beraber kolaylığın olması ne anlama gelmektedir?
5. Rabbe rağbet nasıl olur?

27 Kurtubi, el-Cami, C 19, s. 194-195.
28 Kurtubi, el-Cami, C 19, s. 194-195.
29 Kurtubi, el-Cami, C 19, s. 194-195.
30 Kurtubi, el-Cami, C 19, s. 194-195.

İLKELER ÇIKARALIM

İnşirâh suresiyle ilgili ilkeler çıkaralım:

• İman ve amelle Allah'a (c.c.) yönelen kulun Allah günahlarını affeder ve onu sıkıntıdan kurtarır.

• Hak katında şeref ve izzet kazanmak için Peygamberimiz'in (s.a.v.) sünnetine sarılmak ve onun izinden gitmek gerekir.

• Zorluklar karşısında bıkmamak ve pes etmemek gerekir. Çünkü sabırla direnirsek peşinden mutlaka bir kolaylık gelecektir.

• Mümin asla boş durmamalı, hayırlı bir işi bitirince bir diğer hayırlı işe sarılmalıdır.

• En mühim husus, daima Allah'ın (c.c.) zikrine yönelmektir.

• ....

• ....

• ....

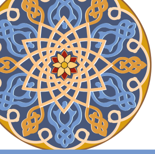
• ....

• ....

• ....

Her zorlukla beraber elbette bir kolaylık vardır. (İnşirâh suresi, 5. ayet)

3. TÎN SURESİ

Sureyi tanıyalım

Adı: Tîn suresi	
Nüzul sırası: 28	**Ayet sayısı:** 8
Mekkî – Medenî: Mekkî	**Mushaftaki sırası:** 95
Temel kavramlar: Tîn, zeytin, Tûr-i Sinin, beled-i emin, ahsen-i takvim, esfel-i safilin, sâlih amel, din, ahkemül-hakimin.	

BİLGİ KUTUSU

Resul-i Ekrem (s.a.v.), yolculuklarda yatsı namazını kıldırırken iki rekattan birinde Tîn suresini okumuştur.

(Buhârî, Ezân 100; Müslim, Salât 175-177)

Rahmân, Rahîm Allah'ın ismiyle…

1. Yemin olsun incire ve zeytine,

2. Sînâ Dağına,

3. Ve bu güvenli Belde'ye:

Burada pek çok müfessirin kanaatine göre Hz. İsa (a.s.), Hz. Musa (a.s.) ve Hz. Muhammed'e (s.a.v.) vahyin geldiği mukaddes yerlere yemin edilmektedir. Buna göre, "Tîn ve Zeytûn", her ne kadar bildiğimiz iki güzel meyvenin ismi olsa da, bundan maksat, bu iki meyvenin bolca yetiştiği Şam ve Filistin bölgesidir. Çünkü Araplar arasında, incir ve zeytin yetiştirilen yerler olarak bu bölgeler meşhurdu. Burası Hz. İsa'ya vahyin geldiği yerdir. "Tûr-i Sîna", Hz. Musa'nın (a.s.) Cenâb-ı Hak ile konuştuğu ve Tevrat'ı aldığı dağın ismidir. Ayrıca "sînîn" kelimesinin, güzel, mübârek, kutlu manaları da vardır. "el-Beledü'l-Emîn" ise Resulullah'a (s.a.v.) ilk vahyin geldiği mukaddes şehir Mekke-i Mükerreme'dir.[31]

Hangi zamanda olursa olsun, vahyin gönderilmesinin hedefindeki tek varlık insan ve onun irşadı olduğu için bu yeminlerden sonra insanın yaratılışına dikkat çekilir:

4. Muhakkak ki biz insanı en mükemmel biçimde yarattık.

Ayette geçen takvîm kelimesi; eğriyi doğrultmak, kıvama ve nizama koymak, kıymet biçmek, kıymetlendirmek gibi manalara gelir. Ahsen-i takvim terkibi ise en mükemmel bir biçimde biçimlendirmek, en güzel bir surette yaratmak demektir.[32]

Bununla ilgili olarak;

Mücahid ve Katade: Şekil ve duygularının güzelliği,

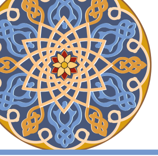
Ebubekir b. Tahir: Akıl, idrak ve iyiyi kötüden ayırt etme gücü ile süslenmesi,

İkrime: Gençliği ve kuvveti şeklinde yorumlar yapmışlardır.[33]

Allah insanı en güzel şekilde yaratmıştır.

31 Muhtasar-ı İbn Kesîr, C 3, s. 654; Elmalılı, Hak Dini, C 9, s. 305-307.
32 Elmalılı, Hak Dini, C 9, s. 311.
33 Taberî, *Câmi'u'l-beyân,* C 30, s. 307-308; Ebu Hayyan, Bahru'l-Muhit, C 8, s. 490.

OKUMA PARÇASI

İnsanın mâhiyet ve aslına, insanlık âlemine derin bir bakışla bakılıp onun dış ve iç âleminde bulunan incelikler tefekkür edildiğinde onun görünen ve görünmeyen âlemlerin hülasası, yaratılış kitabına yazılmış son derece dikkat çekici ve etkileyici ibareleri kapsayan ve onlardaki ilahi sırların olmuş-olacak bütün manalarını toplayan bir nüshası olarak görülür. İnsanın taşıdığı bu derin manayı Hz. Ali'nin (r.a.) söylediği şu mısralar ne güzel ifade eder:

دَوَائُكَ فِيكَ فَلَا تَشْعُرْ   وَ دَائُكَ مِنْكَ فَلَا تُبْصِرْ

تَزْعُمُ اَنَّكَ جِرْمٌ صَغِيرٌ   وَ فِيكَ انْطَوٰى الْعَالَمُ الأَكْبَرُ

"İlacın sendedir de farkında olmazsın,

Derdin de sendendir fakat görmezsin,

Sanırsın ki sen sade küçük bir cisimsin

Oysa sende dürülmüş en büyük âlem."

Bu bakımdan insandaki en güzel kıvam, onun sadece duygusuz olan suretinde değil, bundan daha mühim bir şekilde onun hissiyâtında, özellikle güzelin, güzelliğin ne olduğunu anlamasında, bu duygudan hareketle güzellerin güzeli olan en güzel yaratıcıyı ve O'nun mutlak güzellikle en güzel olan kemâl sıfatlarını tanıyıp O'nun ahlakıyla ahlaklanmasındadır. İnsanın yaratıldığı andan itibaren ulaşabileceği en kemâl nokta budur. Ancak insan, ilk doğuşunda bu olgunlukta değildir. O bu olgunluğa ve bu güzelliğe doğru ilerleme kabiliyetiyle donanımlı olarak yaratılmıştır.

(Ömer Çelik, Hakk'ın Daveti, C. 5, s.517-516)

En iyisi, fiziki ve ruhi olarak her en güzel olanı içine alacak şekilde genellemedir. Bu süreç, insanın anne rahminde safhalardan geçip yaratılışı tamamlandıktan sonra dünyaya gelişini takiben belinin doğrulmasına, biçiminin güzelleşmesine, kuvvet ve melekelerinin gelişmesine kadar, oradan da akıl, irfan ve ahlakıyla ilahi güzelliğe ermesine kadar sürüp gider.

5. Sonra onu aşağıların en aşağısına indirdik.

İbn Abbas (r.a.) şöyle der: "Cenab-ı Hak bu ayetiyle, erzel-i ömrü yani insan ömrünün en düşkün, en zayıf zamanını ifade etmiştir."

İbn Kuteybe ayetteki "sâfilîn"kelimesi ile güçsüzler, kötürümler ve çaresizlerin kastedildiğini söyler.

Bu nakillere göre bu ayetle ihtiyar kimsenin bunayacağı; duymasının, görmesinin ve aklının zayıflayacağı; çaresizlik içine düşeceği, artık sâlih amellerde bulunmaktan aciz kalacağı, böylece de herkesin altında kalacağı anlatılmak istenmiştir.[34]

34 Fahruddin Râzi, Mefâtihu'l-Gayb, C 23, s. 246.

ARAŞTIRALIM

İnsanın ihtiyarlık dönemi açısından;

"Kime uzun ömür verirsek onu yaratılışta baş aşağı çeviririz. Hiç akıl erdirmiyorlar mı ki gidiş nereye?" (Yâsîn suresi, 68. ayet) ayeti ile

"...İçinizden kimi erkenden, hatta çocuk yaşta ölür. Kimi de ömrün en düşkün çağına kadar yaşatılır da, daha önce bazı şeyler öğrenmişken artık hiçbir şey bilmez hâle gelir." (Hac suresi, 5. ayet) ayetini araştırınız.

Mücâhid ve Hasan Basrî'nin söylediklerine göre, ayetin bu ifadesi, "Sonra da onu cehenneme göndeririz" manasınadır. Nitekim Hz. Ali şöyle der: "Cehennemin kapılarının bazısı, diğerlerinden daha alttadır. İşe önce en dipteki kapıdan başlanır ve orası doldurulur. İşte esfel-i sâfilîn (aşağıların aşağısı) budur."

Buna göre mana, "Biz onu esfel-i sâfilîne, yani cehenneme göndeririz." şeklinde olur.[35]

6. Ancak iman edip sâlih ameller yapanlar müstesnâ! Onlar için hiç eksilmeyen ve tükenmeyen bir mükâfat vardır.

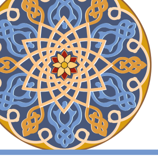
Bunlar, Peygamber'in (s.a.v.) davetini kabul eden, getirdiği esaslara inanıp sâlih amel işleyen bahtiyarlardır. Onlar yaratılış gayelerine uygun davrandıkları, kendilerine emanet edilen ilahî fabrikayı, Yaratan'ın rızasına uygun çalıştırdıkları için dünyada devamlı daha güzele ve daha iyiye doğru ilerlerler. An be an, nefes be nefes, adım be adım, gün be gün sevaplarını, Hakk'a yakınlıklarını artırırlar. Samimi niyetleri, Allah Teâlâ'nın (c.c.) tüm yasaklarından kaçınmak, razı olduğu işleri en güzel şekilde yerine getirmek olduğu için güçleri yettikçe bunları yapar sevaplarını alırlar. Hastalık ve yaşlılık gibi zaruri sebeplerle ibadetlerinde bir aksama olursa da Yüce Rabbimiz (c.c.), gençlik ve sıhhatli hallerinde yaptıkları gibi bunları yapmış kabul eder ve sevaplarını eksiksiz verir.[36] Ahirette de huzuruna getirdikleri güzel amelleri duruma göre bire ondan başlayıp bire yüz, bire yedi yüz ve istediğine daha fazla katlayarak[37] mükâfatlarını tastamam verir. Onları yüksek cennetlerde eksilmesi, azalması, kesilmesi mümkün olmayan bol ve ebedî nimetlere gark eder.

7. Ey insan! Bütün bu delillerden sonra, artık hangi şey sana hesap ve cezayı yalanlatabilir?

8. Allah hüküm verenlerin en âdili değil mi?

Bu ayetlerde şaşılacak bir durumdan bahsedilir. Bunun sebebi şudur: İnsanın, bir nutfeden yaratılıp tığ gibi bir genç hâline getirilmesi, sonra olgunlaşıncaya kadar gitgide geliştirilmesi, daha sonra da erzel-i ömre ulaşana kadar baş aşağı eğdirilip kamburunun çıkarılması, onu yaratanın insanları yeniden diriltmeye ve hesaba çekmeye de kadir olduğuna en açık bir delildir. Şimdi bu durumu görüp de, haşri inkârda ısrar edenin bu inkârından daha şaşılacak ne olabilir?[38]

35 Fahruddin Râzi, Mefâtihu'l-Gayb, C 23, s. 246.
36 Çelik, Hakk'ın Daveti, C 5, s. 518.
37 bk. Bakara suresi, 161. ayet; En'âm suresi, 160. ayet.
38 Fahruddin Râzi, Mefâtihu'l-Gayb, C 23, s. 247-248.

UNUTMAYALIM

Resulullah (s.a.v.), "Allah hüküm verenlerin en âdili değil mi?" (Tîn suresi, 8. ayet) ayetini okuduğu zaman:

بَلٰى وَ اَنَا عَلٰى ذٰلِكَ مِنَ الشَّاهِدِينَ

(Belâ ve ene alâ zâlike mineş şâhidîn)

"Evet, öyledir. Ben de buna şâhitlik edenlerdenim" buyurmuştur.(Tirmizî, Tefsir 95)

SORALIM-CEVAPLAYALIM

1. Tîn ve Zeytin kelimelerine verilen iki önemli mana nedir?
2. Allah (c.c.) niçin Tûr-i Sinin ve Beled-i Emin'e yemin etmiştir?
3. İnsanın yaratılışı ile ilgili kullanılan "ahsen-i takvim" ne anlama gelir?
4. Esfel-i safilin ne demektir?
5. İman edip sâlih amel işleyenlere müjdelenen mükafat nedir?

İLKELER ÇIKARALIM

Tîn suresiyle ilgili ilkeler çıkaralım:

- Vahyin muhatabı insan olup hedefi insanı maddeten ve manen en yüksek seviyeye çıkarmaktır.
- İnsanlığının kıymetini bilmeyenler din ve ahlak bakımından hayvanlardan daha aşağı seviyeye düşerler.
- İnsan asıl değer ve şerefini iman ve amel-i sâlihten alır.
- Allah'ın (c.c.) üzerimizdeki yaratma, yaşatma, olgunlaştırma, ihtiyarlatma ve öldürme gibi tasarruflarını düşündüğümüzde O'nun kıyâmetle ilgili verdiği haberleri inkâr etmek aklen de mantıken de asla mümkün olamaz.
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....

4.ALAK SURESİ

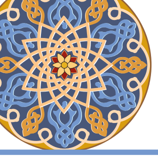
Sureyi tanıyalım

Adı: Alak suresi	
Nüzul sırası: 1	**Ayet sayısı:** 19
Mekkî – Medenî: Mekkî	**Mushaftaki sırası:** 96
Temel kavramlar: Kıraat, alak, kalem, istiğna, tuğyan, hüdâ, salat, takva, nadiye, zebaniye, kizb, hata, secde	

مَكِّيَّةٌ   سُورَةُ الْعَلَقِ   اٰيَاتُهَا ١٩

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذ۪ي خَلَقَۚ ﴿١﴾ خَلَقَ الْاِنْسَانَ
مِنْ عَلَقٍۚ ﴿٢﴾ اِقْرَأْ وَرَبُّكَ الْاَكْرَمُۙ ﴿٣﴾ اَلَّذ۪ي عَلَّمَ
بِالْقَلَمِۙ ﴿٤﴾ عَلَّمَ الْاِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْۜ ﴿٥﴾ كَلَّٓا اِنَّ
الْاِنْسَانَ لَيَطْغٰٓىۙ ﴿٦﴾ اَنْ رَاٰهُ اسْتَغْنٰىۜ ﴿٧﴾ اِنَّ اِلٰى رَبِّكَ
الرُّجْعٰىۜ ﴿٨﴾ اَرَاَيْتَ الَّذ۪ي يَنْهٰىۙ ﴿٩﴾ عَبْدًا اِذَا صَلّٰىۜ
﴿١٠﴾ اَرَاَيْتَ اِنْ كَانَ عَلَى الْهُدٰىۙ ﴿١١﴾ اَوْ اَمَرَ بِالتَّقْوٰىۜ
﴿١٢﴾ اَرَاَيْتَ اِنْ كَذَّبَ وَتَوَلّٰىۜ ﴿١٣﴾ اَلَمْ يَعْلَمْ بِاَنَّ اللّٰهَ
يَرٰىۜ ﴿١٤﴾ كَلَّا لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ لَنَسْفَعًا بِالنَّاصِيَةِۙ ﴿١٥﴾
نَاصِيَةٍ كَاذِبَةٍ خَاطِئَةٍۚ ﴿١٦﴾ فَلْيَدْعُ نَادِيَهُۙ ﴿١٧﴾ سَنَدْعُ
الزَّبَانِيَةَۙ ﴿١٨﴾ كَلَّاۜ لَا تُطِعْهُ وَاسْجُدْ وَاقْتَرِبْ ﴿١٩﴾

OKUMA PARÇASI

Alak Suresinin İlk Beş Ayetinin İnişi

Bu ayetler, senelerdir ilahi kudret tarafından hususi terbiyeye tâbi tutulup peygamberliğe hazırlanan Resulullah'a (s.a.v.) Hira Dağı'nda ilk vahyedilen ayetlerdir. Bu hadisenin nasıl gerçekleştiğini Hz. Aişe (r.a.) sormuş ve Nebiyy-i Ekrem (s.a.v.) de anlatmıştı. Efendimiz'in (s.a.v.) anlattıklarını Aişe (r.a.) şöyle naklediyor:

"Resulullah'a (s.a.v.) ilk vahyin başlaması sâdık rüyalar ile olmuştu. Onun gördüğü her rüya sabahın aydınlığı gibi açık ve net olarak aynen tahakkuk ederdi. Bu durum altı ay kadar devam etti. Sonra ona yalnızlık hâli sevdirildi. Bu hâl sebebiyle Hira Dağı'ndaki mağarada halvete çekilmeye başladı. Birkaç gün bazen de günlerce orada kalıyor ve tefekkür ediyordu. Zaman zaman ev halkının yanına gidiyor ve azığını alıp tekrar o mağaraya dönüyordu. Bu durum Hıra'da kendisine ilahi vahiy gelinceye kadar bu şekilde devam etti. Yine bir gün Hira'da bulunuyordu ki ansızın vahiy meleği Cebrâil (a.s.) geldi ve "Oku!" dedi. O: "Ben okuma bilmiyorum" diye karşılık verdi.

Efendimiz (s.a.v.) olayın bundan sonraki seyrini şöyle anlatır:

"Melek beni yakalayıp takatim kesilinceye kadar sıktı ve sonra bırakıp tekrar 'Oku!' dedi. Ben de ona 'Ben okuma bilmiyorum.' dedim. Bunun üzerine beni aynı şekilde tutup takatim kesilinceye kadar sıktı ve arkasından serbest bırakıp tekrar 'Oku!' dedi. Ben yine ona 'Ben okuma bilmem.' diye cevap verdim. Bu cevap üzerine beni üçüncü kez tuttu ve takatim kesilinceye kadar sıkıp bıraktıktan sonra kendisi okumaya başladı. Alak suresinin ilk beş ayetini okudu."

Bu olaydan hemen sonra Nebiyy-i Ekrem Efendimiz'in (s.a.v.) kalbi korkudan titrer bir hâlde eşi Hz. Hatice'nin (r.a.) yanına döndü ve "Beni örtün, beni örtün!" buyurdu. Korku hâli dininceye kadar bu hâlde kaldı. Sonra başından geçenleri eşine bir bir anlatarak "Kendimden korktum." diye ilave etti. Bunun üzerine asil bir hanımefendi olan Hz. Hatice (r.a.) kainatın efendisine şunları söyledi:

"Hayır, asla öyle düşünme! Cenâb-ı Hakk'a yemin ederim ki Allah hiçbir zaman seni üzüp mahcup etmez. Zira sen akrabanı görüp gözetirsin, işini görmekten aciz olanların yükünü kaldırırsın, yokluk içinde kıvranan fakirlere iyilik eder, onlara son derece faydalı olursun. Misafiri ağırlar ve Hak yolunda ortaya çıkan mühim hadise ve musibetlerde insanlara yardım edersin."

Bu sözlerden sonra Hz. Hatice (r.a.) Resul-i Ekrem'i (s.a.v.) amcazadesi Varaka b. Nevfel'e götürdü. Cahiliyye Dönemi'nde hıristiyanlığı kabul eden Varaka İbranice yazı bilir ve İncil'den zaman zaman bazı şeyler yazardı. İleri yaşlarında gözleri görmez olmuştu.

Hz. Hatice (r.a.) Varaka'ya:

"Amcazadem, dinle de bak yeğenin neler söylüyor." dedi. Varaka:

"Hayrola yeğenim ne oldu, söyle bakalım." diye sorunca Resulullah (s.a.v.) gördüğü şeyleri bir bir kendisine anlattı. Bunun üzerine Varaka dedi ki:

"Bu gördüğün, Allah Teâlâ'nın Musa'ya (a.s.) gönderdiği Nâmûs diye adlandırılan Cebrâil'dir (a.s.). Âh! Keşke senin davet günlerinde genç olaydım. Kavmin seni yurdundan çıkaracakları zaman keşke hayatta olsaydım!" Bu sözler üzerine Allah Resulu (s.a.v.):

“Onlar beni çıkaracaklar mı ki?” diye sordu. O da:

“Evet, zira senin gibi bir şey getirmiş yani vahiy tebliğ etmiş bir kimse yoktur ki düşmanlığa uğramasın. Şayet senin davet günlerine yetişirsem sana var gücümle yardım ederim.” cevabını verdi. Ondan sonra çok geçmedi, Varaka vefat etti.

(Buhârî, Bed’ül-vahy 3; Müslim, İman 252)

Rahmân, Rahîm Allah’ın ismiyle...

1. Yaratan Rabbinin adıyla oku!

NOT EDELİM

Cenâb-ı Hakk’ın “Oku!” emrinin kapsamı son derece geniştir:

“Oku! Allah adıyla oku! Yaratan Rabbinin adıyla oku! İnsanı bir damlacık sudan, rahme tutunan yapışkan bir maddeden yaratan, fakat ona her şeyi okumak, aydınlatmak, anlamak ve anladığını yaşayıp yaşatmak imkânını veren yüce Rabbin adıyla oku! İnsana okumak nimetini ihsân ile en büyük lutfu gösteren Allah’ın adıyla oku! Allah’ın adıyla okunabilecek her şeyi oku! Allah’ın kitâbını oku! Allah’ın ayetlerini oku! Kainat kitâbını oku! Doğru yolu bulmak ve sapıklıktan uzaklaşmak için oku! İmanını kemâle erdirmek için oku! Öğrenmek için oku! Rabbine yaklaşmak için oku! Sebeplere bakarak o sebepleri yaratanı oku! Esere bakarak ilahi müessiri oku! Sanata bakarak gerçek sanatkârı oku! Kudret kaleminin bu âleme çizdiği her satırı oku! İnsana bilmediğini öğreten Allah’ın adıyla oku!”

ÖĞRENELİM

“Yaratan Rabbinin ismiyle oku!” buyrulmasındaki hikmetler:

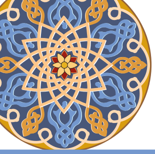
Birinci hikmet “ünsiyet”tir. Çünkü isim müsemmâyı çeker. İnsan sevdiğini anar, sevmediğini ise kahren anar. İsimle ünsiyet, kişiyi müsemmâ ile ünsiyete götürür. Allah’ın (c.c.) ismini zikir zamanla insanı Allah’a (c.c.) yaklaştırır. Çünkü dille zikir insanı yavaş yavaş kalple zikre alıştırır. Bu hâl, neticede insanı lâyıkına muhabbet, müstehakkına nefrete götürür.

İkincisi bu ayet, okumaya Allah (c.c.) adıyla başlamayı emir buyurmakla Kur’an-ı Kerim okumaya

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ (Bismillahirrahmanirrahim) diyerek başlamanın önemine işaret etmiş olmaktadır. Nitekim Peygamberimiz (s.a.v.), besmelenin, yapılması günah olmayan her bir işin başında okunmasının bereket getireceğini beyan etmiş ve: “Besmele ile başlanmayan her iş bereketsiz olmaya mahkumdur” buyurmuştur.

(Ali el-Mütteki, Kenzu’l-Ummâl, C. 1, s. 555, no: 2491)

Dolayısıyla ayetteki “oku” emri, sadece zahir anlamda bir okuma emri değildir. Esasen kalbin, manevî terbiye, tezkiye ve tasfiye neticesinde kitap ve hikmetin mana ve işaretlerini alıcı hâle gelmesidir. Bununla, tecellilerin yansıma mahalli olan kalple her şeyi okuyabilmek kaste-

dilmektedir. Yani kainatın bir kitap hâline gelmesi, kalbin kainat sayfalarını çevirip hikmetleri ve ilahi sırları okuyabilmesidir. Hasılı insanın kainatı, kendini, Kur'an-ı Kerim'i okuması, anlaması ve yaşamasıdır.

2. O insanı rahim duvarına tutunan aşılanmış bir hücreden yarattı.

Ayette bahsedilen *alak* kelimesi, insanın yaratılış safhalarından bir devreye işaret eder. Hac suresinin 5. ayetinde ve Mü'minûn suresinin 14. ayetinde "nutfe" safhasından sonra "alaka" safhası geldiği ifade edilmektedir. Dolayısıyla "alaka", karışık nutfe oluşumundan sonraki safhadır. Bu safha "karışık nutfe"nin yani "döllenmiş yumurta"nın rahme asılmasıyla başlar. Zaten "alaka" sözlük olarak ilişmek, yapışıp tutunmak, bağlı olmak anlamlarına gelir.[39]

Bu hususta, aynı zamanda bir tıp doktoru olan Maurice Bucaille şu açıklamayı yapar: "Yumurtanın döl yatağına yerleşmesi, onun pürtüklü özelliği sayesinde gerçekleşir. Bu pürtükler, yumurtanın gerçek uzantıları olup, toprağa yerleşen kökler gibi, yumurtanın gerekli gelişimini sağlamak amacıyla, ihtiyacı olan elemanları almak üzere organın derinliklerine doğru dalar. Bu oluşumlar, yumurtayı kelimenin tam anlamıyla döl yatağına yapıştırır. Bunların bilinmesi ise ancak çağımızda gerçekleşmiştir. Bu kelimeye "kan pıhtısı" veya "yapışıklık" anlamı vermek uygun değildir. İnsan, asla kan pıhtısı safhası geçirmemiştir. Dolayısıyla kelimenin ilk anlamı "asılıp tutunan bir şey" demek olup, bugün iyice tespit edilen gerçek duruma da tam tamına uygundur."[40]

Allah insanlara vahiy göndererek onları bilgilendirmiştir.

"Alak" ve "alâka" aynı kökten gelmektedir. Bu yüzden "alak" kelimesi insanın maddî yaratılışının başlangıcını ifade etmekle birlikte, "rûhî bir alâka" manasından hareketle yaratılışın başlangıcının maddî manevî bütün safhalarını ihtiva eder. Aynı zamanda okuyup öğrenme ve öğretmenin de ruhî bir muhabbet ve alâka ile gerçekleşeceğine işaret eder. Diğer bir mana da yaratılışın başlangıcının alâka ve muhabbet olmasıdır. Öğrenmenin de öğretmenin de muhabbete bağlı olduğu ihsas ettirilir. Allah'a (c.c.) inanmanın, O'nu tanımanın ve O'nun rızasına erişmek için çalışmanın aslı ve esası muhabbettir.[41]

3. Oku! Rabbin sonsuz lütuf ve kerem sahibidir.

4. Kalemle yazmayı öğreten O'dur.

39 bk. Elmalılı, Hak Dini, C 9, s. 324.
40 Maurice Bucaille, Kitab-ı Mukaddes, Kur'an ve Bilim, s. 300-301.
41 Çelik, Hakk'ın Daveti, C 5, s. 528.

5. İnsana bilmediği her şeyi öğreten O'dur.

İnsan dünyaya hiçbir şey bilmez hâlde gelmekte, ona her şeyi Allah Teâlâ öğretmektedir. Bu durum, insanda olmayan kuvvetleri, melekeleri, kabiliyetleri yaratmak, deliller getirmek ve ayetler indirmek suretiyle vehbî olarak gerçekleştiği gibi eğitim-öğretim, okuma ve yazma yoluyla kesbî olarak da gerçekleşmektedir. Ayet-i kerimede şöyle buyrulur:

"Allah (c.c.) sizi annelerinizin karnından hiçbir şey bilmez hâlde çıkardı; size işitme özelliği, gözler ve gönüller verdi. Umulur ki şükredersiniz."[42]

O, işitme kabiliyeti ile vahyi duyacak, vahyi işitecektir. Gözler, tefekküre yardımcı olacak, kalp kudret akışlarıyla hissiyat merkezi hâline gelecek, duyarlılık artacaktır. Gönüller de ilahi idrak, marifet ve muhabbetten nasibini alacaktır. Ancak bu öğrenmenin insanı marifetullaha ulaştırması için kalbe bağlı bir öğrenme olması gerekir. Zâten öğrenmekten de maksat Kur'an ve sünnetin zahirini halledip marifetullahta mesafe almak, derinleşmektir.

Hemen ilk ayetlerde "insana kalemle yazının ve bilginin öğretilmesi"ne temas edilmesi dikkat çekicidir. Burada kalem, yazı yoluyla kaydedilip insandan insana, nesilden nesile nakledilen bilgileri ifade etmektedir. Allah Teâlâ'nın (c.c.) her bir insana lütfettiği bilgi farklıdır. Tarih boyu Allah Teâlâ'nın (c.c.) insanlığa ikram ettiği bilgi, ilim ve irfandan, çağlar boyu herkesin istifadesi ancak yazı ve benzeri kayıt yoluyla gerçekleşebilir. Bu hikmete binâen kalemle öğretme gerçeği hususi olarak zikredilir. Bu gerçek, ilahi talimin bir kanunudur. Kalem olmasa insanların istikameti kaybolur. Zira suhuf, mukaddes kitaplar hep kalemle devam etmiş, sonraki nesillere nakledilmiştir. İslam'ın esası olan Kur'an ve sünnet de, ezber ve tatbikatla birlikte en sağlam şekilde kıyâmete kadar yazıyla korunup devam edecektir.[43]

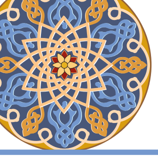
Bu ayetlerde "Oku!" emrinin tekrar edilmesi, Kur'an okurken, ilim öğrenirken, Cenâb-ı Hakk'ı zikrederken tekrarın ehemmiyetine işaret eder. Cenâb-ı Hak "yaratma" nimetinden bahsederken "Kerim" sıfatını; "öğretme" nimetinden bahsederken ise "Ekrem (en cömert)" sıfatını zikretmiştir. Çünkü, en büyük kerem, cömertlik ve iyilik insana manevî ikramlarda bulunmaktır. Bunun da başında hakiki ilim olan İslam'ı ve marifetullâhı öğretmek ve tebliğde bulunmak gelir.

İnsan her zaman Allah'a yönelmelidir.

6. Hayır! Gerçek şu ki insan azgınlaşır;

42 Nahl suresi, 78. ayet.
43 Çelik, Hakk'ın Daveti, C 5, s. 529.

7. Rabbinden bağımsız bir şekilde kendisini kendisine yeterli görünce!

8. Oysa dönüş, yalnız Rabbinedir.

"Kellâ" kelimesi olumsuzluk edatı olup kendisinden sonra anlatılanların aslında olmaması gerektiğini ifade eder. Bu bağlamda, zenginliğine güvenerek şımaran ve kendini yeterli görerek nankörlük eden, azgınlaşıp hakka sırt çeviren insanın böyle yapmaması gerektiğini vurgular. Zira gerçekte insan zayıf ve muhtaç bir varlıktır; sağlık, huzur, sükûn ve emniyet içerisinde hayatını devam ettirebilmesi için öncelikle Allah'a (c.c.) ve kendisinin de üyesi bulunduğu toplumun diğer fertlerine ihtiyacı vardır. İnsanların ellerinde bulunan bütün imkânların gerçek sahibi ise kendileri değil, onu yaratan ve istediği anda ellerinden alma gücüne sahip olan Allah Teâlâ'dır (c.c.). Buna rağmen insanın sahip olduklarına aldanıp şımararak Allah'a (c.c.) itaatten uzaklaşması, kendini yeterli ve başkalarından üstün görmesi, kaderinin kendi elinde olduğunu iddia etmesi vb. küstahça tutumları bilgi, iman ve basiret eksikliğinden kaynaklandığı için Yüce Allah (c.c.) tarafından kınanmıştır.[44]

Cenâb-ı Hakk'ın yaratma, ilim öğretme gibi en mühim ikramlarını unutan insan Rabbini de unutur ve bütün bunları kendisinden zanneder. Kimseye muhtaç olmadığını düşünür. Hatta maddi manevî her şeyinin bütünüyle kendisine bağlı bulunduğu Rabbini de unutur. Ona da muhtaç olmadığı gafletine kapılır. Bunun en açık göstergesi, Allah'ı (c.c.) temsil eden Peygamber'i yalanlaması ve Allah'ın (c.c.) kelamı olan Kur'an'ı reddetmesidir. Böylece kibir ve gurura kapılarak azgınlık yapmaya başlar. Çıkmaz sokaklarda helak olur. Kur'an-ı Kerim; İblîs, Kârun ve Bel'âm gibi "malımı, makamımı ve ilmimi kendim çalışarak kazandım." diyen bedbahtları buna misal vermektedir.

9. Gördün mü o engellemeye kalkışan kişiyi:

10. Namaza durduğu zaman bir kulu?

11. Ey inkârcı! Ne dersin? Ya o namaz kılan kul doğru yol üzere ise?

12. Yahut günahtan sakınmaya çağırıyorsa!

13. Düşündün mü (ey resulüm), ya o adam hakkı inkâr ediyor, sırt çeviriyorsa!

14. Peki o inkârcı, Allah'ın (c.c.) her şeyi, tabii ki onun yaptıklarını da görmekte olduğunu bilmez mi?

Resulullah'a (s.a.v.) peygamberlik vazifesi verilmiş ve Rabbinin kendisine öğrettiği şekilde namaz kılmaya başlamıştı. Atalarının dininde ısrar eden küfrün elebaşları ise onun bu ibadet şeklinden rahatsız oluyordu. Ebu Cehil bir ara Kureyşlilere: "Muhammed sizin yanınızda da ellerini yere koyup secde ediyor mu?" diye sormuş, onlar da "evet" diye karşılık vermişlerdi. O lânetli kişi, küstah bir tavırla: "Lât ve Uzza'ya yemin ederim, eğer onu bu şekilde ibadet ederken görürsem ensesine ayağımı basarak yüzünü yere sürteceğim" diye kükremişti. Bir gün Allah Resulü (s.a.v.)

44 Kur'an Yolu, C 5, s. 598.

Kâbe'de Makam-ı İbrâhim'de namaz kılıyordu. Ebu Cehil, Efendimiz secdede iken ensesine basmak için ona doğru yöneldi. Fakat az sonra geri çekilmeye başladı. Orada bulunanlar geri çekilmesinin sebebini sorduklarında kendilerine şu cevabı verdi: "Benimle onun arasında ateşten bir hendek vardı. Hatta bir kısım kanatlar gördüm." Bu hadise Resulullah'a arzedilince şöyle buyurdu: "Eğer yanıma kadar gelseydi melekler onu parçalayacaktı."[45]

Ayetlerin inişi böyle özel bir sebeple olsa da manası, müminleri ibadet ve kulluktan fiilen engelleme teşebbüslerinin tümü için geçerlidir. Bu ayetler, Ebû Cehil'in şahsında, din hürriyetine karşı çıkan, Allah'ın (c.c.) kullarını O'na kulluktan vazgeçirip kula kulluğa zorlayan zorbaların, çirkin ve azgın tavırlarını çok güzel bir şekilde tasvir etmektedir. İnsanlık tarihi, Firavun ve Nemrud misali binlerce zalime şahit olmuştur. Bunların nesilleri de tükenmiş değildir. Her dönemin çağdaş Ebû Cehilleri olmuştur ve kıyâmete kadar da olmaya devam edecektir.[46] Ancak, her şeyi bilen Allah (c.c.), bunların yaptıklarını yanlarına kâr bırakmayacak, er ya da geç cezalarını verecektir:

15. Hayır, hayır! Şayet bu tutumundan vazgeçmezse, yemin olsun ki onu perçeminden yakalayacak, cehenneme sürükleyeceğiz.

16. Evet, o yalana ve günaha batmış perçeminden.

OKUYALIM - ÖĞRENELİM

Şu hadise, secdelerin kulu Allah'a (c.c.) yaklaştırmada ne kadar mühim bir vesile olduğuna dikkat çeker:

Rebîa bin Kâ'b (r.a.) şöyle anlatır:

"Resul-i Ekrem Efendimiz'in (s.a.v.) kapısında geceler, ona abdest suyunu hazırlar, ihtiyacı olan şeyleri getirirdim. Gece bir müddet, سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ (Semiallahu li-men hamideh), bir müddet de

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ(Elhamdu lillâhi Rabbi'l-âlemîn) dediğini duyardım.

Bir gün Allah Resulu (s.a.v.):

" Benden dilediğini iste!" buyurdu. Ben:

" Cennette seninle beraber olmayı isterim." dedim. Efendimiz (s.a.v.):

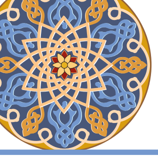
" Başka bir şey istesen olmaz mı?" buyurdu. Ben:

" Dileğim ancak budur!" dedim. Bunun üzerine Allah Resulu (s.a.v.):

" Öyleyse çokça secde ederek kendin için bana yardımcı ol!" buyurdu."

(Müslim, Salât 226; İbn Sa'd, et-Tabakât, C. 4, s. 313)

45 bk. Buhârî, Tefsir 96/4; Müslim, Münâfikîn 38; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 368.
46 Çelik, Hakk'ın Daveti, C 5, s. 531.

17. O zaman gitsin de yardıma çağırsın taraftarlarını!

18. Biz de onu cehenneme sürmeleri için zebânileri çağıracağız.

"Perçem"den maksat, o azgın, yalancı ve inkârcı kişinin bizzat kendisidir. "Perçemden yakalama" ifadesi de "onu yakalayıp cehenneme atma, yüzünü kara çıkarma, yüzünü damgalama, alçaltma" manasında kullanılır.[47] Allah (c.c.) bu gibilerin dünyada da ahirette de cezalarını verecektir.

Rivayete göre Resulullah (s.a.v.) Mâkâm-ı İbrâhim'de namaz kılmakta idi. Ebu Cehil yanına gelip: **"Ey Muhammed ben seni bundan menetmedim mi? diyerek Efendimiz'i (s.a.v.) tehdit etmeye başladı. Resulullah da ona sert bir şekilde karşılık vererek "Sen kim oluyorsun." anlamında sözler söyledi. Bunun üzerine Ebû Cehil: "Sen de biliyorsun ki bu Mekke vadisinde taraftarı, yandaşları benden daha fazla olan kimse yoktur" tehdidini savurdu. Bunun üzerine "O zaman gitsin de yardıma çağırsın taraftarlarını! Biz de onu cehenneme sürmeleri için zebânileri çağıracağız"**[48] ayetleri nâzil oldu.[49]

Böylece Allah Teâlâ (c.c.), Resulü'ne (s.a.v.) karşı meydan okuyan o azgının haddini bildirmiş, aczini ortaya çıkarmıştır.

19. Hayır! Sen sakın ona boyun eğme! Rabbine secde et ve O'na yaklaş!

Her türlü ibadet kulu Allah'a (c.c.) yaklaştırmakla beraber, burada en mühim yakınlaşma vesilesi olarak "secde" gösterilir. Secdeden maksat namazdır. Namaz da ibadetlerin en mühimidir. Namaz içinde kulun Rabbine en yakın olduğu rükün ise secdedir. Nitekim Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurur: "Kulun Rabbine en yakın olduğu an, secdede bulunduğu andır."[50]

SORALIM-CEVAPLAYALIM

1. İlk vahyin "Oku!" emriyle başlamasının hikmeti nedir?
2. İnsanın yaratıldığı alak kelimesi ne manaya gelir?
3. "Kalemle öğretmek" ifadesi ne anlama gelir?
4. İnsanın azmasının sebebi nedir?
5. Namazı kılanı alıkoyan karakter nasıl bir karakterdir?
6. İlk ayetlerde müşriklere böylece açıktan meydan okunmasını İslami mücadele açısından nasıl değerlendirmek gerekir?

47 İbn Cüzeyy, et-Teshîl, C 4, s. 209; Sabuni, Safvetü't-Tefâsîr, C 7, s. 368.
48 Alak suresi, 17-18. ayetler
49 Tirmizî, Tefsir 96/2.
50 Müslim, Salât 215.

İLKELER ÇIKARALIM

Alak suresiyle ilgili ilkeler çıkaralım:

• İslam, okumaya ve yazmaya her şeyden daha büyük bir değer vermektedir.

• Allah Teâlâ (c.c.) kendisini, yarattığı mahluklarla özellikle insanın yaratılışı ile tanıtmaktadır.

• Mal zenginliği, insanın azmasına sebep olur.

• Dindarlara saldıranlar ve hakaret edenler Allah'ın gazabına ve azabına uğrayacaklardır.

• Secde, Allah'a (c.c.) yakınlaşmanın en önemli vesilesidir.

• ....

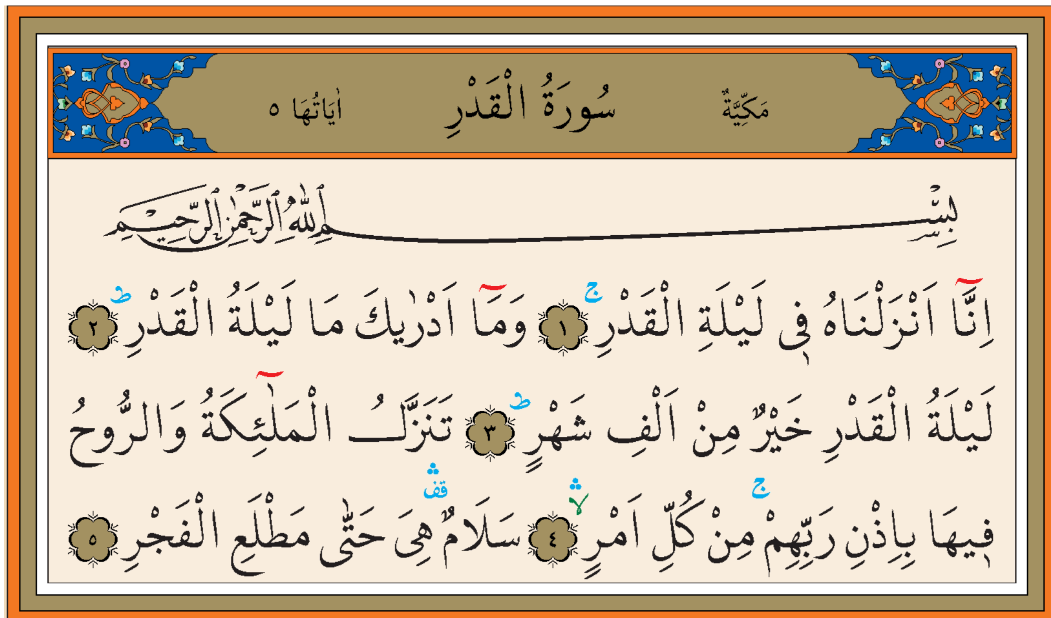
• ....

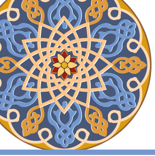
• ....

5.KADİR SURESİ

Sureyi Tanıyalım

Adı: Kadir suresi	
Nüzul sırası: 25	**Ayet sayısı:** 5
Mekkî – Medenî: Mekkî	**Mushaftaki sırası:** 97
Temel kavramlar: Kadir Gecesi, melaike, ruh, selam, fecr	

BİLGİ KUTUSU

Rivayete göre Resul-i Ekrem'e (s.a.v.) ümmetinin ömrü gösterilmişti. Efendimiz, bunu önceki insanların ömrüne nispetle çok kısa buldu. Ümmetinin, onlar kadar sâlih amel işlemekten mahrum kalacağını düşündü. Bunun üzerine Cenab-ı Hak, ona ve ümmetine, bin aydan daha hayırlı olan Kadir Gecesi'ni lûtfetti.

(Muvatta, İtikaf 15)

Diğer bir rivayet de şöyledir: Bir gün Allah Resulu (s.a.v.) ashâbına, İsrâiloğulları'ndan bir kişiyi anlatmıştı. Şem'ûn-i Gâzî isimli bu zât, bin ay Allah (c.c.) yolunda silah kuşanarak cihâd etmiş, gecelerini de ibadetle geçirmişti. Müslümanlar hayretler içinde kalarak ona gıpta ettiler. Bunun üzerine Allah Teâlâ (c.c.), ümmet-i Muhammed'e olan lütuf ve merhametini beyan etmek üzere Kadir suresini indirdi.

(Vahidi, Esbâbu'n-nüzûl, s. 486)

Rahmân, Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Biz Kur'an'ı Kadir Gecesi'nde indirdik.

Lügat olarak "kadr", "kudret, takdir, hüküm, şeref ve kıymet" gibi manalara gelir.[51]

Vahidi şöyle der: "Arapçada kadr, takdir anlamındadır. Takdir ise bir şeyi, ne fazla ne de eksik olmaksızın, başka bir şeyin dengi kılmak, onun misli kılmaktır."[52]

"Kadir Gecesi", Kur'an-ı Kerim'in indirildiği gecedir. Kur'an, ya toplu olarak Cenâb-ı Hakk'ın katından vahiy meleklerine inzal buyrulmuştur. Ya da Alak suresinin ilk beş ayetiyle o gece Kur'an-ı Kerim Peygamberimiz'e (s.a.v.) indirilmeye başlamıştır. Her iki ihtimâle göre de, bu gecenin Kur'an'ın inişine sahne olduğu ve şerefini ondan aldığı anlaşılır. Bakara suresi 185. ayette de Kur'an'ın Ramazan ayında indiği beyan buyrulur.

KARŞILAŞTIRALIM

Kur'an'ın indirişiyle ilgili olarak;

"Biz Kur'an'ı Kadir Gecesi'nde indirdik." (Kadr suresi, 1. ayet)

"Hâ.Mim. Açıkça bildirilen Kitab'a yemin ederim ki hakikat biz onu mübarek bir gecede indirdik."

(Duhân suresi, 1. ayet)

"Ramazan ayı ki Kur'an onda indirilmiştir. İnsanlara hidayetin ta kendisidir. Doğru yolun ve hak ile batılı ayırt eden hükümlerin nice açık delilleridir."

(Bakara suresi, 185. ayet)

Ayetlerini karşılaştıralım ve birbirlerini tamamlayan yönlerini bulmaya çalışalım.

51 Elmalılı, Hak Dini, C 9, s. 339.
52 Fahreddin Razi, Mefatihu'l-Gayb, C 23, s. 281.

2. Sen Kadir Gecesi'nin ne olduğunu bilir misin?

3. Kadir Gecesi, bin aydan daha hayırlıdır.

Bu gece çok şerefli bir gecedir. Bin aydan daha hayırlı olduğu Cenâb-ı Hak tarafından haber verilmiştir. O gecede yapılan ibadet ve hayırlar, içinde Kadir Gecesi bulunmayan tam bin ayda yapılanlardan daha çok sevaplıdır. Allah Teâlâ (c.c.), mü'minlere böyle büyük bir lütuf ve ihsanda bulunmuştur. Buradaki "bin ay" ifadesinin kesretten kinâye olması da mümkündür. O gecenin gerçekten çok faziletli, eşi benzeri olmayan mukaddes ve mübârek bir zaman dilimi olduğunu gösterir.

4. O gecede melekler ve Ruh, Rablerinin izniyle her türlü iş için yeryüzüne iner de iner.

5. Bütünüyle esenliktir o gece, tâ şafak atıncaya kadar.

O gece melekler ve Ruh, Rablerinin izniyle her türlü iş için iner dururlar. Cenâb-ı Hakk'ın verdiği vazifeleri yerine getirirler. Ruh'tan maksat Cebrâil'dir (a.s.). Fazilet ve şerefi sebebiyle, diğer meleklerden ayrı olarak zikredilmiştir. O gece akşamdan fecre, tan yeri ağarıp sabah oluncaya kadar bütünüyle selâmettir. Çünkü melekler gecenin başından sabaha kadar gruplar hâlinde inerek mü'minlere selam verirler. Onlar için dua ve istiğfar ederler. O gece hep hayırlı şeylerle dolu olup bütün şerlerden korunmuştur.[53]

NOT EDELİM

Hz. Âişe (r.a.) der ki:

Resulullah (s.a.v.), Ramazan'ın son on gününde mescide çekilerek kendini ibadete verir ve şöyle buyururdu:

"Kadir Gecesi'ni Ramazan'ın son on günü içinde arayın!"

(Buhârî, Leyletü'l-Kadr 3; Müslim, Sıyâm 219; Tirmizî, Savm 72/792)

Kadir Gecesi'nin Ramazan'ın son on günü içinde aranması tavsiye olunur. Bazı rivayetlerde, son on günündeki tek gecelerde, yirmi dördüncü gecesinde, yirmi yedinci gecesinde aranması da tavsiye edilir. Bir kısım sahâbîler, rüyâlarında Kadir Gecesi'nin Ramazan'ın son yedi gecesinde olduğunu görmüşler ve bunu Allah Resulü'ne bildirmişlerdi. Bunun üzerine Efendimiz (s.a.v.):

"Kadir Gecesi'yle ilgili rüyalarınızın, Ramazan'ın son yedi gecesi üzerinde toplandığını görüyorum. O hâlde Kadir Gecesi'ni arayan onu Ramazan'ın son yedi gecesinde arasın!" buyurdu.

(Buhârî, Leyletü'l-Kadr 2, 3; Ta'bîr 8; Müslim, Sıyâm 205-206; Tirmizî, Savm 72)

53 Çelik, Hakk'ın Daveti, C 5, s. 539.

ÖĞRENELİM-UYGULAYALIM

Hz. Âişe (r.a.), Peygamberimiz'e (s.a.v.):

"Ey Allah'ın Rasulu! Kadir Gecesi'nin ne zaman olduğunu bilecek olursam, o gece nasıl dua edeyim?" diye sorunca, Resulullah (s.a.v.) şöyle cevap vermiştir:

اَللّٰهُمَّ اِنَّكَ عَفُوٌّ تُحِبُّ الْعَفْوَ فَاعْفُ عَنِّي

"'Allahım! Sen çok affedicisin, affetmeyi seversin; beni affeyle!' diye dua et!"

(Tirmizî, Deavât 84/3513; İbn Mâce, Dua 5)

Nitekim Resulullah (s.a.v.), Ramazan ayı boyunca, diğer aylara nispetle daha çok ibadet eder, Kadir Gecesi'ni ihyâ edebilmek için bilhassa son on gün, kendisini daha fazla ibadete verirdi. Bu günlerde geceyi ihyâ eder, ailesini uyandırırdı.

(Buhârî, Leyletü'l-Kadr 5)

SORALIM-CEVAPLAYALIM

1. Kadr kelimesi hangi anlamlara gelmektedir?
2. Kadir Gecesi ne zamandır?
3. Kadir Gecesi'nde meleklerin inmesinin amacı nedir?
4. Ruh ismiyle kime işaret edilmiştir?

İLKELER ÇIKARALIM

Kadir suresiyle ilgili ilkeler çıkaralım:

- Allah (c.c.) bazı zamanları ve mekanları diğerlerinden daha faziletli kılabilir.
- Kadir Gecesi'ni mutlaka aramalı, bulmaya çalışmalı ve değerlendirmeye gayret göstermeliyiz.
- Meleklerin inmesi bazen çok özel sebepler gerektirebilir.
- Geceler bağrında çok özel sır ve hikmetler barındırır.
- ....
- ....
- ....

6.BEYYİNE SURESİ

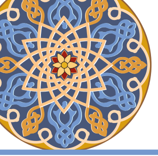
Sureyi Tanıyalım

Adı: Beyyine suresi	
Nüzul sırası: 101	**Ayet sayısı:** 8
Mekkî – Medenî: Medenî	**Mushaftaki sırası:** 98
Temel kavramlar: ehl-i kitap, şirk, beyyine, suhuf, kütüb, kayyime, ihlâs, hanif, beriyye, adn	

مَدَنِيَّةٌ   سُورَةُ الْبَيِّنَةِ   اٰيَاتُهَا ٨

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

لَمْ يَكُنِ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِك۪ينَ مُنْفَكّ۪ينَ حَتّٰى
تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ ١ رَسُولٌ مِنَ اللّٰهِ يَتْلُوا صُحُفاً مُطَهَّرَةً ٢ ف۪يهَا كُتُبٌ
قَيِّمَةٌ ٣ وَمَا تَفَرَّقَ الَّذ۪ينَ اُو۫تُوا الْكِتَابَ اِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَٓاءَتْهُمُ
الْبَيِّنَةُ ٤ وَمَٓا اُمِرُٓوا اِلَّا لِيَعْبُدُوا اللّٰهَ مُخْلِص۪ينَ لَهُ الدّ۪ينَ حُنَفَٓاءَ
وَيُق۪يمُوا الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُوا الزَّكٰوةَ وَذٰلِكَ د۪ينُ الْقَيِّمَةِ ٥ اِنَّ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا
مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِك۪ينَ ف۪ي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِد۪ينَ ف۪يهَا اُو۬لٰٓئِكَ هُمْ شَرُّ
الْبَرِيَّةِ ٦ اِنَّ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ اُو۬لٰٓئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ
٧ جَزَٓاؤُ۬هُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِد۪ينَ
ف۪يهَٓا اَبَداً رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذٰلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ ٨

BİLGİ KUTUSU

Resulullah (s.a.v.), peygamber olarak gönderilmeden önce Arap Yarımadası'nda kâfir iki grup vardı. Birincisi "ehl-i kitap" olanlar, ikincisi "müşrikler"dir. Ehl-i kitaptan maksat, tahrif edilmiş olsa da ellerinde ilahi bir kitap bulunan ve ona inanan kimselerdir. Genel manada söyleyecek olursak Yahudi ve Hıristiyanlardır. Kur'an-ı Kerim Yahudilerin "Uzeyr Allah'ın oğludur." diyerek küfre düştüklerini (bk. Tevbe suresi 30. ayet); Hıristiyanların da "Allah Meryem oğlu Mesih'tir." (bk. Mâide suresi, 17. ayet) ve "Allah üçün üçüncüsüdür." (bk. Mâide suresi, 73. ayet) diyerek kâfir olduklarını haber verir. Aslı itibariyle bunların dinleri de tevhid dini olmakla birlikte, sonradan bunu bozmuşlardır. Müşriklerden maksat ise hiçbir peygambere inanmayan ve hiçbir kitabı bulunmayan kimselerdir. Bunların asıl dini de şirk diniydi. Tevhidi kesinlikle red ve inkâr ediyorlardı.

Rahmân, Rahîm Allah'ın ismiyle…

1. Kâfir olan ehl-i kitap ve müşrikler, kendilerine apaçık delil gelinceye kadar içinde bulundukları inkâr hâlinden ayrılacak değillerdi.

Beyyine; Hakkın batıldan ayırt edildiği açık bir delil demek olup beyan kelimesinden alınmıştır. Beyan ise bir şeyin ortaya çıkması veya bir şeyi ortaya çıkarma demektir. Burada beyyine kelimesiyle anlatılmak istenen resül veya Kur'an'dır. Çünkü o, hakkı beyan etmektedir.[54]

Ehl-i kitap ve müşrikler, Peygamberimiz (s.a.v.) gönderilmeden önce küfür üzere bulunuyorlardı. Çünkü onları doğru bir inanca çağıracak ne önlerinde ilahi bir rehber, bir peygamber vardı; ne de ellerinde onlara doğru inancı öğretecek bozulmamış, sağlam ilahi bir kitap kalmıştı. Hepsi bir şekilde yanlış bir yola saparak küfre düşmüşlerdi. Öyle koyu bir küfür karanlığı içinde bulunuyorlardı ki eğer Allah Teâlâ (c.c.) merhamet buyurup, hakikatin apaçık bir delili olan Âhir Zaman Peygamber'i (s.a.v.) göndermeseydi, onlar kıyâmete kadar o küfür karanlığı içinde kalacaklar, bütün benlikleriyle sarıldıkları o küfür hâlinden hiçbir zaman ayrılıp kurtulmaları mümkün olmayacaktı.[55]

ARAŞTIRALIM

Kur'an'ın yüceliği ve sahifelerinin temizliği açısından;

"O Kuran çok şerefli, son derece yüksek ve tertemiz sahifelerdedir."

(Abese suresi, 13-14. ayetler)

"Doğrusu o, çok şerefli bir Kur'an'dır. O, Levh-i mahfuzdadır."

(Buruc suresi, 21-22. ayetler)

Ayetlerini araştırınız.

54 Vehbe Zuhayli, Tefsiru'l-Münir, C 15, s. 584-585.
55 Çelik, Hakk'ın Daveti, C 5, s. 545.

2. Bekledikleri o delil, Allah (c.c.) tarafından gönderilen bir peygamberdir ki onlara tertemiz Kur'an sayfalarını okumaktadır.

İbn Abbas'a (r.a.) göre ayette geçen mutahhara/tertemiz" kelimesi, "yalandan, şüpheden, iki yüzlülükten ve sapıklıktan arınmış" demektir.

Katade ise bu kelimeyi "batıldan yana temiz" şeklinde yine "yalandan, şüphelerden, küfürden tertemiz kılınmış" diye açıklamıştır ki hepsinin anlamı aynıdır.[56]

3. Onun okuduğu sayfalarda her bakımdan mükemmel, dosdoğru ve çok kıymetli hükümler bulunmaktadır.

Zeccâc *kayyime* kelimesini "Kendisinde eğriliğin bulunmadığı ve hakkın batıldan ayırt edildiği dosdoğru şey" şeklinde tefsir etmektedir.

Bir başka yoruma göre *kayyime* kelimesi, o temiz sahifelerde olduğu haber verilen hükümlerin, hüccet ve delil olma bakımından bağımsızlık arzeden deliller olduğunu belirtmektedir.[57]

Gerçekten de Kur'an, her türlü yalan, şüphe, sapıklık, yanlışlık ve eksikliklerden uzak tertemiz sahifelerden ibaret olan; içinde en sağlam, dosdoğru, hakkı bâtıldan ayıran ayetler, ilahi hükümler bulunan bir kitaptır.

4. Ehl-i kitap, kendilerine o apaçık delil geldikten sonra onun hakkında anlaşmazlığa düştüler.

Aslında ehl-i kitap, yani Yahudi ve Hıristiyanlar, kitaplarının verdiği bilgilere dayanarak âhir zamanda bir peygamber geleceğini bekliyorlardı. Onun sahip olduğu vasıfları ve hususiyetleri biliyorlardı. Onu, kendi öz oğullarını tanıdıkları gibi tanıyorlardı.[58] Fakat o peygamberin de yine kendilerinden geleceğini umuyorlardı.

Hatta onlar, müşrik kabilelerle yaptıkları savaşlarda "Ey Rabbimiz! Ahir zamanda göndermeyi vaadettiğin o peygamber hakkı için senden bizi muzaffer kılmanı diliyoruz." diye dua ediyorlardı. Fakat, Allah Teâlâ (c.c.), onların dualarında zikrettikleri Hz. Muhammed'i (s.a.v.) peygamber olarak gönderince, O'nun peygamberliğini ve getirdiği kitabı inkâr ettiler. Bunun üzerine Hak Teâlâ: **"Allah (c.c.) tarafından onlara ellerindeki Tevrat'ı doğrulayan bir kitap gelince, onu inkâr ettiler. Hâlbuki daha önce bu kitabı getirecek Pey-**

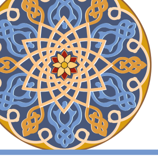
NOT EDELİM

Allah Teâlâ (c.c.), ehl-i kitabın ayrılığa düşme sebebini şöyle haber verir:

"Şüphesiz Allah (c.c.) katında tek makbul din İslam'dır. Ehl-i kitap, ancak kendilerine Peygamber'in hak olduğuna dair bilgi geldikten sonra, aralarındaki kıskançlık yüzünden anlaşmazlığa düştüler. Artık kim Allah'ın (c.c.) ayetlerini inkâr ederse, şunu bilsin ki Allah (c.c.), elbette hesabı çok çabuk görendir."

(Âli İmran suresi, 19. ayet)

56 Kurtubi, el-Cami, C 19, s. 251-256.
57 Fahruddin Râzi, Mefâtihu'l-Gayb, C 23, s. 306.
58 bk. Bakara suresi, 146. ayet.

gamber'i bekliyor ve onun hürmetine inkârcılara karşı gâlibiyet ve fetih dileyip duruyorlardı. İşte Tevrat'tan öğrendikleri o bilgileri muşahhas hâlde karşılarında görünce, onu inkâr ettiler. Allah'ın lâneti bu kâfirlerin üzerinedir."[59] ayetini indirdi.[60]

5. Hâlbuki onlara da ancak taat ve ibadeti yalnızca Allah'a (c.c.) has kılıp sadece O'nun rızasını hedef alarak, bâtıl dinleri terk edip dupduru bir tevhid inancı içinde sadece Allah'a (c.c.) kulluk etmeleri, namazı dosdoğru kılmaları ve zekâtı vermeleri emredilmişti. İşte sağlam, dosdoğru ve kıyâmete kadar bâkî kalacak din budur!

Hz. Adem'den (a.s.) beri tüm peygamberlerde devam eden; sağlam, dosdoğru ve ebedî olan, Hak katında da en makbûl din olan İslam'ın temel esasları şunlardır:

Dini yani ibadet ve itaati yalnızca Allah'a (c.c.) has kılarak sadece O'na kulluk etmek; ibadette hiçbir şeyi O'na ortak koşmamak.

Şirk şüphesi taşıyan her türlü sapık inanç, düşünce ve görüşten uzaklaşıp Allah'ın (c.c.) birliğine inanmak, tek olan Allah'a yönelmek, O'na tapmak.

Namaz kılmak. Çünkü namaz Allah'a (c.c.) saygının en yüksek ifadesidir.

Müslüman Allah'ın rızasını kazanmak için namaz kılar.

Zekât vermek. Çünkü zekât insana şefkat ve sevginin en mühim ifadesidir.

Bu esaslara aykırı inanç ve amellerin dinde yeri yoktur. Hâlbuki ehl-i kitabın o zaman sahip oldukları dinî anlayışta bu esasların hepsi bozulmuştu. Batıl inançlar ve bozuk ameller her tarafı sarmıştı. Çünkü onlar, kitaplarını bizzat kendi elleriyle tahrif etmiş, ondaki doğru esasları değiştirmiş ve aslında olmayan pek çok şey ona ilave etmişlerdi. Neyin doğru neyin yanlış olduğu birbirine karışmıştı. İşte gelen son Peygamber Hz. Muhammed (s.a.v.) ve getirdiği ebedî hidayet güneşi

59 Bakara suresi, 89. ayet.
60 Vâhidî, Esbâbu'n-nüzûl, s. 31.

Kur'an-ı Kerim, bütün bu yanlışları düzeltmiş ve en doğru dini apaçık bir güneş gibi yeniden bütün insanlığın önüne koymuştur.

6. Şüphesiz kâfir olan ehl-i kitap ve müşrikler cehennem ateşine girecek ve orada ebediyen kalacaklardır. Onlar yaratılmışların en kötüsüdür.

İster ehl-i kitap ister müşrik ister hangi sapık inanç sahibi olursa olsun, Peygamberimiz'in (s.a.v.) tebliğ ettiği İslam doğru bir şekilde kendilerine ulaştığı hâlde ona ve getirdiği dine inanmayanlar, yaratıkların en kötüleridir, en şerlileridir. Bunlardan daha kötü, daha şerli ve daha bayağı hiçbir varlık yoktur. Bunlar hayvanlardan da daha düşük seviyededirler. Çünkü hayvanlara akıl ve irade verilmemiştir. Hâlbuki bunlar akıl ve irade sahibi oldukları hâlde haktan yüz çevirmektedirler. Eğer onlar, bu küfür hâlleri içinde ölürlerse ebedî olarak cehenneme gideceklerdir.

7. İman edip sâlih ameller yapanlar ise yaratılmışların en iyisidir.

8. Onların Rableri katındaki mükâfatları, altlarından ırmaklar akan, içinde ebedî kalacakları sonsuz nimet ve mutluluk diyârı olan Adn cennetleridir. Allah onlardan râzı olmuştur, onlar da Allah'tan (c.c.). Bu mükâfat, Rabbinden korkup kalpleri O'nun saygısıyla ürperenler içindir.

Ayette cennete girebilmenin bir şartı olarak da haşyet kelimesi kullanılmaktadır. "Haşyet", Allah'a sevgi ve saygı sonucunda meydana gelen, içi saygı ve hürmet dolu bir korkudur. Haşyet; insanı güzel bir şekilde itaate sevk eden, onu ihsan seviyesine yaklaştıracak yüksek bir aşk heyecanı uyandıran pek güzel bir ruh hâlidir. Nitekim bu hâli yaşayanlar hakkında:

"Onlar, yaptıkları her iyiliği ve işledikleri her ameli, kalpleri her an Rablerine dönüyor olmanın haşyetiyle ürpererek yaparlar" buyrulur.[61]

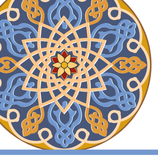
Hikmetin başı Allah'tan korkmak olup, bunun derecesi ilim ve marifetin derecesi nispetindedir. Bu sebepledir ki **"Gerçek şu ki kulları içinde ancak âlimler, Allah'tan gerektiği gibi korkarlar"**[62] buyrularak bu gerçeğe işaret edilir. Demek ki cennet ve rıdvana ermek için gerçek bir ilim, irfân, marifet ve insanı devamlı günahlardan uzaklaştırıp Rabbine yaklaştıracak güzel amellere yönlendiren şiddetli bir korku lazımdır.

BUNLARI BİLİYOR MUYDUNUZ?

Adn kelimesi, bir yerde kalmak, ikamet etmek kökünden gelmektedir. Dolayısıyla "Adn cennetleri" cennetin ikamet edilmeye layık iç, orta ve güzel taraflarıdır. Hatta bunun, nimetlerin, emniyetin ve selametin merkezi, ortası, kaynağı manasında, "ma'den" kökünden olduğu da söylenmiştir.

(Fahreddin razi, Mefatihu'l-Gayb, C. 23, s. 325)

61 Müminun suresi, 60. ayet.
62 Fâtır suresi, 28. ayet.

SORALIM-CEVAPLAYALIM

Beyyine kelimesinin anlamı nedir ve ayette bu kelimeyle kim kastedilmiştir?

Peygamberimizin (s.a.v.) okuduğu tertemiz sahifelerden maksat nedir?

Peygamberimiz (s.a.v.) geldikten sonra ehl-i kitabın ayrılığa düşmesinin sebebi nedir?

Gerçek bir dinin temel esasları nelerdir?

Adn cenneti ne anlama gelmektedir?

Haşyet kelimesi ne anlama gelmektedir?

İLKELER ÇIKARALIM

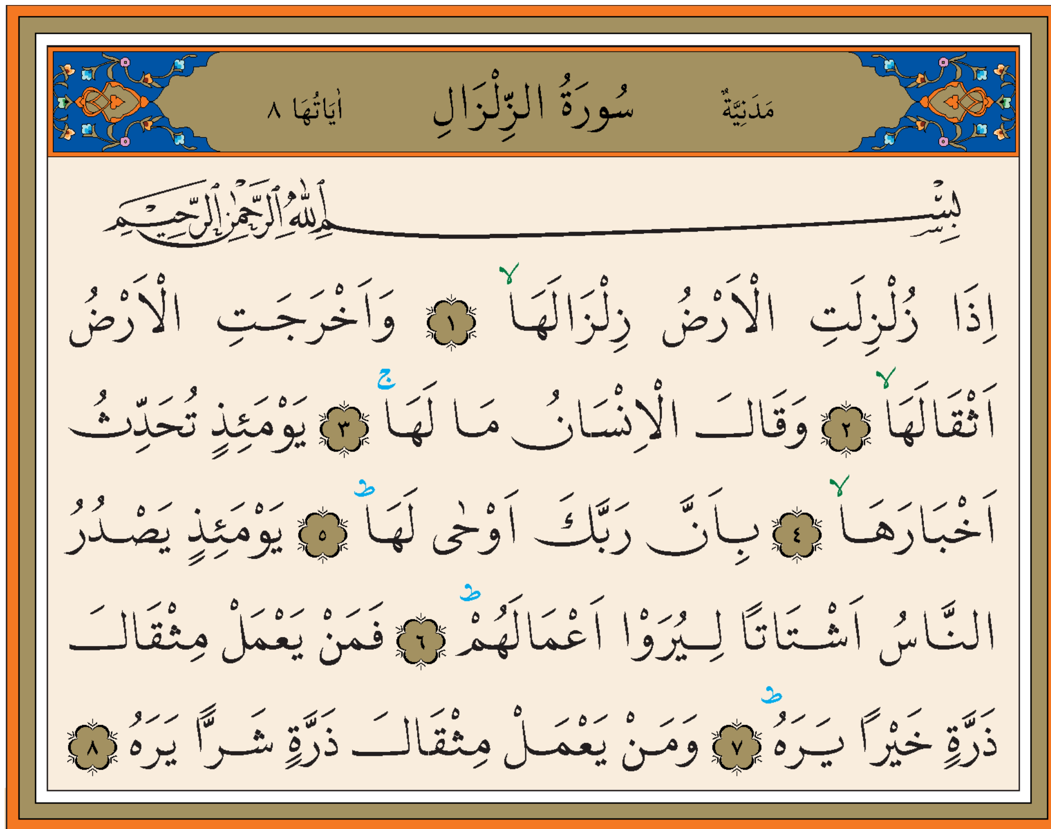
Beyyine suresiyle ilgili ilkeler çıkaralım:

- İnsanlık aleminde dinî uyanışın ve aydınlanışın esas sebebi Peygamberimizin gönderilmesi olmuştur.
- Ehl-i kitabın inanmamasının sebebi kendi yanlış anlayışları ve içlerinde taşıdıkları olumsuz duygularıdır.
- Gerçek din Hz. Adem'den (a.s.) Peygamberimiz'e (s.a.v.) kadar hep aynı şekilde değişmeden gelmiştir.
- İnsanı en değersiz kılan hatta hayvanlardan daha aşağı bir duruma iten sebep küfürdür.
- Cennete girmenin şartı iman, sâlih amel ve Allah korkusudur.
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....

7. ZİLZÂL SURESİ

Adı: Zilzâl suresi	
Nüzul sırası: 91	**Ayet sayısı:** 8
Mekkî – Medenî: Medenî	**Mushaftaki sırası:** 99
Temel kavramlar: Zilzâl, eskal, vahiy, ahbar, sudur, hayır, şer	

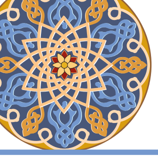
BİLGİ KUTUSU

Kıyâmet günü birinci kez sûra üflenmesiyle yer, bütün şiddet ve dehşetiyle zangır zangır sarsılır. Dağlar yerlerinden sökülür, toz toprak olup savrulur. Üzerinde yıkılmayan hiçbir şey kalmaz. O sarsıntının dehşeti bir başka ayet-i kerimede şöyle haber verilir:

"Ey insanlar! Rabbinize karşı gelmekten sakının. Çünkü kıyâmetin sarsıntısı gerçekten çok korkunç bir şeydir."

(Hac suresi, 1. ayet)

O gün ikinci kez sûra üflenir. Bununla yerin bütün ağırlıkları dışarı fırlatılır. (bk. İnşikâk suresi, 4. ayet) Kabirlerdeki ölüler dirilip dışarı fırlar. Yer altındaki hazîneler, madenler, gazlar ve lâvlar ortaya çıkar.

Sureyi Tanıyalım

Rahmân, Rahîm Allah'ın ismiyle…

1. Yer büyüklüğüne uygun o dehşetli sarsıntısıyla sarsıldığı,

2. Yer bütün ağırlıklarını; ölülerini, hazinelerini fırlatıp dışarı çıkardığı zaman.

İbn Abbas ve Mücahid der ki: "Yerin ağırlıkları"ndan maksat, onun içindeki ölülerdir. Yer onları ikinci üfürüşte dışarıya çıkartacaktır. "Ağırlık" kelimesiyle cinler ve insanlar kastedilmektedir. Arapça'da bu anlamın karşılığı olan "sekalan: iki ağır, büyük varlık"[63] kelimesi "sıkl" kökünden gelmektedir.

Ebu Ubeyde ve Ahfeş şöyle demiştir: Ölülerin yerin içinde bulunması, yer için bir ağırlıktır. Eğer yerin üstünde ise yer üzerinde bir ağırlıktır.

Araplar, çok kan dökücü olan kimse hakkında, "O yeryüzü üzerinde bir ağırlık idi." derler. Öldüklerinde ise; "Yer onun ağırlığını sırtı üzerinden indirdi." derler.

ÖĞRENELİM-DÜŞÜNELİM

Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Yeryüzü içindeki defineleri altın ve gümüşten sütunlar hâlinde dışarı fırlatacak. Bunun üzerine kâtil gelecek, "İşte ben bunlar için adam öldürdüm." diyecek. Akrabasıyla ilgisini kesen gelecek, "İşte ben bunlar için akrabamla ilgimi kopardım." diyecek. Hırsız gelecek, "Benim elim işte bunun yüzünden kesildi." diyecek. Onlar bu altın ve gümüşü öylece bırakıp içinden hiçbir şey almayacaklar."

(Müslim, Zekât 62)

"Yerin ağırlıkları" buyruğunun, "yerin hazineleri" anlamında olduğu da söylenmiştir.[64]

3. Ve insan şaşkın şaşkın: "Ne oluyor buna?" dediği zaman!

Bu dehşet verici hadiseleri gören insan, "Buna ne oluyor böyle!" diyerek korku ve şaşkınlık içinde kalır. Afallar, aklı başından gider. Çünkü o gün, daha önce hiç görmediği ve hayal bile edemediği dehşetli manzaralar görür.

KARŞILAŞTIRALIM

"Ve insan şaşkın şaşkın: "Ne oluyor buna?" dediği zaman!" (Zilzâl suresi, 3. ayet) ayetini;

"Onu göreceğiniz gün, dehşetten her emzikli anne emzirdiği yavrusunu unutup terk eder, her hâmile dişi de karnındakini düşürür. İnsanları sarhoş görürsün, hâlbuki onlar içki içip sarhoş olmuş değillerdir, lâkin Allah'ın (c.c.) azabı pek şiddetlidir." (Hac suresi, 2. ayet) ayetiyle karşılaştırınız.

63 bk. Rahmân suresi, 31. ayet.
64 Kurtubi, el-Cami, C 19, s. 266-267.

4. İşte o gün yer, üstünde olan biten bütün haberlerini anlatır.

5. Çünkü Rabbin ona böyle yapmasını emretmiştir.

Allah (c.c.) yere, mâhiyetini tam bilemeyeceğimiz bir konuşma ve anlatma istidâdı verir. O da üzerinde olup bitenleri ve kimin ne yaptığını açık açık söyler.

Şu hadis-i şerif bu hakikati dile getirir:

Resulullah (s.a.v.) bir gün **"İşte o gün yer, üstünde olan biten bütün haberlerini anlatır"**[65] ayetini okudu. Peşinden:

" Yerin haberleri nedir, bilir misiniz?" diye sordu. Sahabe-i kiram (r.a.):

" Allah ve Resulü bilir" dediler. Bunun üzerine Efendimiz (s.a.v.):

"Yerin haberleri, üzerindeki her bir adamın ve her bir kadının neler yapmış olduğuna yeryüzünün şâhitlik etmesidir. "Bu, falan günü şöyle şöyle yaptı." der; işte bu onun haberidir" buyurdu.[66]

Demek ki o gün herkesin neler yaptığı açık açık ortaya konur. Orada hiçbir şey gizli saklı kalmaz. O hâlde insanlar bu gerçeği şimdiden bilsinler. O gün arzın kendileri hakkında iyi şeyler söyleyeceği bir hayat yaşamaya çalışsınlar. Çünkü yer, üstünde ne yapılırsa onu söyleyecek, gerçeğe aykırı hiçbir beyanda bulunmayacaktır.

6. O gün insanlar, yaptıkları işlerin kendilerine gösterilmesi için kabirlerinden çıkıp hesap yerine bölük bölük gelirler.

Ayette geçen sudûr kelimesi vurûd kelimesinin zıddıdır. "Vârid" gelen, "sâdır" dönen demektir. Eştâten, ayrı ayrı, grup grup, bölük bölük demektir.

ARAŞTIRALIM

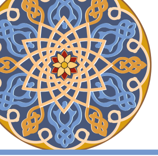
İnsanların gruplar hâlinde mahşere gelmesini;

"Kıyâmet gününde her insan topluluğunu önderleriyle birlikte çağıracağız." (İsrâ suresi, 71. ayet) ayeti gereğince, farklı inanç ve din sahibi gruplar hâlinde ve kendi önderleri arkasında;

Ya da "Yemin olsun ki sizi ilk defa nasıl yaratmışsak, aynen öyle mal, evlat, makam gibi dünyevi hiçbir şeye sahip olmaksızın bize geldiniz." (Kehf suresi, 48. ayet) buyrulduğu üzere her fert ilk yaratılışı gibi tek başına olarak gelmesi bağlamında araştırınız.

Kıyâmet günü insanlar, dünyanın çeşitli yerlerinde bulunan kabirlerinden kalkarak bölükler hâlinde hesap yerine gelirler. Çünkü insanlar o gün, inanç ve amellerine göre çeşitli gruplara ayrılır. Her grup, dünyadaki amellerine göre iyi veya kötü şartlar altında, güzel veya çirkin bir görünüşte olur. İnsan, dirilip mahşere koşarken aynı zamanda iyiler arasında mı yoksa kötüler arasında mı olduğunu da fark eder. Çünkü, kimi yüz aklığıyla kimi yüz karasıyla, kimi selâmet kimi

65 Zilzâl suresi, 4. ayet.
66 Tirmizî, Tefsir 99.

korku ve dehşet içinde, kimi binitli kimi yaya, kimi serbest kimi zincirlerle bağlı hasılı kimi mesut kimi bedbaht olarak gelir. Maksat, haklarında nihâi kararı vermeden önce, leh ya da aleyhlerinde sağlam bir delil olması için onlara dünyada yaptıkları amelleri göstermektir.

7. Artık kim zerre ağırlığınca bir iyilik yapmışsa, onu görür.

8. Kim de zerre kadar bir kötülük yapmışsa, onu görür.

İyilere amel defterleri sağ tarafından, kötülere de sol tarafından verilir.[67] Dünyada küçük büyük bütün yaptıkları amel defterlerine yazılmıştır. Amellerini eksiksiz orada görürler. Zerre ağırlığınca bir iyilik yapmış olsalar, onu görürler. Yine zerre kadar kötülük işlemiş olsalar onu görürler. Burada zerre, gözle görülür görülmez derecede çok küçük parçacık anlamına gelmektedir. Maksat, beşer anlayışının sezebileceği en küçük şeyle sorumluluğun en küçük miktarını bildirmektir. En küçük bir iyiliğin veya kötülüğün bile Allah katında kaybolmayacağını haber vermektir. Zira her şey, en küçük bir ihmale uğramadan o defterlerde kayıt altına alınmıştır.

Madem insan o gün, zerre miktarı kadar bile olsa yaptığı bütün iyilikleri ve kötülükleri görecek, o hâlde o, dünyadayken hesabını zerre miktârına göre yapmalıdır. Ayetin işaret ettiği üzere gerek iyi davranışlarda gerek kötü davranışlarda hiçbir şey küçük görülmemelidir. Buradan hareketle insan mümkün olduğunca iyi işler yapma gayreti içerisinde olmalıdır. Günahı kime karşı işlediğine ve iyiliği kimin adına yaptığına dikkat etmelidir.

NOT EDELİM

Amel defterlerinde her şeyin yazılı olması ve insanın yaptığı her şeyi orada aynı şekilde bulmasıyla ilgili diğer ayet-i kerimelerde şöyle buyrulur:

"Herkesin amel defteri önüne konulacak; sen günahkârların o defterde yazılı olanlardan dolayı ödleri patlayacak şekilde korktuklarını göreceksin. Hayretler içinde: 'Yazıklar olsun bize! Bu nasıl defter ki küçük büyük demeden, hiçbir şeyi dışarıda bırakmadan ne yapmış, ne söylemişsek hepsini saymış dökmüş!' diyecekler. Böylece yaptıkları her şeyi amel defterlerinde bulacaklar. Rabbin hiç kimseye zulmetmez."

(Kehf suresi, 49. ayet)

"Kıyâmet günü herkes dünyada iken yaptığı iyilik ve kötülükleri önünde hazır bulacak; ama kendisi ile günahları arasında çok uzun bir mesafe olmasını isteyecek. Allah (c.c.) sizi azabından sakındırıyor. Çünkü Allah (c.c.), kullarına çok şefkatlidir."

(Âl-i İmrân suresi, 30. ayet)

67 bk. Hâkka suresi, 19-37 ayetler; İnşikâk suresi, 7-15. ayetler.

BUNLARI BİLİYOR MUYDUNUZ?

Resulullah (s.a.v.) hiçbir iyiliğin önemsiz olmadığını ve hiçbir günahı basit görmemek gerektiğini şöyle ifade buyurur:

"Yarım hurma ile veya bir güzel sözle olsa bile kendinizi ateşten koruyun."

(Buhârî, Edeb 34; Müslim, Zekât 66-70)

"Sizden bir şey isteyeni eli boş geri göndermeyin; kızartılmış koyun veya sığır tırnağı bile olsa verin."

(Mâlik, Muvatta', Sıfatü'n-Nebi 5)

"Âişe! İnsanların küçümsediği günahlardan uzak dur. Çünkü onları da kaydeden görevli melekler vardır."

(İbn Mâce, Zühd 29; Dârimî, Rikâk 17)

SORALIM-CEVAPLAYALIM

"Yeryüzünün ağırlıkları"ndan maksat nedir?

Yeryüzü haberlerini niçin ve nasıl verecektir?

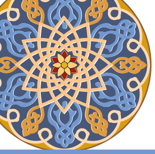
İnsanların mahşer yerine sevkedilmesinin sebep ve hikmeti nedir?

Zerre miktarı hayır ve şer ne demektir?

İLKELER ÇIKARALIM

Zilzâl suresiyle ilgili ilkeler çıkaralım:

- Kıyâmet gerçekten çok korkunç ve büyük bir gündür.
- İçinde bulunduğumuz her mekanın orada yaptıklarımıza şahit olacağı gerçeğini hiçbir zaman unutmamalıyız.
- Ameller zerre hesabına göre tartılacağından bu hayatta hiçbir iyiliği ve kötülüğü basit ve önemsiz görmemek gerekmektedir.
- ....
- ....
- ....
- ....

8.ÂDİYÂT SURESİ

Sureyi Tanıyalım

Adı: Âdiyât suresi	
Nüzul sırası: 14	**Ayet sayısı:** 11
Mekkî – Medenî: Mekkî	**Mushaftaki sırası:** 100
Temel kavramlar: Âdiyât, muriyat, muğirat, kenud, şehid, hayr, habir	

BİLGİ KUTUSU

Bu surede müslümanlara Allah (c.c.) yolunda savaş için kuvvet hazırlamak üzere seve seve mal sarf ederek hayra çalışmak ve ferdî servet hırsıyla cimrilik ve nankörlük etmemek gereği hatırlatılır. Aynı konuya Enfâl suresinde "Ey mü'minler! Düşmanlarınıza karşı bütün imkânlarınızı seferber ederek kuvvet hazırlayın ve beslenmiş, eğitilmiş savaş atları yetiştirin. Böylece, Allah'ın düşmanlarını, sizin düşmanlarınızı ve bunların dışında sizin bilmediğiniz fakat Allah'ın (c.c.) bildiği diğer düşmanları korkutun. Allah (c.c.) yolunda ne harcarsanız karşılığı size tastamam ödenir ve hiçbir haksızlığa uğramazsınız." (60. ayet) ayetiyle değinilmektedir.

Rahmân, Rahîm Allah'ın ismiyle…

1. Yemin olsun Allah yolunda nefes nefese koşanlara,

2. Koşarken tırnaklarıyla taşlara çakarak kıvılcımlar saçanlara,

3. O hızla sabah erkenden düşmana baskın yapanlara,

4. Derken orada tozu dumana katanlara,

5. Böylece düşman bir ordunun ta ortasına dalanlara.

Araplar için savaş atlarının ayrı bir kıymeti vardı. Değerli mallar arasında sayılırdı. Burada o devirlerdeki savaşların en önemli savaş vasıtası olan atlara yemin edilir. Yeminden maksat, böylesine faydalı ve insanların çok sevdiği mallardan olan atları, onlara bağışlayanın Allah Teâlâ (c.c.) olduğuna işaret etmektir. Böylece, yeminin cevabı olarak gelen ayetlerde görüldüğü gibi, insanın nankörlük hastalığına dikkat çekilmekte ve bu hastalığını tedâviye yönlendirilmektir.

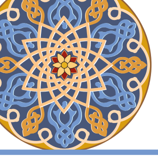
Araplarda savaş atlarının ayrı bir yeri vardı ve onlara yemin edilirdi.

"...Çakıp ateş çıkaranlar..."[68] ifadesi süngüler ve silahlar olarak da tefsir edilmiştir. Buna göre, nefes nefese koşan atlar gibi harıl harıl çalışarak düşmana hücum eden motorlu akın vasıtaları, tepkili uçakları, ateş saçan silahları üretmelerine de işaret edilir. Çünkü, pek çok ayette olduğu gibi, bu surede de kullanılan şümullu lafızlar, işaret ettikleri manalar ile alakalı geniş tevcih ve tevillere imkân vermektedir.[69] İbn Abbas'tan gelen rivayete göre bunlar, savaşan ve ihtiyaçlarını gidermek ve yemeklerini pişirmek için geceleyin ateş yakan mücahitlerdir. Buna göre ayetler savaşan bir mücahit topluluğundan bahsetmektedir. [70]

6. Gerçekten insan Rabbine karşı çok nankördür.

7. Buna hiç şüphesiz kendisi de şâhittir.

68 Âdiyât suresi, 2. ayet.
69 Elmalılı, Hak Dini, C 9, s. 378.
70 Fahruddin Râzi, Mefâtihu'l-Gayb, C 23, s. 346-347

8. O, malı aşırı sevmesi ve onu biriktirmeye olan tutkusu yüzünden son derece cimridir.

Kenûd, hakkı ve iyiliği men eden, kendinde bulunanı vermeyen ve nankörlük eden anlamına gelmektedir. Araplar verimsiz toprağa arzun kenûdun derler. Bu ayette "pek nankör" anlamında kullanılmıştır.[71]

Hadîs-i şerifte "kenûd" şöyle tarif edilir:

"O öyle bir nankördür ki yalnız başına yer, hizmetçisini döver, mâli vazifelerini yerine getirmez."[72]

İbn Abbâs şöyle der: "Allah'ın (c.c.) nimetlerini inkâr eder."

Hasan Basri de şöyle der: "Musibetleri hatırlar, nimetleri unutur."[73]

Gerçekten insan Rabbine karşı çok nankördür. Rabbi kendisine bunca nimetler ihsan ettiği hâlde o, Rabbinin yolunda zerre kadar bir şey harcamaktan çekinir. Zekâtını vermez. Hayır ve hasenat yapmaz. Başına gelen sıkıntıları, musibetleri sayar döker fakat üzerindeki nice nice nimetleri unutur. Kendisi de bu hâline şâhittir. Bakacak olsa Rabbinin sonsuz keremini, cömertliğini, kendisinin ise ne kadar nankör ve cimri olduğunu görür. Yahut insan, ahirette nankör olduğuna dair aleyhine şâhitlik yapar. Onun nakörlük ve cimriliğinin sebebi ise dünyayı ve dünya malını aşırı sevmesidir.[74]

NOT EDELİM

8. ayet-i kerimede dünya malı için hayr tâbirinin kullanılmasının hikmeti, insan fıtratının ona meyletmesi ve çoğu insanın dünya menfaatinden dolayı onu mutlak hayır zannetmesidir. Aslında ayette insanın bu zannı yerilmektedir. Yani insan, mal ve serveti mutlaka "hayır" sanarak sevdiği, ona aşırı bir hırs ve tutkuyla bağlandığı için cimridir, eli sıkıdır. "Malı mülkü de sınırsız bir sevgiyle seviyorsunuz." (Fecr suresi, 20. ayet) ayeti bu gerçeği anlatır. Bu yüzden Allah (c.c.) için o malın hakkını vermek, hayra sarf etmek, umûmun menfaatine hizmet etmek istemez, kıskanır. Onu kazanmak hususunda çok güçlü ve hırslı olurken, sıra o malın şükrünü ödemeye gelince zayıflığını ileri sürerek nankörlük eder ve infaktan kaçınır.

Nitekim Resulullah da (s.a.v.) onun bu hâlini şöyle bir misalle anlatır:

"Âdemoğlunun iki vâdi dolusu altını olsa üçüncüsünü ister. Onun karnını ancak toprak doldurur..."[75]

9. Fakat o bilmiyor mu ki bir gün gelecek kabirlerde bulunanlar diriltilip dışarı atılacak,

10. Göğüslerde bulunan sırlar ortaya serilecek?

11. İşte o gün Rablerinin, onların her hâlinden bütünüyle haberdâr olduğu anlaşılacaktır.

71 Fahruddin Râzi, Mefâtihu'l-Gayb, C 23, s. 350.
72 Taberî, Câmi'u'l-beyân, C 30, s. 354.
73 Sabuni, Safvetü't-Tefâsîr, C 7, s. 397
74 Çelik, Hakk'ın Daveti, C 5, s. 563-564.
75 Buhari, Rikak 10.

Bir gün gelecek, kabirlerdeki ölüler diriltilip kaldırılacak. Sadece ameller değil, göğüslerde saklı olan bütün duygular, düşünceler, niyetler bile çıkarılıp ortaya serilecek. Dünyada her şeylerinden hakkiyle haberdar olan Rableri, o gün bu haberdârlığını açıkça ilan edecektir. Böylece herkes düşünüp niyet ettiğinden başlayarak tüm yaptıklarının hesabını verecek ve karşılığını görecektir. Böyle geleceği kesin bir gün ve kaçınılmaz bir son varken, insanın nankör ve cimrilikte devam etmesi olacak şey değildir. Böyle gafil insanlar, bu mezmûm sıfatlarından derhal sıyrılıp Rabbini tanıyan, varlığını O'na kulluğa adayan, cömert, şükür ehli, hak ve hakikat sevdalısı, cennet yolcusu birer kul olmak için gayret etmelidirler.

UNUTMAYALIM

Ey insan, sen dünya menfaati hırsıyla hak ve iyiliğe karşı gelmek için sînende türlü hisler besler, faydasız şeylere hazırlanır, kabirler bina eder, tabut satın alır, kefen dokur biçersin. Bunların hepsi kurtların hissesidir. Hani Rabbinin, Rahmân olan Allah'ın (c.c.) hissesi nerede? Bir kadın bile hamile olduğu zaman çocuğuna giyecek hazırlar. O kadına: "Senin çocuğun yok, bu hazırlık nedir?" denecek olsa "Yarın karnımdaki deşilip çıkacak değil mi?" der. Rabbin de sana: "Bu yerin karnındakilerin hepsi deşilecek değil mi? Hani hazırlık?" buyurur."

(Fahreddin Râzî, Mefâtîhu'l-gayb, C. 23, s. 353)

SORALIM-CEVAPLAYALIM

1. Surenin başında niçin atların önemine dikkat çekilmiştir?
2. Bu yeminlerle insanın nankörlüğü arasında ne tür bir ilişki vardır?
3. İnsandaki aşırı mal sevgisinin sebebi nedir?
4. Surenin sonunda niçin Allah (c.c.) insanı kıyâmet ve ahiretle korkutmaktadır?

İLKELER ÇIKARALIM

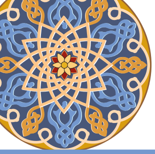
Âdiyât suresiyle ilgili ilkeler çıkaralım:

Allah'ın (c.c.) dinini yayabilmek ve fetihler yapabilmek için her çağın şartlarına göre savaş hazırlıklarını yapmak gerekir.

İnsanın fıtratındaki köklü bir vasıf olan mala karşı aşırı düşkünlük, ancak gerçek manada bir kalp tasfiyesi ve nefis tezkiyesiyle tedavi edilebilir.

Kul, her davranışını Allah'ın (c.c.) kendisini gördüğünü dikkate alarak yapmalıdır.

- ....
- ....
- ....
- ....

9.KÂRİ'A SURESİ

Sureyi Tanıyalım

Adı: Kâri'a suresi	
Nüzul sırası: 30	**Ayet sayısı:** 11
Mekkî – Medenî: Mekkî	**Mushaftaki sırası:** 101
Temel kavramlar: Kâri'a, feraş, ıhn, mevazin, haviye	

BİLGİ KUTUSU

Kıyâmete kâri'a denmesi şu sebeplerle olabilir:

1) Çıkardığı korkunç çığlıktan dolayı canlıların can vermesidir.

2) Gökler ve yer yıkılırken şiddetli bir şekilde birbirlerine çarparlar. İşte kıyâmete kâri'a denmesinin sebebi bu çarpmadır.

3) Kelbi'nin ifadesiyle"kâria", dehşeti ve çılgınlığıyla insanların kalplerini hoplatan şeydir ki bu yüzden gökler çatlayıp yarılır, güneş ve ay söndürülür, yıldızlar saçılır ve dağlar unufak olur.

4) Mukâtil'in ifadesine göre ise kıyâmet, Allah düşmanlarını rezillik ve ibretlik cezalarla korkutur ve onların kalplerini hoplatır.

(Fahruddin Râzi, Mefâtihu'l-Gayb, C. 23, s. 359-360)

Rahmân, Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Dehşetiyle kulakları ve kalpleri çarpacak ve sarsacak o felâket!

2. Çarpacak ve sarsacak o felâket nedir?

3. Resulüm! Çarpacak ve sarsacak o felâketin ne olduğunu bilir misin?

Kıyâmetin bir ismi Kâri'a'dır. Kâri'a, şiddetle çarpan, çarpmasıyla kulakları patlatan, kalpleri sarsan dehşetli bir hâdise demektir. Âniden gelip başlara çarpan büyük belâ ve felâketlere de kâria denilir.[76] Kıyâmet dehşet verici halleriyle kulakları çatlattığı, kalplere müthiş bir korku saldığı ve o gün suçlular cezalandırıldığı için bu isimle anılmıştır.

4. O gün insanlar, ateş etrafında çırpınarak düşen, etrafa saçılan kelebekler gibi olur.

Ferâş, geceleri ışık veya ateşin çevresinde toplanan, kendilerini ateşe atıp yanan kelebekler demektir. İşte o gün öyle dehşetli bir gündür ki insanlar korkudan etrafa yayılmış kelebekler gibi olurlar. Bu, o günün korkusundan duyulan şaşkınlık ve ıstıraba işarettir. İnsanlar mahşere çağırıldıkları sıra, çağıran davetçiye doğru uçuşmakta, düzensiz gelip gidişteki perişanlıkta, zayıflık ve düşkünlükte, çokluk ve yayılmada uçuşup çırpınan çeşitli kelebeklere benzetilmişlerdir.

KARŞILAŞTIRALIM

Kâri'a suresi 4. ayeti, "O gün onlar, gözleri zillet ve dehşet içinde öne düşmüş olarak kabirlerinden çıkacak; yayılmış çekirgeler gibi dalga dalga her tarafı kaplayacaklar." (Kamer suresi, 7. ayet) ayeti ile karşılaştıralım ve aralarındaki farkı bulmaya çalışalım.

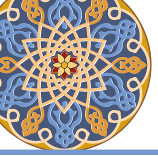
5. Dağlar da atılmış rengârenk yünlere döner.

Dağlar, yerlerinden sökülür, birbirine çarparak toz toprak olur, ağırlıklarını kaybeder, atılan yün gibi hafifleyip uçuşurlar.[77] Dağlar görünüş itibariyle siyah, beyaz, kırmızı gibi rengârenk oldukları için parçalanıp uçuşurken de çeşitli renklerdeki yünlere benzerler.

Dağlar da atılmış renkli yünlere döner. (Kâri'a suresi, 5. ayet)

76 bk. Ra'd suresi, 31. ayet.
77 bk. Müzzemmil suresi, 14. ayet; Fecr suresi, 21. ayet.

6. Terazide kimin iyi amelleri ağır gelirse,

7. O, tam manasıyla hoşnut olacağı bir hayatın içine girecektir.

Mahşer günü adalet terazileri konur. Terazinin bir kefesine sevaplar, diğer kefesine ise günahlar yerleştirilir. Böylece her insanın ameli o hassas terazide tartılır. Ayet-i kerimelerde buyrulur:

“Gerçek tartı o gün olacaktır. Artık kimin iyilikleri tartıda ağır gelirse, işte onlar nihâî başarı ve kurtuluşa erenlerin ta kendileridir. Kimin de iyilikleri tartıda hafif gelirse, işte onlar, ayetlerimize karşı çıkmaları yüzünden kendilerini ziyan edenlerdir.”[78]

“Kıyâmet günü biz adalet terâzilerini kuracağız da hiç kimseye en küçük bir haksızlık yapılmayacak. Yapılan iş hardal tanesi kadar bile olsa, biz onu getirip mizana koyacağız. Hesap görücü olarak biz yeteriz!”[79]

Tartı neticesinde sevapları fazla gelen cennete girer. Orada hoşnut ve mutlu olacağı bir hayata erişir.

8. Kimin de iyi amelleri hafif gelirse,

9. Onun sığınacağı yer, içine baş aşağı atılacağı Hâviye’dir.

10. Hâviye’nin ne olduğunu bilir misin?

UNUTMAYALIM

Resul-i Ekrem (s.a.v.) bir gün:

“ Sizin şu dünyada yaktığınız ateş, cehennem ateşinin yetmiş parçasından bir parçadır” buyurunca sahâbe-i kirâm:

“ Yâ Resulallah! Cezalandırmak için dünya ateşi herhalde yeterlidir” dediler. Bunun üzerine Allah Resulü (s.a.v.) şöyle buyurdu:

“ Cehennem ateşi dünya ateşlerinin üzerine altmış dokuz kat daha fazla kılındı. Bunlardan her birinin sıcaklığı, dünyadaki bütün ateşlerin sıcaklığı gibidir.”

(Buhârî, Bed’u’l-halk 10; Müslim, Cennet 30)

11. O, son derece kızgın bir ateştir!

Sevapları hafif gelen ise cehenneme girer. Bir annenin çocuğunu kucaklayıp göğsüne basması gibi, onu cehennem göğsüne basar. Burada cehennemin bir ismi olarak Hâviye geçer. Hâviye, kâfir ve günahkârların içine yuvarlandıkları derin çukur demektir. Peşinden gelen ayetler

78 A'râf suresi, 8-9. ayet.
79 Enbiyâ suresi, 47. ayet.

bunun "çok kızgın ateş" olduğunu izah eder. Ateş zaten kızgın iken, onun ayrıca hâmiyeh şeklinde "kızgın" sıfatıyla sıfatlanması, cehennem ateşinin çok kızgın olduğunu, ona nispetle dünya ateşinin soğuk bir şey gibi kalacağını bildirir.

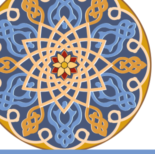
SORALIM-CEVAPLAYALIM

1. Kâri'a kelimesi sözlükte ne anlama gelir?
2. Niçin kıyâmete kâri'a ismi verilmiştir?
3. Kıyâmet günü insanlar hangi yönden kelebeklere benzetilmiştir?
4. Kıyâmet günü dağlar hangi yönden yünlere benzetilmiştir?
5. Tartıda sevapları fazla gelenleri nasıl bir sonuç beklemektedir?
6. Tartıda günahları fazla gelenleri nasıl bir sonuç beklemektedir?

İLKELER ÇIKARALIM

Kâri'a suresiyle ilgili ilkeler çıkaralım:

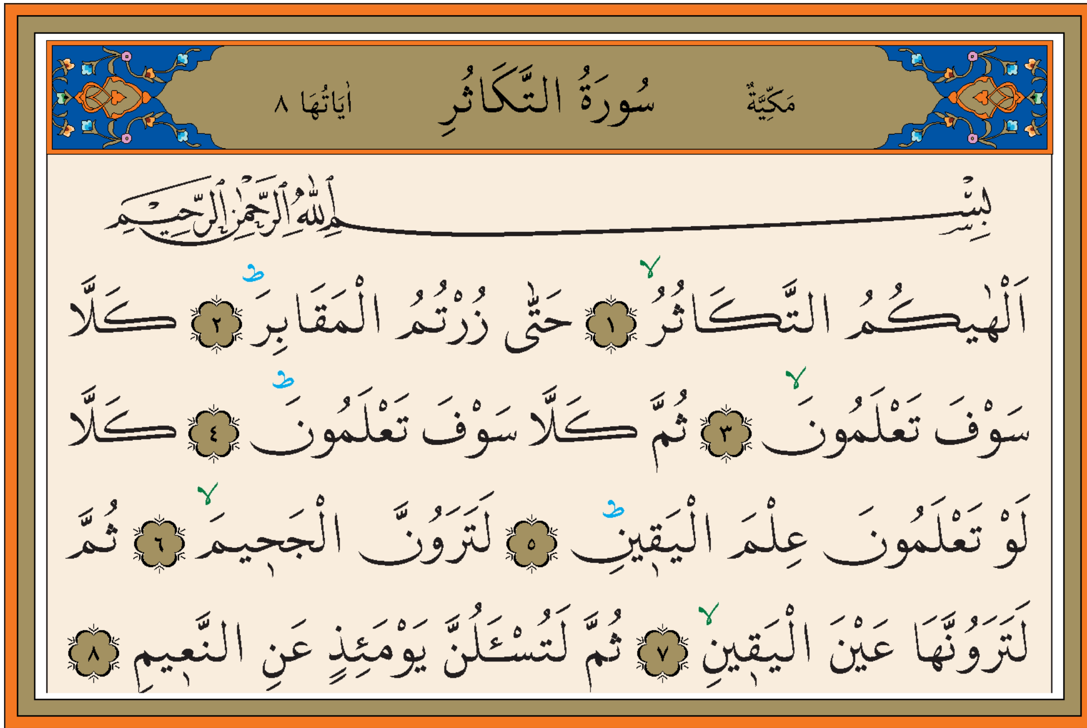
- Son derece korkunç bir hadise olan kıyâmeti gerçekten ciddiye almak gerekir.
- İnsan, yaptığı bir işin sevap olarak mı yoksa günah olarak mı amel defterine kaydedildiğine dikkat etmelidir.
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....

10.TEKÂSÜR SURESİ

Sureyi Tanıyalım

Adı: Tekâsür suresi	
Nüzul sırası: 16	**Ayet sayısı:** 8
Mekkî – Medenî: Mekkî	**Mushaftaki sırası:** 102
Temel kavramlar: Tekâsür, mekabir, ilme'l-yakin, ayne'l-yakin, naim	

BİLGİ KUTUSU

Resulullah (s.a.v.) bir gün Tekâsür suresini okuduktan sonra şöyle buyurdu: "Âdemoğlu malım malım deyip duruyor. Ey Âdem oğlu! Yiyip tükettiğin, giyip eskittiğin veya sadaka olarak verip sevap kazanmak üzere gönderdiğinden başka malın var mı ki?"

(Müslim, Zühd 3-4; Tirmizî, Zühd 31)

Rahmân, Rahîm Allah'ın ismiyle...

1. Mal, evlat ve akraba çokluğu ile övünmek sizi öyle aldatıp oyaladı ki

Birinci ayette yer alan ilhâ kelimesi; oyalamak, gaflete düşürmek, faydasız şeylerle uğraştırarak asıl yapılması gereken işlerden alıkoymaktır. Bu kelimeye ilk dönem müfessirlerimiz şu anlamları vermişlerdir:

İbn Abbas ve Hasen Basri şöyle der: "Çoklukla övünüş yani mal ve evlat çokluğuyla övünmek size (ölümü ve yapılması gerekenleri) unutturdu."

Katade der ki: "Kabile ve aşiretlerle öğünüş sizi oyaladı."

Dahhâk şöyle der: Geçim ve ticaretle uğraşmanız sizi oyaladı."

Kurtubi der ki: "Mal çokluğu ile sayıca çoklukla övünmeniz, sizi Allah'a (c.c.) itaatten alıkoydu ve bu, siz ölünceye, kabirlere defnedilinceye kadar sürüp gitti."[80]

Tekâsür; çoklukla öğünüş yani karşılıklı olarak çokluğu ileri sürüp övünmek demektir. Bunun ise üç manası vardır:

İnsanın çok şey elde etmek için çalışmasıdır.

İnsanların bolluk elde etmek için birbirleriyle yarışması ve birbirinin üzerine çıkmaya çaba göstermesidir.

Çokluk ve bolluk sebebiyle insanların birbirlerine kibirli davranmalarıdır.

Allah'ın (c.c.) rızasına uygun olması şartıyla birinci manada "tekâsür" yasaklanmamıştır. İkinci ve üçüncü manada olanların yasaklandığı anlaşılmaktadır. Bunları değerlendirdiğimiz zaman ayette kötülenen "tekâsür", sırf dünyevi düşüncelerle evlat, mal, servet ve saire gibi çokluğu ile övünülebilen şeyleri aşırı bir tutkuyla durmadan çoğaltma yarışına girmek; bunların dinî ve uhrevî mesuliyetini hiç hesaba katmadan, helâl haram ayırımı yapmadan kendini daha çok kazanma hırsına kaptırmak; bununla başkalarına karşı böbürlenmektir.[81]

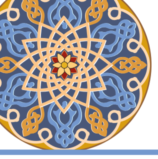
BUNLARI BİLİYOR MUYDUNUZ?

Bu ayetlerin iniş sebebiyle ilgili şunlar söylenmiştir:

İbn Abbas, Mukatil ve Kelbi der ki: Bu ayetler Kureyş'e bağlı iki kol olan Abdimenafoğulları ile Sehmoğulları hakkında inmiştir. Bunlar İslam geldikten sonra ileri gelenler ve eşraflarının çokluğu ile karşılıklı olarak öğündüler ve bunları sayıp dökmeye koyuldular. Herbir kol "Bizim efendilerimiz daha çoktur, bizim güçlülerimiz daha güçlüdür, bizim sayılarımız daha büyüktür, bizim koruyucularımız daha çoktur." dedi. Ancak Abdimenafoğullarının pay itibariyle daha çok oldukları ortaya çıktı. Daha sonra ölülerini ileri sürerek çokluk yarışına giriştiler. Sehmoğulları'nın Abdimenafoğulları'ndan daha çok oldukları ortaya çıktı. Bunun üzerine; sizin hayatta olanlarınızla, çoklukla öğünüşünüz sizi o kadar oyaladı ki sonunda onlarla yetinmeyerek ölmüşlerle öğünüp kabirleri ziyaret ettiniz buyrukları indi.

(Kurtubi, el-Cami, C. 19, s. 309-311)

80 Kurtubi, el-Cami, C 19, s. 309-311.
81 Çelik, Hakk'ın Daveti, C 5, s. 576-577.

2. Nihayet kabirleri ziyâret ettiniz.

Bu ayete şu üç mana verilebilir:

Birincisi; siz ölünceye kadar mal ve evlat çoğaltmakla oyalandınız. Buna göre “kabirleri ziyaret etmek”, “ölüp kabre gömülmek” demektir.

UNUTMAYALIM

Nitekim Şakîk-i Belhî (k.s.), bir mezarlığın kenarından geçerken ibretle bakar ve yanındakilere:

“Buradakilerin çoğu dünyada iken aldandıklarının farkına vardılar...” der.

“Niçin?” diye sorduklarında ise:

“Onlar hayattayken malım var, mülküm var, evim var, bineğim var, akrabam var, bağım-bahçem var zannetmezler miydi? Ama şimdi siz de görüyorsunuz ki öyle değilmiş!..” diye cevap verir.

(Ömer Çelik, Hakk’ın Daveti, C. 5, s. 577.)

İkincisi; “Kabirleri ziyaret etmek”, kabirlerdeki ölüleri anmak, onların çokluğu ile bile övünmektir. Yani çoklukla övünme sizi o kadar oyaladı ki ölüleri sayıp onlarla övünecek derecede aşırı gittiniz.

Üçüncüsü; “Kabirleri ziyaret ettiniz” demek, “fiilen kabirlere gittiniz” demektir. Nitekim bazı kimseler kabirlere gider, erkek akrabalarının kabirlerini göstererek, “İşte şu şu kabir bizimdir” demek suretiyle onlarla övünürlerdi.[82]

3. Hayır! Böyle yapmayın! Yakında bileceksiniz.

4. Hayır! Hayır! Elbette yakında bileceksiniz.

5. Hayır! Eğer gerçeği kesin bir bilgiyle bilseydiniz böyle yapmaya cür’et edemezdiniz!

İlmu’l-yakîn; “kesinlikle doğru olan aklî ve naklî delillerin ifade ettiği bilgi; gerçeğe tam uygun olan ve içinde en küçük bir şüphenin bulunmadığı bilgi” demektir.[83] Allah (c.c.), âhiret, hesap, cennet ve cehennem hakkında böyle bir bilgi, insanı elbette tüm yanlış hâl ve hareketlerden uzaklaştıracak ve onu İslam çerçevesinde güzel bir kulluk hayatına yönlendirecektir.

6. Siz, o kızgın alevli cehenemi mutlaka göreceksiniz.

7. Sonra elbette siz onu, gözünüzle ayan beyan göreceksiniz.

Cenâb-ı Hak, kesin olarak bilmemiz gereken hususlara misal verir. Bunların başında cehennem gelir. Cehennem gerçektir. Şu an bile alev alev yanıp durmakta, suçluların içine atılacağı

82 Çelik, Hakk’ın Daveti, C 5, s. 577.
83 Fahruddin Râzi, Mefâtihu’l-Gayb, C 23, s. 376.

vakti beklemektedir. İnsanlar kıyâmet günü diriltildikleri zaman cehennemi mutlaka göreceklerdir. Ayet-i kerîmede şöyle buyrulur: **"Ey insanlar! Sizden cehenneme uğramayacak hiç kimse yoktur. Bu, Rabbinin kesinleşmiş bir hükmüdür."**[84]

Demek bu görme, cehennemin yanına varma esnâsında olan görmedir. Sonra da müstahak olanlar içine atılarak onu "ayne'l-yakîn" olarak, yani gözleriyle ayan beyan göreceklerdir.

"Ayne'l-yakîn", gözle görerek elde edilen ve doğruluğu apaçık olan bilgi demektir. Burada hakke'l-yakîn manasında kullanılmıştır. Dolayısıyla bunda bilen, biliş ve bilinen; gören, görüş ve görünen hep aynı şey olarak birleşmiş olur. Böyle biliş ve görüş de, Allah muhafaza buyursun, ancak o cehenneme girmekle gerçekleşir.

8. O gün, bütün nimetlerden kesinlikle hesaba çekileceksiniz!

Müfessirler, hesap sebebi olan nimetlerin neler olduğu hususunda şu izahları yapmışlardır:

İbn Mesud der ki: Bu nimetler emniyet, sıhhat ve boş vakittir.

İbn Abbas der ki: Bunlar sıhhat ve yeme-içme gibi diğer leziz şeylerdir.

Bazıları da bu nimetlerin, duyma ve görme duygularından faydalanma olduğunu söylemişlerdir.

Hasan b. Fazl şöyle der: Bunlar, zor hükümlerin hafifletilmiş olması ve Kur'an'ın kolay kılınmış olmasıdır.

İbn Ömer der ki: Bu nimet soğuk sudur.

Muhammed Bakır der ki: Bu nimet afiyet ve sıhhattir.

En evlâ olan görüşe göre, sözkonusu hesap bütün nimetlere şamildir.Çünkü naîm, lezzet alınan her türlü nimet demektir. Hayat, sağlık, âfiyet, emniyet, giyecek, yiyecek ve içecekler, hatta bir yudum su bile nimettir.[85]

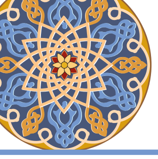
Nitekim Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Kıyâmet gününde kula ilk sorulacak şey: "Biz sana sağlıklı bir beden vermedik mi? Biz sana doyasıya soğuk su içirmedik mi?" sorusu olacaktır."[86]

Yine Resulullah (s.a.v.) yine buyurur:

"Hiçbir kul, kıyâmet gününde, ömrünü nerede tükettiğinden, ilmiyle ne gibi işler yaptığından, malını nereden kazanıp nerede harcadığından, vücûdunu nerede yıprattığından sorulmadıkça bulunduğu yerden kıpırdayamaz."[87]

84 Meryem suresi, 71. ayet.
85 Fahruddin Râzi, Mefâtihu'l-Gayb, C 23, s. 380-381.
86 Tirmizî, Tefsir 102/5.
87 Tirmizî, Kıyâmet 1.

OKUYALIM - ÖĞRENELİM

Rivayete göre, "O gün, bütün nimetlerden kesinlikle hesaba çekileceksiniz!" (Tekâsür suresi, 8. ayet) ayeti nâzil olunca insanlar:

" Ey Allah'ın Resulu! Bize hangi nimetlerden sorulacak? Bizim sahip olduğumuz şu iki kara şey; hurma ve sudur. Düşman yanı başımızda, kılıçlarımız omuzlarımızda, öylece darlık içinde bekleyip duruyoruz" diye sordular. Peygamberimiz (s.a.v.):

" Şüphesiz bunlardan da sorguya çekileceksiniz" buyurdu.

(Tirmizî, Tefsir 102)

SORALIM-CEVAPLAYALIM

İlhâ kelimesinin anlamları nelerdir?

Tekâsür kelimesinden ne kastedimektedir?

"Kabirlere varmak" ifadesi hangi anlam için zikredilmiştir?

İlme'l-yakin ne demektir?

Ayne'l-yakin ne demektir?

Hâkka'l-yakin ne demektir?

Sureye göre hesaba çekilecek nimetler nelerdir?

İLKELER ÇIKARALIM

Tekâsür suresiyle ilgili ilkeler çıkaralım:

- Dünyada malın ve evladın çokluğuna aldanmamak gerekir. Çünkü bir gün gelecek onlar bizi terkedecektir.
- Cehennemi görmeden ondan bizi uzaklaştıracak işler yapmak lazımdır.
- Sahip olduğumuz her nimeti, hesabını verebilecek şekilde kullanmak zarureti vardır. Yoksa nimet kişinin başına büyük bir bela olabilir.
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....

11.ASR SURESİ

Sureyi Tanıyalım

Adı: Asr suresi	
Nüzul sırası: 13	**Ayet sayısı:** 3
Mekkî – Medenî: Mekkî	**Mushaftaki sırası:** 103
Temel kavramlar: Asr, husr, iman, amel-i sâlih, hak, sabır	

BİLGİ KUTUSU

Fahreddin Râzî (r.h.) der ki:

“Buz satan birisi pazarda şöyle bağırıyordu:

“ Sermayesi eriyen bu şahsa merhamet edin!...”

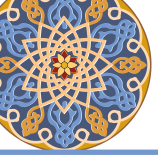
Onun bu sözünü duyunca, “İşte bu söz Asr suresinin manasını izah etmektedir» dedim. Aslında insana verilen ömür güneşin altında bir buz gibi hızla erimektedir. Eğer bunu ziyan eder veya yanlış yere harcarsa insanın hüsranına sebep olur.”

(Fahreddin Râzî, Mefâtîhu’l-gayb, C. 23, s. 388-389)

Rahmân, Rahîm Allah’ın ismiyle…

1. Asra yemîn olsun ki

Cenâb-ı Hak “asr”a yemin ederek, insanın büyük bir zarar ve ziyan içinde olduğunu haber verir. Buna göre “asr” ile “insanın ziyanı” arasında çok yakın bir münâsebetin olduğu anlaşılır.

Asr kelimesi;

- Mutlak zaman,
- İkindiden güneşin batmasına kadar olan zaman,
- Seksen veya yüz yıllık zaman, çağ,
- İnsan ömrü,
- Resulullah'ın (s.a.v.) yaşadığı asr-ı saadet gibi manalara gelir.[88]

Ayet-i kerime için bu manaların her biri geçerli olup, ona göre de bir tefsir yapılabilir. Ancak bunlar içinden "mutlak zaman" manası tercih edildiği takdirde bu, diğer bütün manaları da şümûlüne alır. Çünkü zaman insan ömrünün esasıdır. İnsan bütün işlerini zaman içinde yapar. Geçen her an insan ömrünü azaltır ve onu ölüme yaklaştırır. İnsan, kendisine tanınan zamanı değerlendirmesi için imtihan edilir. Onu değerlendirip değerlendirmemesine göre de bir netice elde eder.

OKUMA PARÇASI

Bilinmelidir ki zamanı değerlendirmede ne kadar dikkatli olursa olsun insanın kendisini zarardan ve hüsrandan bütünüyle kurtarması mümkün değildir. Şöyle ki:

İnsanın sermayesi ömrüdür. Ömür ise her saniye, her nefes, her dakika, her saat harcanıp tükenmektedir. Her nefes geçtikçe bu nimetin sonu ve hesabı yaklaşmaktadır. Ömürden her geçen an, her harcanan nefes, ya bir iş için harcanır veya boşa geçer. Boşa geçtiyse bu elbette bir zarardır. Bir işe harcandıysa, o iş ya iyi ve güzel olan bir itaattir yahut kötü ve çirkin olan bir günahtır. Ya da ne iyi ne kötü; ikisi ortası mubâh olan bir iştir. Bir "mubah" ise ona harcanan vaktin istikbâlde faydalı bir eseri kalmaması itibarıyla boşuna geçmiş gibidir. Bir "kötülük" ise zaten kesin bir zarardır. Eğer yapılan, "bir ibadet ve itaat" ise ona harcanan vakit içinde onu veya bir başka ibadeti ondan daha güzel, daha mükemmel bir şekilde yapabilmek elbette mümkündür. Çünkü Allah Teâlâ'ya (c.c.) ihlâs ve tevazu içinde kulluğun dereceleri sayısızdır. Zira Allah Teâlâ'nın (c.c.) yücelik mertebeleri ve mutlak güzellik tecellileri nihayetsizdir. Bu sebeple insanın Allah'ı (c.c.) marifeti ne kadar çok olursa korku ve muhabbeti de o nispette çok; Cenâb-ı Hakk'a olan itaat ve kulluğu da o nispette daha tamam ve mükemmel olur. O hâlde her nefeste daha güzelini yapamayıp, daha düşük seviyede kalmakta, zâhiren kâr gözükse bile, yine bir tür ziyan olduğu görülür. Bu itibarla insanın her an bir şekilde ziyan içinde olduğu ve kendini ziyandan tamamen kurtarmasının mümkün olmadığı anlaşılır.

(Fahruddin Râzi, Mefâtihu'l-Gayb, C. 23, s. 393-394)

2. İnsan gerçekten ziyandadır.

Hüsran kelimesi "husr" kökünden gelmekte olup "noksanlık ve ana sermayenin elden gitmesi, kişinin iflas etmesi" demektir.[89]

Müfessirler hüsranı şu şekillerde açıklamışlardır:

88 bk. Kurtubi, el-Cami, C 19, s. 327-329; Fahruddin Râzi, Mefâtihu'l-Gayb, C. 23, s. 387-391.
89 Fahruddin Râzi, Mefâtihu'l-Gayb, C 23, s. 392.

Ahfeş der ki: Helak oluş içindedir.

Ferra der ki: Ukubet ve ceza içerisindedir.

Abdurrahmân b. Zeyd der ki: Şüphesiz bir kötülük içerisindedir.

Yine Abdurrahmân b. Zeyd şöyle der: Muhakkak bir eksiliş içindedir.

İbrâhîm en-Nehai de şu açıklamayı yapar: Şüphesiz ki insana dünyada uzunca bir ömür verilse ve kocayıp yaşlanacak olursa elbette o bir eksiklik, zayıflık ve gerilikle içiçe olur.[90]

3. Ancak iman edip sâlih ameller yapanlar, birbirlerine hakkı tavsiye edenler ve birbirlerine sabretmeyi öğütleyenler müstesnâ!

NOT EDELİM

İmam Şafi (r.h.) şöyle buyurur:

"Şayet, bütün bir Kur'an-ı Kerim yerine sadece Asr suresi indirilmiş olsaydı, bu bile yeterdi. Çünkü onda İslam'ın bütün esaslarını bulmak mümkündür..."

İnsan, hüsrandan kurtuluşun yolu olarak gösterilen şu dört hususu ne kadar kâmil manada yerine getirebilirse, o nispette zarar ve ziyandan kurtulma imkânı bulur:

Birincisi; iman etmek: Allah'a (c.c.), âhirete, Kur'an-ı Kerim ve Peygamberimiz'in (s.a.v.) haber verdiği bütün esaslara kâmil manada inanmak. Bunlar hakkında zerre kadar bir şüphe ve tereddüt taşımamak. Çünkü ancak böyle bir iman insanı, tüm kötülüklerden alıkor, onu Allah (c.c.) ve Resulü'ne (s.a.v.) itaata, Kur'an ve sünnete uymaya sevk eder.

İkincisi; sâlih ameller yapmak: İbadet, muamelât ve ahlaka dair bütün güzel ve hayırlı işler amel-i sâlihtir. Dolayısıyla Allah Teâlâ'ya (c.c.) ibadet sâlih amel olduğu gibi, muhtaçlara iyilik, yardım, İslam'ı tebliğ, Allah (c.c.) yolunda cihad, zulme ve zalimlere karşı mücadele etmek; hak, adalet, doğruluk, emanet, iyilik ve takvâ üzerinde yardımlaşmak; helâl kazanmak; ailesine, akrabasına, komşularına ve topluma karşı vazifelerini yerine getirmek; insanlara faydalı olmak ve onlara güzel davranmak hep amel'i-sâlihtir.

Üçüncüsü; hakkı tavsiyeleşmek: "Hak" gerçek ve doğru demektir. Allah Teâlâ'nın (c.c.) güzel isimlerinden biridir. Hak, bâtılın zıddıdır. Genellikle şu iki manada kullanılır: Birincisi, doğruya, adalete uygun ve gerçek sözdür. İster dinî, ister dünyevi meseleler hakkında olsun aynıdır. İkincisi, insanın yerine getirmesi vacip olan haktır. Bu, Allah'ın (c.c.) hakkı, insanların hakkı veya nefsinin hakkı olabilir.

"Hakkı tavsiye etme"nin manası ise mü'minlerden oluşan İslam toplumunun, hakka karşı bâtılın yayılmasına seyirci kalmayacak kadar duyarlı olmasıdır. İslam toplumunda ne zaman ve nerede bâtıl baş kaldırsa, hakkın yanında olanlar seslerini yükseltmelidirler. Toplumda her fert sadece kendisi hakkı, doğruluğu ve adaleti yerine getirmekle kalmamalı, aynı zamanda bunu başkalarına da tavsiye etmelidir. Zira bir toplumu ahlakî düşüş, çözülme ve yok olmaktan korumak

90 Kurtubi, el-Cami, C 19, s. 329-330.

ancak bu yolla mümkün olabilir. Eğer fert ve cemiyette bu ruh kaybolmuşsa toplum hüsrandan kurtulamaz. Şahsî olarak hak üzerinde bulunanlar, toplumun bozulmasına seyirci kalırlarsa, neticede kendileri de hak üzere devam edemezler. Hüsrandan kurtulamazlar.[91]

ARAŞTIRALIM

Mâide suresi, 78-79. ayetler bağlamında İsrâiloğulları'nın, toplumda yaygın olarak işlenen günah, kötülük ve zulümlerden birbirlerini men etmemeleri sebebiyle Hz. Dâvûd ve Hz. İsa diliyle lanetlenmelerini; A'râf suresi, 163-166. ayetler bağlamında da yine İsrâiloğullarından Cumartesi yasağını çiğneyerek balık tutmaya başlayanların cezaya çarptırılmalarını, bu azaptan sadece günahı önlemeye çalışanların kurtulabildiğini araştırınız.

Bu sebeple Allah Teâlâ (c.c.) bizleri şöyle ikaz buyurmaktadır:

"Öyle bir fitneden sakının ki geldiği zaman içinizden sadece zulmedenlere dokunmaz, herkesi kuşatır. Yine bilin ki Allah'ın cezalandırması çok şiddetlidir."[92]

Yine bu sebepledir ki iyilikleri emretmek ve kötülükleri yasaklamak ümmete farz kılınmış[93] bu farızâyı yerine getiren bu ümmete, bunu devam ettirmeleri şartıyla "en hayırlı ümmet" denmiştir.[94]

Dördüncüsü; sabrı tavsiyeleşmek: Birbirlerine hakkı tavsiyenin yanı sıra, mü'minlerin fert ve toplum olarak hüsrandan kurtulabilmeleri için birbirlerine sabrı da telkin ve tavsiye etmeleri şart koşulmuştur. Onlar hak ve onu koruma uğrunda karşılaştıkları bütün zorluk, musibet, meşakkat, zarar ve mahrumiyetler karşısında birbirlerine sabırlı olmayı ve sebat göstermeyi telkin etmelidirler. Her fert, bu şartlara karşı sebat göstermesi için diğerine cesaret vermelidir. Çünkü zamanın fitneleri, dünyanın aldatması, nefislerin bâtıl temâyülleri, hüsrana uğrayanların çokluğu karşısında hayır yapmak, doğru söylemek, Hak yolunda gitmek mü'minleri bir çok acılar çekmeye, zorluklara katlanmaya, mücâdele etmeye mecbûr kılar. Bunları başarabilmek de bütünüyle sabırlı olmaya dayanmaktadır[95].

HATIRLAYALIM

Lokmân'ın (a.s.) oğluna nasihati söz konusu edilerek şöyle buyrulur:

"Evlâdım! Namazı dosdoğru kıl, iyiliği emret, kötülükten sakındır ve bu uğurda başına gelecek musîbetlere sabret. Çünkü bunlar azim ve kararlılık gerektiren mühim işlerdir."

(Lokmân suresi, 17. ayet)

Mü'minler, zamanlarını bu dört güzel amelle doldurdukları nispette hüsrandan kurtulacak ve kendilerine ebedî kurtuluşun yollarını aralayabileceklerdir. Hem fert hem de toplum olarak kö-

91 Mevdudi, Tefhimu'l-Kur'an, C 7, s. 228.
92 Enfâl suresi, 25. ayet.
93 bk. Al-i İmran suresi, 104. ayet.
94 bk. Al-i İmran suresi, 110. ayet.
95 Çelik, Hakk'ın Daveti, C 5, s. 586-587.

tülüklerden uzaklaşıp Allah'ın (c.c.) rızası istikametinde mesafe alma imkânı bulacaklardır. Böylece insanlığı şefkat ve merhametle kucaklayacak, onlara hak ve adalet tevzi edecek, her din, ırk ve milletten insanların İslamla buluşmasına zemin hazırlayacak ve onları İslam'ın ebedî huzur ikliminde buluşturacak mükemmel bir İslam toplumu inşa edebileceklerdir.

OKUYALIM - EZBERLEYELİM

Mehmed Âkif'in şu mısraları bu hakikati ne güzel dile getirir:

Hâlık'ın nâ-mütenâhî adı var, en başı: Hak.
Ne büyük şey kul için hakkı tutup kaldırmak!
Hani, Ashâb-ı Kirâm, ayrılalım derlerken,
Mutlaka Sure-i ve'l-Asr'ı okurmuş, bu neden?
Çünkü meknûn o büyük surede esrâr-ı felâh;
Başta iman-ı hakiki geliyor, sonra salâh,
Sonra hak, sonra sebât, işte kuzum insanlık.
Dördü birleşti mi yoktur sana hüsrân artık.

SORALIM-CEVAPLAYALIM

Asr kelimesi hangi manalara gelmektedir?

Hüsran ne demektir?

İnsan hüsrandan nasıl kurtulur?

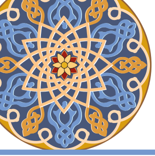
Hakkı tavsiye ne demektir ve nasıl yapılır?

Sabrı tavsiye ne demektir ve nasıl yapılır?

İLKELER ÇIKARALIM

Asr suresiyle ilgili ilkeler çıkaralım:

- Ömrü bir ganimet bilmek gerekir.
- Ne yapsak yapalım yine de tam anlamıyla hüsrandan kurtulabilmek oldukça güçtür.
- Asr suresinde dinin temel esasları özetlenmektedir.
- ....
- ....
- ....

12.HÜMEZE SURESİ

Sureyi Tanıyalım

Adı: Hümeze suresi	
Nüzul sırası: 32	**Ayet sayısı:** 9
Mekkî – Medenî: Mekkî	**Mushaftaki sırası:** 104
Temel kavramlar: Hümeze, lümeze, hutame, mûkade, ef'ide	

BİLGİ KUTUSU

Hümeze, "hemz" kelimesinden gelir. Hemz; kırmak, dürtmek, yere çalmak demektir. Buna göre "hümeze", insanların namus, nesep ve haysiyetiyle oynamayı, onları incitmeyi, kötüleyip kınamayı, gıybet etmeyi, şeref ve onurlarını yaralamayı âdet edinmiş koğucu kimselerdir. Lümeze ise "lemz" kelimesinden gelir. Lemz; mızrak saplar gibi yaralamak, ayıplamak, kaş göz kırparak eğlenmek niyetiyle birini diğerine göstermek gibi manalara gelir. "Lümeze" de herkesi ayıplamayı, şuna buna ayıp ve kusur isnat ederek eğlenmeyi, kaş göz işaretleriyle birini başkalarına göstererek aşağılamayı âdet hâline getiren kimselerdir.

Rahmân, Rahîm Allah'ın ismiyle…

1. İnsanları arkadan çekiştirmeyi, yüzlerine karşı da el, kaş, göz işaretleriyle alay etmeyi âdet hâline getiren her bir kişinin vay hâline!

Ayette hümeze ve lümeze kelimeleri kullanılmakta ve bunlara "Yazıklar olsun." denilmektedir. Müfessirler bu kelimelerin ne anlama geldiği hususunda şu izahları yapmışlardır:

İbn Abbas der ki: Hümeze, gıybet eden; lümeze ayıplayan ve eğlenen demektir.

Ebu Zeyd der ki: Hümeze el-kol hareketleriyle; lümeze de dil ile yapılan alaya almalardır.

Ebu'l-Aliye şöyle der: Hümeze yüz yüze iken ayıplayıp, alay eden; lümeze ise insanı arkasından ayıplayıp, alay edendir.

Bir diğer yorum şöyledir: Hümeze, açıkça ayıplayıp, alay eden; lümeze, gizlice, kaş-göz işaretleriyle ayıplayandır.

Hasan Basri der ki: Hümeze, beraberinde oturan kimseyi, göz ucuyla işaret ederek ayıplayıp alay eden; lümeze ise din kardeşini, gıyabında kötü şeylerle anıp, ayıplayandır.[96]

Bunların hepsi, manaca birbirine yakın olup, bir noktada birleşirler ki bu da, insanların şeref ve haysiyetiyle oynayıp, onların kusurlarını ortaya koymaktır. Bunların tümüyle yasaklanması, Cenâb-ı Hakk'ın kullarını ne kadar çok sevdiğini, onlara ne kadar çok değer verdiğini ve onların haklarını, şeref ve haysiyetlerini korumaya ne kadar ehemmiyet verdiğini gösteren apaçık işaretlerdir.

2. Böylesi malı biriktirip yığar ve onu tek tek sayar durur.

3. Malının kendisini sonsuza dek yaşatacağını zanneder.

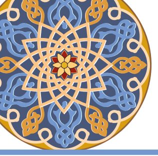
İnsanı böyle günahlara sevk eden sebep, manayı değil maddeyi sevmek, ahireti bırakıp dünyaya sarılmak, malın mülkün çokluğu ile şımarmak, geçerli değer ölçüsü olarak sadece maddeyi kabul edip başkalarını küçük görmektir.

Bu yüzdendir ki o hümeze ve lümeze'nin helâl haram demeden mal biriktirdiği; cimriliğinin ve maddeye tapan bir kişi olduğunun bir işareti olarak da onu tek tek saydığı belirtilir. Malına öyle tapmaktadır ki Allah'ı (c.c.) ve ölümü unutmaktadır. Malının gerçekte kendinin değil, kendisine

İnsanın sahip olduğu malı onun için bir imtihandır.

96 Fahruddin Râzi, Mefâtîhu'l-Gayb, C 23, s. 402-403.

imtihan için geçici bir süreliğine emaneten verildiğini, bir süre sonra onları dünyada bırakıp gideceğini aklına getirmemektedir. Dolayısıyla onda Allah'ın (c.c.) ve muhtaçların hakları olduğunu unutmakta; durmadan "benim malım, benim mülküm" diyerek bunun kendini ebedi yaşatacağı gafletine düşmektedir. Hâlbuki gerçek, onun sandığı gibi değildir.[97]

4. Hayır! Öyle zannetmesin! Mutlaka o Hutame'ye atılacaktır.

5. Hutame'nin ne olduğunu bilir misin?

6. O, Allah'ın tutuşturulmuş ateşidir.

Hutame, cehennemin bir ismidir. "Kırıp geçiren, parçalayan" demektir. Çünkü cehennem, içine atılanları yakmakta, kırıp parçalamaktadır.

Burada cehenneme "hutame" denmesinde şöyle bir incelik vardır: "Hutame", hümeze ve lümeze vezinlerine uygundur. Hümeze, lümeze, söz ve davranışlarıyla insanların onurlarını kıran, şeref ve haysiyetlerini inciten, mahveden insandır. Bu davranışlarına tam uygun bir ceza olarak onlar, içine düşenleri çatır çatır kıracak ve mahvedecek olan "hutame"ye atılmaktadırlar.

Yine bu "hutame" isminde, cehenneme atılanların, ateş içinde yandıkça çatır çatır kırılan odunlar gibi olacaklarına da işaret vardır. Burada hümeze ve lümeze takımına âdeta şöyle denilmektedir: "Ey başkasının şahsiyetini, şeref ve haysiyetini kıran, taşlayan, ayıplayan ahmak! Önünde seni de böyle kırıp parçalayacak Hutame vardır."[98]

Onların Hutame'ye atılışları "le yünbezenne" fiiliyle haber verilir. Nebez, bir şeyi hiç değer vermeden, kıymetsiz ve hakir görerek atmak manasına gelir. Bu dünyada zenginliği sebebiyle kendini değerli sanan o kişi kıyâmet günü hakir biri olarak cehenneme atılacaktır.

Burada Hutame, Allah Teâlâ'ya (c.c.) izâfe edilerek nârullâh yani "Allah'ın ateşi" olarak tarif edilir. Kur'an-ı Kerim'de sadece burada böyle bir ifade geçmektedir. Bunun hikmeti, sadece o ateşin dehşetini ve korkunçluğunu anlatmak için değil, aynı zamanda dünyada mal varlığı sebebiyle gurura kapılıp böbürlenenlerin Cenâb-ı Hak katında ne kadar nefretle karşılandıklarını belirtmek içindir. Allah Teâlâ (c.c.), o gibileri yakacak olan bu ateşe mahsus olmak üzere onu kendine nispet etmiştir.

7. Bir ateş ki acısı tâ gönüllere işleyip yakar.

Bu ifade iki incelik taşır:

Birincisi; gönül bedenin en nazik yeridir, en çok acıyı o duyar. En küçük acıyı bile hisseder. Ateşin oraya ulaşması, cehennemde yananların ne kadar dehşetli bir acı duyacaklarını ifade eder.

İkincisi; gönül düşüncelerin mahallidir. İşte ateş, o kötü niyetleri, düşünceleri, bâtıl itikatları taşıyan gönülleri saracak ve bu kötü düşünceleri sebebiyle onları yakıp kavuracaktır.[99]

97 Çelik, Hakk'ın Daveti, C 5. s. 593.
98 Fahruddin Râzi, Mefâtihu'l-Gayb, C 23, s. 406-407.
99 Fahruddin Râzi, Mefâtihu'l-Gayb, C 23, s. 407-408.

8. Bu ateş, bir daha asla çıkamayacakları hâlde onların üzerine kapatılıp kilitlenecek,

9. Kendileri de elleri ve ayaklarıyla, uzatılmış sütunlara bağlı olarak!

Vasıfları anlatılan suçlular, cehenneme atılacak, cehennem üstlerine kapatılacaktır. Onlar için değil kapı veya pencere, bir delik bile olmayacaktır. Üzerlerine yüksek sütunlar dikilecektir. Yahut, bu suçlular, yüksek sütunlar ile bağlanacaklardır. Yahut ateşin alevi uzun sütunlar şeklinde yükselecektir. Hasılı onlar azap üstüne azaba, ceza üstüne cezaya uğratılacaklardır.

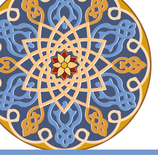
SORALIM-CEVAPLAYALIM

1. Hümeze kelimesi hangi anlama gelmektedir?
2. Lümeze kelimesi hangi anlama gelmektedir?
3. İnsanı malı aşırı sevmeye sevkeden duygu nedir?
4. Burada cehennem için niçin Hutame kelimesi kulanılmıştır.

İLKELER ÇIKARALIM

Hümeze suresiyle ilgili ilkeler çıkaralım:

- Allah (c.c.) katında insanın değeri çok yücedir.
- Dünya malına aldanmamak gerekir.
- İnsanların izzet ve şerefleriyle oynamak acı bir azabı gerektirir.
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. Duhâ suresinde Allah'ın (c.c.) Peygamberine vereceği vaadedilen şeyler nelerdir? Açıklayınız.

2. İnşirâh suresi 5. ve 6. ayetlerinde ne anlatılmak istenmektedir? Açıklayınız.

3. Allah (c.c.) niçin Tûr-i Sinin ve Beled-i Emin'e yemin etmiştir? Açıklayınız.

4. İlk vahyin "Oku!" emriyle başlamasının hikmeti nedir? Açıklayınız.

5. Yeryüzü haberlerini niçin ve nasıl verecektir? Açıklayınız.

6. İnsanı malı aşırı sevmeye sevkeden duygu nedir?

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru seçeneklerini işaretleyiniz.

1. Kıyâmet günü dağlar hangi yönden renkli yünlere benzetilmiştir?

a) Yüksek olmaları yönünden

b) Yumuşak olmaları yönünden

c) Görünüş itibariyle siyah, beyaz, kırmızı gibi rengârenk olduklarından

d) Saf saf dizilmeleri yönünden

e) Dağınık un ufak olmaları yönünden

2. Kadir suresinde Ruh ismiyle kime işaret edilmiştir?

a) İnsan ruhu

b) Ruh-i sultani

c) Ruh-i hayvani

d) Cebrail (a.s.)

e) Ruh-i nebati

3. Aşağıdakilerden hangisi Asr kelimesinin manalarından biri **değildir?**

a) Resulullah'ın (s.a.v.) yaşadığı asr-ı saadet

b) İkindiden güneşin batmasına kadar olan zaman

c) Mutlak zaman

d) Seksen veya yüz yıllık zaman, çağ

e) Hz. İsa (a.s.) ile Hz. Peygamber (s.a.v.) arasında geçen Fetret Devri

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri verilen ifadelerden uygun olan ile doldurunuz.

(Kur'an, arzun kenûdun, çoklukla, ölüler, Allah'ın ateşi)

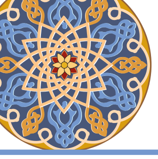
1. Hutame, Allah Teâlâ'ya (c.c.) izâfe edilerek nârullâh yani .... olarak tarif edilir.

2. Tekâsür; .... öğünüş yani karşılıklı olarak çokluğu ileri sürüp övünmek demektir.

3. Kenûd, hakkı ve iyiliği men eden, kendinde bulunanı vermeyen demektir. Araplar verimsiz toprağa .... derler.

4. İbn Abbas ve Mücahid der ki: "Yerin ağırlıkları"ndan maksat, onun içindeki ....dir.

5. Beyyine kelimesiyle anlatılmak istenen resul veya ....'dır.

Ç. Aşağıda verilen surelerden birini seçerek bu sureden çıkarılabilecek ilkelerin neler olabileceğini yazınız.

Asr suresi, 1-2. ayetler

Tekâsür suresi, 1-8. ayetler

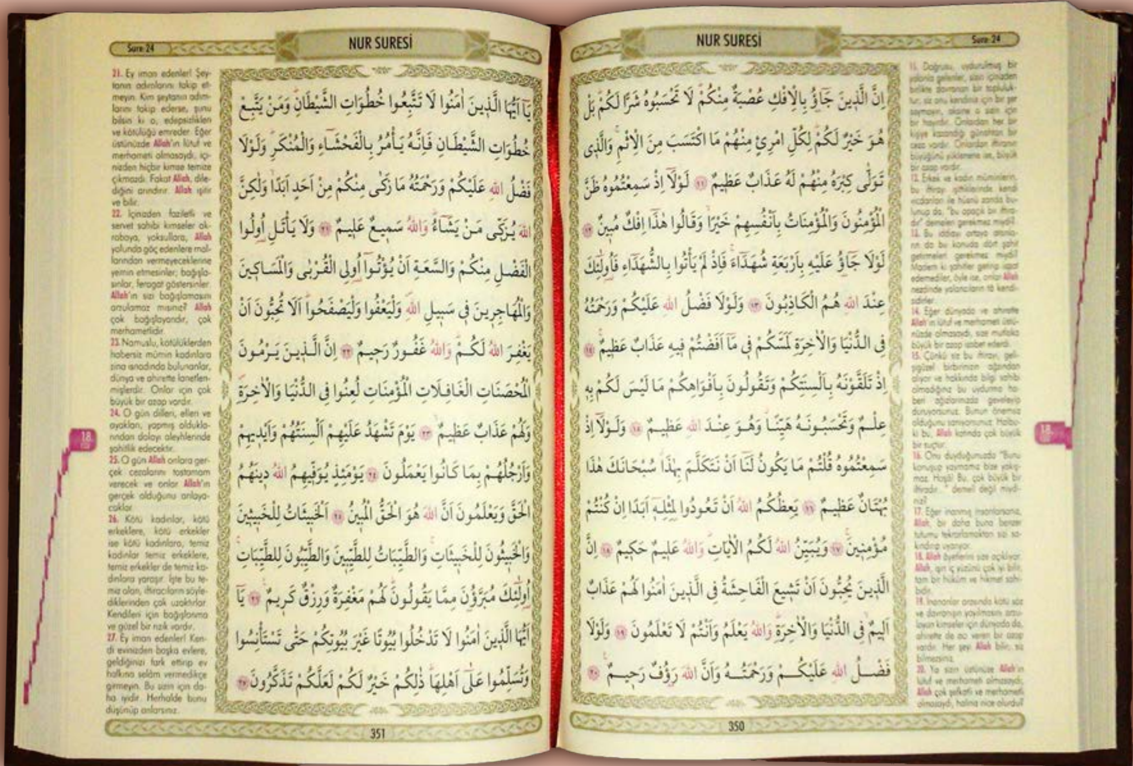
Kadir suresi, 1-5 ayetler

3. ÜNİTE

MEAL VE TEFSİRİ YAPILACAK BAZI AYETLER

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. “Esmai Hüsna”dan hangilerinin Kur’an-ı Kerim’de geçtiğini bulunuz.

2. Kur’an’da namaz vakitlerini bildiren ayetlerle bu konudaki hadis-i şerifleri beraberce değerlendiriniz.

3. Hz. Peygamber (s.a.v.) helal ve haram kılma yetkisine sahip midir? Bu konudaki delilleri ve örnek uygulamaları bulunuz.

4. Emri bil maruf nehyi anil münkerin önemini ayet ve hadis-i şeriflerle araştırınız.

1. MARİFETULLAHLA İLGİLİ AYETLER

1.1.Bakara, 256-257

Sureyi Tanıyalım

Adı: Bakara suresi	
Nüzul sırası: 87	**Ayet sayısı:** 286
Mekkî – Medenî: Medenî	**Mushaftaki sırası:** 2
Konusu: Sure, İslam'ın getirdiği inanç, ibadet ve hayat düzeniyle ilgili temel bilgiler; münafıklar, Allah'ın (c.c.) varlığını ve birliğini gösteren deliller, insanın yaratılışı, kabiliyetleri, imtihanı; İsrâiloğulları tarihinden önemli kesitler, Hz. İbrâhîm (a.s.) kıssası, Kabe'nin yapılışı ve kıble oluşu; yiyecekler, kısas, vasiyet, oruç, savaş, hac, nikâh, boşama, şarap, kumar, faiz, akidlerin yazılması, Allah-kul ilişkisi, örnek dualar vb. hususlarla ilgili hükümlerden bahsetmektedir. (Kur'an Yolu, C.1, s.15)	

لَٓا اِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّۚ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللّٰهِ فَقَدِ
اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقٰىۗ لَا انْفِصَامَ لَهَاۜ وَاللّٰهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٥٦﴾ اَللّٰهُ وَلِيُّ الَّذِينَ اٰمَنُواۙ
يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِۜ وَالَّذِينَ كَفَرُٓوا اَوْلِيَٰٓؤُهُمُ الطَّاغُوتُۙ يُخْرِجُونَهُمْ مِنَ النُّورِ اِلَى
الظُّلُمَاتِۜ اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِۚ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٥٧﴾

256-Dinde zorlama yoktur. Artık doğrulukla eğrilik birbirinden ayrılmıştır. O hâlde kim tâğutu reddedip Allah'a (c.c.) inanırsa, kopmak bilmeyen sapasağlam bir kulpa yapışmıştır. Allah (c.c.) işitendir ve bilendir.

257-Allah (c.c.), inananların velisidir, onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır. İnkâr edenlere gelince, onların velileri de tâğuttur, onları aydınlıktan alıp karanlığa götürürler. İşte bunlar cehennemliklerdir. Onlar orada devamlı kalırlar.

Dinde zorlama yoktur.

İslamiyet tüm insanlığın dinidir. Fıtrata uygundur, hayatın anlamını ve varoluş gayesini açıklar. İnançla başlar, kalplere tesir eder, ruhu doyurur ve amellerle yaşanır. Kişinin yaratıcıyla ve toplumla olan münasebetlerini düzenler. Tüm hayatı kuşatır. Fert ve toplumlara huzur ve güven içinde yaşayacakları değerleri sunar. Bundan dolayı insanlar da kendi iradeleriyle, severek bu dini kabul edip yaşarlar. Çünkü insanı yaratan Yüce Allah onun ihtiyacına uygun olan ve kolay-

lıkla yaşayabileceği bir dini göndermiştir. Bu dinin insana dünya ve ahirette mutluluk getireceğini belirtmiş, başka dinlerin doğru olmadığını[1] ve insanı kurtaramayacağını bildirmiş ancak din seçiminde kararı insan iradesine bırakmıştır. Çünkü imanın öncelikli şartı kalple tasdik etmektir. Kalbe baskıyla iman yerleştirilemeyeceği için zor kullanmak İslam'ın kabul ettiği bir yöntem olmamıştır. İnanmadan, zorla yapılan ibadetlerin Allah katında hiçbir değeri yoktur.

BUNLARI BİLİYOR MUYDUNUZ?

İslam'a girdikten sonra hemen hemen ayrılan olmadı. Çünkü din, sevgi ve aşk yoluyla kalpleri fethetmiş bulunuyordu.

(Celal Yıldırım, İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri, C. 2, s. 718)

İslamın yayılması için zora başvurulmamış sadece tebliğle yetinilmiştir. Bu konuda Yüce Rabbimiz şöyle buyurmuştur: **"Eğer Rabbin dileseydi, yeryüzünde bulunanların hepsi elbette topyekün iman ederlerdi. Böyle iken sen mi mü'min olsunlar diye, insanları zorlayacaksın? Allah'ın izni olmadıkça, hiçbir kimse iman edemez. Allah, azabı akıllarını (güzelce) kullanmayanlara verir."**[2] Hz. Peygamber (s.a.v.) de sadece tebliğ etmiş ve uyarılarda bulunmuştur.[3] Dileyen Müslüman olmuş dileyen farklı bir din mensubu olarak İslam toplumunda özgürce yaşamıştır.

NOT EDELİM

Ensardan bir adamın iki oğlu vardı. Bunlar Resulullah (s.a.v.) peygamber olarak gönderilmeden önce Hıristiyan olmuşlardı. Daha sonra, zeytinyağı ticareti yapan bir grupla Medine'ye geldiler. Babaları yakalarına yapışarak: "Müslüman olmadıkça sizi bırakmam" dedi. Bunun üzerine: **"Dinde zorlama yoktur. Artık doğrulukla eğrilik birbirinden ayrılmıştır"** mealindeki ayet nazil oldu.

(Muhammed Ali Es-Sabuni, Safvetü't-Tefâsîr, C.1, s. 300)

Artık doğrulukla eğrilik birbirinden ayrılmıştır.

İslam dininde her şey apaçık olup hak ile batıl birbirinden ayrılmıştır.[4] Müslüman'a düşen hakkın ve batılın ne olduğunun farkına varması ve asla bu ikisini birbirine karıştırmamasıdır. Allah Teâlâ (c.c.) şöyle buyurur: "**Hakkı batılla karıştırıp da bile bile hakkı gizlemeyin."**[5]

KONUŞALIM

"Ey Kitap ehli! Niçin hakkı batılla karıştırıyor ve bile bile gerçeği gizliyorsunuz?"

Âl-i İmrân suresi 71. ayet

Ehl-i kitabın hakkı batılla karıştırması nasıl olmuştur? Arkadaşlarınızla tartışınız.

1 bk. Âl-i İmrân suresi, 19, 85. ayetler.
2 Yûnus suresi, 99, 100.ayetler
3 bk. A'lâ suresi, 9.ayet
4 bk. İsrâ suresi, 81.ayet
5 Bakara suresi, 42.ayet

O hâlde kim tâğutu reddedip Allah'a (c.c.) inanırsa, kopmak bilmeyen sapasağlam bir kulpa yapışmıştır. Allah işitendir ve bilendir.

Yüce Allah (c.c.) inanç konusunda çok net bir ayrışmanın olmasını istemektedir. Bunun için de önce tağutun inkârını sonra da tek bir Allah'a (c.c.) iman edilmesini emretmektedir. Aynı şekilde Kelime-i Tevhidde de önce Allah'ın (c.c.) dışındaki tüm ilahlar reddedilmiş, ardından tek bir ilah olarak Allah (c.c.) ilan edilmiştir. İmanını her türlü inkâr ve şirk unsurlarından temizlemeyi başaranlar kopmak bilmeyen sapasağlam bir kulpa yapışmıştır. Yani hakikate ulaştıracak kurtuluş yoluna girmiştir.

BİLGİ KUTUSU

" العروة الوثقى "sağlam kulp anlamına gelen bu kelimeye şu anlamlar da verilmiştir: İman, İslam, Kelime-i Tevhid, Kur'an, Allah (c.c.) için sevmek, Allah (c.c.) için buğzetmek.

(İbn Kesir, Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri, C. 3, s. 1025)

Tağut "Tuğyan" kelimesinden türemiştir. Haddi aşan, azgın, zorba, şeytan, sihirbaz, kahin, Allah'a (c.c.) isyan ederek insanların tek hakimi ve sahibi olduğunu iddia eden ve onları kendine kulluk yapmaya zorlayan kimse veya kurum gibi anlamları vardır. Bu ayette ise Allah'a (c.c.) karşı tanrılıklarını ilan eden ve bu uğurda halkına baskı yapan krallar, firavunlar, nemrutlar anlamlarında kullanılmıştır.[6] Kur'an-ı Kerim'de sekiz yerde geçmektedir.[7] Tüm anlamlarıyla beraber tağutun reddedilmesi imanın olmazsa olmaz şartı olarak kabul edilmektedir. Yüce Allah (c.c.) Müslüman olan kulunun önce kalben ve zihnen arınmasını, sağlam bir inanca sahip olmasını ardından sâlih amellerle dini yaşamasını istemektedir. Bu yüzden tağut her Müslüman tarafından iyice bilinmeli, hem kalple hem de söz ve davranışlarla reddedilmelidir. Allah (c.c.) kalpte olan tüm gizlilikleri ortaya çıkaran, her şeyi en güzel şekilde işiten ve bilendir.

KONUŞALIM

"Allah (c.c.), inananların velisidir, onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır."

(Bakara 257.ayet)

Bu ayette karanlıklar ifadesi(zulumat) çoğul, aydınlık ifadesi (nur) tekil olarak geçmiştir. Bunun hikmetini arkadaşlarınızla tartışınız.

Allah, inananların velisidir, onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır.

"Veli" kelimesi birisine yardım eden, birisinin işini üzerine alıp yürüten anlamına geldiği gibi seven, sevilen, dost anlamlarına da gelir.[8] Yüce Allah da (c.c.) mü'minleri sever, korur ve onları

6 bk. Dini Terimler Sözlüğü, "Tağut" maddesi, s. 346; Sabuni, Safvetü't-Tefâsîr, C 1, s. 300; Elmalılı Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, C 2, s. 170, 171.
7 bk. Bakara suresi, 256, 257. ayetler, Nisâ suresi, 51, 60, 76. ayetler, Mâide suresi, 60. ayet, Nahl suresi, 36.ayet, Zümer suresi, 17.ayet.
8 bk. Dini Terimler Sözlüğü, "Veli" maddesi, s. 384; DİA, "Veli" maddesi C 43, s. 24-25.

her türlü karanlıktan aydınlığa çıkarır. Karanlıklar diye çevrilen “zulumat” kelimesi “zulm” kelimesinin çoğuludur. Zulm, baskı, şiddet, eziyet, haksızlık, şirk, dalalet, başkasının hakkını alma, isyan vb. manalara gelir.[9] Kur’an-ı Kerim’de türevleriyle beraber 269 yerde geçer.

Yüce Allah (c.c.), dostluğun en büyük ikramı olarak müminleri küfür, şirk, günah, şek ve şüphe karanlıklarından kurtarıp iman, İslam, ihsân aydınlığına ulaştırır.[10]

Kur’an-ı Kerim’de “veli” kavramı hem Allah (c.c.) için hem de diğer varlıklar için kullanılır. Mutlak anlamda velilik sadece Allah’a (c.c.) mahsustur.[11] Bunun dışında Müslümanlar melekleri, Allah Resulü’nü (s.a.v.) ve mü’minleri veli edinebilirler.[12] Ancak şeytanı, inkârcıları, Yahudileri ve Hıristiyanları asla dost edinemezler.[13]

ÖĞRENELİM-UYGULAYALIM

“Sizin dostunuz (veliniz) ancak Allah’tır, O’nun Resulü’dür, iman edenlerdir; onlar ki Allah’ın emirlerine boyun eğerek namazı kılar, zekâtı verirler.”

(Mâide suresi 55.ayet)

İnkâr edenlere gelince, onların velileri de tâğuttur, onları aydınlıktan alıp karanlığa götürürler. İşte bunlar cehennemliklerdir. Onlar orada devamlı kalırlar.

Allah’ı (c.c.) kendisine yardımcı ve destekçi görmeyen inkârcılar tağutlardan medet umarlar, onların peşlerine takılırlar. Tağutlar ise asli görevlerini yerine getirerek taraftarlarını hakikatin aydınlığından çıkarıp karanlıklara gömerler.

Tağut kelime olarak tekil olmasına rağmen burada çoğul anlamında kullanılmıştır. Çünkü Allah’ı (c.c.) inkâr eden kimse, sadece bir tek değil binlerce tağutun kölesi olur. Bunlardan biri, kişiyi sürekli yanlış yapmaya teşvik eden ve ayağını kaydıran şeytandır. Diğeri ise kişiyi kendi arzu ve şehvetlerinin kölesi yapan ve sapık yollara yönelten nefsidir. Daha sonra başkaları, eşi, çocukları, akrabaları, kabilesi, ailesi, arkadaşları, milleti, politik ve dinî liderleri gelir. Bütün bunlar insanlar için birer tağut hâline gelebilir.[14]

Tüm peygamberler de gönderildikleri toplumlarda tağutlarla mücade etmişler ve inananları onlardan uzak tutmuşlardır. Yüce Allah (c.c.) şöyle buyurur: **And olsun ki biz, “Allah’a kulluk edin ve tâğut’tan sakının” diye (emretmeleri için) her ümmete bir peygamber gönderdik…[15]**

Uyarıları dikkate almayan, inkârda ısrar eden, tağutları kendilerine dost edinip sevenler ve rehber edinip peşinden gidenler *cehennemliklerdir. Onlar orada devamlı kalırlar.*

9 bk. Dini Terimler Sözlüğü, “Zulüm” maddesi, s. 403; DİA, “Zulüm” maddesi C 44, s. 507-509
10 Çelik, Hakkın Daveti, C 1, s. 329
11 bk. Âl-i İmrân suresi 68.ayet, Şûrâ suresi 6, 9.ayetler, Kehf suresi 44. Ayet, Mâide suresi 55.ayet.
12 bk. Fussilet suresi 68.ayet, Mâide suresi 55.ayet
13 bk. Nisâ suresi 119.ayet, Nahl suresi 63.ayet, Âl-i İmrân suresi 28.ayet, Mâide suresi 68.ayet; Şamil İslam Ansiklopedisi “Veli” maddesi.
14 Mevdudi, Tefhimu’l Kur’an, C 1, s.176; Kandemir, Ayet ve Hadislerle Açıklamalı Kur’an-ı Kerim Meali, C 1, s. 143.
15 Nahl suresi, 36.ayet.

SORALIM-CEVAPLAYALIM

1-Dinde zorlama niçin yoktur?

2-Günümüzde hangi unsurlar tağut hâline gelebilir?

3-Veli ne demektir?

İLKELER ÇIKARALIM

Bakara suresi 256, 257.ayetlerle ilgili ilkeler çıkarınız.

• Hiçbir şekilde zarar görmeyeceğimiz gerçek dost Yüce Allah'tır.

• ....

• ....

• ....

1.2.Haşr, 22-24

Sureyi Tanıyalım

Adı: Haşr suresi	
Nüzul sırası: 101	**Ayet sayısı:** 24
Mekkî – Medenî: Medenî	**Mushaftaki sırası:** 59
Konusu: Surede tüm varlıkların Allah'ı (c.c.) tenzih etmesi, O'nun birliği, yüceliği, ilminin sınırsızlığı, bazı güzel isimleri, rahmet ve şefkatinin enginliği, Benî Nadr kabilesinin sürgün edilmesi, İslam kardeşliğinin örnekleri, âhiret hazırlığına ve cehennemden kurtulup cennet ehli olmaya çağrı gibi konular işlenmektedir. Kur'an Yolu, C. 5, s. 214; Çelik, Hakkın Daveti, C.5, s. 2885; DİA, "Haşr suresi" maddesi C. 16, s. 424.	

هُوَ اللّٰهُ الَّذ۪ي لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۚ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِۚ هُوَ الرَّحْمٰنُ الرَّح۪يمُ ﴿٢٢﴾ هُوَ اللّٰهُ
الَّذ۪ي لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۚ اَلْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَز۪يزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُۜ سُبْحَانَ
اللّٰهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٢٣﴾ هُوَ اللّٰهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْاَسْمَٓاءُ الْحُسْنٰىۜ يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي
السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۚ وَهُوَ الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ ﴿٢٤﴾

22- O, kendisinden başka hiçbir ilâh olmayan Allah'tır (c.c.). Gaybı da, görünen âlemi de bilendir. O, Rahmân'dır, Rahîm'dir.

23- O, kendisinden başka hiçbir ilâh bulunmayan Allah'tır (c.c.). Melik'tir, Kuddus'tur, Selam'dır, Mümin'dir, Müheymin'dir, Aziz'dir, Cebbar'dır, Mütekebbir'dir. Allah (c.c.), onların ortak koştuklarından uzaktır.

24- O Allah ki (c.c.) Halık'tır, Bari'dir, Musavvir'dir. En güzel isimler O'nundur. Göklerdeki ve yerdeki her şey O'nu tesbih eder. O, Aziz'dir, Hakim'dir.

Yüce Allah (c.c.) Haşr suresinin bu son üç ayetinde çok önem verdiği tevhid ilkesine dikkat çekmiş, "En güzel isimler" diye nitelediği ve hiç bir varlıkta bir benzeri olmayan isimlerinden/sıfatlarından bir kısmını ifade etmiştir. Faziletinden dolayı bu üç ayet birçok mümin tarafından sabah akşam okunmaktadır.

BİLGİ KUTUSU

Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Kim sabaha çıktığında üç defa اَعُوذُ بِاللّٰهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ *"Kovulmuş şeytandan her şeyi işiten ve bilen Allah'a (c.c.) sığınırım" deyip de Haşr suresinin sonundan üç ayet-i kerime okuyacak olursa, Allah (c.c.) ona akşam oluncaya kadar dua edecek yetmiş bin melek gönderir. Şayet o gün ölürse şehîd olarak ölür. Her kim bunu akşamleyin okuyacak olursa, onun için de aynı şey söz konusudur."*

(Tirmizî, Sevâbü'l-Kur'an 22)

O, kendisinden başka hiçbir ilâh olmayan Allah'tır (c.c.).

Tevhid, insanın her durumda sadece Allah'a (c.c.) inanması, güvenmesi ve dayanmasıdır. Allah'ın (c.c.) dışında başka bir ilaha inanmak ve ondan medet ummak şirktir ve affı olmayan büyük bir günahtır.[16]

İlah; kendisine tapınılan her türlü varlık, gönülden bağlanıp sığınılan, hayatın tüm alanlarındaki kuralları belirleme hakkı elinde olan, sevgi ve yüceltmede eşsiz kabul edilen anlamlarına gelir.[17] Tüm bu anlamlarıyla beraber Yüce Allah'ı (c.c.) tek ilah olarak kabul etmek Kur'an'ın bir emridir.

Gaybı da, görünen âlemi de bilendir.

Allah'ın (c.c.) ilmi sınırsızdır ve her şeyi kuşatmıştır. O, ortaya çıkan, insanların şahit olduğu yaşanılan anı bildiği gibi, geleceği de duyu organlarıyla elde edilemeyen tüm gizli sırları da en iyi şekilde bilendir.

16 bk. Nisâ suresi 48.ayet.
17 bk. Dini Terimler Sözlüğü, "İlah" maddesi, s.164; DİA, "İlah" maddesi C 22, s. 64

ÖĞRENELİM

O, gaybı bilendir. Hiç kimseye gaybı bildirmez. Ancak, (bildirmeyi) dilediği peygamber bunun dışındadır. Çünkü O, bunun önünden ve ardından gözcüler salar.

(Cin suresi 26, 27.ayetler)

O, Rahmân'dır, Rahîm'dir.

Rahmeti, kainattaki her şeyin kendisinden istifade edebileceği kadar geniştir. O'nun kadar geniş rahmet sahibi kimse yoktur.[18]

Rahmân ve Rahîm kelimeleri rahmet kökünden türemiştir. Pek merhametli, çok merhamet sahibi, şefkat eden, acıyan anlamlarına gelir. Allah'a (c.c.) nispet edilince sonsuz merhametiyle lütuf ve ihsanda bulunan demektir.[19]

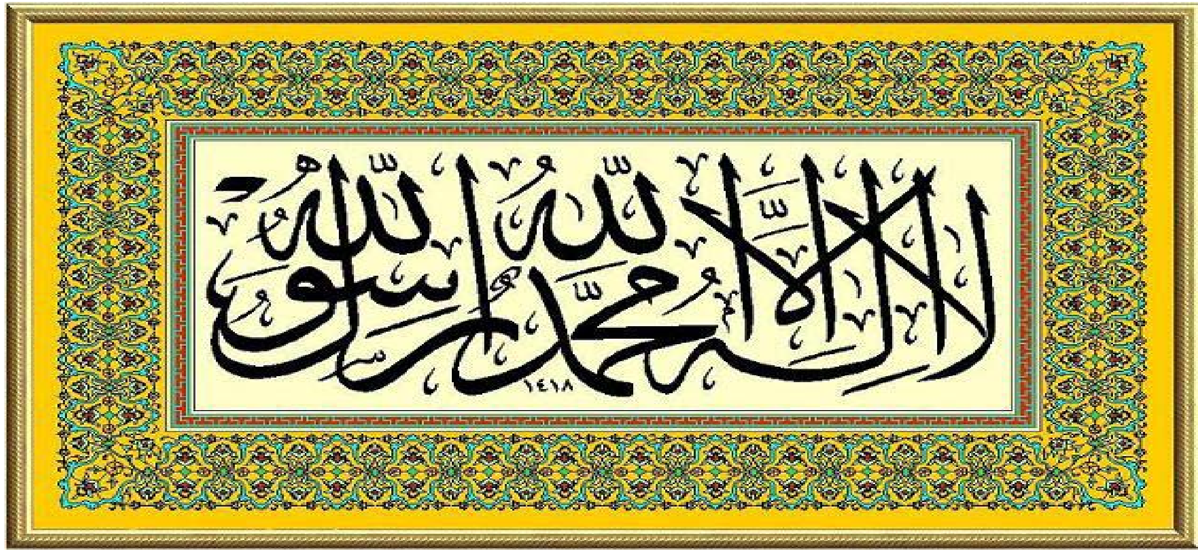
Yüce Allah'ın (c.c.) bu kadar geniş bir rahmetinin olması ve kullarına onunla muamelede bulunması müminler için büyük bir kazanç ve moral kaynağıdır.

NOT EDELİM

Rahmân sıfatı sadece Allah'a (c.c.) nispet edilirken Rahîm sıfatı Tevbe suresi 128.ayette Hz Peygamber (s.a.v.) için de kullanılmıştır.

TARTIŞALIM

Rahmân ve Rahîm arasındaki farkı arkadaşlarınızla tartışınız.

Allah'tan başka ilah yoktur. Hz. Muhammed (s.a.v.) Allah'ın peygamberidir.

O, kendisinden başka hiçbir ilâh bulunmayan Allah'tır.

Bu ifade bir önceki ayette geçmesine rağmen içerdiği mananın önemine binaen burada tekrar edilmiştir. Bundan sonraki ayetlerde Yüce Allah'ın (c.c.) bazı sıfatlarından bahsedilecek ve O'nun sahip olduğu sıfatlarla da eşi ve benzeri olmadığı ifade edilecektir.

18 Mevdudi, Tefhimu'l Kur'an, C 6, s. 265
19 bk. DİA, "Rahmân" maddesi, C 34, s. 415; Karagöz, Esma-i Hüsna, s.326.

Melik'tir

Melik kelimesi (ملك) kökünden türemiştir. Hükümdar, yönetici anlamına gelir.[20] Yüce Allah (c.c.) her şeye egemendir. Görünen ve görünmeyen âlemlerin asıl ve yegâne sahibidir.[21] Her şey O'nun tasarruf ve iktidarı altında O'na tabidir. Hakimiyetini sınırlayan hiç bir şey yoktur.[22] Yarattığı insanlar için en güzel kanunları ve hayat programını koyan O'dur.

Kuddus'tur

Kuddus kelimesi (قدس)kökünden türemiştir. Her türlü eksiklikten uzak, mutlak kemâl sahibi, her vasfında mükemmel, sınırlamaya ve tasvire sığmayan, hiçbir leke kabul etmeyen, tertemiz, mukaddes, mübarek anlamlarına gelir.[23] Yüce Allah (c.c.) tüm eksikliklerden uzak, mükemmel ve mukaddestir. O'nun dışındaki her şey başkalarına muhtaç ve acizdir.

Selam'dır

Selam kelimesi (سلم) kökünden türemiştir. Ayıptan, kusurdan, eksiklikten, acizlikten uzak; yaratıklarını tehlikelerden kurtaran, onlara selamet veren, kendisinden selamet umulan anlamlarındadır.[24]

Yüce Allah'ın (c.c.) es-Selâm oluşu O'nun gelecekte de hiçbir kusur ve noksanlığa sahip olmayacağına işarettir. Çünkü kendisinde bir kusur olan kimsenin, selâmet ve esenliği ortadan kalkar ve artık o "es-Selâm" olamaz.[25] Tüm insanlık için yegane esenlik kaynağı sadece O'dur.

Mü'min'dir

Mü'min kelimesi (أمن) kökünden türemiştir. Güven veren, kendisine güvenilen, vaadine itimat edilen, gönlünü imana açanlara iman veren, kendisine güvenenleri korkudan emin kılan anlamlarına gelir.[26] Yüce Allah (c.c.) istekli olan herkese iman nimetini lutfeder. Kendisine dayananları güven ve emniyete kavuşturur.

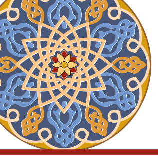

Allah tüm canlıları koruyup gözetendir.

Müheymin'dir

Müheymin kelimesi (هيمن) kökünden türemiştir. Gözetici ve koruyucu olan, hükmü altına alıp kontrol eden, denetleyen, evrenin mutlak hâkim ve yöneticisi anlamlarına ge-

20 Karagöz, Esma-i Hüsna, s.169
21 Kur'an Yolu, C 5, s. 232
22 Mevdudi, Tefhimu'l Kur'an, C 6, s. 206
23 Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, C 7, s. 524; Karagöz, Esma-i Hüsna, s.134; Kur'an Yolu, C 5, s. 232
24 Karagöz, Esma-i Hüsna, s.135
25 Er-Râzi, Tefsir-i Kebir, C 21 s. 421-422.
26 Kur'an Yolu, C 5, s. 232; Karagöz, Esma-i Hüsna, s.313

lir.[27] Her şeyin kontrolü elinde olan Yüce Allah (c.c.) kendisine inananları her an gözetler ve korur. Bu da inanan insanların huzur ve güven içerisinde yaşamalarına sebep olur.

Aziz'dir

Aziz kelimesi (عـز) kökünden türemiştir. Üstün, yenilmeyen, mutlak güç sahibi, yegâne galip, izzet ve şanın asıl sahibi ve kaynağı anlamlarında kullanılır. Her durumda, daima üstün, güç ve kuvvet sahibi olan Yüce Allah (c.c.) hatırlanmalı ve sadece O'ndan yardım istenmelidir.

Cebbar'dır.

Cebbar kelimesi (جبـر)kökünden türemiştir. İradesine sınır olmayan, murad ettiğini her durumda icra edebilen, galip gelen, hükmüne ve etkisine karşı direnilemeyen, yaratılmışların hâlini iyileştiren, yaraları saran, dertlere derman olan, erişilemez, yüceler yücesi, güç ve azamet sahibi anlamlarına gelir.[28]

Bu sıfat Yüce Allah'ın (c.c.) dilediğini zorla yaptırmaya kadir, hüküm ve nüfuzuna karşı çıkılma ihtimali bulunmayan bir güce sahip olduğunu ifade etmektedir. [29] Böyle bir gücü olmasına rağmen Allah kulları üzerinde zor kullanmamıştır.

Mütekebbir'dir

Mütekebbir kelimesi (كبـر) kökünden türemiştir. İhtiyaç ve noksanlığı gerektiren her şeyden münezzeh, büyüklük ancak kendisine yaraşan, büyüklükte eşi olmayan, ulu, pek yüce anlamlarına gelir.[30] Yüce Allah (c.c.) dışındaki hiçbir varlık büyüklenme hakkına sahip değildir. Çünkü yaratılan tüm varlıklar acizdir, sınırlıdır ve varlığını başka etkenlere borçludur.

Allah (c.c.), onların ortak koştuklarından uzaktır.

Allah (c.c.), kendisi için nitelendirilen tüm eksikliklerden, başka varlıklara yapılan benzetmelerden, acizliklerden, ortaklıklardan uzaktır; mükemmel ve eksiksiz sıfatlara sahiptir.

O Allah ki Halık'tır

Halik kelimesi (خلـق) kökünden türemiştir. Planlı ve amaçlı bir şekilde takdir ettiği gibi yaratan, var eden demektir.[31] Yüce Allah (c.c.) kainattaki her şeyi belli bir plan çerçevesinde yaratmıştır. Var olan hiçbir şeyde bir tesadüfilik yoktur.

Bari'dir

Bari kelimesi (بـرأ) kökünden türemiştir. Yaratan, maddesi ve modeli olmadan icat eden; sıfatlarında yaratılmışlara benzemekten uzak olan; birçok farklılıklarına rağmen evrenin bütün

---

27 Kur'an Yolu, C 5, s. 232; Karagöz, Esma-i Hüsna, s.239
28 Kur'an Yolu, C 5, s. 232; Karagöz, Esma-i Hüsna, s.166
29 Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, C7, s. 524
30 Karagöz, Esma-i Hüsna, s.149
31 DİA, "Halik" maddesi, C 15, s. 303,304; Karagöz, Esma-i Hüsna, s.190

parçalarını düzensizlikten uzak olarak meydana getiren anlamlarına gelir.[32] Havada, karada ve denizdeki tüm varlıklar kainattaki o müthiş düzene, o yüce kudrete şahitlik etmektedir.

Musavvir'dir

Musavvir kelimesi (صـور) kökünden türemiştir. Varlıklara şekil ve suret veren, yarattıklarının maddî, manevî bütün şekil ve hususiyetlerini belirleyen manasınadır.[33]

Yüce Allah (c.c.) takdir ettiği her şeyi belli bir düzen ve ahenk içinde yaratır ve onları dilediği gibi şekillendirir.

En güzel isimler O'nundur.

Yüce Allah'ın (c.c.) bütün isimleri güzeldir. Allah'ın (c.c.) her bir ismi O'nun bir sıfatını ifade eder. Allah'ın (c.c.) isimlerini bilmek O'nu tanımak demektir. Allah'ı (c.c.) iyi tanımak O'nu daha çok sevmek O'na daha güzel kulluk etmektir. Daha önemlisi O'nun sıfatlarını iyi tanımak Allah'a (c.c.) karşı bilgisizce sözler söylemekten, yanlış bir anlayışa sahip olmaktan, tevhid anlayışını zedelemekten insanları kurtaracaktır.

NOT EDELİM

Âlimler, Haşr suresinin son ayetinde yaratmakla ilgili olarak yer alan Halık, Bari' ve Musavvir isimleri arasındaki mana farkını şöyle belirtmişlerdir: Halık "yaratılacak şeyin bütün ayrıntılarını bilip takdir eden" (bir anlamda projelendiren), Bâri' "onu fiilen meydana getiren", Musavvir ise "kendine has özelliklerini veren"dir.

(Diyanet İslam Ansiklopedisi, "Barî" maddesi, C. 5, s.72)

Hadis-i Şeriflerde Yüce Allah'ın (c.c.) 99 ismi[34] olduğu söylenmekle beraber alimlerin çoğunluğuna göre bu nihai bir rakam değildir.

ÖĞRENELİM

"Allah'ın (c.c.) 99 ismi vardır. Yüzden bir eksik. Kim bunları sayarsa cennete gider.

(Buhari, Tevhid 12,Şurut 18)

Göklerdeki ve yerdeki her şey O'nu tesbih eder.

Kainattaki canlı ve cansız her şey, kendisini yaratanın her türlü noksanlıktan, zaaftan ve hatadan münezzeh olduğunu ortaya koymaktadır.

O, Aziz'dir, Hakim'dir

Hakim kelimesi (حكم) kökünden türemiştir. Bütün işleri ve buyrukları yerli yerince olan, hüküm ve hikmet sahibi demektir.

Allah (c.c.) istediği her şeyi yapabilecek güç ve kuvvette olduğu hâlde tüm işlerini yerli yerince, hikmetle yapandır.

32 DİA, "Bari" maddesi, C 5, s. 73; Karagöz, Esma-i Hüsna, s.193
33 Kur'an Yolu, C 5, s. 231-232; Karagöz, Esma-i Hüsna, s.196;
34 Buhari, Tevhid 12, Şurut 18; Müslim Zikr 5

SORALIM-CEVAPLAYALIM

1-Müheymin ne demektir?

2-Yüce Allah'ın (c.c.) dışındaki varlıklar niçin büyüklenmemelidir?

3-Kulun mü'min olmasıyla Allah'ın (c.c.) mü'min olması arasındaki fark nedir?

İLKELER ÇIKARALIM

Haşr suresi 22-24. ayetlerle ilgili ilkeler çıkarınız.

- Allah'ı (c.c.) tesbih etmeyen hiçbir varlık yoktur.
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....

1.3. En'am, 59

Sureyi Tanıyalım

Adı: Enam suresi	
Nüzul sırası: 55	**Ayet sayısı:** 165
Mekkî – Medenî: Mekkî	**Mushaftaki sırası:** 6
Konusu: Surede ağırlıklı olarak Allah'ın (c.c.) birliği (tevhid), ilim, irade, kudret, adalet gibi Allah'ın sıfatları; peygamberlik, vahiy, yeniden dirilme, müşrik ve inkârcı zümrelerin bâtıl inançlarının reddi, doğru inanca ulaşmanın yolları vb. itikadî konular, eti yenilen ve yenilmeyen hayvanlarla ilgili açıklayıcı bilgiler, helâl ve harama ait hükümler ele alınmaktadır. (Kur'an Yolu, C.2, s.296)	

وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ
إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ﴿٥٩﴾

59- "Gaybın anahtarları yalnızca O'nun katındadır. Onları ancak O bilir. Karada ve denizde olanı da bilir. Hiçbir yaprak düşmez ki onu bilmesin. Yerin karanlıklarında da hiçbir tane, hiçbir yaş, hiçbir kuru şey yoktur ki apaçık bir kitapta olmasın."

Hz. Peygamber (s.a.v.) Mekke'de İslam'ı anlatmaya başlayınca bundan rahatsız olan müşrikler tebliğe karşı çıkmış, onu farklı ithamlarla suçlamış ve onu engellemek için çeşitli yollar denemişlerdir. Bunlardan birisi de onu zor duruma sokmak için "Eğer dediklerin doğruysa haydi azabı getir de görelim" tarzındaki sözleri idi. Bu sözlere cevap niteliğinde inen 57 -59. ayetlerde inkârcılara Resulullah'ta (s.a.v.) olağanüstü güçlerin olmadığı, azap ve musibet hususunda yetkinin Allah'a ait olduğu ifade edilmiştir.

Hz. Peygamber'in (s.a.v.), Allah'ın (c.c.) kendisine tanıdığı yetki ve görevin ötesinde ilahi güçler taşımadığını, gaybı da bilmediğini hiçbir komplekse kapılmadan tam bir dürüstlük ve içtenlikle insanlara bildirmesi, onun nübüvvetinin en belirgin delillerinden birisi olarak kabul edilmiştir.[35]

Gaybın anahtarları yalnızca O'nun katındadır. Onları ancak O bilir.

Gayb, gözle görülmeyen, gizli, hazırda olmayan; gelecek zaman içerisinde meydana gelecek olaylar; cennet, cehennem, hesap günü gibi akıl ve duyular yoluyla hakkında bilgi edinilemeyen âlem anlamlarına gelir.[36]

Gayba iman etmek ve tüm anlamlarıyla gayb bilgisinin sadece Allah'a (c.c.) ait olduğuna inanmak, imanın temel esaslarındandır. Allah'a (c.c.) inanmak bizzat görülmeyene, gayba inanmaktır. Çünkü insana göre, yüce Allah'ın (c.c.) zatı bir gaybtır. Ahiret gününe inanmak da aynı şekilde görülmeyene, gayba inanmaktır. Meleklere iman da bir gaybdır. Çünkü insan, Yüce Allah'ın (c.c.) melekler hakkında bildirdiklerinden başka bir şey bilemez. Kaza ve kader de insan için bir gayb bilgisidir.

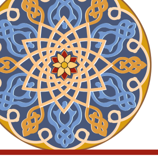
"Gaybın anahtarları" mecazi bir anlatımdır. Anahtarla kapalı ve gizli yerler açılır. Gayb âlemi insan idrakinin kavrayamayacağı, gizli, kapalı bir alemdir. Bu âlemin anahtarları Allah'ın (c.c.) katındadır[37] ve hiç kimse oranın anahtarlarına bile ulaşamaz. Ancak Yüce Allah (c.c.), dileği kimselere gayb bilgilerini açtığını bunu da Peygamberlerle sınırlandırdığını bildirmektedir. Ayeti kerimede şöyle buyrulur: "O, gaybı bilendir. Hiç kimseye gaybını bildirmez. Ancak râzı olduğu elçiye bildirir. Çünkü O, elçisinin önüne ve arkasına gözetleyiciler (koruyucular) koyar."[38]

NOT EDELİM

Hz. Aişe (r.a) şöyle diyor: Her kim Resulullah (s.a.v.)'in, yarın neler olacağını haber verdiğini iddia edecek olursa, Allah'a karşı büyük bir iftirada bulunmuş olur. Çünkü Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"De ki: Göklerle yerde olan gaybı Allah'tan başka kimse bilmez."**

(Neml suresi 65.ayet; Müslim, İman 287)

35 Kur'an Yolu, C 2, s.329
36 Dini Terimler Sözlüğü, "Gayb" maddesi, s.105.
37 bk. En'am 59.ayet, Nahl suresi 77.ayet
38 bk. Cin suresi, 26.ayet, Âl-i İmrân suresi 179.ayet

Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “*Gayb`ın anahtarları beştir ki onları Allah’tan başkası bilemez. Yarın ne olacağını hiçbir kimse bilemez. (Ana) rahimlerinde neler bulunduğunu hiçbir kimse bilemez. Hiçbir nefis yarın (hayır ve şer) ne kazanacağını bilemez. Hiçbir nefis nerede öleceğini bilemez. Hiç bir kimse de yağmurun ne zaman geleceğini bilemez.*”[39]

Ayet ve hadislerde gayb bilgisinin sadece Allah’a (c.c.) ait olduğu ısrarla vurgulanır ve bunu istismar etmek isteyenler şiddetle kınanır. Nitekim bu konuda Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: *“Her kim bir kahinin yanına gider de ona herhangi bir şey hakkında soru soracak olursa, kırk gün süreyle onun hiç bir namazı kabul edilmez.”*[40]

ÖĞRENELİM

De ki: “Ben size, ‘Allah’ın (c.c.) hazineleri benim yanımdadır’ demiyorum. Ben gaybı da bilmem. Size ‘Ben bir meleğim’ de demiyorum. Ben sadece, bana gönderilen vahye uyuyorum.” De ki: “Görmeyenle gören bir olur mu? Siz hiç düşünmez misiniz?”

(En’am suresi 50.ayet)

Karada ve denizde olanı da bilir.

Önce kara zikrediliyor. Çünkü insan içinde yaşadığı dünyayı düşündüğünde önce karada gördükleri aklına gelir. Şehirler, köyler, dağlar, ormanlar tüm burada var olan ve yaşanılan her şey Allah’ın (c.c.) bilgisindedir. Denizleri ve onların altındaki sayısız hayvanları, bitkileri, varlıkları, orada gerçekleşen olayları da en iyi şekilde bilen Allah’tır (c.c.).

Hiçbir yaprak düşmez ki onu bilmesin.

Bu, kainattaki bazı şeylerin kendiliğinden olduğu, tesadüfen gerçekleştiği gibi düşünceleri ortadan kaldıracak, yüce kudretin büyüklüğünü ortaya koyacak apaçık bir ifadedir. Allah (c.c.), dalından düşen yaprağa kadar kainattaki tüm hareketliliği ve olayları bilmektedir. Hiçbir şey O’ndan habersiz değildir.

Yerin karanlıklarında da hiçbir tane, hiçbir yaş, hiçbir kuru şey yoktur ki apaçık bir kitapta olmasın.

Yeryüzünün karanlıklarındaki bir tek taneyi dahi bilmesi, yaş, kuru her şeyden haberdar olması O’nun kudretinin yüceliğini ifade etmektedir. Aynı zamanda, dünyada yapılan hiçbir şeyin Allah’ın (c.c.) elinden kurtulamayacağını bildirmek için burada yapraktan ve tanelerden bahsedilmiştir. Çünkü O’nun, haklarında herhangi bir ödül, ceza veya herhangi bir sorumluluk söz konusu olmayan varlıkları ihmal etmemesi, sevap ve ceza gerektiren halleri de ihmâl etmeyeceği anlamına gelmektedir.[41]

TARTIŞALIM

Allah’ın düşen bir yaprak tanesini dahi bilmesini insana verilen cüz’i irade açısından tartışınız.

39 Buhari,Kitabu’l-İstiskaa, 28
40 Müslim, Kitabu’s-Selam, 125
41 Râzi, Mefatihu’l Gayb, C 9, s.468-469

Allah'ın (c.c.) bilgisi dahilinde olan her şey apaçık bir kitapta Levh-i Mahfuz'da kayıt altındadır. Çünkü milyarlarca türün, çok çeşitli eşyanın, baş döndürücü sistemlerin plânsız, programsız ve hesapsız yaratılıp imkân alanına getirildiği düşünülemez. Kainatta her yönüyle mutlak bir plân hâkimdir. Her varlık bu plânda belirlenen yerini almıştır. Plânın müfredatı ve ne gibi olayların meydana geleceği önceden ezeli ilimle belirlenip yazılmıştır. Hiçbir olay bu ilmin dışında meydana gelmez.[42]

BİLGİ KUTUSU

"Apaçık bir kitap" diye çevrilen "Kitabun mübîn" tamlaması; "hafaza melekleri tarafından tutulan amel defteri", "levh-i mahfuz" veya "Allah'ın her şeyi kuşatan ilmi" olarak açıklanmıştır.

(Kuran yolu, Türkçe Meal ve Tefsiri, C.2, s.330)

SORALIM-CEVAPLAYALIM

1-Levh-i Mahfuz ne demektir?

2-Mekkeli müşriklerin hangi talepleri karşısında En'am suresi 59.ayet nazil oldu?

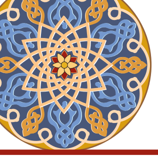
3-Kahinlere soru sormak niçin yasaklanmıştır?

İLKELER ÇIKARALIM

En'am suresi 59. ayetle ilgili ilkeler çıkarınız.

- İnsan istese de her türlü bilgiye ulaşamaz.
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....

42 Yıldırım, İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri, C 4, s. 1911.

1.4. Lokmân, 27

Sureyi Tanıyalım

Adı: Lokmân suresi	
Nüzul sırası: 57	**Ayet sayısı:** 34
Mekkî – Medenî: Mekkî	**Mushaftaki sırası:** 31
Konusu: Surede, iyilik sahibi kişilerin nitelikleri, Lokmân'ın (a.s) oğluna öğütleri, şirk inancının yasaklanması, ana babaya saygı, sorumluluk duygusu, müminlerin geçici dünya hayatının aldatıcılığına kapılmamaları gerektiği yönündeki uyarılar, Allah'ın (c.c.) ilminin ve kudretinin kusursuzluğunu özetleyen ve ilahi bilgiyle insan bilgisi arasındaki büyük farkı gösteren ifadeler, iyilik için çalışma, sabır, tevazu gibi dinî ve ahlakî konular ele alınmaktadır.	

وَلَوْ اَنَّ مَا فِي الْاَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ اَقْلَامٌ وَالْبَحْرُ يَمُدُّهُ مِنْ بَعْدِهٖ سَبْعَةُ اَبْحُرٍ مَا نَفِدَتْ
كَلِمَاتُ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٧﴾

27- Eğer yeryüzündeki ağaçlar kalem, deniz de mürekkep olsa, arkasından yedi deniz daha ona katılsa, Allah'ın (c.c.) sözleri (yazmakla) yine de tükenmez. Şüphesiz Allah (c.c.) mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.

Yüce Allah (c.c.), sınırsız ilmini ve sonsuz kudretini insanların daha iyi kavraması için onların rahatlıkla anlayabileceği bir misal üzerinden anlatıyor. Yeryüzündeki bütün ağaçların kalem denizlerin de yedi kat misliyle mürekkep olduğunun düşünülmesini istiyor. Bu malzemeyle yazılacak yazılar insan tahmininin sınırlarını zorlayacak kadar çoktur. Bunu anlayan insana mürekkeplerin tükeneceği ama Allah'ın (c.c.) sözlerinin yine de tükenmeyeceği gerçeği ifade ediliyor. Bu örnek aynı zamanda sahip olduğu bilgilere güvenerek Allah'a (c.c.) cüretkarca tavır takınanlara O'nun ilmi karşısındaki acizliklerini hatırlatmaktadır.

BİLGİ KUTUSU

De ki: "Rabbimin sözlerini yazmak için denizler mürekkep olsa ve bir o kadar da ilave etsek (denizlere deniz katsak); Rabbimin sözleri tükenmeden önce denizler tükenirdi."

(Kehf suresi 109. ayet)

Bu misalde Allah'ın (c.c.) sonsuz ilmiyle sonlu maddeler insanları ikna edici olması yönüyle karşılaştırılmıştır. Yoksa bu, ağaç ve deniz daha çok olursa Allah'ın (c.c.) sözleri biter anlamında gelmemektedir.

Ayette geçen “Allah’ın kelimeleri” ifadesi ile Allah’ın (c.c.) harikulade, eşsiz, benzersiz yarattığı tüm varlıkların kastedildiği de söylenmiştir. Nitekim Allah Teâlâ (c.c.), Hz. İsa’ya (a.s) “kelime” adını vermiştir.[43] Çünkü babasız meydana geldiği için o harikulade bir iştir.[44]

TARTIŞALIM

“ İnsanlar ancak bir tek ümmet idi; sonra ayrılığa düştüler. Eğer Rabbinden bir söz (hükme bağlanıp) geçmemiş olsaydı, elbette ihtilâfa düştükleri şey hakkında hüküm verilirdi de (iş) bitmiş olurdu.” (Yûnus suresi 19. ayet) ayeti, içerisinde geçen “söz” (kelime) ifadesi açısından müzakere ediniz.

Ayet-i kerime bu kadar geniş bir kainatı var eden, onun bütün işlerini yöneten, gücü ve kudreti sonsuz olan Allah’a (c.c.) hiçbir yaratığın ortak olamayacağını anlatmaktır. Bırakın bu geniş mülkün yönetimine ortak olmayı, küçük bir parçayı her yönüyle bilmek bile herhangi bir mahlûkun gücü dâhilinde değildir.[45] O hâlde insan Allah’a (c.c.) nasıl ortaklar edinebiliyor?

Ayette geçen “yedi” rakamının çokluğu ifade ettiği de söylenmiş buna delil olarak da şu hadis-i şerif gösterilmiştir: “Müslüman bir mideyi doldurmak üzere yer, kafir ise yedi mideyi doldurmak üzere yer.”[46] Burada anlatılmak istenen kafirlerin çok fazla yediğidir.

SORALIM-CEVAPLAYALIM

1-Allah’ın (c.c.) kelimeleri ne anlama gelir?

2-Ayetteki yedi rakamı neyi ifade eder?

3-Hakîm ne demektir?

İLKELER ÇIKARALIM

Lokmân suresi 27. ayetle ilgili ilkeler çıkarınız.

- Yüce Allah’ın (c.c.) ilmi sınırsızdır.
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....

43 bk. Âl-i İmrân suresi 39,45.ayetler; Nisâ suresi 171.ayetler.
44 Râzi, Tefsir-i Kebir, C 18, s.171-172
45 Mevdudi, Tefhimu’l Kur’an, C 4, s.303.
46 Buhari, Kitabu’lEt’ıme, 12

1.5. Yâsîn, 77-83

Sureyi Tanıyalım

Adı: Yâsîn suresi	
Nüzul sırası: 41	**Ayet sayısı:** 83
Mekkî – Medenî: Mekkî	**Mushaftaki sırası:** 36
Konusu: Surede Hz. Muhammed'in (s.a.v.) hak peygamber olduğuna değinilir. Kıssa üzerinden tebliğin önemi vurgulanır. Allah Teâlâ'nın (c.c.) birlik ve kudret delillerine ve evrendeki yaratılış sırlarına dikkat çekilerek öldükten sonra dirilme gerçeği ve bunun sonuçları üzerinde durulur. Kur'an Yolu, C.4, s.424	

BUNLARI BİLİYOR MUYDUNUZ?

Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Her şeyin bir kalbi vardır; Kur'an'ın kalbi de Yâsîn'dir."

(Tirmizî, "Fedâilü'l-Kur'an", 7; Dârimî, "Fedâilü'1-Kur'an", 21)

اَوَلَمْ يَرَ الْاِنْسَانُ اَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَاِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ ﴿٧٧﴾ وَضَرَبَ لَنَا مَثَلاً
وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ ﴿٧٨﴾ قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي اَنْشَاَهَا اَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ
بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ ﴿٧٩﴾ اَلَّذِي جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الشَّجَرِ الْاَخْضَرِ نَاراً فَاِذَا اَنْتُمْ مِنْهُ تُوقِدُونَ
﴿٨٠﴾ اَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِقَادِرٍ عَلٰى اَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ بَلٰى وَهُوَ الْخَلَّاقُ
الْعَلِيمُ ﴿٨١﴾ اِنَّمَا اَمْرُهُ اِذَا اَرَادَ شَيْـٔاً اَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٨٢﴾ فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ
مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٣﴾

77- İnsan, bizim, kendisini nutfeden (meniden) yarattığımızı görmedi mi ki kalkmış apaçık bir düşman kesilmiştir.

78- Kendi yaratılışını unutarak bize bir misal verdi: "Şu çürümüş kemikleri kim diriltecek?" dedi.

79- De ki: Onları ilk defa yaratmış olan diriltecek. Çünkü O, her türlü yaratmayı gayet iyi bilir.

Allah'ın her şeyi yaratmaya gücü yeter.

80- O, sizin için yeşil ağaçtan ateş yaratandır. Şimdi siz ondan yakıp duruyorsunuz.

81- Gökleri ve yeri yaratan, onların benzerlerini yaratmaya kadir değil midir? Evet! Elbette kadirdir. O, her şeyi hakkıyla bilen yaratıcıdır.

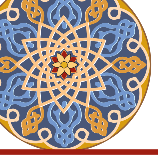
82- Bir şeyi dilediği zaman, O'nun emri o şeye ancak "Ol!" demektir. O da hemen oluverir.

83- Her şeyin mülkü kendi elinde olan Allah'ın (c.c.) şanı ne kadar yücedir! Siz de O'na döneceksiniz.

İnsan, bizim, kendisini nutfeden (meniden) yarattığımızı görmedi mi ki kalkmış apaçık bir düşman kesilmiştir.

Kainat Yüce Yaratıcının kudretini haykıran apaçık delillerle dolu olmasına rağmen hakikatlere gözlerini ve gönüllerini kapatmış kimi insanlar ölüm sonrası dirilişi kavrayamayarak inkâr etmişlerdir. Yüce Allah (c.c.) onlara öncelikle ilk yaratılışlarını, bir spermden meydana geldiklerini hatırlatıyor. Onlardan, başlangıçta değersiz bir su damlası olan insanın anne karnındaki gelişme evreleri, vücut organlarının eksiksiz gelişimi; görme, işitme ve düşünme yetilerinin oluşumu üzerinde düşünmelerini istiyor. İnsanın tüm mükemmel özelliklerini bir damla sperm içerisine yerleştiren ve hiçbir müdahale olmadan anne karnında onu büyüten ve dünyaya getirenin Allah'tan (c.c.) başkası olamayacağını anlamasını istiyor. Ama buna rağmen kimilerinin ölüm sonrası dirilişi inkâr etmede ısrarcı, polemikte kararlı olduğu vurgulanıyor.

Müfessirlere göre bu ayet Übeyy b. Halef hakkında indirilmiştir. Übeyy, çürümüş bir kemik getirip onu ufalayarak Resulullah'ın (s.a.v.) yüzüne doğru üfledi ve alay ederek şöyle dedi: Ey Muhammed! Biz bu şekilde toz hâline gelmiş kemikler olduktan sonra, Allah'ın bizi dirilteceğini mi iddia ediyorsun? Resulullah (s.a.v.) ona şöyle cevap verdi: "Evet, Allah seni diriltecek ve ateşe

sokacak." Bu olay üzerine ayeti kerime indirilmiş ve gerekli cevap verilmiştir.[47] Râzî'nin belirttiği üzere önemli olan, özel sebep ne olursa olsun sözün genelinden çıkan manadır, ki bu da Allah'ın (c.c.) kudretini ve haşri inkâr eden zihniyetin mahkum edilmesidir.[48]

ÖĞRENELİM

İmam Kurtubi 77.ayetin tefsirinde şöyle der: İnsan daha önce kendisinden sözedilmeye değer bir şey değil iken sonradan açıktan açığa tartışan bir hasım oluvermektedir.

(Kurtubi, El Camiu li Ahkami'l Kur'an,C.14, s.452)

Kendi yaratılışını unutarak bize bir misal verdi: "Şu çürümüş kemikleri kim diriltecek" dedi.

İnkârcı, ölen bir insanın tekrar dünyaya gelemeyeceği konusunda çürümüş kemikleri örnek vererek, bu kemiklerin tekrar eski hâline dönmesinin imkansız olacağını iddia ediyor. Güya cevap alamayacağını umduğu bir soru soruyor. Oysa bu soru ancak, kendi yaratılışındaki tüm olağanüstü özellikleri göremeyenlerin sorabilecekleri bir sorudur. Kendisinin varlığı apaçık bir mucize iken, yaratıcıyı, çürümüş kemiklerle sorguya çekmek ancak zavallı birisinin yapabileceği bir şeydir.

NOT EDELİM

İmam Gazali şöyle der: "İmanın sahih olması haşrı ikrar iledir. Haşr ise bu surede, en mükemmel biçimde anlatılmıştır. Bu sebeple de Yâsîn suresi Kur'an'ın kalbi sayılmıştır."

(Fahruddin Er-Râzi, Mefatihu'l Gayb C. 18, s. 561)

De ki: Onları ilk defa yaratmış olan diriltecek. Çünkü O, her türlü yaratmayı gayet iyi bilir.

Yüce Allah (c.c.) soruya tafsilatlı cevaplar vermeğe gerek görmüyor. Cevap gayet kısa ve etkileyici: Onları hiçbir şey yokken var eden, eksiksiz ve benzersiz yaratan tekrar diriltecektir. Herhangi bir şeyi ilk kez yapanın ikinci kez de yapacağı bilinen bir geçektir. Asıl tuhaf olan bunun olamayacağını iddia etmektir. Üstelik bu, her türlü yaratmayı tüm inceliklerine kadar bilen ve kusursuz yaratan Allah (c.c.) için elbette daha kolaydır.

Ayette geçen "halk" kelimesi hem yaratma hem yaratılanlar (mahlûkat) anlamına gelmektedir. Bundan dolayı bu ayet iki manayı da yansıtmak üzere şu şekilde açıklanmıştır: Allah Teâlâ (c.c.), yaratılanların hepsini bütün ayrıntılarıyla, nitelik ve nicelikleri, her türlü özellikleriyle bilir; yaratmanın da her türlüsünü, maddeli-maddesiz, örnekli-örneksiz, ilkin ve sonra her çeşidini bilir.[49]

O, sizin için yeşil ağaçtan ateş yaratandır. Şimdi siz ondan yakıp duruyorsunuz.

---

47 Sabuni, Safvetü't- Tefâsîr, C 5, s.227; Kurtubi, el-Camiu li-Ahkami'l-Kur'an, C 14, s.452-453
48 Râzi, Mefatihu'l Gayb, C 18, s.554-555
49 Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, C 6, s.425; Kur'an Yolu, C 4, s.455

Allah'ın (c.c.) her şeye kadir olduğunu anlatan bir misal de yeşil ağaçtan ateşi yaratmasıdır. Yeşil ağaç suyu barındırır. Su ise ateşi söndürür. Su ihtiva eden yeşil ağaçtan ateş çıkarmak ise harikulade bir şeydir.

Ayetle ilgili farklı izahlar yapılmıştır. Ağaçta enerjinin depolandığı; özellikle jeolojik devirlerde toprak altına geçen dev yapılı ağaçların zamanla kömürleşip büyük bir enerji kaynağı oluşturduğu bir gerçektir. Ayette bu hususa da işaret edilmiş olabilir. Yeşil ağaçların dallarının kuruyarak ateşte yanacak duruma gelmesi de bir başka yorum. Arapların çakmak olarak kullandıkları Merh ve Afar adında iki ayrı tür ağaçları vardır. Afar, çakmak demiri gibi üstte tutulur, Merh de çakmak taşı gibi altta tutulur. Her iki ağaçtan birer dal kesilip suyu akıtılır ve sonra o iki dal birbirine sürtülerek ateş çıkarılır, yani yanmaları sağlanır.

Bu izahlarda yeşil ağacın birkaç yönden insan hizmetine sevk edildiği ve her yönüyle ilahi kudret damgasını taşıdığı ortaya çıkmakta ve bunlar O Yüce Kudretin, ölüleri tekrar dirilteceğine delil gösterilmektedir.[50]

Allah yerlerin ve göklerin yaratılışı üzerine düşünmemizi ister.

Gökleri ve yeri yaratan, onların benzerlerini yaratmaya kadir değil midir? Evet! Elbette kadirdir. O, her şeyi hakkıyla bilen yaratıcıdır.

Ayette insandan, yerlerin ve göklerin yaratılışı üzerinde düşünmesi, oradaki Yüce Kudreti fark etmesi isteniyor. Yeryüzündeki topraklar, ağaçlar, bitkiler, hayvanlar dağlar, denizler bunların hepsi mükemmel bir yaratıcının varlığının apaçık delilleridir. Gökyüzündeki yıldızlar, gezegenler, güneş, diğer galaksiler oradaki harika düzen ve şaşırtıcı işleyiş çok güçlü ve her şeye kadir olan bir yaratıcıyı haykırmaktadır. Tüm bunları hatasız ve mükemmel bir şekilde yaratanın, onun benzerlerini de benzersizlerini de elbette yaratacağı, ölüleri dirilteceği ifade ediliyor. Çünkü "**Göklerin**

50 Yıldırım, İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri, C 10, s.5073

ve yerin yaratılması, insanların yaratılmasından daha büyük bir şeydir. Fakat insanların çoğu bilmezler."[51] Her şeyi hakkıyla bilen ve hiçbir şey kendisine gizli kalmayan Allah (c.c.) her şeye kadirdir.

Bir şeyi dilediği zaman, O'nun emri o şeye ancak "Ol!" demektir. O da hemen oluverir.

Bu kadar mükemmel bir yaratmayı gerçekleştirmesi O'nun için oldukça kolaydır. Çaba harcamasına gerek yoktur. Dilediği bir şeye ol demesi yeterlidir, her şey çabucak oluvermektedir.

Yüce Allah (c.c.) takdir ederse "Ol emri", mucizenin tecellisinde olduğu gibi, sebep ve kanunlar zincirine bağlı olmaksızın tecelli eder ve irâde edilen şey bir anda oluverir. Dilerse de belli bir seyir içinde kanun, plân, program ve sebeplerle bağlantı kurarak gerçekleşir ki buna sünnetullah denir.[52]

Her şeyin mülkü kendi elinde olan Allah'ın (c.c.) şanı ne kadar yücedir! Siz de O'na döneceksiniz.

Tüm varlıkları yaratan, onlara hükmeden, her şeyin mülkü ve yetkisi elinde olan Yüce Allah (c.c.) tüm eksikliklerden uzaktır. Dönüş, eninde sonunda O'na olacaktır. Zira her şey O'nun kudretiyle vücut bulmuştur ve vakti gelince o kudrete yönelmek zorundadır.

ARAŞTIRALIM

"Sünnetullah" kavramının kapsamını arkadaşlarınızla araştırınız.

SORALIM-CEVAPLAYALIM

1-80. ayette geçen yeşil ağaçtan ateş çıkarmak ne demektir?

2-Allah'ın (c.c.) "ol" emri hangi şekillerde tecelli eder?

3-79.ayette geçen "خَلْقٍ" kelimesi hangi anlamlara gelmektedir?

İLKELER ÇIKARALIM

Yâsîn suresi 77-83. ayetlerle ilgili ilkeler çıkarınız.

- Tüm varlıklar Allah'a (c.c.) dönecektir.
- ....
- ....
- ....
- ....
- ....

51 Mü'min suresi 57. ayet.
52 Yıldırım, İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri, C 10, s. 5074-5075

2.NAMAZLA İLGİLİ AYETLER

2.1. Bakara, 238

Sureyi Tanıyalım

Adı: Bakara suresi	
Nüzul sırası: 87	**Ayet sayısı:** 286
Mekkî – Medenî: Medenî	**Mushaftaki sırası:** 2
Konusu: Sure, İslam'ın getirdiği inanç, ibadet ve hayat düzeniyle ilgili temel bilgiler; münafıklar, Allah'ın (c.c.) varlığını ve birliğini gösteren deliller, insanın yaratılışı, kabiliyetleri, imtihanı; İsrâiloğulları tarihinden önemli kesitler, Hz. İbrâhîm (a.s.) kıssası, Kabe'nin yapılışı ve kıble oluşu; yiyecekler, kısas, vasiyet, oruç, savaş, hac, nikâh, boşama, şarap, kumar, faiz, akidlerin yazılması, Allah-kul ilişkisi, örnek dualar vb. hususlarla ilgili hükümlerden bahsetmektedir.	

حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلٰوةِ الْوُسْطٰى وَقُومُوا لِلّٰهِ قَانِتٖينَ ﴿٢٣٨﴾

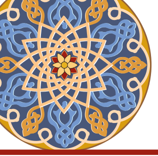
238- Namazlara ve orta namaza devam edin (dikkat edin). Allah'a gönülden boyun eğerek namaza durun.

Namazın önemini anlatan bu ayetin öncesinde evlenme, boşanma, mehir ve emzirme konularının işlendiği görülür. Araya giren iki ayet namazdan bahseder, ardından hukuk konuları devam eder. Burada Kur'an'ın kendine has, sıra dışı üslubu görülmektedir. Kur'an tek bir konuyu ele alıp tafsilatlı bilgiler vermez. Bir konuyla ilgili bilgi verirken araya farklı konuları yerleştirerek, zihinleri, her an yeni bir bilgiyle karşılaşmaya hazır tutar. Böylece, okuyucu, monotonluktan uzaklaşır, konular arasında bir ayırım yapmadan tüm ayetleri okur. Kur'an'da bir surenin içerisinde, bazen de bir ayetin içerisinde birbirinden farklı konular yer almaktadır.

Müslüman için Kur'an'da geçen ibadet konularıyla sosyal hayatı ilgilendiren hukuk kuralları arasında iman ve itaat açısından hiçbir fark yoktur. Kur'an hayatın her alanını düzenlemek için gönderilmiş bir kitaptır. "**De ki. Şüphesiz benim namazım, ibadetlerim, hayatım ve ölümüm âlemlerin Rabb'i Allah içindir.**[53]

Önceki ayetlerde sosyal hayatında karşısına çıkacak evlenme, boşanma vb. konularda nasıl davranması gerektiğini öğrenen müslüman, bu ayetle namazın, hayatın vazgeçilmez bir değeri olduğunu bir kez daha hatırlamaktadır. Günlük meşguliyetler ne kadar yoğun ve önemli olsa da namaza devam daha önemlidir. Bir sonraki ayette ise namazın tehlike ve korku anında bile terk edilemeyecek kadar önemli bir ibadet olduğu ifade edilir. Sonra boşanma ve vasiyet konusu devam eder. Böylece Allah'a kulluğun tüm bu alanları kapsadığı mesajı verilir.

53 En'am suresi, 162. ayet

BİLGİ KUTUSU

Bakara suresi 238. ayetin inişinden sonra ashab-ı kiramdan herhangi birisi, namaza durduğu zaman, Allah korkusu ile uzağa bakmaktan, sağa sola dönmekten, bir çakılı itmekten, gönlünde dünya işleriyle ilgili bir kuruntu yapmaktan sakınırdı.

(Elmalılı Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, C.2, s. 124)

Namazlara ve orta namaza devam edin (dikkat edin).

Ayette geçen (حافظ) fiili, emir kipinde kullanılmış olup devam edin, dikkat edin anlamlarına gelmektedir. Müslümandan istenen şey sadece namazın kılınması değil, namazın önemsenmesi, dikkate alınması ve onda devamlı olunmasıdır.

Ayette geçen "Salat-ı Vüsta" ya çoğunlukla "orta namaz" manası verilmektedir. Bununla beraber ism-i tafdil anlamında "en üstün namaz" diyenler de olmuştur. Müfessirler "orta namaz"ın hangisi olduğu konusunda ittifak etmemişlerdir. Tercih ettikleri manaya veya rivayetlerdeki sıhhat durumuna göre farklı yorumlar yapmışlardır. Kimileri sabah namazı, kimileri de ikindi namazı üzerinde durmuşlardır. Her bir vakit namazının "orta namaz" olduğunu savunanlar olduğu gibi, "Bütün namazlara önem verilsin, hiçbiri geçirilmesin diye belirlenmeden bırakılmıştır." diyenler de olmuştur. Müfessirlerin çoğunluğu gerek rivayetlerin sıhhati açısından, gerek faziletine binaen gerekse de kılınma zamanı açısından kaçırılma ihtimali daha fazla olduğu için "orta namaz"ın ikindi namazı olduğunu söylemişlerdir.

ÖĞRENELİM

Hz. Peygamber (s.a.v.) buyuruyor ki: İkindi namazını kaçıran kimse, sanki ailesini ve malını kaçırmış gibidir.

(Buhari, Mevakitü's-Salat, 15)

Orta namazın ikindi namazı olduğunu ifade eden en güçlü delil, Hendek Savaşı'nda kılınmayan ikindi namazı için Hz. Peygamberin (s.a.v.)'in "onlar bizi güneş batıncaya kadar orta namazı kılmaktan alıkoydular" diye buyurmasıdır.[54]

Elmalılı Hamdi Yazır konuyla ilgili rivayetleri ele alıp inceledikten sonra şöyle bir sonuca varmıştır: Her şahıs için engellerin çokluğu sebebiyle kılınması zor ve en çok ortada kalıp geçmesi muhtemel olan namaz hangisi ise onun hakkında namazların en faziletlisi ve orta namazı da odur.[55]

NOT EDELİM

Muhammed İbn Sîrîn şöyle demiştir: Bir adam Zeyd İbn Sabit'e (r.a) orta namazın ne olduğunu sordu da, o da, bunun üzerine: "Bütün namazlara devam et, o zaman ona rastlar, isabet edersin." dedi.

(Fahruddin er-Râzi, Mefatihu'l-Gayb C. 5, s.295)

54 Buhari, Daavât, 5; Müslim, Mesâcid ve Mevziu's Salat, 203.
55 Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, C 2, s.128.

BİLGİ KUTUSU

Ebû Yûnus şöyle demiş: Aişe, kendisine bir mushaf yazmamı bana emretti. ve: "Şu ayete vardığında, bana haber ver." (Namazlara ve orta namaza devam edin) dedi. Ben o ayete varınca kendisine haber verdim. Onu bana şöyle yazdırdı: "Namazlara, orta namaza ve ikindi namazına devam edin! Hem Allah (c.c.) için tevazu ile namaz kılın!" Aişe: "Ben, bunu Resulullah'dan (s.a.v.) duydum." dedi.

(Müslim, Mesâcid ve Mevziu's Salat, 207)

Allah'a (c.c.) gönülden boyun eğerek namaza durun.

Yüce Allah (c.c.) Müslümanlardan, sadece namaza dikkat etmelerini, onu korumalarını ve hiçbir vaktini aksatmadan devam etmelerini değil, aynı zamanda tam bir teslimiyetle, huşu içerisinde namaz kılmalarını istiyor.

Ayette geçen "Kunut" ifadesi itaat, huşu, sukünet ve ayakta durmak anlamlarına gelir. Kul, namazda iken bedenini, zihnini ve kalbini her şeyden uzak tutarak Allah'a (c.c.) yönelmeli, huşu içinde namaz kılmalıdır. Huşu, namaz kılan müminin, huzurunda bulunduğu rabbinin büyüklüğüne yaraşır bir saygıya, kulluk ve itaat duygusuna sahip olmasıdır.[56]

Müslümanlar için namaz hayatın merkezine alınmalı, her şeyin üzerinde tutulmalıdır. Namazlar eksiksiz olarak vakitlerinde kılınmalıdır. Tüm namazlara gerekli hassasiyet gösterilmeli özellikle orta namaza daha çok dikkat edilmelidir. Namazda sadece O'na yönelmeli, O'nunla birlikteliğin huzuru doyasıya yaşanmalıdır.

KONUŞALIM

Namazda huşuyu engelleyen durumlar nelerdir? Arkadaşlarımızla konuşalım.

SORALIM-CEVAPLAYALIM

"Salat-ı Vüsta" ne demektir?

"Kunut" kelimesi ne demektir?

Bakara 238.ayet namazla ilgili hangi uyarılarda bulunmaktadır?

İLKELER ÇIKARALIM

Bakara suresi 238. ayetle ilgili ilkeler çıkarınız.

- Müslümana düşen hakkıyla namazını kılmasıdır.
- ....
- ....

56 Kur'an Yolu, C 1, s.259.

2.2. İsrâ, 78-79

Sureyi Tanıyalım

Adı: İsrâ suresi	
Nüzul sırası: 50	**Ayet sayısı:** 111
Mekkî – Medenî: Mekkî	**Mushaftaki sırası:**17
Konusu: Sure İsrâ olayı, İsrâiloğulları'nın kötülükleri sebebiyle uğradıkları iki büyük işgal ve yıkım, önemli bir kısmı Kur'an-ı Kerim'den önceki ilahi kitaplarda da bulunan temel dinî ve ahlakî buyruklar, yeniden dirilmenin mümkün olduğu ve âhiret sorumluluğu, Allah'ın (c.c.) kuşatıcı ilmi, ilk insanın yaratılışı, İblîs'in isyanı, insanın seçkin bir varlık oluşu, ibadet ve namaz, Kur'an'ın önemi, müşriklerin inatçılığı, müminlerin itaatkârlığı gibi konulardan bahseder.	

اَقِمِ الصَّلٰوةَ لِدُلُوكِ الشَّمْسِ اِلٰى غَسَقِ الَّيْلِ وَقُرْاٰنَ الْفَجْرِ اِنَّ قُرْاٰنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُوداً
﴿٧٨﴾ وَمِنَ الَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهٖ نَافِلَةً لَكَ عَسٰٓى اَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَاماً مَحْمُوداً ﴿٧٩﴾

78- Güneşin batıya kaydığı andan gecenin karanlığına kadar namaz kıl. Bir de sabah namazını kıl. Çünkü sabah namazı şahitlidir.

79- Gecenin bir kısmında da uyanıp, sırf sana mahsus fazla (bir ibadet) olmak üzere onunla (Kur'an ile) gece namazı kıl. Ümîd edebilirsin, Rabbin seni bir "makam-ı mahmud"a gönderecektir.

Surenin buraya kadarki kısmında genellikle ulûhiyyet, âhiret ve peygamberlikle ilgili inanç konuları üzerinde durulmuştur. Ardından Allah'a (c.c.) itaat ve ibadet emredilmiştir. Bu iki ayette ise en önemli ibadet olan namaza ve namaz vakitlerine değinilmiştir.

Güneşin batıya kaydığı andan gecenin karanlığına kadar namaz kıl.

Ayette geçen "dulûku'ş-şems" ifadesine iki ayrı mana verilmiştir. Kimileri buna "güneşin batışı" anlamına geldiğini söylemiş kimileri de "güneşin tepeden batıya doğru kayması" anlamını vermişlerdir. Müfessirlerin çoğu ikinci görüşü tercih etmiştir. Hz. Ömer (r.a.), İbn Ömer, Enes bin Malik, Hasan Basri, Şa'bi, Ata, Mücahid ve bir kavle göre İbn Abbas da bu görüştedir.[57]

KONUŞALIM

Hûd suresi,114. ayet; Taha suresi, 130. ayet; Rûm suresi, 17-18. ayetlerden faydalanarak Kur'an'ı Kerim'in namaz vakitlerini haber verip vermediğini arkadaşlarınızla tartışınız.

57 İbn-i Kesir, Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri, C 9, s.4803; Mevdudi, Tefhimu'l Kur'an, C 3, s.117.

“Ğasak” kavramı ise “karanlık” demektir. Buna göre mana, güneşin göğün tam ortasından batıya doğru meyletmesinden gece karanlığına kadar namaz kıl demektir. Buradaki “duluku’ş-şems” ifadesinin öğle ve ikindi namazını, “Ğasak’ul-leyl” ifadesinin de akşam ve yatsı namazlarını işaret ettiği müfessirlerce ifade edilmiştir.[58]

Bir de sabah namazını kıl. Çünkü sabah namazı şahitlidir.

“Kur’an’ul Fecr” ifadesi sabah namazı olarak anlaşılmıştır. Kur’an-ı Kerim bazen namazın herhangi bir bölümünü, tüm namazı kastetmek için kullanır. Tesbih, hamd, zikir, kıyam, rüku, sücud örneklerinde olduğu gibi. Aynı şekilde “sabahın Kur’an’ını okumak” sadece Kur’an okumak demek değil bilakis namaz sırasında okumak demektir.[59] “Kur’an’ul Fecr” tabiri, “Namaz kıl” ifadesindeki, “namaz” kelimesine atfedilmiş olup, takdiri, “o namazı kıl ve sabah namazını da kıl” şeklinde olmuştur. Müfessirler bu ifadeden aşağıdaki hükümleri çıkarmışlardır:

• Bu ayet, namazın ancak kıraat ile tam olacağını gösterir.

• Sünnet olan sabah namazındaki kıraatin, diğer namazlardaki kıraatlerden daha uzun olmasıdır. Çünkü ayetteki, “sabah Kur’an’ı”ndan maksad, bu namazda, uzun okumaya teşvik etmektir. Nitekim Resulullah (s.a.v.) bizzat bunu uygulamıştır.[60]

Sabah namazının “şahitli” diye nitelendirilmesi hadis-i şerif’lerde[61] de belirtildiği gibi meleklerin sabah namazını kılanlara şahitlik edeceği şeklinde yorumlanmıştır. Meleklerin her namazı ve her iyi ameli gözlediği hâlde, sadece sabah namazı için “şahitli” ifadesinin kullanılması bu namaza verilen özel önemi göstermektedir.

Müfessirlerin çoğunluğuna göre bu ayet beş vakit namaza işaret etmektedir. Kur’an-ı Kerim’de bunun dışında bazı ayetlerin de beş vakit namaza ve namaz vakitlerine işaret ettiği söylenmiştir.[62] Kesin olan şudur ki beş vakit namazı da ne zaman ve nasıl kılınacağını da Hz. Peygamber (s.a.v.) açıklamış ve bizzat tatbik etmiştir. O’nun uygulamaları da hiç kesintisiz olarak ve hiçbir şüpheye yer vermeyecek şekilde günümüze kadar ulaşmıştır.

‘Kur’an-ı Kerim’ de sabah namazının kılınmasına önem verilmiştir.

58 Râzi, Tefsir-i Kebir, C 15, s.17-18; Taberi, Taberi Tefsiri, C 5, s.305; Sabuni, Safvetü’t-Tefâsîr, C 3, s.401.
59 Mevdudi, Tefhimu’l Kur’an, C 3, s.117.
60 Razi, Tefsir-i Kebir, C 15, s.18.
61 Buharî, Ezan, 31; Mevakıt, 16; Tefsîr,17; Tevhîd, 23; Müslim, Mesacid, 37.
62 Hûd suresi,114. ayet; Taha suresi, 130. ayet; Rûm suresi, 17-18. ayet.

ÖĞRENELİM

Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurur:

"Birbiri ardınca birtakım Melekler geceleyin; bir takım Melekler de gündüzleyin, sizin aranıza gelirler. Bunlar sabah namazı ile ikindi namazında bir araya toplanırlar. Sonra sizin aranızda geceleyenler semâya çıkarlar. Rableri, kullarının hâllerini pek âlâ bildiği hâlde onlara (kullarımı ne hâlde bıraktınız?) diye sorar. Melekler:

'Onları namaz kılarken bıraktık. Kendilerine vardığımızda dahî namaz kılarken bulduk.' derler."

(Buhari, Tevhid, 23; Ezan, 31; Tefsir, 17; Müslim, Mesacid, 37)

Gecenin bir kısmında da uyanıp, sırf sana mahsus fazla (bir ibadet) olmak üzere onunla (Kur'an ile) gece namazı kıl.

Hz. Peygamber'e (s.a.v) gece kalkıp kendisine mahsus bir namaz kılması emrediliyor. Burada geçen "Teheccüd" kelimesi sözlüklerde, yerine göre hem "uyumak" hem de "uyanmak" anlamına gelmektedir. Bu kelime ayetteki kullanım da dikkate alınarak "geceleyin uykudan kalkıp namaz kılmak" şeklinde açıklanmaktadır.[63] Fıkıh kitaplarında yatsı, vitir ve teravih namazları dışında geceyi ihya etmek için kılınan nafile namazlara teheccüd namazı denmektedir.[64]

Müfessirlerin bir kısmı ayetteki emir sigasından yola çıkarak teheccüd namazının farz olduğunu, "sana" ifadesiyle de bunun sadece Hz. Peygamber (s.a.v.) için geçerli olduğunu, ümmet için ise müstehab olduğunu savunmuşlardır. Bir kısmı da "nafile" kelimesinin zorunluluk ifade etmediğini, Hz. Peygamber'e de (s.a.v.) tüm mü'minlere de bu namazın nafile olduğunu savunmuşlardır.[65]

"Onunla namaz kıl" ifadesindeki zamir Kur'an'a işaret etmektedir. Namaza ruh katan, anlam veren Kur'an'dır. Özellikle, her türlü dünyevi meşguliyetten uzak, insanlardan ayrı tek başına kılınan gece namazlarında Kur'an okumanın kalbe tesiri çok farklı olmaktadır.[66]

TARTIŞALIM

"Şüphesiz gece ibadetinin etkisi daha fazla, (bu ibadetteki) sözler (Kur'an ve dua okuyuşlar) ise daha düzgün ve açıktır."

(Müzzemmil suresi 6. Ayet.)

Bu ayetten yola çıkarak gecenin namaz kılmaya ve Kur'an okumaya etkisini tartışınız.

Ümîd edebilirsin, Rabbin seni bir "makam-ı mahmud"a gönderecektir.

"Makam-ı mahmud" övgüye layık, övülmüş makam anlamına gelmektedir. Hz. Peygamber'e (s.a.v.) layık görülen ve ona tahsis edilen yüce bir mertebedir. Müfessirlerin birçoğuna göre

63 İsfehani, El Müfredat, s.1500.
64 Kur'an Yolu, C 3, s.442.
65 Razi, Tefsir-i Kebir, C 15, s.22; Yıldırım, İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri, C 7, s.3561.
66 bk. Müzzemmil suresi 6. ayet.

bundan maksat İbn Abbas'ın da ifade ettiği gibi kıyâmet gününde Hz. Peygamber'e (s.a.v.) şefaat yetkisinin ve "Hamd Sancağı"nın verilmesidir.[67] Cennette ondan başka kimsenin erişemeyeceği ve ismine "Vesîle" denilen çok yüce bir makama çıkmasıdır diye de yorumlanmıştır.[68]

Ayette geçen (عسى) fiili her ne kadar ümid ve ihtimal bildirse de İbn Abbas'a ve müfessirlere göre Allah için kullanıldığında kesinlik ifade eder. Dolayısıyla Resulullah'ın "makam-ı mahmud"a ulaşması ihtimal değil kesinlik bildirmektedir.

Bu ayet Hz. Peygamber'e (s.a.v.) aynı zamanda bir teselli vermekte sanki şöyle söylemektedir: "Şimdi senin düşmanların sana adlar takıyorlar, tüm memlekette senin adını kötüye çıkarmaya çalışıyorlar ve sana iftiralar yöneltiyorlar. Fakat, sana yapılan övgünün yankılarıyla dünyanın döneceği günler çok uzak değildir ve ahirette de bütün yaratılanlar seni övgü ile anacaklardır."[69]

BİLGİ KUTUSU

Okunan ezandan sonra, Resulullah'a (s.a.v) vesîle, fazîlet ve Makam-ı Mahmud istememiz (bk. Buhari, Ezan, 8), ümmet olarak nezaket ve terbiyemiz gereğidir. Bu aynı zamanda şefaate lâyık olma arzumuzu duâ makamında kalpten dile getirmemizdir.

(Celal Yıldırım, İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri, C.7, s.3562.)

NOT EDELİM

Allah'ın elçisi Hz. Muhammed (s.a.v.) "makam-ı mahmud"a kavuşabilmesi için namaz, teheccüd ve Kur'an'a yapışmakla emredildiğine göre, onun dışında kalan insanlar istedikleri makamlarına kavuşmak için bu vasıtalara daha fazla ihtiyaç duyarlar.

(Seyyid Kutup, Fi Zilali'l Kur'an, C.7, s.68)

ÖĞRENELİM

Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdular:

"Her peygamberin kabul edilen bir duası vardır. Ve her peygamber bu duasını acele etti. (Yani reddedilmeyeceği Allah tarafından vaat olunan bu tek dua hakkını dünyada kullandı.) Fakat ben, duamı ümmetime şefaat için sakladım. Bu sakladığım dua ümmetimden olup da, Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmadan ölen herkese nasip olur."

(İbn Mace, 4307.)

SORALIM-CEVAPLAYALIM

1-Sabah namazının "şahitli" olması ile ne anlatılmak istenmektedir?

2-Teheccüd kelimesinin anlamı nedir?

3- Makam-ı Mahmud ne demektir?

67 İbn-i Kesir, Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri, C 9, s.4806; Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, C 5, s.317.
68 Hakkın Daveti, C 3, S.163.
69 Mevdudi, Tefhimu'l Kur'an, C 3, s.120.

İLKELER ÇIKARALIM

İsrâ suresi 78-79. ayetlerle ilgili ilkeler çıkarınız.

- Bazı vakit namazları diğerlerinden daha faziletlidir.
- ....
- ....
- ....
- ....

2.3. Ankebût,45

Sureyi Tanıyalım

Adı: Ankebût suresi	
Nüzul sırası: 85	**Ayet sayısı:** 69
Mekkî – Medenî: Mekkî	**Mushaftaki sırası:** 29
Konusu: Sure insanoğlunun başıboş yaratılmadığını, Allah (c.c.) karşısında sorumlu olduğunu bildiren ayetlerle başlar ve Allah'ın (c.c.) gerçek müminlerle münafıkları mutlaka birbirinden ayıracağını bildirir. Daha sonra Nûh, İbrâhîm, Lût ve Şuayb peygamberlerle Âd ve Semûd kavimlerinin yanı sıra Musa ile ilgili kıssaların ibret alınması gereken yönleri özetlenir. Namazın mahiyeti ve ahlakî yararları hatırlatılır. Mekke putperestlerinin Hz. Peygamber (s.a.v.) ve Kur'an'la ilgili kuşkuları ve itirazları cevaplandırılır; onların iman konusunda içine düştükleri çelişkilere değinilir. Allah (c.c.) yolunda içtenlikle çaba gösterenlere Allah'ın (c.c.) destek ve yardımını müjdeleyen ayetle son bulur.	

اُتْلُ مَٓا اُو۫حِيَ اِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَاَقِمِ الصَّلٰوةَۜ اِنَّ الصَّلٰوةَ تَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَٓاءِ وَالْمُنْكَرِۜ
وَلَذِكْرُ اللّٰهِ اَكْبَرُۜ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ ﴿٤٥﴾

45- (Resulüm!) Sana vahyedilen Kitab'ı oku ve namazı kıl. Muhakkak ki namaz, hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar. Allah'ı (c.c.) anmak elbette (ibadetlerin) en büyüğüdür. Allah (c.c.) yaptıklarınızı bilir.

Önceki ayetlerde Allah'ı (c.c.) inkâr ederek yeryüzünde büyüklük taslayan toplulukların helak edildiğine değinilmiş, O'ndan başkasını dost edinenler örümceğe benzetilerek, örümceğin

edindiği evlerin ne kadar çürük olduğu hatırlatılmıştır. Ardından inkârcıların ısrarlı tavırlarını sürdükleri ve bunların Allah (c.c.) tarafından bilindiği ifade edilmiştir. Bu ayette ise özelde Hz. Peygamber'e (s.a.v.) genelde tüm mü'minlere seslenilerek onlara, sıkıntılarını giderecek, kalplerini ferahlatacak bir yol gösterilmektedir:

(Resulüm!) Sana vahyedilen Kitab'ı oku ve namazı kıl.

Ayet Hz. Peygamberden (s.a.v.) Mekkeli müşriklerin tüm itiraz, yalanlama, baskı ve şiddetlerine karşı Kur'an okumasını istemiştir. Çünkü Kur'an önceki ümmetlerin de peygamberlerini yalanladığını ama Hakk'ın hakimiyetini engelleyemediklerini anlatarak Hz. Peygamber'i (s.a.v.) teselli etmiş, kararlı tutumunu devam ettirmede onun en büyük destekçisi ve moral kaynağı olmuştur. Kur'an sıkıntılı ve zor durumlarda da mutlu ve rahat ortamlarda da herkes tarafından okunmalıdır. Kur'an, insanı en iyi tanıyan yaratıcının insanlığa ikramıdır, lütfudur. O akla hitap eder, kalbe etki eder, hayata yön verir. Kur'an Allah'ın (c.c.) insanla konuşmasıdır, onu muhatap alarak şereflendirmesidir.

"Tilavet" kelimesi Kur'an-ı Kerim'i hem okumak hem de emir ve yasaklarını, teşvik ve uyarılarını hayata geçirmek suretiyle Allah'ın kitabına uymak anlamına gelmektedir.[70] Hakkıyla Kur'an tilaveti yapmak sadece sevap kazanmak ve ibadet etmek maksadıyla Kur'an okumak değildir. O, aynı zamanda ayetleri düşünmek, onlardan ibret almak, dersler çıkarmak ve hayatın her alanında uygulamaktır.

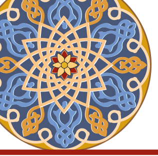

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) Kur'an'ı güzel okumayı öğütlemiştir.

Hz. Peygamber'in (s.a.v) *"...Kur'an sizin lehinize veya aleyhinize şahitlik edecektir..."*[71] uyarısı da müslümanların hakkıyla Kur'an tilaveti yapmalarının ne kadar önemli olduğunu ifade etmektedir.

"Namaz kıl" emrinin ilk muhatabı Hz. Peygamberdir (s.a.v.). Tebliğ mücadelesinde yaşadığı tüm olumsuzluklar karşısında kalbini teskin eden ve Rabbiyle onu buluşturan en önemli ibadet namaz olmuştur. Namaz kıl emrinin ikinci muhatabı da tüm müminlerdir. Mümin olmak namaz kılmayı gerektirir. Kişinin Allah'a (c.c.) en yakın olduğu, O'nun kudretinin ve yüceliğinin karşısında eğilip boyun büktüğü an namaz anıdır. Namaz insanın tüm hayatına etki eden müstesna bir ibadettir.

70 DİA, "Tilavet" maddesi, C 41, s.155.
71 Müslim, Taharet, 1.

BİLGİ KUTUSU

Ebu'l-Âliye der ki: Namazda üç haslet vardır. Bunlar ihlâs, Allah (c.c.) korkusu ve Allah'ı (c.c.) anmaktır. İhlâs, kişiye iyiliği emreder, korku, kötülükten alıkor; Allah'ı (c.c.) anma yani Kur'an okumak ise ona hem iyiliği emreder, hem kötülükten alıkor. Herhangi bir namaz ki onda bu hasletlerden bir şey bulunmazsa, o, namaz değildir .

(Muhammed Ali es- Sabuni, Safvetü't-Tefâsîr, C.4, s.485)

Muhakkak ki namaz, hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar

Namaz kılmak insanın kalbini arındırır, davranışlarını şekillendirir, ahlakını güzelleştirir. Kişinin çirkin ve kötü olan her şeyden uzaklaşmasını sağlar.

Ayette geçen "Fahşâ" kelimesi aşırı derecede çirkin söz ve davranış, büyük günah, edep ve ahlaka aykırı olup dinen yasaklanan her türlü kötülük ve çirkinlik anlamında kullanılır.[72]

"Münker" kelimesi de tasvip edilmeyen, aklın ve sağduyunun çirkin bulduğu, erdemli toplumun yadırgadığı tutum ve davranışlar anlamına gelir.[73]

Namaz; temizlik, niyet, kıraat, rükû, secde, ta'dîl-i erkân gibi zahiri şartlar ve ihlâs, takva, huşu gibi manevi şartlar yerine getirilerek kılınırsa her türlü kötülük ve ahlaksızlıktan insanları korur.

İnsanı günde beş defa Allah'ı (c.c.) zikretmeye çağıran namaz, ona defalarca bu dünyada tamamen hür olmadığını, bilakis Allah'ın kulu olduğunu ve Allah'ın (c.c.) onun yaptığı gizli açık her şeyden, hatta gönlünden geçirdiği gizli niyet ve amaçlardan bile haberdar olduğunu hatırlatır.[74] Böylece insan namaz aralarında kötülük yapmaya, günah işlemeye teşebbüs etmez. Hatta kalbinden kötü bir şey bile geçirmemeye gayret eder.

NOT EDELİM

Birisi Hz. Peygamber'e (s.a.v.) şöyle dedi:

- Ey Allah'ın Resulu! Falan adam geceleri namaz kılar, sabah olunca hırsızlık eder.

Hz. Peygamber (s.a.v.) ona şöyle buyurdu:

- Namazı yakında onu senin dediğin fiilden alıkoyar.

(Müsned-i Ahmed: 2/447)

ÖĞRENELİM

İmam-ı Cafer es-Sadık şöyle demiştir: "Namazın kabul edilip edilmediğini öğrenmek isteyen kimse, namazın kendisini kötü ve iğrenç davranışlardan ne dereceye kadar sakındırdığına bakmalıdır. Eğer bu kimse kötülüklerden sakındırılmışsa, namazı kabul olmuştur."

(Ebu'l A'lâ el Mevdudi, Tefhimü'l Kur'an, C. 4, s. 224)

72 Diyanet İslam Ansiklopedisi, "Fuhş" maddesi, C 13, s. 211.
73 Kur'an Yolu, C 4, s. 257.
74 Mevdudi, Tefhimu'l Kur'an, C 4, s. 228.

Ayet, namaz kılıp kötülük yapmaya devam eden insanlar için önemli bir uyarıdır. Namazın kişiyi hayasızlıktan ve kötülükten alıkoyması gerekmektedir. Bu özelliği taşımayan namazın Allah (c.c.) katında bir değeri yoktur. Nitekim İbn Abbas'tan şöyle bir nakil gelir: "Kimin kıldığı namaz kendisini hayâsızlıktan ve münkerden alıkoymazsa o namaz onu ancak Allah'tan (c.c.) uzaklaştırır."[75]

TARTIŞALIM

"Dediler ki: "Ey Şuayb ! Babalarımızın taptığını, yahut mallarımız hakkında dilediğimizi yapmayı terk etmemizi sana namazın mı emrediyor? Oysa sen gerçekten yumuşak huylu ve aklı başında bir adamsın." (Hûd suresi 87.ayet) Bu ayet çerçevesinde namazın sosyal hayata etkisini tartışınız.

Allah'ı (c.c.) anmak elbette (ibadetlerin) en büyüğüdür. Allah yaptıklarınızı bilir.

Allah'ı (c.c.) zikretmek her şeyin üzerinde olup en büyük ibadettir. Tüm ibadetler Allah'ı (c.c.) zikretmek için yapılır. İbadete değer katan şey Allah'ın (c.c.) ne kadar ve ne şekilde zikredildiğidir. Bu yüzden içerisine gafletin ve riyanın karıştığı ibadetler Allah'ı (c.c.) hakkıyla zikretmeyi engellediği için sevap yerine gazaba sebep olmaktadır.[76]

Namazın peşinden Allah'ı (c.c.) zikretmenin en büyük ibadet olduğu ifade edilince şöyle yorumlar da yapılmıştır:[77] 'Sizin kıldığınız namazlarınızda, okuduğunuz Kur'an-ı Kerim'de Allah'ı (c.c.) zikretmeniz her şeyden daha faziletlidir.'

İbn Atiyye'ye göre Allah'ı (c.c.) zikretmek en büyük şeydir. Asıl hayâsızlıktan ve münkerden alıkoyan odur.

Abdullah b. Abbas ve bazı müfessirler ayete şöyle mana vermişlerdir: **"Allah'ın sizi anması, sizin onu anmanızdan daha büyüktür."**[78]

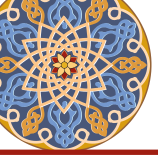
Kişinin namaz kılarken Allah'ı (c.c.) anması aynı zamanda Allah'ın da (c.c.) onu anması anlamına gelir. Nitekim bir ayet-i kerimede şöyle buyrulmuştur: **"Öyle ise beni anın ki ben de sizi anayım"**[79] Bu bakımından namaz çok değerli bir ibadettir.

NOT EDELİM

Abdullah b. Rabia diyor ki: Birgün Abdullah b. Abbas bana dedi ki: "Allah'ı anmak elbette en büyük ibadettir." ifadesini anlıyor musun? dedim ki evet anlıyorum. "O hâlde ne demektir?" dedi. Dedim ki: "Namazın içinde Allah'ı tesbih etmek, O'na hamdetmek, O'nu yüceltmek, Kur'an okumak ve benzeri şeyler yapmaktır." Dedi ki: "Sen acaip şeyler söyledin. Bunun manası o değildir. Bunun manası şudur: Allah bir şeyi emredip veya yasaklar da sizler o emir ve yasağın icabını yaparken Allah'ı düşünürseniz, Allah sizi, sizin onu düşünmenizden daha çok düşünür."

(İbn Cerir et- Taberi, Taberi Tefsiri, C.6, s.379)

75 İbn Kesir, Hadislerle İbn Kesir Tefsiri, C 12, s. 6302.
76 bk. Maun suresi, 4-6.ayetler.
77 Kurtubi, el-Camiu li-Ahkami'l-Kur'an, C 13, s. 410.
78 Taberi, Taberi Tefsiri, C 6, s.379.
79 Bakara suresi, 152. ayet.

Kılınan namazlarda Allah (c.c.) hakkıyla zikredilmiyorsa huşu ortadan kalkar, ihlâs gider ve kalp mutmain olamaz. Böyle kılınan namaz da kişiyi, yapılan her şeyden haberdar olan Allah'a (c.c.) yaklaştırmaz, onu hiçbir kötülükten korumaz.

SORALIM-CEVAPLAYALIM

1-Fahşa ne demektir?

2-Namaz kötülüklere nasıl engel olur?

3-Kur'an tilaveti nasıl olmalıdır?

İLKELER ÇIKARALIM

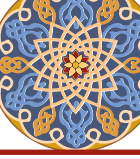
Ankebût 45.ayetle ilgili ilkeler çıkarınız.

- Namaz insanın ahlakını güzelleştirir.
- ....
- ....
- ....
- ....

2.4. Meryem, 30-33

Sureyi Tanıyalım

Adı: Meryem suresi	
Nüzul sırası: 44	**Ayet sayısı:** 98
Mekkî – Medenî: Mekkî	**Mushaftaki sırası:** 19
Konusu: Sure genel olarak tevhid inancının doğruluğunu ve peygamberlik müessesesinin gerçekliğini ispatlamayı hedeflemektedir. Surede Yahudilerin Hz. Meryem (r.a.) ve oğlu Hz. İsa (a.s.) hakkındaki iftiralarının reddedilmesi, Hz. Zekeriya'ya (a.s.) oğlu Hz. Yahya'nın (a.s.) verilmesi, Hz. Meryem'in (r.a.) Hz. İsa'yı (a.s.) babasız dünyaya getirmesi, Hz. İbrâhîm'in (a.s.) tevhide daveti, Hz. Musa (a.s.), Hz. Harun (a.s.) ve diğer bazı peygamberlerin kıssaları ve tevhide davetleri anlatılmaktadır.	

قَالَ اِنّ۪ي عَبْدُ اللّٰهِۜ اٰتٰنِيَ الْكِتَابَ وَجَعَلَن۪ي نَبِياًّۙ ﴿٣٠﴾ وَجَعَلَن۪ي مُبَارَكاً اَيْنَ مَا كُنْتُۖ

وَاَوْصَان۪ي بِالصَّلٰوةِ وَالزَّكٰوةِ مَا دُمْتُ حَياًّۖ ﴿٣١﴾ وَبَراًّ بِوَالِدَت۪يۘ وَلَمْ يَجْعَلْن۪ي جَبَّاراً شَقِياًّ

﴿٣٢﴾ وَالسَّلَامُ عَلَيَّ يَوْمَ وُلِدْتُ وَيَوْمَ اَمُوتُ وَيَوْمَ اُبْعَثُ حَياًّ ﴿٣٣﴾

30- (Çocuk) şöyle dedi: "Ben, Allah'ın (c.c.) kuluyum. O, bana Kitap'ı verdi ve beni peygamber yaptı."

31- "Nerede olursam olayım, O beni mübarek kıldı; yaşadığım sürece bana namazı ve zekâtı emretti."

32- "Beni anneme saygılı kıldı; beni azgın bir zorba yapmadı."

33- "Doğduğum gün, öleceğim gün ve diri olarak kabirden kaldırılacağım gün esenlik banadır."

Bu dört ayet Hz. İsa'nın (a.s.) beşikte iken söylediği sözleri konu almaktadır. Önceki ayetler Cebrail'in (a.s.) Meryem'e (a.s.) gelerek ona Allah'ın (c.c.) babasız bir erkek çocuk bağışladığını, Meryem'in korktuğunu ve evlenmemişken nasıl bir çocuk sahibi olacağını sorduğunu, Cebrail'in (a.s.) de bunun Allah'a (c.c.) kolay olduğunu söyleyerek onu teselli ettiğini anlatır. Ardından Meryem'in doğum yaptığı ve iffetsizlikle suçlandığı ifade edilir. Bu durumda Meryem'e (a.s.) konuşmaması, suçlamalara karşı beşikteki çocuğu işaret etmesi gerektiği bildirilir. Suçlamalara beşikteki Hz. İsa (a.s.) cevap verir:

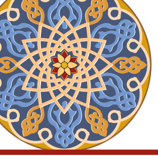
(Çocuk) şöyle dedi: "Ben, Allah'ın (c.c.) kuluyum. O, bana Kitabı verdi ve beni peygamber yaptı."

Henüz bir bebek olan Hz. İsa (a.s.), ilk söz olarak Allah'ın (c.c.) kulu olduğunu söyledi. Böys lece, daha sonraları kendisine ilahlık atfedeceklere gerekli cevap verilmiş oldu. Hz. İsa'nın (a.s.) bebek iken konuşması ilahlık yakıştırması yapacaklar için oldukça önemli bir fırsat idi. Ancak Hz. İsa'nın (a.s.) Allah'ın (c.c.) kulu olduğunu, ardından kendisine kitap ve peygamberlik verildiğini ifade etmesi onların tüm beklentilerini boşa çıkardı.

TARTIŞALIM

(Yahudiler) Allah'ı (c.c.) bırakıp, hahamlarını; (Hıristiyanlar ise) rahiplerini ve Meryem oğlu Mesih'i rab edindiler. Oysa, bunlar da ancak, bir olan Allah'a (c.c.) ibadet etmekle emrolunmuşlardır. O'ndan başka hiçbir ilah yoktur. O, onların ortak koştukları her şeyden uzaktır. (Tevbe suresi, 31.ayet) ayetini dikkate alarak ehl-i kitabın Allah'tan (c.c.) başka kimleri rab edindiğini aranızda tartışınız.

Hz. İsa'nın (a.s.) konuşmasındaki en önemli hikmet Meryem'e (a.s.) atılan zina iftirasını geçersiz kılması idi. Buna rağmen ilk sözüyle Allah'ın (c.c.) kulu ve peygamber olduğunu ifade

etmesi, Allah'a (c.c.) karşı atılan iftiranın geçersiz kılınmasının daha önemli olduğu şeklinde anlaşılmıştır. Bununla beraber bu söz annesiyle ilgili iftiraları da boşa çıkarmıştır. Sonuç itibariyle peygamberler, soy temizliği itibariyle seçkin kimselerdir.

Hz. İsa (a.s.), "Allah bana Kitabı verdi." ve "Beni peygamber yaptı." ifadesiyle kendisinin kitap yazmadığını, peygamberlik iddiasında bulunmadığını belirterek bunların Allah'ın (c.c.) takdiri olduğunu söylemiştir.

Hz. İsa'nın (a.s.) küçük bir çocuk iken bu sözleri söylemesini, bazı müfessirler, kendisine peygamberliğin hemen, kitabın ise daha sonra verildiği şeklinde yorumlamışlardır. Daha kabul gören görüş ise Hz. İsa'ya (a.s.) kitap ve peygamberliğin bebekken değil daha sonra verildiğidir. Nitekim bu konuşmasından sonra Hz. İsa (a.s.) normal yaşantısına devam etmiş daha sonraki yaşlarda peygamberlikle müjdelenmiştir.

NOT EDELİM

Katade diyor ki: Bir kadın Hz. İsa'nın (a.s.) ölüleri dirilttiğini, anadan doğma körü ve abraşı iyileştirdiğini ve bir takım mucizeleri gösterdiğini görünce şunları söyledi: "Seni taşıyan karna, sana süt emziren anneye ne mutlu!" Bunun üzerine Hz. İsa (a.s.) ona şöyle dedi: "Yüce Allah'ın (c.c.) kitabını okuyan, ondaki hükümlere uyan ve gereğince amel edene ne mutlu!"

(Kurtubi, el-Camiu li-Ahkami'l-Kur'an, C.11, s.200)

"Nerede olursam olayım, O beni mübarek kıldı; yaşadığım sürece bana namazı ve zekâtı emretti."

"Mübarek" kelimesi bütün hallerinde, davranışlarında ve konuşmalarında hayır ve bereket bulunan, bereketli kimse demektir.[80]

Müfessirlere göre Hz. İsa (a.s.) burada şunu söylemiştir: "Dine çağırmak ve dini öğretmek hususlarında beni bereketlerle donattı ve faydalı kıldı.[81]

"Mübarek kıldı." ifadesinin mazi fiille kullanılması gerçekleşeceği kesin olan bir şey fiilen gerçekleşmiş gibi kabul edildiğinden dolayıdır.

Ayette namaz ve zekat ibadetinin önemi vurgulanır. Hz. İsa (a.s.), Allah'ın (c.c.) kulu olduğunu söyledikten sonra, kulluğun gereği olan bu iki ibadetin hayat boyu kendisine emredildiğini ifade etmiştir.

Namaz, kulun Yüce Rabbiyle baş başa olduğu, aralarına kimsenin girmediği çok özel bir ibadettir. Kulun acziyetinin farkında olarak sadece O'na yöneldiği, O'na eğildiği, O'ndan başka hiçbir büyük tanımadığını alnını O'nun için yere koyarak gösterdiği benzersiz bir ibadettir. Kur'an-ı Kerim bizzat İbrâhîm (a.s.), İsmail (a.s.), Musa (a.s.), Davud (a.s.), Şuayb (a.s.), Zekeriyya (a.s.), Lokmân (a.s.) ve Muhammed'in (s.a.v.) namazlarından bahsederek tüm ümmetlerin namazla emrolunduklarına işaret etmektedir.

80 Çelik, Hakkın Daveti, C 3, s.257.
81 Kurtubi,el-Camiu li-Ahkami'l-Kur'an, C 11, s.196 ;Taberi, Taberi Tefsiri, C 5, s.407.

Zekat kelimesinin sözlük anlamından[82] yola çıkarak burada anlatılan zekatın, kişiyi günahlardan arındırmak ve temizlemek olduğu da söylenmiştir. Ancak bu, zekatın, malın bir kısmını Allah (c.c.) için vermenin gerekliliği anlamına gelmesine engel teşkil etmemektedir.[83] Zekat bir taraftan Allah (c.c.) için yapılan bir ibadettir, diğer taraftan toplumdaki sosyal adaleti tesis eden, yardımlaşma, fedakarlık, merhamet, sevgi, cömertlik gibi duyguları ortaya çıkaran ve bunların yaşanmasına sebep olan sosyal bir olaydır. Kur'an-ı Kerim'de zekatın geçtiği otuz ayetin yirmi yedisinde namaz ve zekat beraber yer almaktadır. Böylece namaza verilen önem kadar zekata da önem verilmesi gerektiği vurgulanır.

Ayette geçen "yaşadığım sürece" ifadesi Hz. İsa'nın (a.s.) ölümlü olduğuna ve bu nedenle ilah olamayacağına işaret etmektedir. Yine ölümlü olan kişi, tanrının oğlu olamaz. Kendisi namaz ve zekatla yükümlü kılınana da tapılamaz.

BULALIM-İNCELEYELİM

Önceki ümmetlerin kıldıkları namaz ile ümmet-i Muhammedin namazı arasındaki benzerlikleri araştırınız.

"Beni anneme saygılı kıldı; beni azgın bir zorba yapmadı."

"Anneme ve babama saygılı kıldı." ifadesi yerine "Anneme saygılı kıldı." demesi Hz. İsa'nın (a.s.) babasız olduğuna bir delildir.

Ayette geçen "Cebbar" kelimesi insanlara karşı olan davranışlarında kaba ve kibirli kimse demektir. "Şaki" ise zarara uğramış, davranışları kendisi için bir leke ve elem kaynağı olan kişi demektir.[84] Hz. İsa (a.s.) bu vasıflardan uzak olduğunu açıklarken bir taraftan da Allah'ın (c.c.) bu özelliklerden insanları sakındırdığını anlatmıştır. Hz. İsa (a.s.) insanlar arasında en çok iyilik yapan, annesine karşı son derece şefkatli davranan bir evlattı.

Ayette, namaz ve zekatın emredilmesinden sonra anneye iyilik yapılmasının istenmesi oldukça önemlidir. Allah'a (c.c.) kulluk insanın tüm hayatını kuşatmalıdır. Namaz gibi bedensel ibadetler, zekat gibi mali ibadetler, başta anne-baba olmak üzere insanlara güzel muamelede bulunma gibi sosyal davranışlar Allah'a (c.c.) kulluğun tezahürleridir.

ÖĞRENELİM

Yüce Allah (c.c.) şöyle buyurmaktadır: **"İnsana da, anne babasına iyi davranmasını emrettik. Annesi, onu her gün biraz daha güçsüz düşerek karnında taşımıştır. Onun sütten kesilmesi de iki yıl içinde olur. (İşte onun için) insana şöyle emrettik: "Bana ve anne babana şükret. Dönüş banadır."**

(Lokmân suresi,14.ayet)

82 bk. Dini Terimler Sözlüğü, "Zekat" maddesi, s. 498.
83 Taberi, Taberi Tefsiri, C 5, s. 408.
84 Çelik, Hakkın Daveti, C 3, s. 257.

“Doğduğum gün, öleceğim gün ve diri olarak kabirden kaldırılacağım gün esenlik banadır.”

“Selam üzerimedir.” ifadesi “Yüce Allah’tan esenlik banadır.” anlamına gelir. Yani Hz. İsa (a.s.) “doğduğum gün dünyada, vefat günümde kabirde, diriliş günümde ahirette şeytanın tüm zararlarından esenlikteyim” demek istemiştir.

Hz. İsa (a.s.) burada Yüce Allah’ın (c.c.) bir kulu olduğunu, kendisinin de diğer insanlar gibi yaşayacağını, öleceğini ve diriltileceğini ifade ederek kendisine ilahlık yakıştırmalarının önüne geçmiştir.

SORALIM-CEVAPLAYALIM

1-Hz. İsa (a.s.), beşikte söylediği “Ben Allah’ın kuluyum” sözüyle hangi iddiaya cevap vermiştir?

2-“Selam üzerimedir.” ifadesi hangi anlamda kullanılmıştır?

3-Hz. İsa (a.s.) “Beni anneme saygılı kıldı.” sözüyle ne demek istemiştir.

İLKELER ÇIKARALIM

Meryem 30-33. ayetlerle ilgili ilkeler çıkarınız.

• Namaz evrensel bir ibadettir.

• ....

• ....

• ....

2.5. Müddessir, 42-47

Sureyi Tanıyalım

Adı: Müddessir suresi	
Nüzul sırası: 4	**Ayet sayısı:** 56
Mekkî – Medenî: Mekkî	**Mushaftaki sırası:** 74
Konusu: Surede Hz. Peygamber’e (s.a.v.) inkârcıları uyarması emredilmiş, tebliğ mücadelesinde takınması gereken tavırlar açıklanmış, sabır tavsiye edilmiştir. Kıyâmet gününün sıkıntılarından bahsedilmiş, Kur’an’a sihir ve beşer sözü diyerek onu reddeden müşriklerin cehenneme sürüklenecekleri haber verilmiştir. Surede ayrıca inkârcıların cehenneme girmelerinin sebepleri açıklanmış, onların temel özellikleri hakkında bilgi verilmiştir.	

مَا سَلَكَكُمْ ف۪ي سَقَرَ ﴿٤٢﴾ قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلّ۪ينَۙ ﴿٤٣﴾ وَلَمْ نَكُ نُطْعِمُ
الْمِسْك۪ينَۙ ﴿٤٤﴾ وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ الْخَٓائِض۪ينَۙ ﴿٤٥﴾ وَكُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوْمِ الدّ۪ينِۙ ﴿٤٦﴾ حَتّٰٓى
اَتٰينَا الْيَق۪ينُ ﴿٤٧﴾

42- Sizi cehenneme sokan nedir?

43- Onlar şöyle derler: “Biz namaz kılanlardan değildik.”

44- Yoksulu doyurmuyorduk.

45- (Bâtıla) dalanlarla birlikte dalıyorduk.

46- Ceza gününü de yalanlıyorduk.

47- Nihayet ölüm bize gelip çattı.

Kur’an’ı Kerim, insanlığı, yüce Allah’ın (c.c.) istediği şekilde inanmaya ve yaşamaya davet eder. Bunun için gerekli olan açıklamaları yapar, hatırlatma ve uyarılarda bulunur, itaatkar kulları müjdeler, isyankarları korkutur. Yapılan tüm amellerin karşılığının görüleceğini söyler. Ahiret hayatını, cennet ve cehennemin özelliklerini detaylı olarak anlatır ki insanlar başlarına gelebilecekleri bilsinler, tedbirlerini alsınlar ve mağduriyet yaşamasınlar. Kur’an’da anlatılan farklı cennet nimetleri, insanı, cenneti kazanmak için çalışmaya, gerekeni yapmaya sevk eder. Korkutucu cehennem sahneleri de insanın oraya girmemesi için daha çok çaba harcamasına sebep olur. Bu çerçevede Kur’an’ı Kerim’de cennetlikler ve cehennemliklerin konuşmalarına da yer verilir. Niçin oraya girdikleri, hangi inanç, söz ve eylemlerinin karşılığında neleri buldukları ve orada neler yaptıkları, birbirlerine neler söyledikleri anlatılır. Böylece insanlar gerekli tedbirlerini alırlar ve hiç bilmedikleri bir sonla karşılaşmamış olurlar.

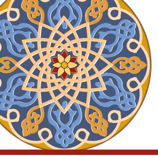
Müddessir suresinde Ashab-ı Yemin denilen, kendilerine defterleri sağdan verilen bahtiyar insanlarla cehenneme atılanlar arasındaki bir konuşmaya yer verilir. Ashab-ı Yemin cehennemde azap görenlere bunun sebeplerini sorarlar onlar da cevap verirler.

Sizi cehenneme sokan nedir?

Cennette umduklarını bulan ve nimetler içerisinde yaşayan Ashab-ı Yemin cehennemde azap içersinde bulunan suçlulara niçin ateşe atıldınız, suçunuz nedir diye sormaktadırlar. Buradaki sorunun bir maksadının da o suçluları iyice azarlayıp utandırmak olduğu söylenmiştir.

Onlar şöyle derler: “Biz namaz kılanlardan değildik.”

Kişiyi cehenneme götürecek davranışların başında namaz kılmamak yer almaktadır. Müslüman olmak belirli yükümlülükleri yerine getirmeyi gerektirir. Namaz bunların en önemlisi olarak görülür. Bireysel olarak kişiye ruhi olgunluk, kalbi rahatlık verdiği gibi, cemaatle eda edilmesinden

dolayı birçok toplumsal faydası da olan namaz Müslümanın hayat boyu terk etmeyeceği önemli bir ibadettir. Terkedilmesi dünyada da insana çok şey kaybettirir, ahirette de. Nitekim bu ayette cehennemdekilerin birinci suçu olarak namaz kılmamak gösterilmiştir. Bir başka ayette de namazın terkedilmesi bir ceza sebebi olarak şöyle açıklanmaktadır:

"Nihayet onların peşinden öyle bir nesil geldi ki bunlar namazı bıraktılar; nefislerinin arzularına uydular. Bu yüzden azgınlıklarının cezasını bulacaklardır."[85]

Namaz kılmayanların kıyâmet günündeki durumlarıyla ilgili Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmaktadır: *"Kıyâmet gününde kulun hesaba çekileceği ilk ameli onun namazıdır. Eğer namazı düzgün olursa, işi iyi gider ve kazançlı çıkar. Namazı düzgün olmazsa, kaybeder ve zararlı çıkar.*[86]

YORUMLAYALIM

Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur."Gerçekten kişi ile şirk ve küfür arasında namazı terk etmek vardır."(Müslim, Îmân 134.) Hadis-i Şerifi namazın terkedilmesinin şirk ve küfürle ilişkisi çerçevesinde yorumlayınız.

Yoksulu doyurmuyorduk.

Yoksul diye çevrilen "Miskin" kelimesi karnını doyuracak yiyeceği olmayan, hiçbir şeyi bulunmayan kişilere denilir. Fakir karnını doyuracak yiyecek ve gıda bulabilene denildiği hâlde, miskin bunu da bulamayan yoksul kişidir.[87]

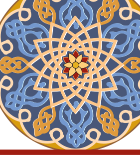
Ayete göre yoksul insanlara sahip çıkmamak, onları doyurmamak da bir azap sebebidir. Maun suresinde yer alan "Yoksulu doyurmaya teşvik etmez." ayetinde yoksulları doyurmamak değil, doyurmaya teşvik etmemek dini yalanlayanların bir özelliği olarak ifade edilmektedir. Çünkü her insan yoksulu doyuracak bir maddi imkana sahip olmayabilir. Bundan dolayı buradaki ayette geçen yoksulu doyurmamak ifadesi ya farz olan zekatı vermeyerek yoksulları doyurmamak şeklinde anlaşılır ya da açlık içerisinde olan birisini görüp de, yemek yedirmeye kudreti olduğu hâlde onu yedirmemek, onunla ilgilenmemek şeklinde anlaşılır. Ayet yoksul insanlara duyarsız kalmaktan, onları doyurup ihtiyaçlarını gidermemekten tüm mü'minleri sakındırmakta, buna dikkat etmeyenlerin durumunun ne olacağını açık bir şekilde göstermektedir.

BİLGİ KUTUSU

(Allah (c.c.), şöyle der:) "Onu yakalayıp bağlayın, sonra cehenneme atın. Sonra uzunluğu yetmiş arşın olan zincire vurun onu. Çünkü o, azamet sahibi Allah'a iman etmiyordu, yoksulu doyurmaya teşvik etmiyordu.

(Hâkka suresi, 30-34. Ayetler)

85 Meryem suresi, 59. ayet.
86 Tirmizî, Mevâkît 188; Ebû Dâvûd, Salât 149; Nesâî, Salât 9; İbni Mâce, İkâmet 202.
87 Dini Terimler Sözlüğü, "Miskin" maddesi, s. 241.

(Bâtıla) dalanlarla birlikte dalıyorduk.

Allah'ın (c.c.) rızasına uymayan her türlü söz ve davranış azaba sebebiyet vermektedir. Müslüman bu tür söz ve davranışlardan da bunları yapanlardan da uzak durmalıdır. Ayette batıla dalanlarla beraber hareket edenler suçlanmaktadır. Kur'an'ı Kerim başka ayetlerde de Müslümanlara iyi işler yapmayı, iyilerle beraber olmayı tavsiye ederken[88] boş ve faydasız işlerden, kötü insanlardan uzak durmayı emretmektedir.[89]

Ayet, kişinin dünya ve ahirette faydası olmayan boş, batıl, hayırsız, işlerle meşgul olmamasını, vaktini faydalı, hayırlı işlerle geçirmesini istemektedir.

ÖĞRENELİM

"Kişi, dostunun dini üzeredir. İnsan kiminle dostluk kurduğuna dikkat etsin!"

(Tirmizî, Zühd, 45; Ahmed bin Hanbel, 16/178)

Ceza gününü de yalanlıyorduk.

Ayette geçen "din günü" ifadesi hesap günü, ceza günü anlamına gelmektedir. Ahiretteki sorguya inanmamak dünyadaki tüm tercihleri, inanç ve eylemleri etkilemektedir. Yukarıda anlatılan namaz kılmamak, yoksulu doyurmamak, batıl işlerle meşgul olmak gibi özellikler aslında ahireti inkârın birer sonucudur. Ahireti inkâr edenlerin böyle davranmaları normaldir. Ayet bir taraftan da, azaba sebep olan bu davranışların kişiyi ahireti inkâra kadar götürebileceği noktasında bir uyarıyı da barındırmaktadır.

TARTIŞALIM

Cehennem ehli, cennet ehline: "Suyunuzdan veya Allah'ın (c.c.) size verdiği rızıktan biraz da bize verin!" diye seslenirler. Onlar da: "Allah (c.c.) bunları kâfirlere haram kılmıştır" derler. (A'râf suresi, 50. ayet) Bu ayette yer alan diyalogdan hangi mesajların verildiğini arkadaşlarınızla tartışınız.

Nihayet ölüm bize gelip çattı.

Ayetteki "Yakîn" kelimesi ölüm anlamına gelir. "Ve sana yakîn (ölüm) gelinceye kadar Rabbine ibadet et."[90] ayetinde de "Yakın" kelimesi aynı manada kullanılmıştır.

Yukarıda anlatılan davranışları sergileyenler ne pişman olup tevbe ettiler ne de bundan vazgeçtiler. Ölüm gelip onları yakalayıncaya kadar hallerine devam ettiler. Sonuçta cehennemi hak etmiş oldular.

88 bk. Asr suresi, 2, 3. ayetler; Âl-i İmrân suresi, 193. ayet.
89 bk. Mü'minûn suresi, 3.ayet; Nisâ suresi,140. ayet; En'am suresi 68-69. ayetler.
90 bk. Hicr suresi, 99. ayet.

Cehennemliklerin orada bulunma sebebi olarak söyledikleri bu dört husustan tüm Müslümanlar büyük bir titizlikle kaçınmalıdırlar.

SORALIM-CEVAPLAYALIM

1-Miskin ile fakir arasında ne fark vardır?

2-Cehennemdekilere soru soran kimlerdir?

3-Cehenneme girmeye sebep olan dört madde nelerdir?

İLKELER ÇIKARALIM

Müddessir 42-47. ayetlerle ilgili İlkeler çıkarınız.

- İnsanı cehenneme götürecek amellerin başında namaz kılmamak vardır.
- ....
- ....
- ....
- ....

3. SÜNNETİN ÖNEMİYLE İLGİLİ AYETLER

3.1. Nisâ, 59

Sureyi Tanıyalım

Adı: Nisâ suresi	
Nüzul sırası: 92	**Ayet sayısı:** 176
Mekkî – Medenî: Medenî	**Mushaftaki sırası:** 4
Konusu: Sure; kadın hakları, aile hayatının kuralları, miras hükümleri; canın, malın mülkiyetin korunması, bunlara karşı yapılan tecavüzlerin cezalandırılması; adalet, iyilik, yardımlaşma, emanete riayet edilmesi gibi konulardan bahseder. Müminlerle "münafıklar, Yahudiler ve müşrikler" arasındaki ilişkilere ait kaide ve hükümlere değinir. Vakit namazı, korku namazı, abdest, teyemmüm gibi ibadetlere; içki yasağına; ferdî ve sosyal ahlak kurallarına yer verir. Kur'an Yolu,C. 2, s.4	

يَا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا اَطٖيعُوا اللّٰهَ وَاَطٖيعُوا الرَّسُولَ وَاُو۬لِي الْاَمْرِ مِنْكُمْۚ فَاِنْ تَنَازَعْتُمْ فٖي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ اِلَى اللّٰهِ وَالرَّسُولِ اِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِۜ ذٰلِكَ خَيْرٌ وَاَحْسَنُ تَأْوٖيلًا ﴿٥٩﴾

59- Ey iman edenler! Allah'a (c.c.) itaat edin. Peygamber'e ve sizden olan ulü'l-emre de itaat edin. Herhangi bir hususta anlaşmazlığa düştüğünüz takdirde, Allah'a (c.c.) ve ahiret gününe gerçekten inanıyorsanız, onu Allah'a (c.c.) ve Resulüne (s.a.v.) götürün. Bu, hem hayırlı, hem de sonuç bakımından daha güzeldir.

Ey iman edenler! Allah'a (c.c.) itaat edin. Peygamber'e ve sizden olan ulü'l-emre de itaat edin.

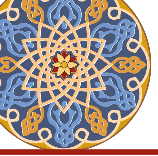
Bir önceki ayette tüm müminlere, emanete sahip çıkmaları, onu ehline vermeleri söylenmiş, hükmetme, yönetme konumunda olanlara ise insanlara adaletle muamelede bulunmaları emredilmiştir. Bu ayette ise kimlere, hangi durumlarda itaat edilmesi gerektiğinden bahsedilmektedir.

İtaat etmek; boyun eğmek, emri yerine getirmek manasına gelir. Mü'minlerin her konuda Allah'a (c.c.) boyun eğmeleri, emir ve yasaklarına uymaları gerekmektedir. Alah'a (c.c.) itaat, imanın bir gereğidir, aynı zamanda İslam toplumunun düzenini, egemenliğin dayanağını ve siyasî otoritenin kaynağını belirleyen temel bir ilkedir. Sosyal, siyasî, hukukî, ahlakî alanlarla ilgili düzenlemelerde herkesin üzerinde anlaşacağı temel ilke Allah'a (c.c.) itaat olmalıdır. Hayata dair atılacak tüm adımlar bu kıstasa göre hesaplanmalıdır. Herkesin itiraz etmeden tereddütsüz teslim olduğu belirleyici ilke sadece bu olmalıdır.

Allah'a (c.c.) itaati önemseyen ve önceleyen fert ve toplumların yaşantıları, değişik dünya görüşlerine mensup insanlara göre daha düzenli, sistemli ve huzurlu olacaktır. Çünkü aralarında oluşabilecek birçok mesele Allah'a (c.c.) olan itaat noktasında son bulacaktır. İnsanları, hakemliğine başvurarak rahatlatacak, ikna edecek; onların kızgınlıklarını, öfkelerini giderecek; problemlerini çözecek; intikam duygusunu kaldıracak Allah'tan (c.c.) başka bir otorite yoktur.

Mümin namaz kılarak Allah'ın emrini yerine getirmiş olur.

Ayette itaat edilecek ikinci merci peygamber olarak belirtilmektedir. Bu, mutlak itaat makamının sadece Allah (c.c.) olduğu gerçeğine ters düşmez. Çünkü peygambere itaati isteyen Yüce Allah'tır (c.c.) ve Kur'an'da şöyle buyurmuştur: "**Kim Resul'e itaat ederse Allah'a (c.c.) itaat etmiş olur...**"[91] Peygamberler kendi başlarına ibadet icat edemezler, Allah'ın (c.c.) razı olmadığı kuralları koyamazlar. Onların getirdiği her şey Allah'tandır (c.c.), bu yüzden onlara itaat Allah'a (c.c.) itaat anlamına gelir.

"Allah'a itaat ediniz." cümlesindeki (اطاع) fiili "Resul'e itaat ediniz." cümlesinde tekrar kullanılmıştır. Oysa aralarına bir (و) harfi konularak aynı mana kastedilebilirdi. Bu fiilin tekrarı, Resulullah'a (s.a.v.) itaatin, onun bütün davranışlarının örnek edinilmesini, bütün buyruklarının yerine getirilmesini içine aldığını göstermektedir.[92] Nitekim sahabe Resulullah'ın tüm söz, fiil ve davranışlarını kendilerine örnek alarak yaşamışlardır.

Ayette geçen, kendilerine itaat edilecek üçüncü grup "Ulü'l-emr"dir. Bu kelime sözlükte "emir sahipleri" manasına gelir. Emir kelimesi "iş" ve "buyurma" anlamlarını içerdiğinden ulü'l-emr hem yetkili hem de görevli kimseleri ifade eder. Dinî literatürde başta devlet başkanı olmak üzere toplumun üst yöneticilerini, toplumsal sorumluluk ve otorite sahibi kimseleri içine alan kapsamlı bir tabirdir.[93] Müfessirler ulü'l-emr için şunları söylemişlerdir: Devlet başkanı, yöneticiler, komutanlar, âlimler, aile reisi.[94]

NOT EDELİM

"Eğer üzerinize Habeşi ve burnu, kulağı kesik bir köle, emir tayin edilse, sizi Allah'ın (c.c.) kitabı ile sevk ve idare ettiği sürece onun emirlerini dinleyiniz."

(Buhari, Ahkam, 4; İbn Mace, Cihad, 39)

"Peygambere itaat ediniz." emrinden sonra gelen "Ulü'l-emre itaat ediniz." ifadesi için (اطاع) fiili kullanılmamış, (و) harfiyle peygambere itaate atıf yapılmıştır. Böylece ulü'l-emre itaat etmek, peygambere itaat etmeye tabi olarak emredilmiştir. Bu da ulü'l-emrin itaat yükümlülüğü bakımından Allah (c.c.) ve Resulü (s.a.v.) gibi olmadıklarına, emirleri Allah (c.c.) ve Resulü'nün (s.a.v.) talimatına uygun olmadıkça kendilerine itaat edilmeyeceğine işaret etmektedir. Ayetin nüzul sebebi olarak anlatılan şu olay da bunu teyit etmektedir: Hz. Peygamber (s.a.v) bir gruba (seriyye) askerî görev vermiş, başlarına da Abdullah b. Huzâfe'yi geçirmişti. Abdullah bir sebeple öfkelenmiş, emri altındakilere odun toplayıp yakmalarını, ateş olunca da içine girmelerini emretmişti. Bu emir üzerine askerlerin bir kısmı ateşe girmeyi düşündüler. Fakat bazıları da bunları tutmaya ve "Bizler ateşten Peygamber'e kaçıp sığınmış kimseleriz." demeye başladılar. Onlar bu karşılıklı konuşmaya devam ederlerken nihayet ateş söndü. Kumandanın da öfkesi geçip sakinleşti. Bu olay Hz. Peygamber'e (s.a.v.) ulaşınca: "Eğer mücâhidler ateşe girselerdi, artık kıyâmet gününe kadar

91 Nisâ suresi, 80. ayet.
92 Kur'an Yolu, C 2, s.66.
93 DİA, "Ulü'lemr" maddesi, C 42, s.295.
94 Kurtubi, el-Camiu li-Ahkami'l-Kur'an, C 5, s. 297-299; İbn Kesir.

ateşten çıkamazlardı. (Çünkü âmire) itaat, meşru olan emirlerde olur." buyurdu.[95] Bu ve buna benzer hadis-i şerifler[96] açıkça ifade etmektedir ki: *"Allah'a isyan hususunda kula itaat yoktur."*

Ulü'l-emre itaatte bir başka konu da ayette geçen "sizden" ifadesidir. Bu kelime "Müminlerden" anlamına gelmektedir. Ulü'l-emrin, kendisine itaat edilmesi için müminlerden olması gerekmektedir. Mümin olmayanlara itaat etmek vacip değildir. Vacip olmaması mutlaka isyan etmenin gerekli olduğu anlamına gelmez. Sadece dini sorumluluk açısından bir itaat zorunluluğun olmadığını gösterir.[97]

BİLGİ KUTUSU

Ali b. Ebi Talib'den (r.a) şöyle dediği rivayet edilmiştir: İmamın görevi adaletle hükmedip, emaneti eksiksiz olarak yerine getirmesidir. O bunu yapacak olursa, müslümanlara da, ona itaat etmek düşer. Çünkü Yüce Allah önce bizlere, emaneti yerine getirip adaletle hükmetmeyi emretti, sonra da yöneticiye itaati emretti.

(Kurtubi, el-Camiu li-Ahkami'l-Kur'an, C.5 s. 296.)

Ulü'l-emre itaatin gerekli olması, onların Müslüman olması, Allah'a (c.c.) ve Resulü'ne (s.a.v.) itaat etmesi şartlarına bağlanmıştır. Bu şartları yerine getiren ulü'l-emre itaat etmek her Müslüman için dini bir zorunluluktur.[98]

TARTIŞALIM

"Kendilerine güvenlik (barış) veya korku (savaş) ile ilgili bir haber geldiğinde onu yayarlar. Hâlbuki onu peygambere ve içlerinden ulü'l emre götürselerdi, elbette bunlardan, onu değerlendirip sonuç (hüküm) çıkarabilecek nitelikte olanları onu anlayıp bilirlerdi. Allah'ın (c.c.) size lütfu ve merhameti olmasaydı, pek azınız hariç, muhakkak şeytana uyardınız."

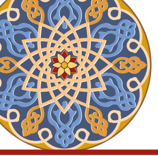
(Nisâ suresi, 4.83. ayet)

Bu ayette geçen ulü'l emr ifadesi hangi manada kullanılmıştır? Arkadaşlarınızla tartışınız.

Herhangi bir hususta anlaşmazlığa düştüğünüz takdirde, Allah'a ve ahiret gününe gerçekten inanıyorsanız, onu Allah'a (c.c.) ve Resulüne (s.a.v.) götürün.

Bu ayette anlaşmazlığa düşülen konu her ne olursa olsun, hayatın hangi alanıyla ilgili olursa olsun, onların çözümünde Müslümanların nasıl hareket etmesi gerektiği açıklanmaktadır. Tüm Müslümanların, meselelerin çözümündeki yol haritası Allah'ın (c.c.) kitabı ve Resulünün (s.a.v.) sünneti olmalıdır. Bu Allah'ın (c.c.) bir emridir ve hiçbir ayırım yapmadan tüm sosyal, siyasi, hukuki, ahlaki meselelerde uygulanmalıdır. Çözümü Kur'an ve sünnette açıkça yer almayan mese-

95 Buhari, Meğazi, 61, Ahkam, 4.
96 Müslim, İmare,8; Ebu Davud, Cihad, 87.
97 Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, C 3, s.14.
98 Mevdudi, Tefhimu'l Kur'an, C 1, s. 330.

leler bu iki kaynağın referans alınmasıyla çözümlenmelidir ki bu da sünnetin bir metodudur.[99] Bu metoda uymak, "Eğer Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsanız" ifadesine göre imanın bir gereğidir ve herkes için bağlayıcıdır. Bu iki kaynağı yok sayarak başka çözüm yolu aramayı Kur'an-ı Kerim şirk olarak nitelendirmekte, bu konuda kendisine başvurulan şahıs ve mercileri bir sonraki ayette tağut diye isimlendirmektedir.[100]

ÖĞRENELİM

"Yeryüzünde ıslaha çalışmayıp fesat çıkaran haddi aşmışların emrine itaat etmeyin."

(Şuarâ suresi151, 152. ayetler)

NOT EDELİM

"Size iki şey bırakıyorum. Bunlara uyduğunuz müddetçe asla sapıtmayacaksınız: Allah'ın kitabı ve Resulünün sünneti."

(Muvatta, Kader, 3)

Bu, hem hayırlı, hem de sonuç bakımından daha güzeldir.

Allah'a (c.c.) ve Resulüne (s.a.v.) her konuda mutlak olarak itaat etmek; Müslüman oldukları ve isyana çağırmadıkları takdirde yöneticilere, alimlere itaat etmek; anlaşmazlığa düşülen tüm meseleleri Kur'an ve sünnete götürmek, ayetin iman edenlere yüklediği bir sorumluluktur. Bu sorumluluğu yerine getirmek, bunun dışındaki tüm yollardan daha hayırlıdır, dünya ve ahiret sonuçları bakımından daha güzeldir.

SORALIM-CEVAPLAYALIM

1-Ulü'l emre itaat şartları nelerdir?

2-Allah'a (c.c.) itaatle Peygambere itaat arasında ne fark vardır?

3-Hangi anlaşmazlıklarda mesele Allah'a ve Resulüne götürülür?

İLKELER ÇIKARALIM

Nisâ suresi 59. ayetten ilkeler çıkarınız.

- Müslümanların ferdî ve toplumsal meselelerinin çözümü Kur'an ve sünnet merkezlidir.
- ....
- ....
- ....
- ....

99 Ebu Davud, Kada(Akdiye), 11.
100 Kur'an Yolu, C 2, s.68.

3.2. Ahzâb, 36

Sureyi Tanıyalım

Adı: Ahzâb suresi	
Nüzul sırası: 90	**Ayet sayısı:** 73
Mekkî – Medenî: Medenî	**Mushaftaki sırası:** 33
Konusu: Surede Hz. Peygamber'e (s.a.v.) ve onun şahsında ümmetine takva, tevekkül ve ilahi emirlere itaat tavsiyesi, ana-baba ve çocuklar arasındaki meşru ve hukukî bağ, evlât edinme adeti, Ahzâb Savaşı gibi konulardan bahsedilir. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) müstesna şahsiyeti, Allah nezdindeki durumu ve derecesi anlatılır. Onun aile hayatı; kendisine ve eşlerine mahsus evlenme, boşanma hükümleri açıklanır. Örtünme, sosyal ilişkiler, ibadetlere teşvik konularına yer verilir.	

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ اِذَا قَضَى اللّٰهُ وَرَسُولُهُٓ اَمْرًا اَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ اَمْرِهِمْ
وَمَنْ يَعْصِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبِينًا ﴿٣٦﴾

36- Allah (c.c.) ve Resulü (s.a.v.) bir iş hakkında hüküm verdikleri zaman, hiçbir mü'min erkek ve hiçbir mü'min kadın için kendi işleri konusunda tercih kullanma hakları yoktur. Kim Allah'a (c.c.) ve Resulüne (s.a.v.) karşı gelirse, şüphesiz ki o apaçık bir şekilde sapmıştır.

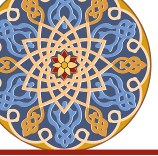
Bir önceki ayette Müslüman, mümin, itaatkâr, sadık, sabreden, alçak gönüllü, sadaka veren, oruç tutan, hayâ sahibi olan, Allah'ı (c.c.) çok zikreden erkek ve kadınlar sayılmış bunlar için Allah'ın (c.c.) mağfiret ve büyük bir mükafat hazırladığından bahsedilmiştir. Bu ayette de mağfiret ve mükafat sahibi olan kulların bir başka özelliği olan Allah'a (c.c.) ve Resulüne (s.a.v.) itaatten söz edilmiştir.

Allah (c.c.) ve Resulü (s.a.v.) bir iş hakkında hüküm verdikleri zaman, hiçbir mü'min erkek ve hiçbir mü'min kadın için kendi işleri konusunda tercih kullanma hakları yoktur.

Dünyadaki varoluş gayesi, kulluğunu en güzel şekilde sergilemek[101] olan müminin hayat düzenini biçimlendiren, tercihlerini belirleyen kıstas hiç şüphesiz vahiydir. Vahiy bize, doğrudan Kur'an'la, dolaylı olarak da sünnetle gelir. Çünkü sünnet vahyin açıklamasıdır, pratikte yaşanmasıdır. Bundan dolayı yüce Allah (c.c.) kendisine itaat edilmesiyle beraber peygamberine de itaat edilmesini emretmektedir.

"Allah ve Resulü" ifadesi Peygamberin verdiği hükümlerin Allah'ın (c.c.) verdiği hükümlerle aynı statüde değerlendirildiğini gösterir.

101 bk. Mülk suresi, 2. ayet.

Ayette geçen "Bir iş hakkında hüküm verdikleri zaman" ifadesi, müslümanın hayatını ilgilendiren tüm konuları kapsamaktadır. Müslüman için ibadet hayatı ve sosyal hayat diye bir ayırım yoktur, hayatın her alanı Allah (c.c.) için yaşanmalıdır. Yüce Allah (c.c.) şöyle buyurur: **"De ki: Benim namazım, ibadetlerim, hayatım, ve ölümüm alemlerin Rabbi olan Allah (c.c.) içindir"**[102]

Ayetteki (مُؤْمِنٍ) ve (مُؤْمِنَةٍ) kelimeleri Arapça gramerine göre nekra olarak kullanılmış ve olumsuz cümlede umûm ifade etmiştir. Yani "hiçbir mümin erkek ve hiçbir mümin kadın" anlamına gelmektedir. Bu ifade, Allah (c.c.) ve Resulünün (s.a.v.) hükümlerine kayıtsız ve duyarsız kalabilecek hiç kimsenin olamayacağını, emrin herkesi kapsayacağını kuvvetle vurgulamaktadır. "Hakkı yoktur", "olacak şey değildir" gibi anlamlara gelen (مَا كَانَ) kelimesi her hangi bir şeyi sakındırmak, yasaklamak ve böyle bir işin olmayacağına dair hüküm vermek için kullanılır.

Ayetin nüzul sebebi olarak şu olay anlatılır: Peygamberimiz (s.a.v.) Mekke toplumundaki sınıf farklarını ortadan kaldırmak ve Allah'tan (c.c.) korkma derecesi dışındaki sözde üstünlük derecelerini geçersiz kılmak istiyordu. Oysa o günün toplumunda azad edilmiş köleler, efendiler zümresinden aşağıda bir sınıf sayılıyordu. Peygamberimizin azadlı kölesi olan Zeyd b. Harise de bu sınıfın bir üyesi idi. Peygamberimiz (s.a.v.) bu eski kölesini Haşimoğullarının soylu bir kızı olan Cahş kızı Zeynep ile evlendirmeyi düşündü. Bununla sınıf farklılığını geçersiz kılarak toplumda tam bir eşitlik sağlamayı amaçlamıştı.[103] Resulullah (s.a.v.) Zeynep'i Zeyd b. Harise için istedi. Ancak Zeynep ve kardeşi Abdullah bu teklifi hoş karşılamadılar. Bunun üzerine Ahzâb suresindeki bu 36.ayet nazil olunca Zeynep ve ailesi teklifi kabul ettiler ve evlilik gerçekleşti.[104] Bu olay Resulullah'ın (s.av.) herhangi bir konudaki talebinin Müslüman erkek ve kadınlar için bağlayıcı olduğunu, bu talebe uyulmasını bizzat Allah'ın (c.c.) emrettiğini ortaya koymaktadır. Nitekim Zeynep, ayet indikten sonra hiç tereddütsüz evlilik teklifini kabul etmiştir.

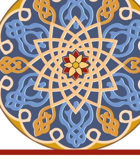
BULALIM

"Peygamber mü'minlere kendi canlarından daha yakındır." (Ahzâb suresi, 6.ayet) Bu ayetteki temel vurgu nedir?

Kim Allah'a (c.c.) ve Resulüne (s.a.v.) karşı gelirse, şüphesiz ki o apaçık bir şekilde sapmıştır.

Ayette Resulullah'ın (s.a.v.) herhangi bir konudaki hükmüne karşı çıkmak ile Allah'ın (c.c.) hükmüne karşı çıkmak arasında bir fark gözetilmemekte, iki isyan da apaçık bir sapıklık olarak nitelendirilmektedir. Başka ayetlerde de Resulullah'ın (s.a.v) emrine uymak imani bir mesele olarak görülmekte, ona karşı çıkanlar azapla uyarılmaktadır:

102 En'am suresi, 162. ayet.
103 Kutup, Fi Zilali'l Kur'an, C 8, s.326.
104 İbn Kesir Tefsiri, C 12, s.6541; Razi, Tefsiri kebir, C 18, s.263.

“Hayır öyle değil; Rabbine ant olsun, aralarında çekiştikleri şeylerde seni hakem kılıp sonra senin verdiğin hükme, içlerinde hiç bir sıkıntı duymaksızın, tam bir teslimiyetle teslim olmadıkça, iman etmiş olmazlar.”[105] “Hala şunu anlayıp öğrenmediler mi ki kim Allah’a (c.c.) ve Resulüne (s.a.v.) karşı koymaya kalkarsa ona, içinde ebedi kalmak üzere cehennemin ateşi vardır. İşte bu en büyük zillet ve rezilliktir.”[106]

ÖĞRENELİM

Kim de Allah’a (c.c.) ve Peygamberine (s.a.v.) isyan eder ve sınırlarını aşarsa Allah (c.c.) onu, devamlı kalacağı bir ateşe sokar ve onun için alçaltıcı bir azap vardır.

(Nisâ suresi,14.ayet)

Müslüman hayatın her alanında Allah (c.c.) ve Resulünün (s.a.v.) sözlerine itaat etmelidir. Bunun için de Allah (c.c.) ve Resulünün (s.a.v.) hangi konularda ne tür sözler söylediğini iyi bilmelidir ki onların üzerine bir başka söz söyleyerek farklı bir tercihte bulunmuş olmasın.

TARTIŞALIM

Sünneti terk etmek peygambere itaat etmemek anlamına gelir mi? Arkadaşlarınızla tartışınız.

SORALIM-CEVAPLAYALIM

1-“Allah ve Resulü” ifadesi sünnetin hükmü açısından ne ifade eder?

2-Ahzâb suresi 36.ayetin nüzul sebebi nedir?

3-Ayetteki (مُؤْمِنٍ) ve (مُؤْمِنَةٍ) kelimelerinin nekra gelmesi neyi ifade eder?

İLKELER ÇIKARALIM

Ahzâb suresi 36. ayetle ilgili ilkeler çıkarınız.

- Resulullah’a (s.a.v) isyan etmek doğru yoldan sapma sebebidir.
- ....
- ....
- ....
- ....

105 Nisâ, suresi, 65. ayet.
106 Tevbe suresi, 63. ayet.

3.3.A’râf, 157

Sureyi Tanıyalım

Adı: A’râf suresi	
Nüzul sırası: 39	**Ayet sayısı:** 206
Mekkî – Medenî: Mekkî	**Mushaftaki sırası:** 7
Konusu: A’râf suresinde iman meseleleri, bilhassa âhiretle ilgili hususlar, vahyin önemi, ataları körü körüne taklit etmenin yanlışlığı ve zararları, müminlerle inkârcıların âhiretteki durumlarının mukayesesi, Allah’ın (c.c.) mutlak hükümranlığı, rahmetinin genişliği gibi itikadî konular işlenir. Bunun yanında geçmiş peygamberlerin hayatlarından misaller verilerek onların iman uğrundaki mücadeleleri gözler önüne serilir; sırası geldikçe müşrikler uyarılır; müminlere de sabır ve sebat tavsiye edilir. Kur’an Yolu, Türkçe Meal ve Tefsiri, C.2, s.395.	

اَلَّذٖينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْاُمِّيَّ الَّذٖي يَجِدُونَهُ مَكْتُوباً عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرٰيةِ وَالْاِنْجٖيلِ يَأْمُرُهُمْ
بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهٰيهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَٓائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ
اِصْرَهُمْ وَالْاَغْلَالَ الَّتٖي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذٖينَ اٰمَنُوا بِهٖ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذٖٓي
اُنْزِلَ مَعَهُٓ اُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٥٧﴾

157- Onlar, yanlarındaki Tevrat’ta ve İncil’de yazılı buldukları Resule, o ümmî peygambere uyan kimselerdir. O, onlara iyiliği emreder, onları kötülükten alıkoyar. Onlara iyi ve temiz şeyleri helâl, kötü ve pis şeyleri haram kılar. Üzerlerindeki ağır yükleri ve zincirleri kaldırır. Ona iman edenler, ona saygı gösterenler, ona yardım edenler ve onunla birlikte indirilen nura (Kur’an’a) uyanlar var ya, işte onlar kurtuluşa erenlerdir.

Bir önceki ayet Hz. Musa’nın (a.s.), İsrailoğullarının yaptıklarından ötürü ceza görmemeleri ve bağışlanmaları için dua ettiğinden, buna karşılık Yüce Allah’ın (c.c.), geniş rahmetini sadece muttakilere, zekat verenlere ve ayetlere inananlara nasip ettiğini bildirdiğinden bahseder. Bu ayette ise O’nun rahmetine kavuşmak isteyen ehl-i kitaba bir şart daha koşularak ümmi peygamber Hz. Muhammed’e (s.a.v.) uymaları gerektiği ifade edilmektedir.

Onlar, yanlarındaki Tevrat’ta ve İncil’de yazılı buldukları Resule, o ümmî peygambere uyan kimselerdir.

Bu ayet, Hz. Peygamber (s.a.v.) dönemindeki Yahudi ve Hıristiyanlardan olup, kendi kitaplarında okudukları ve özelliklerini bildikleri Hz. Muhammed'e (s.a.v.) inananlardan bahsetmektedir. Tevrat ve İncil, tahrif edilmiş olmalarına rağmen gelecek son peygamberden ve onun vasıflarından haber vermektedir. Bizzat Hz. İsa (a.s.) da İsrailoğullarına kendisinden sonra gelecek Hz. Muhammed'i (s.a.v.) açıkça müjdelemiştir: **"Hatırla ki Meryem oğlu İsa (a.s.) : Ey İsrailoğulları! Ben size Allah'ın (c.c.) elçisiyim, benden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı ve benden sonra gelecek Ahmed adında bir peygamberi de müjdeleyici olarak geldim, demişti. Fakat o, kendilerine açık deliller getirince: Bu apaçık bir büyüdür, dediler."**[107]

Hz. Peygamber (s.a.v.) dönemindeki ehl-i kitap sahip oldukları bilgilerle Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamber olduğunu biliyorlardı. Kur'an-ı Kerim de bunu açıkça söylemektedir: **"Kendilerine kitap verdiklerimiz onu (Peygamberi) oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar."**[108]

"Nebi" kelimesi haber veren, mertebesi yüksek olan, açık seçik yol anlamlarına gelir. "Resul" kelimesi ise gönderilmiş kişi demektir.

Hz. Peygamber (s.a.v.) için bu ayette hem resul hem de nebi kelimeleri kullanılmıştır. Ona, Allah (c.c.) ile ilişkisi bakımından (O'nun tarafından gönderildiği için) resul, kullarla ilişkisi bakımından (onlara Allah'ın hükümlerini haber verdiği için) nebi denilmiştir.

ARAŞTIRALIM

Kur'an-ı Kerim'e göre resul ve nebi kelimeleri arasındaki farkı araştırınız.

Ayette geçen "ümmî" kelimesinin kökü ve anlamı hakkında üç farklı görüş ileri sürülmüştür:

a) Ümmülkurâ (Mekke) ismine nispetle "Mekkeli"

b) Ümmet (millet) kelimesine nispetle "Arap milletinden" (çoğunluğu okuma-yazma bilmeyen bir topluma mensup)

c) Ümm (anne) kelimesine nispetle "annesinden doğduğu gibi" (okuma-yazma bilmeyen) [109]

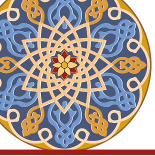
Yaygın olan görüş son şıktır. Bu ayette de ümmi kelimesi Hz. Peygamber'in (s.a.v.) okuma yazma bilmediğini ifade etmek için kullanılmıştır. Bunun da hikmetini Kur'an-ı Kerim şöyle açıklamaktadır: "**Sen bundan önce ne**

NOT EDELİM

Hz. Peygamber (s.a.v.), Allah'ın (c.c.) kitabını, insanlara hiçbir kelimesini değiştirip bozmaksızın, tekrar tekrar okuyordu. Bir Arap hatibi, ezber olarak bir hitabe okuyup, daha sonra bunu tekrarladığında, ister istemez ya ona bazı şeyler ilave ediyor ya da ondan az-çok bazı şeyleri eksiltiyordu. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) yazı yazmayı ve yazılanı okumayı bilmediği hâlde, hiçbir fazlalaştırma, eksiltme ve değiştirmede bulunmaksızın Allah'ın kitabını okuması O'nun mucizelerinden birisidir.

(Fahreddin Razi, Mefatihu'l Gayb, C.11, s.99)

107 Saf suresi 6. ayet.
108 Bakara suresi, 146. ayet
109 Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, C 4, s.146.

bir yazı okur, ne de sağ elinle onu yazardın. Öyle olsaydı, bâtıla uyanlar kuşku duyarlardı."[110] Eğer, Hz. Peygamber (s.a.v.) okuma yazma bilseydi önceki ümmetlerin kitaplarını veya mevcut kitapları okuduğu, oradan elde ettiği bilgileri insanlara duyurduğu hususunda itham edilirdi.

BİLGİ KUTUSU

"Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülükten men eder ve Allah'a (c.c.) iman edersiniz."

(Al-i İmran suresi, 110.ayet)

Ayetin bundan sonraki bölümünde Hz. Muhammed'in (s.a.v.) beş özelliği sayılmaktadır.

O, onlara iyiliği emreder, onları kötülükten alıkoyar.

Hz. Peygamber (s.a.v.) ma'rufu yani dine ve akla uygun, iyi, güzel şeyleri emretmiş; münker olan yani kötü, çirkin ve dinin reddettiği her şeyden onları alıkoymuştur. Bir toplumu ıslah etmek, herkesin birbirine saygı duyarak kardeşçe, huzur içinde yaşamalarını sağlamak için oradaki kötü, çirkin, zararlı davranışlar engellenmeli, iyi, güzel olan; sevgi ve saygıya dayalı davranışlar teşvik edilmelidir. Nitekim Peygamberimiz (s.a.v) bunu uygulamış ve insanlara tavsiye etmiştir.[111]

Allah tüm canlılara karşı merhametli olmayı öğütler.

Onlara iyi ve temiz şeyleri helâl, kötü ve pis şeyleri haram kılar.

"Tayyibat", "Tayyibe" kelimesinin çoğulu olup temiz, zararlı olmayan, tiksinti vermeyen şeyler için kullanılır. Hz. Peygamber (s.a.v.) Yahudilere temiz ve güzel olan yiyecek ve içecekleri helal kılmıştır. Oysa bu yiyecekler kendilerine daha önce haram kılınmıştı. Sebebini de yüce Allah (c.c.) şöyle açıklamıştır: "**Yahudilerin yaptıkları zulüm ve birçok kimseyi Allah (c.c.) yolundan alıkoymaları, kendilerine yasaklanmış olduğu hâlde faiz almaları, insanların mallarını haksız yere yemeleri sebebiyle önceden kendilerine helâl kılınmış temiz ve hoş şeyleri onlara haram kıldık. İçlerinden inkâr edenlere de acı bir azap hazırladık.**"[112] Bunun dışında Yahudilerin veya Hıristiyanların kendilerinin uydurup dinlerine kattıkları birtakım haramların da olduğu söylenmiştir.

"Habâis", "habîse" kelimesinin çoğulu olup pis, zararlı ve tiksindirici şeyler için kullanılır. İnsan fıtratına aykırı, pis olan her şeyi de Hz. Peygamber (s.a.v.) haram kılmıştır. Ayet açıkça Hz.

110 Ankebût suresi, 48. ayet.
111 Ebû Dâvud, Melahim, 31; Tirmizi, Sünen, Fiten, 34
112 Nisâ suresi, 160. ayet.

Peygamber'in (s.a.v.) haram ve helal kılabilme yetkisine sahip olduğunu ifade etmektedir. "**Peygamber size ne verdiyse onu alın, neyi de size yasak ettiyse ondan vazgeçin.**"[113] ayeti de Hz. Peygamber'in (s.a.v) tüm istek ve yasaklamalarının Müslümanlar için bağlayıcı olduğuna bir delildir.

Bu ayet, Kur'an'da geçen "**Ey iman edenler! Allah'ın (c.c.) size helâl kıldığı iyi ve temiz nimetleri (kendinize) haram etmeyin ve (Allah'ın koyduğu) sınırları aşmayın. Çünkü Allah (c.c.), haddi aşanları sevmez.**"[114] "**Ey insanlar! Yeryüzündeki şeylerin helâl ve temiz olanlarından yiyin...**"[115] "**...De ki: "Size iyi ve temiz şeyler helâl kılındı...**"[116] ayetleri ile beraber insan nefsinin hoş gördüğü ve lezzet duyduğu her şeyin, aksini ifade eden bir delil bulunmadıkça helâl olduğuna delâlet eder. Yine insan fıtratının hoşlanmadığı, tiksindirici her şeyin, aksini ifâde eden bir delil olmadıkça haram olduğuna işaret etmektedir.[117]

Üzerlerindeki ağır yükleri ve zincirleri kaldırır.

(إصر) kelimesi sahibine ağır gelen ve ağırlığından dolayı hareket etmesine mani olan ağırlık, yük demektir. (اغلال) kelimesi zincirler anlamına gelir. Bu iki kelime çok ağır işler, uygulanması zor kurallar için kullanılmıştır. İsrailoğullarının işledikleri günahlar karşılığında Allah (c.c.) tarafından kendilerine konulan yasaklamalar oldukça ağır idi. Mesela bir elbiseye idrar bulaşmış ise o yeri kesmek gerekiyordu. Hata yapan organın kesilmesi, yenilecek etteki damarların bulunup çıkarılması şarttı. Cumartesi günü çalışılamazdı. Tövbe ve pişmanlığın kabul edilmesi için kendilerini öldürmeleri gerekiyordu. Hz. Peygamber (s.a.v) tebliğ ettiği yeni dinle kendisine inanan İsrailoğullarını, tüm bu sorumluluklardan, meşakkatli işlerden ve esaret zincirlerinden kurtarmıştır.

Ayetin son bölümünde Allah'ın (c.c.) rahmetine kavuşmayı hak eden ehl-i kitabın sahip oldukları dört özellik daha sayılmaktadır.

YORUMLAYALIM

"Rabbimiz! Bizden öncekilere yüklediğin gibi, bize de ağır yük yükleme." (Bakara suresi, 286. ayet) Bu ayeti, İslam dininin insanlara yüklediği sorumluluklar açısından değerlendiriniz.

Ona iman edenler, ona saygı gösterenler, ona yardım edenler ve onunla birlikte indirilen nura (Kur'an'a) uyanlar var ya, işte onlar kurtuluşa erenlerdir.

Onlar Hz. Muhammed'in (s.a.v.) son peygamber olarak gönderildiğine iman ederler. O peygambere değer verip saygı gösterirler. Onu kendi nefislerine tercih ederler. Onun her konuda yardımcısı olurlar, çağrısına icabet ederler,

TARTIŞALIM

Kur'an-ı Kerim'in isimlerinden birisinin "Nûr" olmasının hikmetini arkadaşlarınızla tartışınız

113 Haşr suresi, 7. ayet.
114 Mâide suresi, 87. ayet.
115 Bakara suresi,168. ayet.
116 Mâide suresi, 4. ayet.
117 Râzi, Tefsir-i Kebir, C 11, s.99; Kur'an Yolu, Türkçe Meal ve Tefsiri, C 2, s.474.

davasına sahip çıkıp her türlü maddi ve manevi destekte bulunurlar. Bununla beraber onun tebliğ ettiği nura, hayatı aydınlatan Kur'an'a iman ederler, içerisindeki tüm hükümleri uygularlar.

Ayet-i kerime özel olarak ehl-i kitaba genel olarak da tüm insanlığa evrensel bir kurtuluş reçetesi sunmuştur. Dünya ve ahirette kazananlardan olmak için herkesin Hz. Peygamber'e (s.a.v.) inanması, saygı duyması, onun tavsiye, emir ve yasaklamalarına tabi olması, ona yardım etmesi gerekmektedir. Bununla beraber kutsal kitap olarak sadece Kur'an'ı Kerim kabul edilmeli ve sadece ona tabi olunmalıdır.

SORALIM-CEVAPLAYALIM

1-"Ümmi" kelimesi ne demektir?

2-Yahudilere daha önce helal olan bazı şeylerin haram kılınmasının sebebi nedir?

3-Hz. Peygamber'in (s.a.v.) kaldırdığı "ağır yükler" ve "zincirler" ne demektir?

İLKELER ÇIKARALIM

A'râf suresi 157. ayetle ilgili ilkeler çıkarınız.

- Yüce Allah (c.c.) Hz. Peygamber'e (s.a.v.) helal ve haram kılma yetkisi vermiştir.
- ....
- ....
- ....
- ....

3.4. Bakara, 151

Sureyi Tanıyalım

Adı: Bakara suresi	
Nüzul sırası: 87	**Ayet sayısı:** 286
Mekkî – Medenî: Medenî	**Mushaftaki sırası:** 2
Konusu: Sure, İslam'ın getirdiği inanç, ibadet ve hayat düzeniyle ilgili temel bilgiler; münafıklar, Allah'ın (c.c.) varlığını ve birliğini gösteren deliller, insanın yaratılışı, kabiliyetleri, imtihanı; İsrâiloğulları tarihinden önemli kesitler, Hz. İbrâhîm (a.s.) kıssası, Kabe'nin yapılışı ve kıble oluşu; yiyecekler, kısas, vasiyet, oruç, savaş, hac, nikâh, boşama, şarap, kumar, faiz, akidlerin yazılması, Allah-kul ilişkisi, örnek dualar vb. hususlarla ilgili hükümlerden bahsetmektedir.	

كَمَٓا اَرْسَلْنَا ف۪يكُمْ رَسُولاً مِنْكُمْ يَتْلُوا عَلَيْكُمْ اٰيَاتِنَا وَيُزَكّ۪يكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ

وَيُعَلِّمُكُمْ مَا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ ﴿١٥١﴾

151- Nitekim kendi içinizden size ayetlerimizi okuyan, sizi kötülüklerden arındıran, size Kitab'ı, hikmeti ve daha önce bilmediğiniz birçok şeyi öğreten bir peygamber gönderdik.

Surenin önceki ayetlerinde Hz. İbrâhîm'in (a.s.) şu duasına yer verilir: "**Rabbimiz! İçlerinden onlara bir peygamber gönder; onlara ayetlerini okusun, kitabı ve hikmeti öğretsin ve onları her kötülükten arındırsın. Şüphesiz, sen mutlak güç sahibisin, hüküm ve hikmet sahibisin.**"[118] Bu ayette ise Hz. İbrâhîm'in (a.s.) duasının kabul edildiği bildirilmektedir. Kıble değişikliği konusunda şüpheye düşenlere, özellikle de Yahudilere yeni kıblenin, Kabe'nin, Hz. İbrâhîm (a.s.) tarafından inşa edildiği, Hz. İbrâhîm'in (a.s.) diniyle Hz. Muhammed'in (s.a.v.) dininin de aynı olduğu mesajı verilmektedir. Araplara, Kabe'nin kıbM le olarak belirlenmesiyle Allah'ın nimetini tamamladığı ifade edilirken bir başka nimet olan Hz. Peygamber'in (s.a.v.) içlerinden birisi olarak kendilerine gönderilmesi hatırlatılmıştır.[119]

NOT EDELİM

Hz. Peygamber (s.a.v.), Hz. İbrâhîm'in (a.s.) neslinden gelmesi için dua ettiği peygamberin kim olduğunu açıklarken şöyle buyurmuştur: **"Ben babam İbrâhîm'in duasıyım."**

(Ahmed b. Hanbel, Müsned, 4; 127,128)

"Kendi içinizden" ifadesi aranızdan, kendi toplumunuzdan demektir. Araplara hitap edilmekte onlara Hz. Muhammed'in (s.a.v.) dışarıdan yabancı birisi olarak gelmediği, o toplumda doğup büyüyen birisi olduğu hatırlatılmaktadır. Bu aslında onlar için bir şereftir. Yahudiler son peygamberin kendilerinden olmasını çok istemişlerdi, ancak bu Araplara nasip oldu.

Toplumların inanç, düşünce ve alışkanlıklarını değiştirmek isteyenlerin o toplumun içinden olmaları ve toplumlarının değer, anlayış ve yaşantılarını iyi bilmeleri gerekmektedir. Kendi toplumlarından olmayan kişilerin taleplerine şüpheyle bakılır ve istenilen destek verilmeyebilir. Bu yüzden tüm peygamberler yaşadıkları yerlerde, kendilerini tanıyan halka tebliğle görevlendirilmişlerdir. "**Biz her peygamberi, ancak kendi kavminin diliyle gönderdik ki onlara (Allah'ın emirlerini) iyice açıklasın. Allah (c.c.), dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola iletir. O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir**."[120]

ÖĞRENELİM

"Sizi uyarması ve sizin de Allah'a (c.c.) karşı gelmekten sakınıp rahmete ulaşmanız için içinizden bir adam aracılığı ile Rabbinizden size bir zikir (vahiy ve öğüt) gelmesine şaştınız mı?"

(A'râf suresi 63. ayet)

118 Bakara suresi,129. ayet.
119 Razi, Tefsir-i Kebir, C 4, s. 68-69; Kutup, Fi Zilali'l-Kur'an, C 1, s.210, 211.
120 İbrahim suresi, 4. ayet.

Hz. Peygamber (s.a.v.) onlara Kur'an ayetlerini okuyordu. Onun tebliğinin temelini Kur'an'ı Kerim oluşturuyordu.[121] O, insanları Kur'an'a davet ediyor, ayetleri yüzlerine okuyordu. Üslubu da mesajı da mucize olan Kur'an, insanları etkiliyor, Müslüman olmalarına vesile oluyordu.

Hz. Peygamber (s.a.v.) onları şirkten, inkârdan, cahillikten, doyumsuz arzu ve heveslerden arındırıyordu. Onları zulümden, faizden, içkiden, soygundan, hırsızlıktan, yalandan ve ihanetten uzaklaştırıyordu. Üzerlerindeki tüm maddi ve manevi kirleri temizliyordu. Topluma adaleti, dürüstlüğü, sevgiyi, fedakârlığı aşılıyordu. Onun sayesinde kalpleri temizlenen, ruhları yenilenen insanlar yetişiyor, toplumun çehresi değişiyor, insanlığa hizmet edecek bireyler çoğalıyordu.

Araplar arasında gerçekleşen ferdî ve toplumsal değişimlerin temelleri Kur'an ile atılıyor, Hz. Peygamber de (s.a.v.) Kur'an'ın tüm hükümlerini onlara ayrıntılı bir şekilde öğretiyordu.

Kur'an'ın yanında onlara hikmeti de öğretiyordu. Hikmet, (حكم) kökünden olup bu kökün manası ıslah etmek, düzeltmek maksadıyla engellemek, alıkoymaktır. Hikmet de sahibini yanılmak ve sapmaktan koruduğu için bu ismi almıştır.[122] Hikmet kelimesi, Kur'an-ı Kerim'de yirmi kere geçmektedir. Bu kelime İbn Abbas'a göre Kur'an bilgisi, Süddî'ye göre peygamberlik, Katâde'ye göre Kur'an'la ilgili doğru anlayış (fıkıh), Mücâhid'e göre sözde ve davranışta doğruyu yakalamak anlamlarına gelir.[123] Süleyman b. Mukatil'e göre hikmet Kur'an'da geçtiği yere göre beş şekilde tefsir edilir:

a) Kur'an'daki emir ve nehiylerden oluşan nasihatlar

b) Anlama/kavrama

c) Nübüvvet

d) Kur'an tefsiri

e) Kur'an-ı Kerim[124]

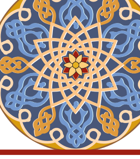
İmam Şafi'ye göre hikmet Resulullah'ın (s.a.v.) sünnetidir.[125] Hikmeti geniş anlamıyla ele alacak olursak Hz. Peygamber (s.a.v.) onlara doğru bir anlayışı, Kur'an'ın inceliklerini, dinin tüm özelliklerini, en güzel davranış biçimlerini öğretiyordu.

Hz. Peygamber (s.a.v.) onlara gayba dair haberleri, peygamberlerin hayatlarını, geçmiş kavimlerin kıssalarını, cennet ve cehennemi, ahiret hayatını öğretiyordu. Başka yerlerden öğrenilmesi mümkün olmayan bu bilgileri sadece Hz. Peygamber'den (s.a.v.) öğreniyorlardı.

YORUMLAYALIM

"Şiirin bir kısmı, şüphesiz hikmettir." (Buhari, Edep, 90) hadis-i şerifini hikmet şiir münasebeti açısından yorumlayınız.

121 bk. En'an suresi, 51. ayet.
122 İsfehani, El Müfredat, "h-k-m" maddesi, s. 421, 423; Diyanet İslam Ansiklopedisi, C 17, s. 503.
123 Kur'an Yolu, Türkçe Meal ve Tefsiri, C 1, s. 296.
124 Mukatil b. Süleyman, Kur'an Terimleri Sözlüğü, s.138-140
125 Râzi, Mefatihu'l Gayb, C 4, s. 70.

İncelediğimiz bu ayette Hz. Peygamber'in (s.a.v.) görevi olarak Allah'ın (c.c.) ayetlerini okuması, insanları kötülüklerden arındırması, onlara kitabı, hikmeti ve bilmediklerini öğretmesi sayıldı. Hz. Peygamber'in (s.a.v) burada sayılan dört özelliği Cuma suresi 2. ve Al-i İmran suresi 164. ayetlerde de dile getirilmiş ancak o ayetlerin sonuna **"Oysa onlar, daha önce apaçık bir sapıklık içinde idiler."** ifadesi eklenmiştir. Buradan da şu anlaşılmaktadır: Daha önceleri sapıklık içinde yaşayan insanların bu durumdan kurtulması, içlerinden bir peygamber gelerek onlara Allah'ın ayetlerini okuması, onları maddi ve manevi pisliklerden arındırması, onlara kitabı, hikmeti ve bilmediklerini öğretmesiyle mümkün olmaktadır. Nitekim Arabistan yarımadası şirk, küfür, zulüm ve ahlaksızlıklarla dolu iken, Hz. Peygamber (s.a.v.) sayesinde büyük bir değişim geçirmiş, herkesin huzur içerisinde kardeşçe yaşadığı bir topluma dönüşmüştür. Onun sayesinde, acımasız olan; insanlara zulmeden, mallarını talan eden; kendi çocuklarını dahi katleden insanlar gitmiş yerine karıncayı incitmeme hassasiyetine sahip erdemli insanlar gelmiştir. Ayet-i kerime insanlığın maddi ve manevi kirlerden arınmasının ancak kitap ve hikmetle olacağını bildirmektedir.

SORALIM-CEVAPLAYALIM

1-Hikmet ne demektir?

2-Hz. Peygamber (s.a.v.) insanları nelerden arındırmıştır?

3-Peygamberler niçin kendi toplumlarından seçilmektedir?

İLKELER ÇIKARALIM

Bakara suresi 151. ayetle ilgili ilkeler çıkarınız.

- Bir toplumun ıslah edilmesinde öncelikle Kur'an'a başvurulmalıdır.
- ....
- ....
- ....
- ....

4. GÜZEL AHLAKLA İLGİLİ AYETLER

4.1. Furkân, 63-67

Sureyi Tanıyalım

Adı: Furkân suresi	
Nüzul sırası: 42	**Ayet sayısı:** 77
Mekkî – Medenî: Mekkî	**Mushaftaki sırası:** 25
Konusu: Furkân suresi, Allah Teâlâ'nın (c.c.) yüceliğini, evrendeki hükümranlığının mutlaklığını vurgulayan ve O'nu eksikliklerden tenzih eden ayetlerle başlar. Kur'an'ın ve Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Allah (c.c.) tarafından gönderildiğini açıklar. Ortaya konan delillere rağmen bu gerçekleri inkâr edenlerin, inat ve inkârları yüzünden âhirette uğrayacakları akıbet hakkında bilgi verilerek uyarılarda bulunulur. Daha sonra Hz. Peygamber (s.a.v.) için bir teselli olması maksadıyla geçmiş peygamberlerin de bu tür düşmanca davranışlara mâruz kaldıklarına dair örnekler verilir. Allah'ın (c.c.) yaratıcılığı ve evren üzerindeki hükümranlığını konu alan ayetlerin ardından Allah'ın (c.c.) has kullarının iman, ibadet ve ahlaka dair güzel hasletlerinden örnekler verilir ve bunların ahirette elde edecekleri mutluluktan söz edilir. Kur'an Yolu, C. 4, s.125.126	

وَعِبَادُ الرَّحْمٰنِ الَّذٖينَ يَمْشُونَ عَلَى الْاَرْضِ هَوْناً وَاِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَاماً
﴿٦٣﴾ وَالَّذٖينَ يَبٖيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّداً وَقِيَاماً ﴿٦٤﴾ وَالَّذٖينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ
جَهَنَّمَ اِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَاماً ﴿٦٥﴾ اِنَّهَا سَٓاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَاماً ﴿٦٦﴾ وَالَّذٖينَ اِذَٓا اَنْفَقُوا لَمْ
يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذٰلِكَ قَوَاماً ﴿٦٧﴾

63- Rahmân'ın kulları, yeryüzünde vakar ve tevazu ile yürüyen kimselerdir. Cahiller onlara laf attıkları zaman, "Selam!" derler.

64- Onlar, Rabblerine secde ederek ve kıyamda durarak geceleyenlerdir.

65- Onlar, şöyle diyenlerdir: "Ey Rabbimiz! Bizden cehennem azabını uzaklaştır, gerçekten onun azabı sürekli bir helaktir!"

Müminler Rabb'lerine secde ederek niyazda bulunurlar.

66- Orası cidden ne kötü bir yerleşme ve ikamet yeridir.

67- (O kullar), harcadıklarında ne israf ne de cimrilik ederler; ikisi arasında orta bir yol tutarlar.

Önceki ayetlerde Allah'a (c.c.) secde etmekten yüz çeviren inkârcılardan ve onların özelliklerinden haber verilmektedir. Burada ise cennet mertebelerinin en yükseklerini kazanan Rahmân'ın has kullarından bahsedilerek iki grup arasında bir karşılaştırma yapılmaktadır.

Rahmân'ın kulları, yeryüzünde vakar ve tevazu ile yürüyen kimselerdir. Cahiller onlara laf attıkları zaman, "Selâm!" derler.

Bu ayetlerde güzel vasıfları sayılan kullar, Allah'ın (c.c.) rahmet ve sevgisini kazandıkları için Rahmân sıfatına nispet edilmişlerdir. Allah'ın (c.c.) sevdiği o kullar yeryüzünde hiç kimseye bir zararları olmadan mütevazi bir şekilde vakarla yürürler. Yürümelerinde hiçbir kibir ve üstünlük belirtisi olmaz. Bunun Allah (c.c.) tarafından sevilmediğini bilirler. Kur'an'da şöyle buyrulmuştur: **"Küçümseyerek insanlardan yüz çevirme ve yeryüzünde böbürlenerek yürüme. Zira Allah (c.c.), kendini beğenmiş övünüp duran kimseleri asla sevmez."**[126] Boynu bükük, hasta, zayıf insanlar gibi de yürümezler. Yürüyüşlerinde itidal, ağırbaşlılık, sevecenlik ve tevazu bulunur. Cahil, düşüncesiz, kaba insanlar kendilerine laf attıklarında onlara aynısıyla cevap vermezler, onların seviyelerine inip tartışmazlar. Sözlü sataşmalar karşısındaki tavırları selam olsun demekle yetinmektir. Burada cahil kelimesiyle okuma yazma bilmeyen değil kaba ve küstah kişiler kastedilmiştir. Rahmânın kulları kendilerini kızdıran, sinirlendiren kaba insanlara bile kin tutmazlar ve intikam duygusu beslemezler. Böylelerine sadece esenlik dilerler. Yüce Allah (c.c.) razı olduğu kullarının boş işler ve cahil kimselerle olan münasebetlerindeki tavırlarını başka ayetlerde şöyle bildirmektedir: **"Onlar boş söz ve lüzumsuz işlerden yüz çeviriler."[127] Boş sözü işittikleri vakit ondan yüz çevirirler ve, "Bizim işlerimiz bize, sizin işleriniz de size. Size selam olsun! Biz kendini bilmez cahillerle düşüp kalkmak istemiyoruz!" derler[128]**

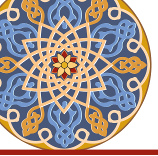
ÖĞRENELİM

Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Namaza (bile) gittiğinizde koşarak gitmeyin; vakar ve sükûnetle yürüyerek gidin. Yetiştiğinizi (imamla) kılın; kaçırdığınızı (kalkıp) tamamlayın."

(Buhari, Ezan, 20)

Mücahid'e göre ayette geçen "Selam" kelimesi uygun ve yerinde söz söylemek demektir.[129] Bu manaya göre cahillerin sözlü sataşmalarına karşı onlara uygun bir dille cevap verilmelidir.

126 Lokmân suresi, 18. ayet.
127 Mü'minûn suresi, 3. ayet.
128 Kasas suresi, 55. ayet.
129 Kurtubi el-Camiu li-Ahkami'l-Kur'an, C 12, s.600-604.

BİLGİ KUTUSU

"Bir adam diğer bir adama dil uzatıp sövdü. Sövülen adam karşılık vermedi, sadece "sana selâm olsun!" dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) onlara şöyle buyurdu: "Aranızda bir melek bulunuyordu. Bu sana sövdükçe melek o sözü senden geri çeviriyor ve sövene, "sen bu söze daha lâyıksın" diyordu. Sen ise ona "sana selâmet olsun" dediğin zaman melek, "hayır selâmet sana olsun; sen buna ondan daha lâyıksın" diyordu.."

(Ahmed b. Hanbel, 5/445)

Onlar, Rabblerine secde ederek ve kıyamda durarak geceleyenlerdir.

NOT EDELİM

Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: *"Ey insanlar selamı yayın. Yemek yedirin. Akrabayı gözetin, İnsanlar uyurken namaz kılın ve selametle cennete girin".*

(Tirmizi, Kıyame, 42)

Rahmân'ın kulları ibadetlerini hiç aksatmazlar. Farz olan namazlarına ilave olarak geceyi secde ve kıyamla geçirirler. Secde ederek tevazu, teslimiyet ve acziyetlerini, kıyam ile ilahi emirlere hazır ve saygılı olduklarını ifade ederler. Geceleri boş, faydasız işlerle meşgul olmak yerine namazı ve zikri tercih ederler. Bilirler ki seçkin kulların bir özelliği de geceyi iyi değerlendirmektir. Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulur: "**Onlar, korkarak ve ümid ederek Rablerine ibadet etmek için yataklarından kalkarlar."**[130] **"Yoksa geceleyin secde ederek ve kıyamda durarak ibadet eden, ahiretten çekinen ve Rabbinin rahmetini dileyen kimse (o inkârcı gibi) midir?"**[131]

Onlar, şöyle diyenlerdir: "Ey Rabbimiz! Bizden cehennem azabını uzaklaştır, gerçekten onun azabı sürekli bir helaktir!"

Onlar Allah'ın (c.c.) rızasına uygun bir hayat sürmelerine rağmen cehennemden korkarlar. İnsanlar uyurken onların ibadet ve zikirle meşgul olmaları, kendilerini cennetlik görme şımarıklığına düşürmemiştir. Cehennemin korkunç azabından kurtulmak için yaptıkları ibadetlerin yeterli olmadığını bilerek bunlara dua, niyaz, yalvarma ve yakarmalarını da eklemişlerdir. Kurtuluşları için gerekli olan Allah'ın (c.c.) rahmetini ve lütfunu talep ederek çok şiddetli ve devamlı olan cehennemden O'na sığınmışlardır. Ayetteki (غـرام) kelimesi, helak, hüsran, peşini bırakmayan ve yapışan anlamlarına gelmektedir. Peşi bırakılmayıp ısrarla takip edildiği için borçluya da "ğarîm" denilmesi bundandır.[132] Cehennem azabı da alacaklının borçlunun peşinden ayrılmaması gibi isyankârların peşinden ayrılmayacaktır.

Orası cidden ne kötü bir yerleşme ve ikamet yeridir.

Büyük bir felaket ve helak yeri olan Cehennem öyle kötü ve berbat bir yer ki orada ne kısa süreliğine (مستقر) konaklanır ne de sürekli (مقـام) ikamet edilir. Nitekim Kur'an'da şöyle buyrulur:

130 Secde suresi, 16. ayet.
131 bk. Zümer suresi, 9. ayet.
132 Razi Mefatihu'l Gayb, C 17, s. 277-278.

“Biz zalimlere öyle bir ateş hazırladık ki onun alevden duvarları kendilerini çepeçevre kuşatmıştır. (Susuzluktan) feryat edip yardım dilediklerinde, erimiş maden gibi, yüzleri yakıp kavuran bir su ile kendilerine yardım edilir. O ne kötü bir içecektir! Cehennem ne korkunç bir yaslanacak yerdir.”[133] Bunun farkında olan Rahmânın kulları dualarında cehennem azabından kurtulma isteklerini hiçbir zaman eksik etmezler. Kendilerini cehenneme sürükleyecek tüm davranışlardan kaçınırlar. İbadetlerinde, sosyal hayatlarında, kazançlarında ve harcamalarında Rablerinin rızası doğrultusunda hareket ederler.

(O kullar), harcadıklarında ne israf ne de cimrilik ederler; ikisi arasında orta bir yol tutarlar.

Helal yollardan elde ettikleri kazançlarını harcarken orta yolu tercih ederler. Gereksiz harcamalarla israf etmezler, vermeleri gereken miktarları da kısarak cimrilik yapmazlar. Yüce Allah’ın (c.c.) israf edenleri de cimrilik yapanları da sevmediğini bilirler. Kur’an-ı Kerim israf edenleri şöyle uyarmaktadır: **“Akrabaya, yoksula ve yolda kalmış yolcuya haklarını ver, fakat saçıp savurma. Çünkü saçıp savuranlar şeytanların kardeşleridir. Şeytan ise Rabbine karşı çok nankörlük etmiştir.”**[134] **“Ey Âdemoğulları! Her mescitte ziynetinizi takının (güzel ve temiz giyinin). Yiyin için fakat israf etmeyin. Çünkü O, israf edenleri sevmez.”**[135] Kur’an’ı Kerim cimrilik edenleri de şöyle uyarmaktadır: **“Allah’ın (c.c.) kendilerine lütfundan verdiği nimetlerde cimrilik edenler, bunun, kendileri için hayırlı olduğunu sanmasınlar. Hayır! O kendileri için bir şerdir. Cimrilik ettikleri şey kıyâmet gününde boyunlarına dolanacaktır. Göklerin ve yerin mirası Allah’ındır (c.c.). Allah (c.c.), yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır.”**[136] **“Bunlar cimrilik eden, insanlara da cimriliği emreden ve Allah’ın (c.c.), lütfundan kendilerine verdiği nimeti gizleyen kimselerdir. Biz de o nankörlere alçaltıcı bir azap hazırlamışızdır.”**[137] İsraf ve cimrilikten insanları alıkoyan yüce Allah (c.c.), onlara daima dengeli olmayı tavsiye etmiştir: “**Eli sıkı olma, büsbütün eli açık da olma. Sonra kınanır, (kaybettiklerinin) hasretini çeker durursun.”**[138]

Bazı müfessirlere göre ayette zikredilen israftan maksat, malı, Allah’a (c.c.) isyan yolunda harcamak; cimrilikten maksat ise Allah’ın (c.c.) farz kıldığı bir hakkı kısıtlamak, malı o yolda harcamamaktır. İkisinin ortası ise malı Allah’a (c.c.) isyan yolunda harcamamak ve Allah’ın (c.c.) farz kıldığı hakları yerine getirmektir.[139] Bu konuda İbn Abbas’ın şöyle dediği rivayet edilir: “Hak uğrunda bir kimse yüz bin dirhem dahi harcayacak olsa, bu israf olmaz. Hak olmayan bir yerde bir kimse tek bir dirhem dahi harcayacak olursa bu bir israftır. Her kim hak yolunda yapılması gereken harcamaya engel olursa, o takdirde de cimrilik etmiş olur.”[140]

---

133 Kehf suresi, 29. ayet.
134 İsrâ suresi, 26-27. ayetler.
135 A’râf suresi, 31. ayet.
136 Âl-i İmrân suresi, 180. ayet.
137 Nisâ suresi, 37. ayet.
138 İsrâ suresi, 29. ayet.
139 Muhammed b. Cerir et-Taberi, Taberi Tefsiri, C 6, s.194.
140 Kurtubi el-Camiu li-Ahkami’l-Kur’an, C 12, s. 608-611.

YORUMLAYALIM

Hz. Peygamber'in (s.a.v.) "Canının çektiği ve arzu ettiğin her şeyi yemen, şüphesiz israftır." (İbn Mace, Et'ime, 51) hadis-i şerifini israfın kapsamı açısından yorumlayınız

SORALIM-CEVAPLAYALIM

1-İsraf kelimesi ne demektir?

2-Ayette geçen cahil kelimesi hangi manada kullanılmıştır?

3-Rahmânın kulları yürüyüşlerinde nelere dikkat ederler?

İLKELER ÇIKARALIM

Furkân suresi 63-67 ayetleri ilgili ilkeler çıkarınız.

- Mü'minlerin gece ibadetleri bile onları cehennem korkusundan alıkoymamalıdır.
- ....
- ....
- ....
- ....

4.2. İsrâ, 23-24

Sureyi Tanıyalım

Adı: İsrâ suresi	
Nüzul sırası: 50	**Ayet sayısı:** 111
Mekkî – Medenî: Mekkî	**Mushaftaki sırası:** 17
Konusu: Sure İsrâ olayı, İsrailoğulları'nın kötülükleri sebebiyle uğradıkları iki büyük işgal ve yıkım, önemli bir kısmı Kur'an-ı Kerim'den önceki ilahi kitaplarda da bulunan temel dinî ve ahlakî buyruklar, yeniden dirilmenin mümkün olduğu ve ahiret sorumluluğu, Allah'ın (c.c.) kuşatıcı ilmi, ilk insanın yaratılışı, İblîs'in isyanı, insanın seçkin bir varlık oluşu, ibadet ve namaz, Kur'an'ın önemi, müşriklerin inatçılığı, mü'minlerin itaatkârlığı gibi konulardan bahseder.	

وَقَضٰى رَبُّكَ اَلَّا تَعْبُدُٓوا اِلَّٓا اِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَاناًۜ اِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ اَحَدُهُمَٓا اَوْ
كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَٓا اُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلاً كَرِيماً ﴿٢٣﴾ وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ
الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيراًۜ ﴿٢٤﴾

23- Rabbin, kendisinden başkasına asla ibadet etmemenizi, anaya babaya iyi davranmanızı kesin olarak emretti. Eğer onlardan biri, ya da her ikisi senin yanında ihtiyarlık çağına ulaşırsa, sakın onlara “öf!” bile deme; onları azarlama; onlara tatlı ve güzel söz söyle.

24- Onlara merhamet ederek tevazu kanadını indir ve de ki: “Rabbim! Tıpkı beni küçükken koruyup yetiştirdikleri gibi sen de onlara merhamet et.”

İsrâ suresinin bir önceki ayetten başlayıp otuz sekizinci ayete kadar süren bölümünde Müslümanların fert ve toplum olarak yerine getirmeleri gereken temel prensipler anlatılmaktadır. İlk olarak Allah’la (c.c.) birlikte bir ilahın edinilmemesi emredilmektedir. İkinci gelen emir konumuz olan ayet-i kerimedir:

Rabbin, kendisinden başkasına asla ibadet etmemenizi, anaya babaya iyi davranmanızı kesin olarak emretti.

ÖĞRENELİM

“Şüphesiz Allah (c.c.), kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz. Bunun dışında kalan (günah)ları ise dilediği kimseler için bağışlar. Allah’a (c.c.) şirk koşan kimse, şüphesiz büyük bir günah işleyerek iftira etmiş olur.”

(Nisâ suresi, 48. ayet)

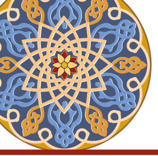
Yüce Allah (c.c.), tüm insanlığa kendisinin dışında başka hiçbir varlığa ibadet etmemeyi, boyun bükmemeyi emretmektedir. Tevhid dini olan İslam’ın en çok üzerinde durduğu husus sadece Allah’a (c.c.) ibadet edilmesi ve O’ndan başka hiçbir ilaha itaat ve ibadet edilmemesidir. Çünkü Allah’ın (c.c.) yanında bir başka ilaha ibadet edilmesi şirktir ve bunun affedilmesi mümkün değildir.[141] Ayet-i kerimede hem Allah’tan (c.c.) başkasına ibadet etmek yasaklanmakta hem de ana babaya itaat emredilmekte-

NOT EDELİM

Yüce Allah (c.c.) kendisine kulluğun hemen ardından genç veya ihtiyar, muhtaç veya değil hangi durumda olursa olsun mutlak olarak ana-babaya iyiliği emreder. Çünkü varlığımızın gerçek sebebi Allah Teâlâ (c.c.) iken varlık âlemine gelmemiz ve yaşamamız için zahirî sebep de ana babalarımızdır. Bundan ötürü önce Allah’a (c.c.) kulluk hemen peşinden ana-babaya iyilik emredilir. Çocuklarını dünyaya getirmede, onları terbiye edip yetiştirmede Allah Teâlâ’nın (c.c.) var etme, terbiye, rahmet ve şefkat gibi sıfatlarının eserlerinin ortaya çıktığı ilk aynalar ana-babalardır.

(Ömer Çelik, Hakkın Daveti, C.3, s.130)

141 bk. Nisâ suresi, 48. ayet.

dir. Bu, ana babaya itaat emrinin yüce Allah (c.c.) için ne kadar önemli olduğunu ifade etmektedir. Nitekim Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "*Büyük günahların en büyükleri "Allah'a ortak koşmak, ana babaya âsi olmak ve yalancı şahitlik yapmaktır.*"[142]

Bir mümin Allah'a (c.c.) şirk koşmadan ibadet etmek zorunda olduğu gibi anne ve babasına da iyi davranmak zorundadır. Çünkü anne ve baba, kişinin varlığının görünen sebebidir. İnsanın maddî ve manevî gelişmesi için en değerli katkı, Allah'ın nimetlerinden sonra ana babanın fedakârlıklarıdır. Allah (c.c.) nimetlerini karşılıksız verdiği gibi ana baba da çocuklarının ihtiyaçlarını karşılık beklemeden yerine getirirler.[143] Anne ve babanın sevgisi, şefkati, fedakarlığı hiçbir şeye denk değildir ve kolayca ödenememektedir.

Eğer onlardan biri, ya da her ikisi senin yanında ihtiyarlık çağına ulaşırsa, sakın onlara "öf!" bile deme, onları azarlama; onlara tatlı ve güzel söz söyle.

Ana babanın sevgi, şefkat ve ilgiye en fazla ihtiyaç duydukları zaman yaşlılık dönemleridir. Bu dönemde çok duygusal ve alıngan olmaları sebebiyle bakımları da oldukça zordur. İşte ayet-i kerime böyle bir durumda bile ana babaya iyi davranmayı emretmekte, onları üzecek en küçük bir lafı, "öf" demeyi bile yasaklamaktadır. Onların canını sıkacak her türlü azarlama engellenmekte bunun yerine onların hoşlarına gidecek güzel ve tatlı sözlerin söylenmesi emredilmektedir. Ayetteki "Senin yanında" ifadesi ana babanın sığınacağı, himaye edileceği yerin çocuklarının yanı olduğuna işaret eder.

TARTIŞALIM

Bu ayet-i kerime çerçevesinde huzurevine olan ihtiyaç konusunu arkadaşlarınızla tartışınız.

ÖĞRENELİM

Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: *"Anne ve babasına veya sadece onlardan birine yaşlılık günlerinde yetişip de cennete giremeyen kimsenin burnu yerde sürtülsün!"*

(Müslim, Birr 9, 10; Tirmizî, Deavât 101)

Onlara merhamet ederek tevazu kanadını indir ve de ki: "Rabbim! Tıpkı beni küçükken koruyup yetiştirdikleri gibi sen de onlara merhamet et."

Ana babaya çocuklarının yaklaşımı daima şefkat ve merhamete dayalı olmalı. Gönülsüz, bir emri yerine getirme zorunluluğu içinde olmamalı. Tüm davranışlar yumuşak ve alçakgönüllü olarak sergilenmeli. Çocuklar ana babaları için sürekli dua etmelidir. Dua edenler küçükken ana babalarının kendileri için çektikleri sıkıntıları, yaptıkları fedakarlıkları; güzel bir terbiye vermek için ortaya koydukları gayretleri, özverileri hatırlamalı ve bunları sağladıklarından dolayı onlar için Allah'tan (c.c.) af, mağfiret ve merhamet dilemelidirler.

142 Buhari, Edep, 6; Müslim, iman, 143, 144.
143 Kur'an Yolu, C 3, s.417.

Ana babaya hürmet etmek Allah'ın (c.c.) en sevdiği amellerdendir. Hz. Peygamber'e (s.a.v.) Allah'ın (c.c.) en sevdiği amel hangisidir diye sorulunca o şöyle buyurdu: *"Vaktinde kılınan namazdır."* Sonra hangisidir, diye soruldu, "*Ana babaya iyilik yapmaktır."* diye buyurdu. Sonra hangisidir diye soruldu, o da: "*Allah yolunda cihaddır."* buyurdu[144].

Allah ana babamıza iyi davranmamızı emreder.

Müslüman olmasa dahi ana babaya hürmette kusur edilmemelidir. Esma'dan (r.a) şöyle dediği nakledilmektedir: Kureyşliler, Peygamber (s.a.v.) ile antlaşma yaptıkları sırada barış süresi içerisinde annem, babası ile birlikte müşrik olduğu hâlde yanıma geldi. Ben, Peygamber'e (s.a.v.) durumu sorup şöyle dedim: Annem benim ona iyilikte bulunmam ümidi ile yanıma geldi. Ona iyilikte bulunayım mı, onu gözeteyim mi? O: "*Evet, ona iyilikte bulun, onu gözet*" diye buyurdu.[145]

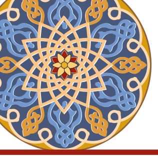
Ana babayı sahipsiz bırakmamak o kadar önemlidir ki her müslümanın mutlaka dahil olması gereken genel seferberlikler hariç cihada katılmak bile ana babanın durumuna ve rızasına göre belirlenmektedir. Bir adam, Peygamber'in (s.a.v.) yanına gelerek, cihad etmek için ondan izin istedi. Hz. Peygamber: "*Annen baban hayatta mıdır?"* diye sordu. O, evet deyince Hz. Peygamber (s.a.v.): "*Sen onlar hakkında (onlara iyilik yapmak suretiyle) cihad et."* diye buyurdu.[146]

KONUŞALIM

Ebu Hureyre (r.a) anlatıyor: Bir adam, Peygamber'e (s.a.v.) gelerek şöyle sordu: Benim güzel sohbet ve arkadaşlığıma insanlar arasında en layık kimdir? Peygamber (s.a.v.): "Annendir" diye buyurdu. Sonra kimdir, diye sorunca, Hz. Peygamber (s.a.v.); "Sonra yine annendir" diye buyurdu. Adam: Sonra kimdir, diye sorunca, Hz. Peygamber (s.a.v.) yine: "Sonra yine annendir" diye buyurdu. Adam, sonra kimdir diye sorunca, bu sefer Hz. Peygamber (s.a.v.): "Sonra babandır" diye buyurdu. (Buhari, Edeb 2: Müslim, Birr 1, 2; Tirmizî, Birr 1) hadis-i şerifinden yola çıkarak anne hakkı ile baba hakkının farklı olmasının sebeplerini arkadaşlarınızla konuşunuz.

Çocuklarının ana babası için yapması gereken güzel davranışlardan birisi de onların akraba ve arkadaşlarıyla irtibatı koparmamalarıdır. Ensar'dan bir adam geldi ve şöyle dedi: Ey Allah'ın Resulü! Anne ve babamın vefat etmesinden sonra benim yapabileceğim ve onlara karşı

144 Buhârî, Mevakîtu's-Salat 5, Cihâd 1, Edeb 1, Tevhid 48; Müslim, İman 137-139.
145 Buhari, Cizye 18, Edeb 8; Müslim, Zekât 50, Hibe 29; Ebû Dâvûd, Zekât 34.
146 Buhari, Cihâd 138, Edeb 3; Müslim, Birr 5.

iyi davranışım olarak sayılacak iyiliğim kaldı mı? Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: "*Evet, onlara dua edersin, onlara mağfiret dilersin. Onların verdikleri sözleri yerine getirirsin. Onlar vasıtasıyla oluşan akrabalık bağlarını gözetirsin, arkadaşlarına ikramda bulunursun.*"[147]

Dikkat edilecek bir husus da ana babanın sövülmesine sebep olmamaktır: Abdullah b. Amr'dan rivayete göre Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: *"Kişinin anne babasına sövmesi büyük günahlardandır."* Ey Allah'ın Resulü, hiç bir kimse anne babasına söver mi diye sormaları üzerine o şöyle buyurdu: *"Evet, bir kişi bir başkasının babasına söver, o da onun babasına söver. Birisi bir başkasının annesine söver, o da onun annesine söver"* [148]

Kur'an ve sünnet ana babaya hürmet etmek konusuna çok önem vermiştir. Onlara iyi davranmayı en faziletli amellerden saymış ve bunu cennete götürecek bir yol olarak göstermiştir. Ana babaya kötü muameleyi, hatta onları rahatsız edecek en küçük bir sözü bile yasaklamış, bunu cehenneme sürüklenme sebebi saymıştır.

SORALIM-CEVAPLAYALIM

1-Müslümanlar ana babaya niçin iyi davranmak zorundadırlar?

2-Ana babanın ihtiyarlık çağına geldiklerinde niçin onlara "öf" bile demek yasaklanmıştır?

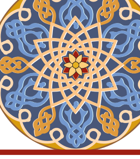
3-Hz. Peygamber (s.a.v.) kimleri "Burnu yerde sürtülsün" diye tehdit etmektedir?

İLKELER ÇIKARALIM

İsrâ suresi 23-24 ayetleri ilgili ilkeler çıkarınız.

- Ana baba razı edilmeden cennete girmek zordur.
- ....
- ....
- ....
- ....

147 Ebû Dâvûd, Edeb 120; İbn Mâce, Edeb 2.
148 Müslim, İman 146; Tirmizi, Birr 4.

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. Hangi özelliğinden dolayı Hz. İsa'ya (a.s.) "Kelime" denilmiştir?

2. Ulü'l-emr ne demektir? Ulü'l-emre niçin itaat edilir?

3. İsrailoğullarına niçin Allah (c.c.) tarafından ağır yasaklamalar konulmuştur?

4. Dinde zorlama niçin yoktur?

5. Tağut ne demektir? Niçin reddedilmelidir?

6. Yâsîn suresinde "çürümüş kemikleri kim diriltecek" sorusuna nasıl cevap verilmiştir?

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru seçeneklerini işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi bakara suresi 238. ayette geçen "Kunut" kelimesinin anlamlarından birisi **değildir?**

a) İtaat b) Huşu c) Sükûnet d) Ayakta durmak e) Rukuya eğilmek

2. Ahzâb suresinde Zeynep bint Cahş ile Zeyd bin Harise'nin evliliği konu edilmiştir. Aşağıdakilerden hangisi bu konuyla ilgili verilen yanlış bir bilgidir?

a) Zeynep'in kardeşi bu evliliğe karşı çıkmıştır.

b) Zeynep Haşimoğullarına mensup soylu birisi idi.

c) Hz. Peygamber (s.a.v.) Zeynep'in isteği üzerine bu evliliğe aracı oldu.

d) Zeynep ile Zeyd evlendikten sonra boşandılar.

e) Zeynep ile Zeyd'in evliliğinin bir hikmeti de sınıf farklılığını ortadan kaldırmak idi.

3. Ahiret günü kendilerine amel defterleri sağdan verilecek bahtiyar kullara verilen isim aşağıdakilerden hangisidir?

a) Ashab-ı Yemin

b) Ashab-ı Şimal

c) Ashab-ı Uhdud

d) Ashab-ı Kehf

e) Ashab-ı Karye

4. Aşağıdakilerden hangisi Hz Muhammed'in (s.a.v) Kur'an-ı Kerim'de geçen özelliklerinden **değildir?**

a) İnanmayanlara mucizeler gösterir.

b) Kur'an ayetlerini okur.

c) Kötülüklerden arındırır.

d) Hikmeti öğretir.

e) İnsanların bilmediklerini öğretir.

5. Varlıklara şekil ve suret veren; yaratıkların maddi ve manevi bütün şekil ve hususiyetlerini belirleyen anlamına gelen Allah'ın (c.c.) ismi aşağıdakilerden hangisidir?

a) Müheymin

b) Musavvir

c) Bari

d) Halik

e) Aziz

6. Aşağıdakilerden hangisi gayb kavramıyla ilgili **değildir?**

a) Allah

b) Melekler

c) Peygamberler

d) Cennet

e) Gelecek

7. Aşağıdakilerden hangisi Furkân suresinde sayılan Rahmânın kullarının özelliklerinden birisi **değildir?**

a) Yeryüzünde tevazu ile yürürler.

b) İsraf etmezler.

c) Cehennemden Allah'a (c.c.) sığınırlar.

d) Rablerine secde ederler.

e) Zekatlarını verirler.

8. Meryem suresi Hz. İsa'nın (a.s.) bebek iken konuştuğunu bildirir. Aşağıdaki ifadelerden hangisi Hz. İsa'nın bu konuşmada söylediği sözlerden **değildir?**

a) Ben Allah'ın (c.c.) kuluyum.

b) O bana kitap verdi.

c) Bana namazı emretti.

d) Bana zekatı emretti

e) Bana orucu emretti.

9. Aşağıdaki peygamberlerden hangisine kavmi **"atalarımızın taptığını yahut mallarımız hakkında dilediğimizi yapmayı terk etmemizi sana namazın mı emrediyor" (Hûd suresi, 87. ayet)** diye sormuştur?

a) Hz. İbrâhîm (a.s.)

b) Hz. Hûd (a.s.)

c) Hz. Nûh (a.s.)

d) Hz. Şuayb (a.s.)

e) Hz. Musa (a.s.)

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri verilen ifadelerden uygun olan ile doldurunuz.

(Meryem, Mürekkep, Babasız, İkindi namazı, Ağaçlar, Hikmet, Huşu, Kur'an)

1. Sahibini sapmaktan ve yanılmaktan alıkoyan doğru anlayışa ………………denir.

2. Eğer yeryüzünde ………… kalem, deniz de ………….. olsa, arkasından yedi kat daha ona katılsa, Allah'ın (c.c.) sözleri (yazmakla) yine bitmez. (Lokmân 27)

3. Hz. İsa'nın annesinin adı…………dir ve Hz. İsa (a.s.) ……….. dünyaya gelmiştir.

4. Hz. Peygamber (s.a.v.) buyuruyor ki: "……………………..'nı kaçıran kimse, sanki ailesini ve malını kaçırmış gibidir."

5. Namaz kılan müminin, huzurunda bulunduğu Rabbinin büyüklüğüne yaraşır bir saygıya, kulluk ve itaat duygusuna sahip olmasına…………denir.

6. Hz. Peygamber (s.a.v.) buyuruyor: ………..sizin lehinize veya aleyhinize şahitlik yapacaktır."

Ç. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanları "D" yanlış olanları "Y" ile işaretleyiniz.

1. (…..) Allah (c.c.) gayb bilgisini sadece razı olacağı peygamberlere bildirir.

2. (…..)Müslümanlar anlaşmazlığa düştükleri konularda ortak akılla hareket ederler.

3. (…..)Her şeyin Allah'a (c.c.) muhtaç olması, O'nun hiçbir şeye muhtaç olmamasına Kuddus denir.

4. (…..)Hz. Peygamber (s.a.v.) Allah'ın (c.c.) yanında haram kılma yetkisine sahiptir.

5. (…..) İbadetlerini aksatmadan yerine getiren müslüman cehennem azabından korkmaz.

6. (…..) Münker, aklın ve sağduyunun çirkin bulduğu, tasvip edilmeyen davranışlardır.

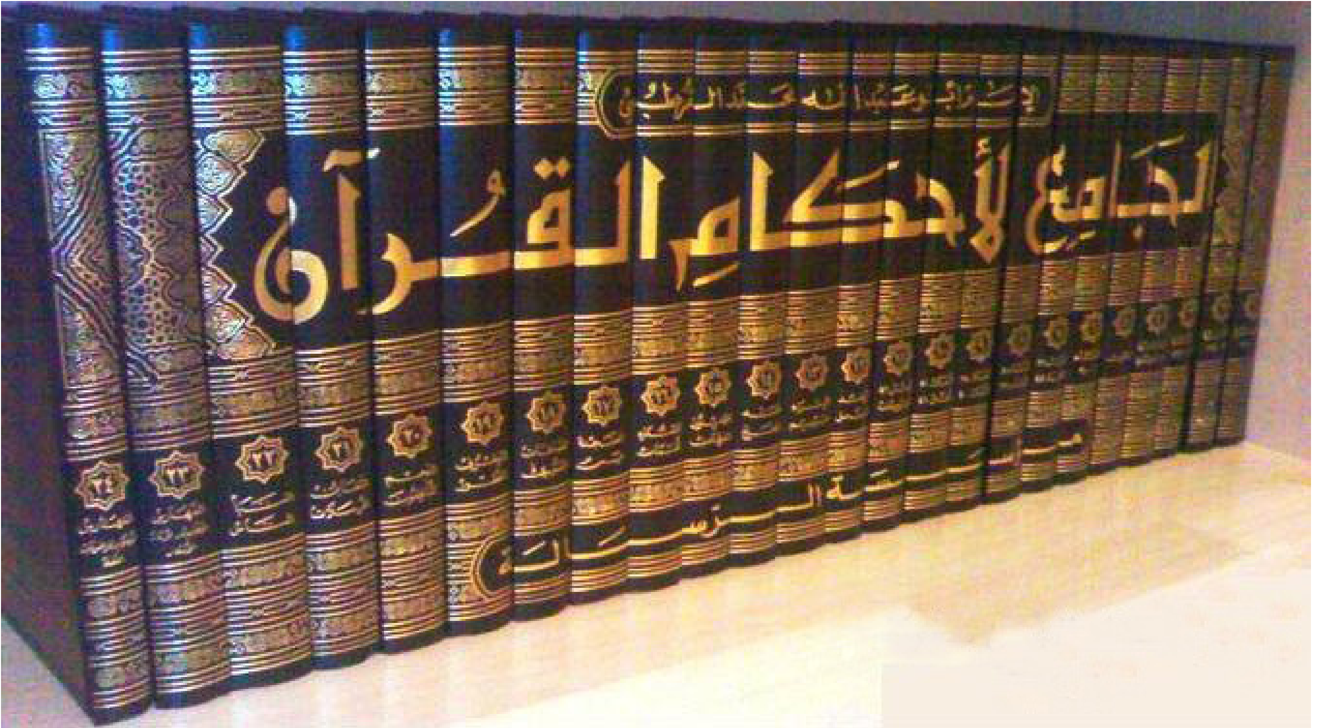
7. (…..) Allah'ı zikretmek en büyük ibadettir.

4. ÜNİTE

ÖRNEK TEFSİR METİNLERİ

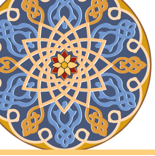
HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Arapça, Türkçe ve başka bir dilde yazılıp Türkçeye tercüme edilmiş birer tefsir eserini inceleyiniz. Bu eserlerin genel özellikleri hakkında bilgi toplayarak sınıfta arkadaşlarınızla bu bilgileri paylaşınız.

2. Hak Dini Kur'an Dili adlı eser ve müellifi Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır hakkında araştırma yapınız.

3. Rivayet ve dirayet tefsirlerinin genel özelliklerini araştırınız.

4. Bakara suresi 84 ve 214, Al-i İmran suresi 104 ve Ahzâb suresi 59. ayetlerin meallerini okuyarak bu ayetlerin bizler için hangi mesajları içerdiği üzerinde düşününüz.

1.Türkçe Tefsirlerlerden Örnek Metinler

Bakara suresi 83. ayet

وَاِذْ اَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنٖٓي اِسْرَٓائٖيلَ لَا تَعْبُدُونَ اِلَّا اللّٰهَ وَبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًا وَذِي الْقُرْبٰى وَالْيَتَامٰى
وَالْمَسَاكٖينِ وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا وَاَقٖيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَۜ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ اِلَّا قَلٖيلًا مِنْكُمْ وَاَنْتُمْ
مُعْرِضُونَ ﴿٨٣﴾

Ayetin meali:

Vaktiyle biz, İsrailoğulları'ndan**: 'Yaln**ızca Allah'a (c.c.) kulluk edeceksiniz; **ana babaya, yakın akrabaya, yetimlere, yoksullara, iyilik edeceksiniz' diye söz almış ve 'İnsanlara güzel söz söyleyin, namazı kılın, zekâtı verin' diye emretmiştik. Sonunda azınız müstesna,** yüz çevirip dönüp gittiniz.[1]

Bakara suresi 214. ayet:

اَمْ حَسِبْتُمْ اَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذٖينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْۜ مَسَّتْهُمُ الْبَأْسَٓاءُ
وَالضَّرَّٓاءُ وَزُلْزِلُوا حَتّٰى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذٖينَ اٰمَنُوا مَعَهُ مَتٰى نَصْرُ اللّٰهِۜ اَلَٓا اِنَّ نَصْرَ اللّٰهِ قَرٖيبٌ
﴿٢١٤﴾

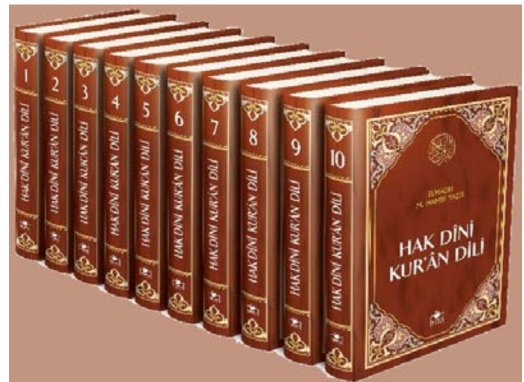
Ayetin meali:

(Ey müminler!) Yoksa siz, sizden önce gelip geçenlerin başına gelenler size de gelmeden cennete gireceğinizi mi sandınız? Yoksulluk ve sıkıntı onlara öylesine dokunmuş ve onlar öyle sarsılmışlardı ki nihayet Peygamber ve beraberindeki müminler: "Allah'ın (c.c.) yardımı ne zaman!" dediler. Bilesiniz ki Allah'ın (c.c.) yardımı yakındır. [2]

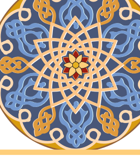
1.1. Hak Dini Kur'an Dili (Bakara 83,214)

Eseri tanıyalım:

Cumhuriyet Dönemi'nde yazılan ilk Türkçe tefsir olan Hak Dini Kur'an Dili, meclis kararıyla ve devlet bütçesinden tahsis edilen bir ödenekle Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır'a hazırlatılmıştır.

1 Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali, Komisyon.
2 Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali, Komisyon.

Eserde, bir surenin tefsirine başlanırken önce o sure hakkında genel bilgiler verilir. Bu bilgiler; surenin ismi, nüzul sebebi, ayet, kelime ve harf sayısı, fasılası, Mekkî veya Medenî oluşu hakkındaki bilgilerdir. Daha sonra tefsiri yapılacak ayetlerin metin ve mealleri yazılarak tefsir bölümüne geçilir. Burada ayetlerin nüzul sebepleri kaydedilir, ayetler arasındaki münasebet ve uyum gösterilir.

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır'ı tanıyalım:

Muhammed Hamdi Yazır, 1878 yılında Antalya'nın Elmalı ilçesinde doğdu.

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır daha çok, yazdığı Hak Dini Kur'an Dili adlı tefsiri ile meşhur olmuşsa da aslında o, çok yönlü bir ilim ve tefekkür adamıdır. Öyle ki hem felsefe ve modern bilimlerle ilgili ciddi araştırmalar yapmış hem de İslami ilimler konusunda devrin en önemli medreselerinde hocalık yapacak bir yetkinliğe ulaşmıştır. Bu yoğun ilmi çalışmalar esnasında edebiyatla ilgilenmekten uzak durmamış Türkçe, Arapça ve Farsça şiirler yazmıştır. Musikiye de aşina olan Elmalılı, hüsn-ü hat alanında sülüs, nesih, talik ve celî türünde, sanat çevrelerinin takdirini kazanan eserler ortaya koymuştur.

27 Mayıs 1942'de İstanbul'da vefat eden bu büyük âlim ve mütefekkir, Sahrayıcedid Mezarlığına defnedilmiştir.

NOT EDELİM

Cumhuriyet Dönemi'nde Türkiye Büyük Millet Meclisinin kararıyla ve devlet bütçesinden tahsis edilen ödenekle yazdırılan ilk Türkçe tefsir eseri Hak Dini Kur'an Dili'dir.

Hak Dini Kur'an Dili/ Bakara suresi 83. ayet

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili adlı eserinde bu ayeti tefsir ederken;

Yahudiler'den hangi konularda misak (söz) alındığını maddeler hâlinde sayıyor.

Bu sayılan prensiplerin hem bu dünya, hem de ahiret saadetini kazanmaya vesile olacak prensipler olduğunu vurguluyor.

Yahudilerin bu prensipleri ağır buldukları için uygulamayıp Allah'a (c.c.) verdikleri sözden döndüklerini belirtiyor.

Medine Yahudileri'nden Abdullah b. Selam ve onunla beraber olan az sayıdaki kişinin İslam öncesinde de bu prensiplere bağlı kalarak yaşadıklarını, İslam geldikten sonra da Müslüman olup Allah'a (c.c.) verilen sözün gereğini en güzel şekilde yerine getirdiklerini ifade ediyor.

Tefsir:

• Biz, İsrailoğulları'ndan şöylece söz almıştık:

• Allah'tan (c.c.) başka mabud tanımayacak ve ondan başkasına kulluk etmeyeceksiniz.

• Ana-babaya ihsan edecek, onlara karşı her halükârda iyilik ve güzellikle davranacaksınız.

• Aynı şekilde akrabalara, yetimlere, maişetlerini kazanamayan, ellerinde avuçlarında bir geçim vasıtası bulunmayan yoksullara dahi ihsan edeceksiniz.

• Diğer insanlara da güzel söz söyleyeceksiniz.

• Namazı ikame edecek iyice kılacaksınız.

• Zekâtı da vereceksiniz.

"Ey İsrailoğulları! Siz, Allah'a (c.c.), bu emirlerin gereğini yerine getireceğinize dair söz vermiştiniz. Sonra verdiğiniz bu sözden yüz çevirip, gereğini yerine getirmekten vazgeçtiniz. Hem bu dünyada huzur ve güvenliğe, hem de ahirette sevap kazanmaya vesile olacak bu esaslı emirleri ağır bulup, ahdinizi bozdunuz. İçinizden müstesna bir azınlık, verdikleri söze sadakat gösterip Allah'ın emirlerini yerine getirdiler. Zaten onlar Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberliğinden önce bu misak (anlaşma) uyarınca amel ettikleri gibi Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberliğinden sonra da O'na iman ederek aynı misakın gereğini en mükemmel şekilde yerine getirdiler. İşte Abdullah b. Selam ve onunla birlikte olan müstesna azınlık dışındaki sizler, hâlâ Allah'ın (c.c.) emirlerinden yüz çevirmeye devam ediyorsunuz."[3]

ARAŞTIRALIM

Abdullah b. Selam hakkında bir araştırma yaparak elde ettiğimiz bilgileri sınıfta arkadaşlarımızla paylaşalım.

Hak Dini Kur'an Dili / Bakara suresi 214. ayet:

Müellif, bu ayetin tefsirini yaparken;

Önce ayetin mealini biraz daha açarak hangi manaları ifade ettiğini ortaya koyuyor.

Ayetin nüzul sebebine ilişkin görüşlerini zikrediyor.

'Ittırat' kavramına dikkat çekiyor ve Müslümanların zaman zaman sıkıntılarla karşı karşıya kalmalarının aslında bir imtihan olduğunu vurgulayarak asıl kazananların bu sıkıntılara sabredenler olacağını belirtiyor.

Konuyla ilgili başka bir ayete de atıf yaparak kendi kanaatlerini belirtiyor.

3 Yazır, Elmalılı Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, (C 1, s:331-332'den düzenlenmiştir.)

Tefsir:

"Ey Muhammed ümmeti! Siz, sizden önce yaşamış ümmetlerin durumu sizin başınıza gelmeden; meşakkatler, sıkıntılar çekmeden, bütün ilahi hükümleri, amelî ibadetler ile tatbik etmeden, sırf iman ile 'dar-ı selam' (barış yurdu) olan cennete girivereceğinizi mi zannettiniz? Geçmiş ümmetlerin başına nice sıkıntılar ve çaresizlikler geldi de, sarsıldılar, o kadar sarsıldılar ki; başlarında bulunan peygamber ve onunla beraber iman edenler 'Allah'ın yardımı ne zaman?' diyecek dereceye vardılar. Ancak iyi biliniz ki Allah'ın (c.c.) yardımı yakındır. Siz bu iman ve hidayetten ayrılmazsanız o yardımı görecek, muradınıza ereceksiniz."

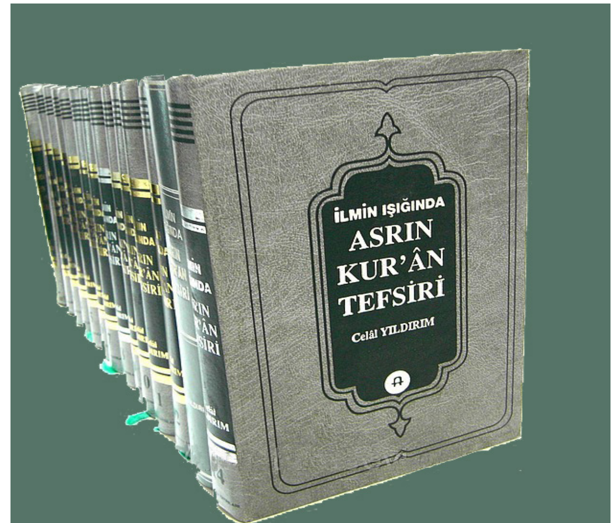
"Mekke'de müşriklerin baskıları artınca, Resulullah (s.a.v.) ve beraberindeki sahabiler, yurtlarını, mallarını ve mülklerini müşriklere bırakarak Medine'ye hicret etmek zorunda kaldılar. Medine'ye vardıklarında ise Yahudilerin düşmanlıklarıyla karşılaştılar. Ayet yaşanan bu sıkıntılar sebebiyle nazil olmuştur. Ayrıca Uhud veya Hendek Savaşlarında yaşanan sıkıntılar nedeniyle indiği de rivayet edilmiştir. Bu ayet gösteriyor ki "Ittırat" (düzgün bir biçimde olayların birbirini izlemesi) kanunu gereğince, Muhammed ümmeti de önceki ümmetler gibi birtakım durumlarla yüz yüze gelecekler. Ayrılıklar görecek, düşmanlıklarla karşılaşacak, sıkıntılar ve zorluklar geçirecekler. Sarsılmayıp dayananlar, sonunda başarılı olacaklardır. Dolayısıyla Allah'a (c.c.) imanı amellerin en üstünü kabul edip O'na iman edenler, Allah'ın (c.c.) kitabına uyup Hz. Peygamber'in (s.a.v.) ve ashabının yolundan gidenler, **"İnsanların içinden kimileri vardır ki Allah'ın (c.c.) rızasına ermek için kendini feda eder."** (Bakara suresi, 207. ayet) ayetinin delalet ettiği manaya uygun hareket ederek sabır, sebat ve çabalarla, ilahî yardıma erecek, hakkın üstün geldiğini görecek ve genel barışı temin edeceklerdir. O hâlde bizler başarılı olmak için tarihten ibret alıp (sabırsızlık, yılgınlık ve tembellik gibi manevi hastalıklardan) korunmalıyız."[4]

1.2.İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri (Bakara 83, 214)

Celal Yıldırım'ı tanıyalım:

İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri adlı eserin müellifi olan Celal Yıldırım, 1932 yılında Diyarbakır'ın Kulp ilçesinde doğdu.

1956 yılında Kuyucak Müftülüğüne atandı. İzmir Müftülüğü'nde 1961-1966 yılları arasındaki dört yıllık görevinden sonra 1966'da Afyon Müftülüğüne atandı. 1977 yılında İzmir vaizliğine atanan Celal Yıldırım aynı görevi sürdürürken 1979 yılında emekli oldu.

4 Yazır, Elmalılı Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, (C 2, s:82-82'den düzenlenmiştir.)

İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri/ Bakara Suresi 83. ayet:

İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri adlı eserde bu ayeti tefsir ederken müellif;

Yahudilerin verdikleri sözden nasıl döndüklerini, ayetle ilgili tarihi bir kesiti aktararak ortaya koyuyor ve Yahudilerin durumuyla ilgili Bakara suresi 85. ayete atıf yapıyor.

Tevrat'a göre Yahudilerden alınan sözün hangi esasları ihtiva ettiğini maddeler hâlinde sayıyor.

Ayette zikredilen hususlarla ilgili hadis-i şerifi aktarıyor.

Bu ayette ve bir sonraki ayette (Bakara suresi 83 ve 84.ayetler) Allah'ın (c.c.) Yahudilere emrettiği hususların neler olduğunu maddeler hâlinde sayıyor.

Bu prensiplerin hâkim olduğu toplumun huzurlu ve güçlü bir toplum olacağını vurguluyor.

Ayette belirtilen "ana-babaya karşı iyi davranma" emrini yerine getirirken onların mümin olup olmamalarına bakılmayacağını ifade ediyor.

Namaz ve zekât ibadetlerinin Musevîlik'te de farz olduğunu belirtiyor.

Tefsir:

Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) hicretinden önce, Medine'de Evs ve Hazreç kabileleri arasında yıllardır sürüp gelen bir savaş ve kan davası vardı. Medine Yahudileri'de bu savaş ortamında menfaat ve çıkarlarından dolayı ikiye bölünmüştü. Nadiroğulları, Hazreç kabilesini; Kureyza oğulları, Evs kabilesini destekliyordu. Hâlbuki Evs ile Hazreç ikisi de putperest olup, ehl-i kitap değillerdi.

Bu iki kabile arasında savaş başlayınca Benî Nadîr ve Benî Kureyza Yahudileri de destekledikleri kabilenin yardımına koşar ve savaş esnasında birbirlerini öldürüp evinden ve yurdundan çıkarır, birbirlerinin mal ve mülkünü yağma ederlerdi. Hâlbuki onların böyle yapması Tevrat hükümlerine göre haramdı. Çünkü İsrailoğulları'ndan alınan misak (söz ve ahit), Tevrat'a göre şu dört esası ihtiva etmekteydi:

- Birbirlerini öldürmemeleri,
- Birbirlerini yurtlarından çıkarmamaları,
- Kendi milleti aleyhine başkasına yardım ve destek olmamaları,
- Esirlerin fidyeleşme (kurtuluş akçesi ödemek) suretiyle kurtarılması.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) devrinde Medine ve civarında yaşayan Yahudiler, bu yasakların ilk üçünü çiğneyip sadece sonuncusunu uygular hâle geldiler. Öyle ki savaş meydanında birbirleriyle savaşırlar, savaş sona erince de Tevrat'ın hükmüyle amel etmiş olmak için fidye

(kurtuluş akçesi) verip esirlerini kurtarırlardı. Kur'an-ı Kerim'de Yahudilerin bu durumu **'Yoksa siz Kitab'ın bir kısmına inanıyor, bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz?'**(Bakara suresi 85. ayet) denilerek kınanmıştır.

Bütün bunlar gösteriyor ki; İsrailoğulları her hususta Allah'ın (c.c.) taleplerine değil, kendi kıt akıllarına ve çıkarlarına göre hareket ederlerdi. Nitekim Evs ve Hazreç kabilelerini tutmaları birtakım siyasi ve iktisadi sebeplere dayanıyordu. Hâlbuki Allah (c.c.) müminlerden birbirlerine karşı menfaat ve çıkar beklentisinden arınmış kardeşçe duygular besleyip adab-ı muaşeret'e uygun davranmalarını istemektedir.

Konuyla ilgili hadisler:

Ebu Zer (r.a.)'dan yapılan rivayette de, Peygamber Efendimiz (s.a.v.) buyurdu ki: *'İyilikten (müminlerce iyi bilinen şeyden) hiçbir şeyi hakir görüp küçümseme! İyilik yapacak bir şey bulamazsan, kardeşine karşı güler yüzlü ol'*

İbn Mes'ud (r.a.)'dan yapılan bir rivayette, o şöyle demiştir:

"Ya Resulullah! Hangi amel daha üstündür?" diye sordum.

"Vaktinde kılınan namaz." buyurdu.

"Sonra hangisi?" dedim.

"Ana-babaya iyilik etmek." buyurdu.

"Sonra hangisi?" dedim.

Rabbin, sadece kendisine kulluk etmenizi, ana babanıza da iyi davranmanızı kesin bir şekilde emretti... (İsrâ suresi, 23. ayet.)

“Allah yolunda cihat.” buyurdu.

İnsanı gerçek manada insan eden şey, güzel ahlaktır. Böyle bir ahlakın temel dayanağı ise hakiki imandır.

Onun için Cenab-ı Allah (c.c.) bütün ümmetlere telkin ettiği esas ve prensipleri İsrailoğulları'na da bildirmiş ve Bakara suresi 83 ve 84. ayetlerde sayılan şu ilahî buyruklara uymaları hususunda onlardan söz almıştı:

Allah'tan (c.c.) başkasına ibadet etmeyeceksiniz. (Önce iman esası zikredilerek, güzel ahlakın hakiki dayanağının iman olduğu gösterilmiş, daha sonra ahlaki prensiplere geçilmiştir.)

Ana-babaya karşı en güzel ve en uygun şekilde davranacaksınız.

Akrabaya, yetimlere, miskinlere ihsanda bulunacaksınız.

Diğer insanlara güzel söz söylemeyi alışkanlık hâline getireceksiniz.

Namazı vaktinde ve dosdoğru kılacaksınız.

Zekâtı, olması gerektiği gibi vereceksiniz.

Birbirinizin kanını -haksız yere- dökmeyeceksiniz.

Birbirinizi yurdunuzdan ve evinizden sürmeyeceksiniz.

Bu ilahi buyrukları yerli yerince tatbik eden fertler ahlaken olgunlaşacağı gibi, onlardan oluşan toplum da birlik, beraberlik ve dayanışmanın hakim olduğu güçlü bir toplum olur.

Bir toplumun güçlü ve huzurlu bir millet hâline gelebilmesi için şu prensiplerin o toplumda yerleşmesi gerekir: Toplumu oluşturan fertlerin Allah'a (c.c.) kulluk şuuru içinde birbirlerine iyi davranmaları, ana-babaya iyilik etmek, akrabayı gözetmek, yetimin elinden tutup başını okşamak, düşkünlere yardım etmek, gönül kırmamak için sözün en güzelini söylemek, namaz kılmak, sosyal adaleti sağlamak için zekât ve sadaka vermek.

Kur'an-ı Kerim'de ana-babaya iyilikle muamele emredilirken onların mümin olmaları şart koşulmamıştır. Sırf ana-babalık vasfını taşıdıkları için onlara saygılı davranmak ve iyilikte bulunmak farzdır.

UNUTMAYALIM

Allah (c.c.) tarafından insanlara gönderilen, tahrif edilmemiş bütün dinlerin ortak adı İslam'dır ve bütün peygamberlerin getirdiği ilahi mesajdaki temel prensipler aynıdır.

Nitekim Hazret-i İbrâhîm (a.s.) küfür üzere bulunan babasını en yumuşak bir dille Hakk'a davet eder; buna karşılık onun ağır hakaretlerine maruz kalırdı. Fakat hiç sesini çıkarmaz, onu kıracak bir davranışta bulunmazdı.

Ayrıca bu ayetten namaz ve zekât gibi iki önemli ibadetin Musevilik'te de farz olduğu anlaşılıyor.[5]

İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri/Bakara suresi 214. ayet :

Celal Yıldırım, İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri eserinde bu ayeti tefsir ederken,

Sebeb-i nüzule dair bir rivayeti paylaştıktan sonra konuyla ilgili bir hadis-i şerifi aktarıyor.

"Sünnetullah" kavramına vurgu yaparak müminlerin zaman zaman çeşitli sıkıntılarla imtihan edilmesinin Allah'ın bir kanunu olduğunu belirtiyor.

Ayette geçen 'be'sâ' ve darra''kavramlarına dikkat çekiyor ve Râğıb el-İsfehânî'nin, Müfredat adlı eserinde bu iki kelimeye hangi anlamları verdiğini paylaşıyor.

Tefsir:

Ayetin nüzul sebebiyle ilgili yapılan bir rivayete göre, bu ayet, Hendek Savaşı günü Hz. Peygamber (s.a.v.) ve ashabı çeşitli zorluklarla karşılaşınca, hem onları teselli etmek hem de bu konudaki sünnetullahı onlara hatırlatmak üzere inmişti.

Nitekim Hendek Savaşı günü Hak'tan yana olanlar zor durumda kalınca, münafıklar bunu fırsat bilerek 'Allah ve Peygamberin bize vadettiği zafer ve saadet aldatmacadan başka bir şey değildir!' demişlerdi. Bunun üzerine yukarıdaki ayet nazil oldu.

Sahih bir rivayette, Habbab bin Eret (r.a.) diyor ki: Çok sıkıntılı günlerde bulunuyorduk. Bir gün Resulullah'a (s.a.v.) dedik ki:

— Ey Allah'ın Peygamberi! Bizim için yardım dilemez misin? Bizim için Allah'a el açıp dua etmez misin?

Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu:

—Şüphesiz ki sizden önceki milletlerden inananlar arasından öyleleri gelip geçti ki başlarının üstüne testere konuldu da bu testere onları ta ayaklarına kadar biçip böldü, fakat bu (işkence) onları dinlerinden döndüremedi. Demir tarak vücutlarına batırıldı, etle kemik arasına saplanıp kaldı da yine bu (elim durum) onları dinlerinden çeviremedi.

Resulullah (s.a.v.) Efendimiz şöyle devam etti:

—Vallahi! Allah bu dâvayı tamamlayacaktır; o kadar ki atlı bir kişi San'a'dan kalkıp Hadremevt'e kadar gidecek de bu yolculuğunda ancak Allah'tan ve bir de davarlarına kurdun saldırmasından korkacak. Ama (ne yapalım ki) siz acele eden bir milletsiniz.

Allah'ın (c.c.) kulları hakkında sünneti değişmez. Büyük dâvalar, çetin mücadelelerle kazanılır. Değerli nimetler büyük külfetlere katlanılarak elde edilir. Allah'ın (c.c.) bu değişmez kanunu, Kur'an'da değişik anlatım biçimleriyle hatırlatılır.

5 Celal Yıldırım, İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri, (C 1, s:239-245'ten düzenlenmiştir.)

Hz. Peygamber (s.a.v.) ve çevresinde yer alan ashabı, bütün müminler için en güzel örnektiler. Peygamber Efendimiz (s.a.v.), ilahi sünneti en iyi bilen ve ona uygun davranan insandır. Bundan dolayı O, durmadan, dinlenmeden tebliğ vazifesini yerine getirmek için çalışır, bu yolda önüne çıkan engelleri kaldırmaya gayret ederdi. Bu süreçte karşılaştığı bütün zorluklara rağmen neticenin saadet getireceğine kesinlikle inanırdı. Şüphesiz ki O'nun yolundan gidenler de içgüdülerinin sınırsız arzularını sınırlayarak, hayatlarını disipline edip yaratılış gayesine uygun davranmalıdırlar.

Ayette iki önemli kavram üzerinde duruluyor:

1-Be'sâ'

2- Darrâ'

Birincisi, fitne, kargaşa, huzursuzluk, mal ve can güvensizliği; ikincisi, çeşitli hastalıklar, sinir sistemini bozan nedenler, geçim sıkıntısı ve maddeciliğin durmadan toplumu için için kemirmesi ve işsizliğin toplumu tedirgin etmesi şeklinde yorumlanır.

Nitekim Râğıb el-İsfehânî, Müfredat adlı eserinde bu iki kelimenin anlamını şöyle özetlemiştir:

Be'sâ', şiddet demektir. Aklın ve şeriatın uygun görmediği şeylere de bu isim verilmiştir. Kelime, azap ve sıkıntı anlamlarını da taşımaktadır.

Darrâ'; genellikle genişlik, ferahlık, bol nimet ve mutluluğun karşıtı olarak yorumlanır.

Peki, insanoğlu neden hem Yaratan'ına, hem de O'nun kusursuz hayat kanunlarına karşı gelerek azgınlık yapar? Neden haddi aşıp, başkalarının hak ve hürriyetini ihlal eder? Neden iyiye, doğruya, güzele ve fazilete karşı çıkar? Ve dahası, neden müminler birçok sıkıntı, elem ve ıstırapla karşılaşır.

Bütün bu soruların cevabını Kur'an ve insanlık tarihi, çarpıcı örneklerle ortaya koymuştur. Bu, hak ile bâtılın çetin mücadelesi, doğru ile eğrinin boy ölçüşmesidir. Her şerrin altında büyük bir hayır gizlenmiştir. O hayır, günü gelince sahneye çıkıp Sünnetullah'ı bir kez daha doğrulayacaktır.[6]

1.3. Kur'an Yolu: Türkçe Meal Ve Tefsir

Eseri Tanıyalım:

Kur'an Yolu; Prof. Dr. Hayrettin Karaman, Prof. Dr. Mustafa Çağırıcı, Prof. Dr. İ. Kafi Dönmez, Prof. Dr. Sadrettin Gümüş'ten oluşan dört kişilik bir komisyon tarafından kaleme alınmıştır. İslam âleminde bir kurulun ortak çalışmasıyla hazırlanmış ilk tefsir kitabıdır.[7]

NOT EDELİM

'Sünnetullah', Allah'ın (c.c.) kainatı idare ederken koyduğu kurallar, yarattıkları hakkındaki hüküm ve adetleri anlamına gelir.

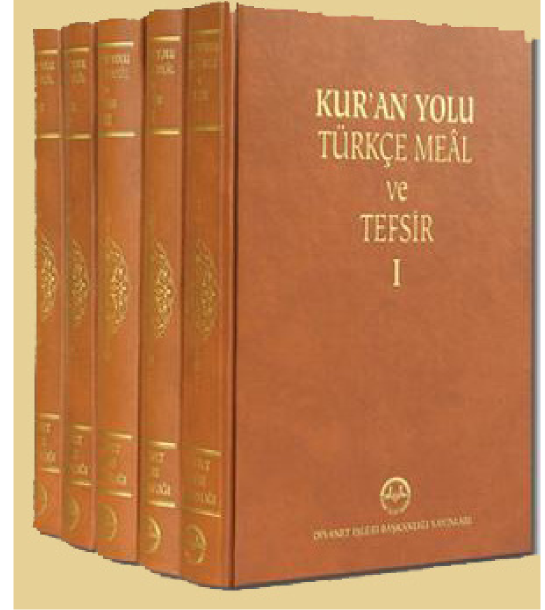
6 Celal Yıldırım, İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri, (C 2. s.585-589'dan düzenlenmiştir.)
7 Kur'an Yolu: Türkçe Meal ve Tefsir, (Heyet), C 1, s.11.

Sureler tefsir edilirken önce, surenin nüzul yeri ve sebebi, adı, ayet sayısı, konusu ve faziletleri üzerinde durulmuştur. Daha sonra ayetler tek tek ya da anlamlı bir bütün oluşturacak şekilde gruplandırılıp ayetlerin mealleri verilmiş ve tefsirleri yapılmıştır.

Kur'an Yolu: Türkçe Meal ve Tefsir/ Bakara suresi 83.ayet

Kur'an Yolu: Türkçe Meal ve Tefsir adlı eserde bu ayet yorumlanırken şu hususlar ön plana çıkmıştır:

Ayette zikredilen prensiplerin aslında Kitab-ı Mukaddes'te geçen ve Yahudilerden yerine getirmeleri istenen on emirden bazıları olduğu ifade edilmiş, Tevrat'taki bu "On Emir" maddeler hâlinde sayılmıştır.

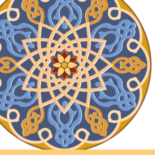
Peygamber Efendimiz (s.a.v.) dönemindeki Yahudilerin de ataları olan İsrailoğulları gibi bu prensipleri hayatlarına tatbik etmeyerek Allah'ın (c.c.) emrinden yüz çevirdikleri ifade edilmiştir.

On emirden 'cumartesi yasağı' dışında kalan dokuzunun, bütün peygamberlerin ümmetlerine tebliğ ettiği ortak prensipler olduğu vurgulanmıştır.

Tefsir:

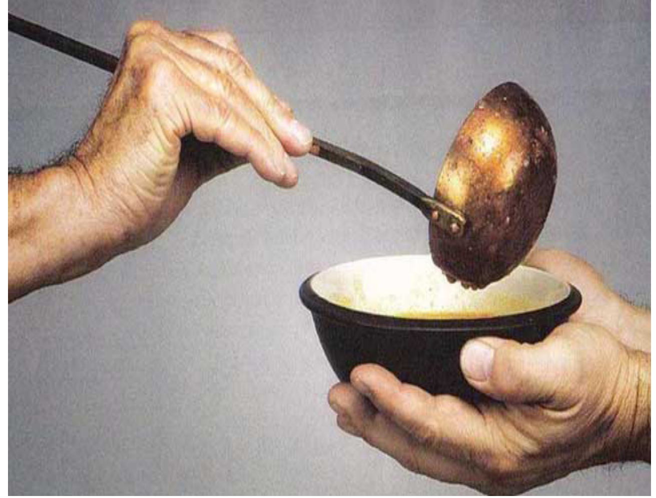
Bu ayette İsrailoğulları'nın yükümlü kılındıkları ve Yahudi-Hıristiyan literatüründe "On Emir" diye bilinen dinî ve ahlakî sorumluluklardan bazıları hatırlatılmakta; Allah'ın (c.c.) onlardan bu sorumlulukların gereğini yerine getirecekleri yönünde söz aldığı ifade buyurulmaktadır. Kitab-ı Mukaddes'te, bu emirler şöyle sıralanır:

1. Allah'tan (c.c.) başka ilahın olmayacak.
2. Kendin için oyma put yapmayacaksın.
3. Allah'ın (c.c.) ismini boş yere anmayacaksın.
4. Cumartesi günü hiçbir iş yapmayacaksın.
5. Babana ve anana hürmet edeceksin.
6. Katletmeyeceksin.
7. Zina etmeyeceksin.
8. Çalmayacaksın.
9. Yalan şahitliği yapmayacaksın.

10. Komşunun hiçbir şeyine göz dikmeyeceksin.

Kur'an-ı Kerim'de İsrâ suresinin 101. ayetinde, "Ant olsun biz Musa'ya açık seçik dokuz ayet verdik. Haydi İsrailoğulları'na sor." şeklinde işaret edilen dokuz ayetin, Tevrat'taki on emrin cumartesi yasağı dışında kalanlarını kapsadığı anlaşılmaktadır. Cumartesi gününe saygı ise sadece Yahudileri bağlayan bir hüküm idi.

İslam dini de komşuya ikramda bulunmaya önem verir.

Bu ayette ise Allah'tan (c.c.) başka mabud tanımamak, ana-babaya, akrabaya, yetimlere ve yoksullara iyilik etmek, insanlara güzel söz söylemek; namaz kılıp zekât vermek, şeklinde sıralanan yükümlülükler arasında "On Emir"den bazı hükümlerin de yer aldığı görülmektedir. On emrin cumartesi yasağı dışında kalanları, bütün peygamberlere gönderilen kutsal kitapların ortak öğretileri olup Kur'an-ı Kerim'de Müslümanlar da bu tür vecibelerle yükümlü kılınmıştır.

Ayrıca ayette İsrailoğulları'ndan çoğunun zamanla Allah'a (c.c.) verdikleri sözden döndükleri yani belirtilen hükümlere uymadıkları, Hz. Peygamber (s.a.v.) dönemindeki Yahudilerin de bu hükümlere sırt çevirdikleri bildirilmektedir.[8]

KONUŞALIM

Bakara suresi 83. ayeti, dinin üç temel boyutunu teşkil eden iman, ibadet ve güzel ahlak açısından değerlendiriniz. Bu üç boyut arasındaki ilişkiyi arkadaşlarınızla tartışınız.

Kur'an Yolu: Türkçe Meal ve Tefsir/ Bakara suresi 214.ayet:

Kur'an Yolu: Meal ve Tefsir adlı eserde bu ayet tefsir edilirken şu hususlar ön plana çıkmıştır:

Ayetin, İslam'ın başlangıç yıllarında inkârcıların baskılarından bunalan müminleri, hem teselli etmek hem de uyarmak maksadıyla indiği rivayet edilmiştir.

Ayette müminlere, nihaî başarının, iyilikler uğrunda gösterilecek özverilere bağlı olduğu şeklindeki ilahi yasa hatırlatılmaktadır.

Geçmişte yaşamış ümmetlerden bazıları, nefislerine uyarak, kıskançlık, kin vb. olumsuz duygulara kapılmış ve dinleri konusunda derin ihtilaflara düşüp dalâlete sapmışlardı. Bazıları ise yoksulluk ve sıkıntılarla denenmişler, sonuna kadar imanlarında sebat etmişler, Allah'ın (c.c.) yardımının geleceği konusunda asla ümitlerini yitirmemişler ve neticede gösterdikleri sabırla hem O'nun yardım ve desteğini hem de cennetini kazanmışlardı.

8 Kur'an Yolu: Türkçe Meal ve Tefsir, (Heyet), (C 1,s:151'den düzenlenmiştir.)

İslam ümmeti de gerektiğinde bu tür sıkıntılardan geçecektir. Çünkü bu, Allah'ın (c.c.) bir kanunudur. Nitekim Hz. Muhammed (s.a.v.) ve O'nun ashabı da önceki peygamberler ve onların ümmetlerinin yaşadıkları gibi birçok sıkıntı yaşamışlardır. Fakat onlar da imanlarını ve kutsal değerlerini, şahsi menfaatlerinin üstünde görmüşler; bu değerlerini koruma ve güçlendirme uğruna büyük acı ve sıkıntılara katlanmışlardır. Allah'ın (c.c.) rahmetinden asla ümitlerini kesmemişler, aksine "Allah'ın yardımı ne zaman gelecek!" diye sarsılmaz bir imanla onu bekleyerek, şartların gerekli kıldığı yöntemlerle mücadelelerini sürdürmüşlerdir. Nihayet ormanlık arazinin yağmur bulutlarını çekmesi gibi onların bu büyük imanları, sabır, sebat ve fedakarlıkları da Allah'ın (c.c.) yardım ve desteğini üzerlerine çekmiştir. Böylece hem dünyada zafere ulaşıp İslam'ı güçlendirmişler hem de cennete girmeye hak kazanmışlardır. Hatta içlerinden bazıları daha bu dünyada iken cennetle müjdelenmişlerdir.[9]

1.4. Hakk'ın Daveti (Bakara 83,214)

Eseri Tanıyalım:

Prof. Dr. Ömer Çelik tarafından kaleme alınmıştır. Nakilden ziyade telif üslubunun tercih edildiği eserde her surenin girişinde, o sureyi ve muhtevasını tanıtan kısa bir açıklama yapılmıştır. Eser, 5 cilt olarak basılmıştır.

Prof. Dr. Ömer Çelik'i Tanıyalım

1966 yılında Artvin'in Yusufeli ilçesinde doğan müellif, 1989 yılında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. Yüksek lisans ve doktora çalışmalarını Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tefsir Bilim Dalında tamamladı. 2001 yılında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalında doçent, 2007 yılında da profesör oldu. Kırgızistan Oş Devlet Üniversitesi Araşan İlahiyat Fakültesinde 2004-2007 yılları arasında misafir öğretim üyesi ve dekan olarak görev yaptı. Halen Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde Tefsir Ana Bilim Dalında öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.

Hakk'ın Daveti: Kur'an-ı Kerim'in Meali ve Tefsiri/ Bakara suresi, 83. ayet:

Hakk'ın Daveti adlı eserde bu ayet tefsir edilirken;

İnsanın yaratılış gayesinin Allah'a kulluk olduğu ve Allah'a (c.c.) kulluğun, Allah'ın (c.c.) insan üzerindeki en öncelikli hakkı olduğu,

İnsanın ana babasının hakkını gözetip onlara iyilikle muamele etmesinin, Allah'a (c.c.) kulluktan sonra ikinci öncelikli görevi olduğu,

9 Kur'an Yolu: Türkçe Meal ve Tefsir, (Heyet), (C1,s:333-334'ten düzenlenmiştir.)

Akrabayı koruyup gözetmenin önemli bir dinî sorumluluk olduğu, yetim çocuklara, yoksullara iyi davranıp yardımda bulunmanın ve insanlara güzel söz söyleyip nezaket ölçüleri içerisinde davranmanın dinimizdeki önemi, ayette zikredilen Allah'a (c.c.) ibadet ve insanlara iyi davranmanın somutlaşmış hâlinin namaz ve zekât ibadetleri olduğu, ayetin isim cümlesi formunda gelen son kısmında, Yahudiler'in sözlerinde durmamalarının onlarda toplumsal bir karaktere dönüştüğüne vurgu yapılmıştır.

Ana-babanıza ihsan ederseniz, çocuklarınız da size ihsan eder. (Taberani)

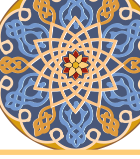
Tefsir:

Ayette, Yahudilerden tatbik etmeleri hususunda söz alındığı bildirilen maddeler, aynı zamanda İslam'ın da esasları ve hükümleri arasında yer alır.

"Sadece Allah'a kulluk yapılması" emri ise bütün insanlara yöneliktir ve aslında insanın yaratılış amacı da budur. Sadece kendisine kulluk yapılması, Allah'ın (c.c.) kulları üzerindeki hakkıdır ve hakların en yücesidir. Yaratılmışlar içinde ise en mühim hak, anne-babaya aittir. Bu sebeple Kur'an-ı Kerim'in pek çok yerinde ve hadis-i şeriflerde Allah'ın (c.c.) hakkı olan 'şirk koşmamak'tan hemen sonra anne-baba hakkı zikredilir. Dolayısıyla, âlimlerin çoğunluğu, kâfir bile olsa, şirk koşmayı emretmediği müddetçe, anne-babaya hürmet ve itaat etmenin zarurî olduğu hususunda aynı fikirdedirler.

Anne-babadan sonra akrabaya iyilik gelir. Dinimiz "sıla-i rahim" denilen, akrabayla münasebetleri devam ettirip onlara yardımda bulunmayı ısrarla teşvik etmiş ve bu konuda vazgeçilmez haklar ve sorumluluklar koymuştur. Nitekim Resulallah (s.a.v.), *"Allah'a ve ahiret gününe inanan kimse akrabasına iyilik etsin."*[10] buyurmuştur. "Beni cehennemden uzaklaştırıp cennete götürecek davranışı haber ver." diyen birine Efendimiz (s.a.v.): "Allah'a kulluk edip O'ndan başkasına ilâh diye tapmazsın, namazı gerektiği gibi kılar, zekâtı tam olarak verir ve akrabanı koruyup gözetirsin." telkininde bulunmuştur.[11] Bir sahâbînin: "Ya Resulallah! Benim akrabam var. Ben kendilerini ziyaret ediyorum, onlar gelip gitmiyorlar. Ben onlara iyilik ediyorum, onlar bana kötülük ediyorlar. Ben onlara anlayışlı davranıyorum, onlar bana kaba davranıyorlar." demesi üzerine rahmet Peygamberi (s.a.v.): "Sen böyle davrandıkça Allah'ın yardımı seninledir." buyurmuştur.[12]

10 Buhârî, Nikâh, 80.
11 Buhârî, Edeb, 10; Müslim, İman, 14.
12 Müslim, Birr, 22.

Kendilerine bakacak babaları olmayan yetim çocuklara iyilik ve yardımda bulunmak çok önemli bir ictimaî ibadettir. Bu sebeple pek çok ayet ve hadiste müminler yetimlere bakmaya teşvik edilirler.

Cenâb-ı Hak, kendileri ve aileleri için harcayacak bir şey bulamayan yoksullara en güzel şekilde davranmayı, onlara iyilikte bulunmayı emretmektedir.

Rabbimiz, daha sonra insanlara güzel ve istifade edilecek söz söylemeyi, yumuşak ve tatlı bir lisanla konuşmayı, ince, kibar ve nazik olmayı, iyiliği emredip kötülüğü yasaklamayı, insanların kusurlarını affedip olabildiğince müsamahalı davranmayı emretmektedir.

Ayrıca bu ayette, 'Allah'a ibadet' ve 'insanlara iyilik' mevzuları birer misalle somut hâle getirilerek namazın doğru kılınması ve zekâtın verilmesi emredilmiştir.

Allah Teâlâ (c.c.), kendilerinden söz alındığı hâlde İsrâiloğulları'nın -pek azı hariç- verdikleri sözlerinden döndüklerini beyan etmiştir. Sonradan gelen Yahudiler de atalarının izini takip ederek aynı isyan hâlini devam ettirdikleri için "Sözünüzden döndünüz!" buyrulmuş ve geçmişlerin yanlış davranışı bunlara da nispet edilmiştir.

En son gelen ve "devamlılığa" delâlet eden isim cümlesiyle de Yahudilerin, ataları gibi sözlerinden dönmeye devam ettikleri ve bu kötü davranışı âdet hâline getirdikleri ifade edilmektedir.[13]

Hakk'ın Daveti: Kur'an-ı Kerim'in Meali ve Tefsiri/ Bakara suresi, 214. ayet:

Hakk'ın Daveti adlı eserde bu ayet tefsir edilirken şu hususların öne çıkarıldığını görürüz:

Müellif,

Sebeb-i nüzule ilişkin rivayetleri zikretmiştir.

Konuyla ilgili diğer ayetler ve hadislere atıflar yapmıştır.

Allah (c.c.) katında yüce derecelere ulaşmak için başa gelen musibetlere katlanmak gerektiğini vurgulamış, bu konuda bir hadis-i şerif aktarmıştır.

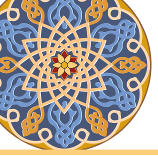
UNUTMAYALIM

Bakara suresi 83.ayette 'Allah'tan (c.c.) başkasına kulluk etmeme' prensibinden hemen sonra 'ana-babaya iyilik etme prensibinin zikredilmiş olması, İslam'da ana-baba hakkının ne kadar önemli olduğunun göstergesidir.

Tefsir:

Rivayete göre bu ayet, Müslümanlara zorluk, sıkıntı ve meşakkatlerin isabet ettiği Hendek Savaşı hakkında nazil olmuştur. Bu savaşta yaşanan sıkıntılar, Kur'an-ı Kerim'de, Ahzâb suresi, 10-11.ayetlerde şöyle dile getirilmiştir: **"O sırada düşman orduları üstünüzden ve altınızdan**

13 Ömer Çelik, Hakk'ın Daveti: Kur'an-ı Kerim Meali ve Tefsiri, (C 1,s:145-146'dan düzenlenmiştir.)

size saldırmıştı da, korkudan gözler yerinden kaymış, yürekler ağızlara gelmişti. Hatta Allah (c.c.) hakkında yakışıksız, olmadık zanlar besliyordunuz. Müminler orada böyle çetin şartlarla denendiler ve sarsıldıkça sarsılıp şiddetle silkelendiler."

Hidayet ve iman, Allah'ın (c.c.) en büyük nimeti olup cennete girebilmenin en mühim şartıdır. Fakat bu büyük nimetlerin şükrü zor, bedeli de ağırdır. İman, mücerred (soyut) bir iddia ve boş bir temenni değildir. Kişinin imanda samimi olup olmadığını ortaya çıkaran, amelleridir. Ayet-i kerime bu noktaya dikkat çekmekte, mücerred iman sözüyle cennete girilemeyeceğini, imanın gereğinin mutlaka yerine getirilmesi gerektiğini bildirmektedir. Bu yolda her türlü meşakkate ve sıkıntıya katlanılarak hayatın, ilahi emirler doğrultusunda, iyi bir kul olarak yaşanması zaruretini haber vermektedir.

Şu ayet-i kerimeler de aynı mevzuya temas eder:

"Yoksa siz, Allah (c.c.) içinizden cihat edenleri ve dâvası uğrunda sabredip direnenleri ortaya çıkarmadan kolayca cennete girivereceğinizi mi sandınız?"[14]

"Elif. Lâm. Mîm. İnsanlar, hiç imtihana tâbi tutulmadan, sadece "İnandık!" demekle bırakılıvereceklerini mi sandılar? Gerçek şu ki biz, onlardan öncekileri de imtihan ettik. Böylece Allah (c.c.), doğru söyleyenleri de ortaya çıkaracak, yalancıları da elbette ortaya çıkaracaktır."[15]

Görüldüğü üzere İslam yolunda birtakım sıkıntılarla bunalan Müslümanları hem teselli etmek hem de uyarmak üzere gelen bu ayet-i kerime, ümmet-i Muhammed'in de geçmiş ümmetler gibi ihtilaflar, sıkıntılar ve zorluklara maruz kalacağını; bunlara sabırla katlananların nihayetinde başarılı olacaklarını haber vermektedir.

Kur'an-ı Kerim'de önceki zamanlarda yaşayan Müslümanların karşılaştıkları eziyet ve işkencelerden bahsedilir. Bu konuda ateşlerde yakılan Ashab-ı Uhdud ve bir mağaraya sığınıp orada üç yüz dokuz sene uyutulan Ashab-ı Kehf dikkat çekici birer misal olarak zikredilebilir.

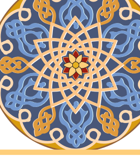

Kurtuluşun anahtarı ibadettir.

Bu ayet-i kerimede, Allah'a (c.c.) vasıl olmak ve Hak katında yüksek derecelere erişebilmek için nefsani arzuların terk edilip, nefsi terbiye ve tezkiye yolunda birtakım riyazatlara, sıkıntı ve zorluklara katlanmak gerektiğine işaret bulunmaktadır.[16] Nitekim Resul-i Ekrem (s.a.v.) şöyle buyurmuşlardır:

---

14 Al-i İmran suresi, 142. ayet.
15 Ankebût suresi, 1-3. ayetler.
16 Çelik, Ömer, Hakk'ın Daveti: Kur'an-ı Kerim Meali ve Tefsiri, (C 1, s:279-281'den düzenlenmiştir.)

“Cennet, nefsin hoşlanmadığı, ona zor gelen şeylerle kuşatılmıştır. Cehennem ise onun hoşlanıp sevdiği şehevî arzularla çevrilmiştir.”[17]

Bakara Suresi 83. Ayet:	**Meali:**
وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ لاَ تَعْبُدُونَ إِلاَّ اللّهَ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَاناً وَذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَقُولُواْ لِلنَّاسِ حُسْناً وَأَقِيمُواْ الصَّلاَةَ وَآتُواْ الزَّكَاةَ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ إِلاَّ قَلِيلاً مِّنكُمْ وَأَنتُم مِّعْرِضُونَ	Vaktiyle biz, İsrâiloğulları’ndan: “Yalnızca Allah’a (c.c.) kulluk edeceksiniz, ana babaya, yakın akrabaya, yetimlere, yoksullara, iyilik edeceksiniz” diye söz almış ve “İnsanlara güzel söz söyleyin, namazı kılın, zekâtı verin” diye emretmiştik. Sonunda, azınız müstesna yüz çevirip dönüp gittiniz.

Hak Dini Kur’an Dili:

Ayette geçen ‘pek azınız müstesna’ ifadesinde kast edilenlerin Abdullah b. Selam ve onunla beraber iman eden bazı Yahudiler olduğu vurgulanıyor.

Yahudilerin ayette bahsedilen emirlerden yüz çevirmelerinin sebebinin bu emirleri ağır bulmaları olduğu ifade ediliyor.

İlmin Işığında Asrın Kur’an Tefsiri

Ayetin indiği dönemde Yahudilerin durumunu ortaya koyan tarihi bir kesit aktarılıyor.

Ayette bahsedilen prensiplerin Tevrat’ta geçen on emir olduğu belirtilerek Tevrat’a atıf yapılıyor.

Bu prensiplerin fert ve toplum açısından önemine vurgu yapılıyor.

Ayette bahsedilen prensiplerle ilgili hadisler naklediliyor.

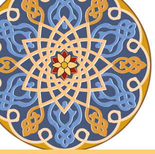
Ana babaya –müslüman olup olmamalarına bakılmaksızın- iyi davranmanın farz olduğu belirtiliyor.

Namaz ve zekât gibi ibadetlerin Musevilikte de farz olduğu ifade ediliyor.

Kur’an Yolu:

İlmin Işığında Asrın Kur’an Tefsiri’nde olduğu gibi Tevrat’a atıf yapılarak bu prensiplerin Yahudilerin sorumlu tutuldukları on emirden bazıları olduğu ifade ediliyor.

17 Müslim, Cennet 1; Tirmizi, Cennet 21.

Hakk'ın Daveti

Ayette bahsedilen prensiplerin sadece Yahudiler için değil; Müslümanlar için de yerine getirilmesi gereken prensipler olduğu vurgulanıyor.

Bunun İslam'daki yeri ve önemini konuyla ilgili hadis-i şerifleri paylaşarak ortaya koyuyor.

Ayetin son cümlesiyle ilgili olarak Arapça dil inceliklerinden birine işaret ediliyor ve verdiği sözden dönmek gibi bir ahlaki zaafın Yahudilerde sosyal karakter hâline geldiğine dikkat çekiliyor.

KARŞILAŞTIRIYORUZ

Bakara Suresi 214. Ayet	**Ayetin Meali:**
أَمْ حَسِبْتُمْ أَن تَدْخُلُواْ الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُم مَّثَلُ الَّذِينَ خَلَوْاْ مِن قَبْلِكُم مَّسَّتْهُمُ الْبَأْسَاء وَالضَّرَّاء وَزُلْزِلُواْ حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُواْ مَعَهُ مَتَى نَصْرُ اللّهِ أَلا إِنَّ نَصْرَ اللّهِ قَرِيبٌ	(Ey müminler!) Yoksa siz, sizden önce gelip geçenlerin başına gelenler size de gelmeden cennete gireceğinizi mi sandınız. Yoksulluk ve sıkıntı onlara öylesine dokunmuş ve öyle sarsılmışlardı ki nihayet Peygamber ve beraberindeki müminler: Allah'ın (c.c.) yardımı ne zaman? dediler. Bilesiniz ki Allah'ın yardımı yakındır.

Hak Dini Kur'an Dili

Rivayetlerde ayetin sebeb-i nüzulünün, Hz. Peygamber (s.a.v.) ile ashabının Mekke'de ve hicret sonrasında Medine'de yaşadıkları sıkıntılarla ilgili olduğu ifade edilmektedir.

Hz. Peygamber (s.a.v.) ve ashabının yaşadığı sıkıntılar ve daha sonraki ümmet-i Muhammed'in yaşayacağı sıkıntıların, Allah'ın koyduğu 'ıttırad' kanununun bir gereği olduğuna işaret ediliyor.

İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri

Ayetin sebeb-i nüzulünün Hendek Savaşı esnasında Müslümanların karşı karşıya kaldıkları zorluklar olduğuna dair bir rivayet paylaşılıyor.

'Sünnetullah' kavramına vurgu yapılıyor.

Ayette geçen 'be'sâ' ve 'darrâ' kavramlarına işaret edilerek bu kavramlar açıklanıyor.

Kur'an Yolu

Kur'an Yolu'nda da 'sünnetullah' kavramına işaret edilerek yaşanan sıkıntıların Allah'ın inanan toplumlar için koyduğu ilahi kanunun gereği olduğu ifade ediliyor.

Hakk'ın Daveti

İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri'nde olduğu gibi ayetin sebeb-i nüzulünün Müslümanların Hendek Savaşı esnasında yaşadıkları zorluklar olduğu belirtiliyor.

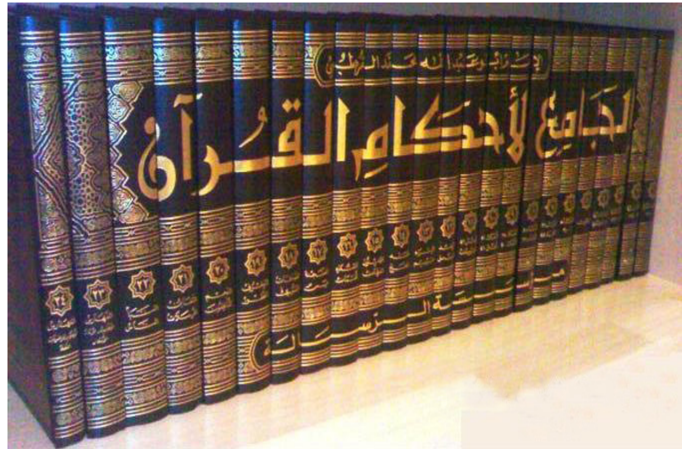
Geçmiş ümmetlerden zorluklarla imtihan edilenlere örnekler veriliyor.

İmanla amel arasındaki ilişkiye vurgu yapılarak imandaki samimiyetin ancak amelle teyit edileceğine işaret ediyor.

2. Tercüme Tefsirlerden Örnek Metinler

Al-i İmran suresi 104.ayet:

وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ اُمَّةٌ يَدْعُونَ اِلَى الْخَيْرِ
وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ
وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٠٤﴾

Ayetin Meali:

Sizden hayra çağıran, iyiliği emredip kötülüğü men eden bir topluluk bulunsun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir.[18]

2.1. El-Câmi li-Ahkâmi'l-Kur'an (Âl-İ İmrân 104)

Eseri Tanıyalım

İmam Kurtubi'nin bu büyük eseri, rivayet ve dirayet tefsiri özellikleri gösterirse de daha ziyâde ahkâm ayetleri üzerinde durduğundan, eserin ağırlık yönü fıkıh olmuştur.[19] Dolayısıyla eser bir ahkâm tefsiri olarak kabul edilir. Kurtubî, ayetleri tefsir ederken ayetten çıkarılabilecek fıkhî hükümleri maddeler hâlinde saymıştır. Kendisi Malikî mezhebine bağlı olmasına rağmen, ayetleri yorumlarken mezhep taassubundan uzak durmuş, bazı konularda diğer mezheplerin görüşlerini de aktarmıştır.

Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî'yi Tanıyalım:

Bugün İspanya sınırları içerisinde bulunan Kurtuba şehrinde dünyaya geldi. 12. yüzyılın sonlarında veya 13. yüzyılın başlarında doğduğu tahmin edilmektedir. Öğrencilik hayatı Kurtuba'da

18 Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali, Komisyon.
19 İsmail Cerrahoğlu, Tefsir Tarihi.

başlayan müellif, burada devrin önde gelen âlimlerinden dersler aldı. Daha sonra o bölgenin farklı şehirlerini dolaşarak ilim tahsiline devam etti.

Kurtubî, ilmî çalışmalarında özellikle tefsir, hadis, kıraat ve fıkıh alanlarında yoğunlaşmış ve bu alanlarda önemli eserler ortaya koymuştur. Eserlerinde, başta Mu'tezile olmak üzere İmâmiyye, Râfiziyye, Kerrâmiyye gibi fırkaları eleştirerek onlara karşı ehl-i sünneti savunmuştur. Kendisi Malikî mezhebine mensup olmakla birlikte mezhep taassubundan uzak bir yaklaşımla, diğer ehl-i sünnet mezheplerine de saygılı bir ilmî tavır ortaya koymuştur.

Mütevazı kişiliğiyle tanınan ve zühd hayatına önem veren Kurtubî, 1273'te Münyetü Benî Hasîb'de vefat etmiş ve burada defnedilmiştir. Kabri, 1971 yılında onun adına inşa edilen camideki türbesine nakledilmiş olup halen ziyarete açık bulunmaktadır.[20]

El-Câmi li-Ahkâmi'l-Kur'an / Âl-i İmrân suresi, 104. ayet

İmam Kurtubî'nin, el-Câmi li-Ahkâmi'l-Kur'an adlı eserinde bu ayet tefsir edilirken şu hususların ön plana çıktığını söyleyebiliriz:

Müfessir,

Bu ayeti, hem konuyla ilgili ayet ve hadisler, hem de Arapça dil bilgisi kurallarından faydalanarak tefsir etmiş ve ayetten çıkarılabilecek fıkhî hükümleri ortaya koymuştur.

İyiliği emretme işinin öncelikle, devletin her türlü imkânına sahip ve yönetme sorumluluğu kendisinde olan devlet başkanına ait olduğunu ifade etmiş, bu görüşünü de Hac suresi 41. ayete dayandırmıştır.

İbn Abdi'l-Berr'in naklettiği rivayete göre, kötülüğü engellemeye çalışmanın – eziyete maruz kalmayacaksa– her bir mümin üzerine vacip olduğu konusunda icma bulunduğunu belirtmiştir.

Bir kimsenin, malına yahut canına kast eden kişiyi engellemeye çalışmanın caiz olduğunu söylemiştir.

Ayette geçen 'minküm' ifadesindeki 'min' harf-i cerrinin anlamıyla ilgili iki görüşün olduğunu belirtmiş; fakat teb'id (kısmilik) ifade ettiği görüşünün daha doğru olduğunu ifade etmiştir. Buna göre emr-i bi'l-maruf nehy-i ani'l-münker vazifesinin farz-ı kifâye olduğunu ortaya koymuştur.

Tefsir:

Allah Teâlâ (c.c.), Tevbe suresi 67.ayette şöyle buyurmuştur: **"Münafık erkeklerle münafık kadınlar birbirlerindendirler. Onlar münkeri emreder, maruftan alıkoyarlar."** Başka bir ayette de: **"Mü'min erkeklerle mümin kadınlar, birbirlerinin velisidirler. Bunlar da iyiliği emreder, kötülükten vazgeçirmeye çalışırlar."**[21] buyrulmaktadır.

20 DİA. 'KURTUBÎ, Muhammed b. Ahmed' mad. C 26, s. 455.
21 Tevbe suresi, 71. ayet.

Böylelikle yüce Allah (c.c.), müminler ve münafıklar arasındaki farkın, marufu (iyiliği) emredip münkerden (kötülükten) alıkoymak olduğunu bildirmektedir.

İyiliği emretme işini öncelikle devlet başkanı (ve onun görevlendirdiği diğer devlet yetkilileri) yerine getirmelidir. Çünkü hadlerin uygulanma yetkisi ona aittir, tazir de onun görüşüne göre yapılır. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"O müminler öyle kimselerdir ki kendilerine yeryüzünde bir imkân ve iktidar verirsek, onlar namazlarını dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler, iyiliği emreder, münkerden alıkoyarlar."** (Hac suresi, 41. ayet)

İbn Abdi'l-Berr'in naklettiğine göre; münkeri engellediği için bir eziyete maruz kalmayacaksa, kınanacağını bilse bile, her müminin münkeri değiştirmeye gayret etmesinin vacip olduğu hususunda âlimler icma etmişlerdir.

Hadis imamları Ebû Said el-Hudrî'nin şöyle dediğini rivayet etmektedirler: Resulullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken dinledim. "Sizden bir münker gören, onu eliyle değiştirsin, gücü yetmezse diliyle, gücü yetmezse kalbiyle (o kötülüğü kınasın). Bu ise imanın en zayıf hâlidir."

Münkeri güç kullanarak değiştirmek, yöneticilere; dil ile değiştirmek ilim adamlarına; kalp ile değiştirmek ise sıradan Müslümanlara ait bir görevdir.

İlim adamları şöyle demişlerdir: "Bir kimsenin canına yahut malına saldıran kimseyi, engellemesi caizdir. Bundan dolayı kişiye bir sorumluluk yoktur."

Yüce Allah'ın (c.c.): "İçinizden" buyruğunda yer alan, 'den' ifadesiyle ilgili iki görüş vardır:

1.Buradaki 'den' teb'îd (kısmilik bildirmek) içindir. Yani, iyiliği emredecek olanların ilim adamı olmaları gerekmektedir. Çünkü bütün insanlar ilim adamı değildir.

2. Cinsi beyan etmek içindir. O takdirde: "Hepiniz böyle olunuz," demek olur.

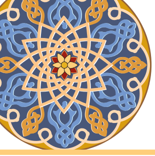
Birinci görüş daha sahihtir. Çünkü birinci görüş, mârufu emredip, münkerden alıkoymanın farz-ı kifâye olduğuna delildir. Şanı yüce Allah da (c.c.) bunların kimliklerini: **"Onlar ki yeryüzünde kendilerine imkân ve iktidar verdiğimiz takdirde namazı dosdoğru kılarlar..."**[22] ayetinde ifade etmektedir. Bütün insanlar ise bu şekilde bir imkâna mazhar kılınmamışlardır.[23]

ÖĞRENELİM-DÜŞÜNELİM

Aşağıdaki ayetlerde müminlerle münafıkları birbirinden ayıran temel özelliklerinden birinin 'marufu emredip münkerden alıkoyma' olduğu belirtiliyor. Bu hususa Kur'an-ı Kerim'de bu kadar güçlü bir vurgu yapılmış olmasının sebepleri üzerinde düşününüz.

"Münafık erkeklerle münafık kadınlar birbirlerindendirler. Onlar münkeri emreder, maruftan alıkoyarlar." (Tevbe suresi 7.ayet)	"Mü'min erkeklerle mümin kadınlar, birbirlerinin velisidirler. Bunlar da iyiliği emreder, kötülükten vazgeçirmeye çalışırlar." (Tevbe suresi, 71.ayet)

22 Hac suresi, 41.ayet.
23 Kurtubî, el-Camî li Ahkami'l Kur'an, (C 4, s.319-320'den düzenlenmiştir.)

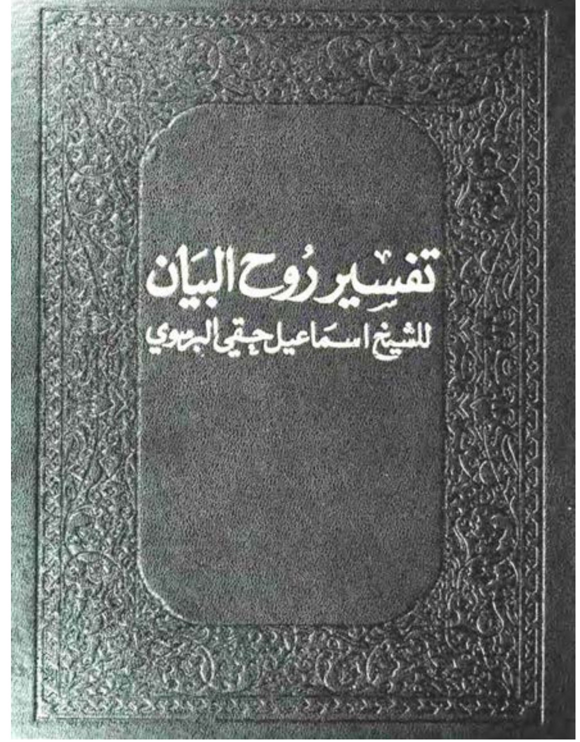

2.2. Rûhu'l-Beyân (Âl-İ İmrân 104)

Eseri Tanıyalım:

Ruhu'l-Beyan, İsmail Hakkı Bursevi'nin Arapça eserdir.

Ruhu'l-Beyan, asıl itibariyle tasavvufi bir tefsir olmakla beraber rivayet ve dirayet tefsirlerinin özelliklerini de taşır. Rivayet tefsirlerinde olduğu gibi bu eserde de Kur'an'ın Kur'an'la, sünnetle, sahabe ve tâbiinden gelen rivayetlerle tefsir edilmesi esasına uyulmuş, zaman zaman esbâb-ı nüzul de zikredilmiştir. Eserde kelam ilmine dair meselelere kısaca temas edilmiş, müellif, başta Mu'tezile olmak üzere Kaderiyye, Cebriyye ve Cehmiyye gibi mezheplerin ehl-i sünnete muhalif görüşlerini tenkit etmiştir. Fıkıhta Hanefî mezhebine mensup olan Bursevî, ahkâm ayetlerinin tefsirinde diğer sünnî mezheplerin görüşlerine de yer vermiş, zaman zaman usul-ü fıkıh kaidelerini zikretmiştir. Mezhep imamlarının görüşlerini açıklarken bazen kendi görüşünü de ortaya koymuştur.[24]

Rûhu'l Beyân Tefsiri

İsmail Hakkı Bursevî'yi Tanıyalım:

1653 yılında, bugün Bulgaristan sınırları içinde bulunan Aydos'ta doğan İsmail Hakkı Efendi, uzun süre Bursa'da yaşadığı için 'Bursevî' nisbesiyle meşhur olmuştur. Aydos, Edirne ve İstanbul'da farklı hocalardan Arapça, Farsça, kelam, fıkıh, usul-ü fıkıh ve benzeri dersler okumuş, meşhur hattat Hafız Osman'dan hüsn-ü hat meşk etmiştir.

1672 yılında İstanbul'da Celvetî Şeyhi Osman Fazlı Efendi'ye intisap etmiştir. Şeyhi onu 1685'te halife olarak Bursa'ya tayin edince Bursa'ya yerleşmiştir. Orada, başta Ulu Cami olmak üzere çeşitli camilerde vaazlar vermeye başlamış, uzun yıllar devam eden bu vaazlarında Fâtiha'dan başlayarak Kur'an'ı tefsir etmiştir.

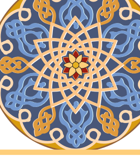
Rûhu'l-Beyân / Âl-i İmrân suresi 104. ayet :

İsmail Hakkı Bursevi'nin Ruhu'l-Beyan adlı eserinde bu ayetin tefsirinde şu hususların ön plana çıktığı söylenebilir:

Müellif'e göre;

'Emr-i bi'l-maruf, nehy-i ani'l-münker' farz-ı kifâyedir. Ayetteki 'min' harf-i cerri teb'id değil de beyan anlamında olsa bile bu değişmez.

24 TDV. İslam Ansiklopedisi, 'Ruhu'l Beyan' mad. C 35, s. 212.

İyiliği emretmenin hükmü, emredilen marufa bağlıdır. Emredilecek olan maruf vacip ise bunu emretmek vacip; mendub ise bunu emretmek menduptur. Münkeri men etmenin hükmü ise hangi münker olursa olsun vaciptir.

İnsanları kötülükten men ederken, önce nasihat ve tavsiye, bu fayda vermezse zorlama yolu seçilir.

Bütün müminler (kendisi günahkâr olsa bile) kötülüğe engel olmakla mükelleftir. Ama kötülüğe engel olmak için savaş kararı alma yetkisi devlet başkanına aittir.

İnsanları hayra davet edecek kişi, nefsini sabra alıştırmalı, mâsiva (Allah'tan başka herşey) ile alakayı azaltmalı ve insanlardan bir şey beklememelidir.

Gerçek anlamda hayra çağıranlar, tasavvuf ululari ve maneviyat pirleridir.

Tefsir:

Davet mükellefiyetinin ümmetin bir kısmına ait olmasına rağmen, hitabın tüm ümmete yöneltilmesi, bu davetin farz-ı kifâye olduğunu belirtmek içindir. Müslümanlardan bazıları bu vazifeyi yerine getirince diğerlerinden sorumluluk düşer. Bu vazifeyi hiç kimse yerine getirmezse bütün Müslümanlar günahkar olur. Dâvet sorumluluğunun ümmetin bazı fertlerine ait olmasının bir sebebi de, bu dâvetin, ancak âlimlerin üstlenebileceği kadar büyük ve önemli bir iş olmasıdır.

"Sizden" anlamını veren "min" harf-i cerrinin teb'îdiyye (kısmilik) değil de beyan (açıklama) için olması hâlinde; "Hayra çağıran bir bir ümmet" ifadesi, davetin farz-ı ayn olmasını gerektirmez. Çünkü, herkesi muhatap alan cihat emri bile farz-ı kifâyedir.

Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyuruyor: "İnsanlar bir münker gördüklerinde onu değiştirmeye çalışmazlarsa, Allah'ın (c.c.) hepsini birden azaba uğratması çok yakın, demektir."

İnsanları hayra davet hususunda gevşek davranma hastalığından kurtulmak için nefsi sabra alıştırmak, mâsiva (Allah'tan başka her şey) ile alakayı azaltmak ve insanlardan bir şey beklememek gerekmektedir.

Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Bir şehirde ameli peygamberlerin ameline benzer on sekiz bin kişi olduğu hâlde, tüm şehir azaba uğramıştır." Ashâb-ı Kirâm "Nasıl olur yâ Resulullah?" diye sorunca Hz. Peygamber cevaben: "Bunlar Allah için kızmaz, marufu emredip münkeri men etmezlerdi." buyurmuştur.

Mârûfu emretmenin gereklilik derecesi, emredilen marufa bağlıdır: Emredilecek olan maruf vacip ise bunu emretmek de vacip, mendub ise bunu emretmek de menduptur.

Münkeri menetmek ise hangi münker olursa olsun vaciptir. Çünkü bütün münkerler çirkin oldukları için bunların hepsini hem terk etmek hem de onlardan menetmek vaciptir.

Münkerden menetmenin âdâbına gelince: Önce nasihat ve tavsiye yolu seçilir, bu fayda vermez ise peyderpey zorlama yoluna gidilir. Çünkü temel amaç, münkeri önlemektir. Nitekim Cenâb-ı Hak önce “aralarını ıslâh edin” buyuruyor, ondan sonra (uzlaşmayana karşı) “savaşın” diye emrediyor. (Hucurât suresi, 9. ayet)

Kötülüğü men etmesi gerekenler, bu işi yapabilmek için gerekli şartları taşıyan bütün Müslümanlardır.

Kötülüğü engellemek için savaş kararı alma yetkisi ise devlet başkanı ve diğer yetkililere aittir. Çünkü onlar devlet yönetimini daha iyi bilirler ve her türlü imkâna sahiptirler.

Marufun emredileceği ve münkerin nehyedileceği kimseler mükellef olan herkestir. Çocuklar ve deliler gibi mükellef olmayanlar ise ancak başkasına zarar verdiklerinde bundan men edilirler. Ayrıca, alışmasınlar diye çocuklar da haramlardan men edilir. Nitekim, alışsınlar diye çocuklara namaz emredilmektedir. Günahkar kimsenin, günah işleyen başka bir kimseyi işlediği günahtan menetmesi vaciptir. Çünkü kişinin günahı terk etmesi vacip olduğu gibi kötülüğü menetmesi de vaciptir.

“Kendinizi unutup da iyiliği insanlara mı emrediyorsunuz?” (Bakara suresi, 44) ayetindeki azarlama, bu kimselerin kendilerini unuttukları içindir, iyiliği emrettikleri için değil. Selef-i salihînin şöyle dediği rivayet edilir: “Kendiniz yapmazsanız bile, hayrı emredin.”

Bir sahabiden şöyle rivâyet edilmiştir: “Bir kişi gördüğü bir münkeri men edemiyorsa, üç defa şöyle desin: ‘Allah’ım bu münkerdir.’ Bunu yaptığı zaman, üzerine düşeni yapmış olur.”

Kişi münkeri eliyle ve diliyle değiştiremediğinde, hiç olmazsa buna kalbi ile buğz etsin.

TARTIŞALIM

Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “Kim bir kötülük görürse onu eliyle değiştirsin. Şayet eliyle değiştirmeye gücü yetmezse diliyle değiştirsin. Diliyle değiştirmeye de gücü yetmezse kalbiyle buğz etmeye çalışsın ki bu da imanın en zayıf derecesidir. ”

(Müslim,İman,78.)

Günümüzde bizler, hadis-i şerifte ifade edilen bu sorumluluğun gereklerini hangi usul ve yöntemlerle yerine getirebiliriz. Tartışınız.

Hayra, sözle değil de o hayrı yaşayarak davet edenler, iyiliği emredip de kendileri yapmayanlar için söz konusu olan tehditten kurtulanlardır. Hakiki hayra çağıranlar tasavvuf uluları ve maneviyat pirleridir. Çünkü mutlak hayır, insanın Hakk'ı bilme ve O'na varma konularındaki mertebesine göre elde ettiği mutlak kemâldir. Hz. Peygamber'deki (s.a.v.) kemâl gibi. Allah'ı bilmeyen hayrı ne bilir?

Allah Teâlâ (c.c.), cümlemizi hakikatin bilgisine ulaştırsın. Aşkın varlığına ve katına ulaşma şerefine nâil eylesin.[25]

2.3. Tefhimü'l-Kur'an (Âl-İ İmrân 104)

Eseri Tanıyalım:

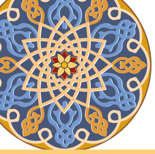
Tefhimü'l-Kur'an, Pakistanlı fikir ve aksiyon adamı Ebu'l- Alâ Mevdudî tarafından kaleme alınmış bir tefsir eseridir. Eserin mukaddimesinde müellif, bu eseri İslami ilimler alanında çalışma yapan araştırmacı ve uzmanlar için değil; orta düzeyde eğitim almış ve Arapçayı bilmeyen insanlara Kur'an'ın güncel mesajını aktarabilmek için yazdığını söyler.

1942-1972 yılları arasında yaklaşık 30 yıllık bir süreçte yazılan bu eser, bir dirayet tefsiri olarak kabul edilebilir. Mevdudî, eserinde, ayetlerin günümüzü ilgilendiren boyutlarını ön plana çıkararak İslam toplumunun sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel sorunlarına Kur'an merkezli çözümler üretmeye çalışır. Bu özelliği sebebiyle Tefhimü'l-Kur'an ayetlerin yorumlanışı bakımından diğer tefsir eserlerinden farklılaşır.

Tefhimü'l-Kur'an'da, zaman zaman Tevrat ve İncil'den alıntılar yapılmış bu alıntıların Kur'an ve sahih hadislerde bildirilen haberlere uygun olanlarının seçilmesine özen gösterilmiştir. Eserde Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) yaşadığı coğrafya ile Kur'an'da anlatılan geçmiş kavimlerin yaşadığı yerlere ait 32 harita ve 12 kroki bulunmaktadır.

Her surenin girişinde surenin sebeb-i nüzûlü, surenin indiği dönemin tarihsel arka planı ve surenin muhtevasından bahsettikten sonra ayetlerin tefsirine geçilir.

25 İsmail Hakkı Bursevî, Ruhu'l Beyan, (C 3, s. 230-235'ten düzenlenmiştir.).

Urduca kaleme alınan ve Pakistan'da 6 cilt hâlinde basılan eser daha sonra Türkçe, Arapça gibi dillere tercüme edilerek İslam coğrafyasının farklı bölgelerinde çok okunan bir eser hâline gelmiştir.

Ebu'l Alâ Mevdûdî'yi Tanıyalım:

1903 yılında Hindistan'ın Haydarâbâd eyaletinde doğan Mevdûdî, ilköğrenimine babasından Farsça, Urduca, Arapça, mantık, fıkıh ve hadis dersleri alarak başladı. Daha sonra okula başladıysa da ailevi sebeplerden dolayı örgün eğitime devam edemedi. Bir taraftan ailesinin geçimine katkı sağlamak için çalışırken diğer taraftan kendisini ilmi olarak geliştirmek için gayret etti. Gençlik yıllarından itibaren çeşitli gazete ve dergilerde editörlük ve yazarlık yaptı. Yazılarında Müslümanların içinde bulunduğu sıkıntı ve zorlukları ele aldı. Bağımsız Pakistan Devleti'nin kurulması için mücadele etti. İngiliz sömürge yönetimini eleştirdi. 1941 yılında kendisiyle benzer ideallere sahip 75 âlimle birlikte Lahor'da Cemaat-i İslami teşkilatını kurdu. Teşkilat, Pakistan'ın bağımsızlığını ilan etmesinden sonra yeni devletin temel anayasasının İslam hukuku olması gerektiğini savunarak bu yönde çalışmalar yaptı. Cemaat-i İslami'nin ülke çapında yayılan bu düşünceleri Pakistan'da iktidarları rahatsız etti ve Mevdûdî iki kez tutuklanarak hapse kondu.

Tedavi için gittiği Amerika'da 1979 yılında vefat etti. Cenazesi Pakistan'a getirilerek Lahor'daki evinin bahçesine defnedildi.[26]

2.4. Tefsir-i Kebir (Âl-i İmrân 104)

Eseri Tanıyalım:

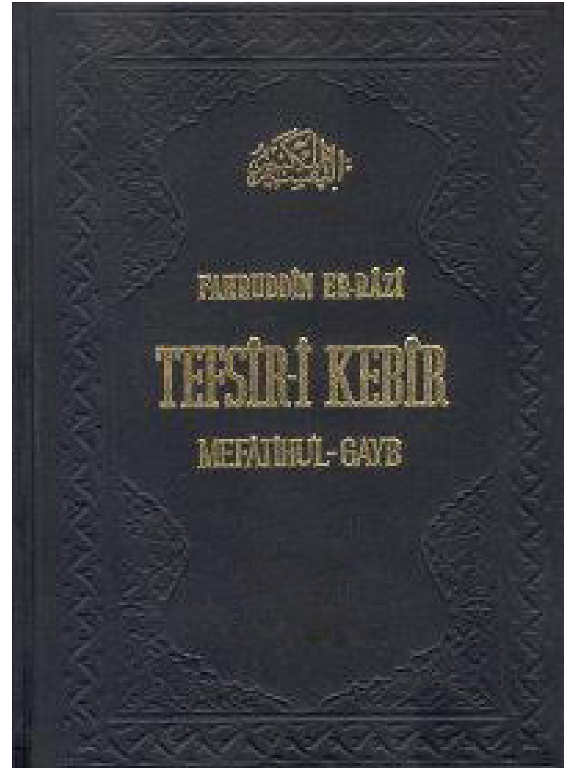
Tefsirü'r-Razi ve et-Tefsirü'l-Kebir diye de bilinen Mefatihu'l-Gayb'ı Fahreddin Râzî, hayatının son yıllarında kaleme almıştır.

Çok yönlü bir âlim olan Fahreddin Razi, ilgilendiği birçok alanla ilgili bilgileri eserinde zikrettiği için Mefatihu'l-Gayb ansiklopedik bir özellik arz eder. Eserde rivayet ve dirayet metotları birlikte kullanılmış olmakla beraber, dirayet yönü daha ağır bastığı için Meftihu'l- Gayb, dirayet tefsirleri arasında sayılır.

26 DİA, 'MEVDÛDÎ' mad., C 29, s.433.

Müellif, ayetlerin tefsirine bazen sebeb-i nüzulle, bazen filolojik (dilbilimsel) açıklamalarla, bazen farklı kıraatleri zikrederek başlar. Bir ayeti tefsir ederken genellikle önce o ayetle ilgili diğer ayetlere işaret eder ve çıkarılabilecek manaları açıklar.

Râzî'nin tasavvufa meylettiği bir zamanda yazdığı eserinde tasavvufî açıklama ve değerlendirmelerle fıkhi izahlar bir hayli fazladır.

Müellif, eserinde Taberî'nin Camiu'l-Beyan'ından birçok rivayet nakletmiş, ayetlerin psikolojik ve ahlaki yorumunu yaparken de Gazzali'den alıntılar yapmıştır.

Fahreddin Râzî bu eseriyle kendisinden sonra gelenleri geniş çapta etkilemiş, özellikle dirayet tefsiri metodunu kullanan müfessirlerin en önemli kaynaklarından biri olmuştur.[27]

NOT EDELİM

Fahreddin Râzî, Mefatihu'l-Gayb'de, Taberî'nin Camiu'l-Beyan'ından birçok rivayet nakletmiş, ayetlerin psikolojik ve ahlaki yorumunu yaparken de Gazzali'den alıntılar yapmıştır.

Fahreddin Râzî'yi Tanıyalım:

Fahreddin Râzî, 1149 yılında, Büyük Selçuklu Devleti'nin başkenti olan ve bugün İran sınırları içinde yer alan Rey'de doğmuştur. Müellif, İbn Rüşd, Muhyiddin İbnü'l-Arabî, Abdülkadir Geylânî gibi meşhur ilim adamları ve sûfilerle aynı çağda yaşamıştır. İlim öğrenmek için o dönemin önemli merkezleri olan Buhara, Semerkant, Tûs, Herat, Hârizm, Belh, Gazne gibi şehirlere seyahat eden Râzî, hayatının önemli bir bölümünü Herat'ta geçirmiş ve 1210 yılında burada vefat etmiştir.

Yaşadığı dönemin en büyük düşünürlerinden biri olarak kabul edilen Fahreddin Râzî, kelâm, fıkıh usulü, tefsir, Arap dili, felsefe, mantık, astronomi, tıp, matematik gibi ilimleri öğrenip bu alanlarda eserler verdi. Bununla birlikte Râzî'nin ön plana çıktığı alanlar dinî ilimler; tefsir ve kelamdır. Yazdığı Mefatihu'l-Gayb adlı eseri, tefsir geleneğimizin en önemli dirayet tefsiri örneklerinden biridir. O, Kur'an'ı tefsir ederken döneminde mevcut bütün ilimlerden faydalanıp ilmî tefsir hareketine öncülük etmiş, felsefe ile kelâmın konularını birleştirip felsefî kelâm dönemini başlatmıştır.[28]

27 DİA, 'Mefatihu'l-Gayb' mad. (C 28, s. 348-350'den düzenlenmiştir.)
28 TDV. İslam Ansiklopedisi, '' FAHREDDİN er-RÂZÎ mad., C 12, s. 90.

Tefsir-i Kebir / Âl-i İmrân suresi 104. ayet :

Fahreddin Râzî'nin Mefatihu'l- Gayb adlı eserinde bu ayetin tefsirinde şu hususlar ön plana çıkmaktadır:

Müfessir,

• Ayeti, öncelikle Arapça dil kuralları açısından incelemiş, bu konudaki farklı görüşleri aktarmıştır. Mesela; ayette geçen 'minküm' ifadesindeki 'min' harf-i cerrinin hangi anlamda kullanıldığına dair görüşleri ayrıntılı olarak ortaya koymuş, sonra da bunlar içerisinden tercih ettiği görüşü ifade etmiştir. Ona göre, ayetteki 'min' harf-i cerri, 'teb'id' (kısmilik) ifade eder. Bundan dolayı, 'iyiliği emredip kötülükten men etmek', bütün ümmete vacip olduğu hâlde, toplumda bu vazifeyi ifa eden bir topluluk varsa diğer Müslümanlardan bu sorumluluk düşer.

• Ayette geçen "hayra davet, ma'rufu (iyiyi) emretme ve münkeri (kötüyü) nehyetme" ifadelerinin arasındaki atıf vav'ından dolayı, bu üç hususun birbirinden ayrı şeyler olduğunu ifade etmiştir. Bu durumda Allah (c.c.) Teâlâ önce cinsi (hayra davet), sonra da onun iki türünü (iyiliği emir, kötülükten nehy) zikretmiştir.

• Ayetin sonundaki 'İşte bunlar, kurtuluşa erenlerin ta kendileridir' cümlesiyle ilgili, iki görüşün olduğunu söylemiştir. Bu görüşlerden biri; 'fâsıklar, emr-i bi'l maruf ve nehy-i ani'l münker yapamazlar' şeklinde iken, diğer görüş, 'fâsıkların da bu işi yapabilecekleri' yönündedir.

Tefsir:

Bu ayetin tefsirinde iki önemi husus vardır. Bunların birincisi "ayette geçen 'min' harf-i cerrinin hangi manaya delalet ettiği"; ikincisi ise "Hayra davet, iyiliği emir ve kötülükten nehyin mahiyeti"dir.

1. Husus: Ayetteki (minküm) ifadesinin tefsiri.

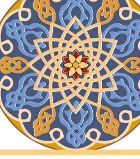
Bu konuda iki görüş vardır:

A) Ayetteki, (min) harf-i cerri, teb'îd (kısmilik) içindir. Bu görüşe göre ayetin manası; "Sizden hayra davet eden, iyiliği emr, kötülüğü nehyeden bir topluluk olsun." Bu görüşü benimseyenler, bu harf-i cerrin ayete kattığı anlamın şu iki husus olabileceğini söylemişlerdir:

1. Toplum içindeki, kadınlar, hastalar ve engelliler gibi, tebliğ yapmaya gücü yetmeyen kimseler bu sorumluluktan muaftır. Zira Allah (c.c.) kişiye takatinin üstünde bir yük yüklemez.

2. Bu mükellefiyet, sadece din âlimleri içindir. Zira herkesçe malumdur ki; bu sorumluluğu ancak hayrın, marufun ve münkerin ne olduğunu bilenler; yani âlimler yerine getirebilir. Âlimler ise toplumun bir kısmını teşkil ederler.

B) Buradaki (min) harf-i cerri, teb'id (kısmilik) değil; tebyin (açıklama) içindir. Bu görüşe göre ayetin manası; "Siz hayra davet eden, iyiliği emr, kötülüğü nehyeden bir topluluk olunuz." şeklindedir.

Bu görüşte olanlar şu delili öne sürmüşlerdir:

Allah Teâlâ (c.c.) , **“Siz insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülüğü men edersiniz…”** (Al-i İmran suresi, 110) ayetinde, bütün ümmete iyiliği emretmeyi, kötülükten sakındırmayı vacip kılmıştır. Bu konuda da hiç kimseyi bu sorumluluktan müstesna kılmamıştır.

Fakat âlimler, marufu emredip münkerden nehyetmek, her ne kadar bütün ümmet-i Muhammed’e vacib ise de, ümmet içinde bunu yerine getiren bir topluluk bulunduğu zaman, bu mükellefiyetin diğerlerinden düşeceğini belirtmişlerdir. Bunun bir benzeri de Cenâb-ı Allah’ın (c.c.), **“Gerek hafif, gerek ağırlıklı olarak el birlik (savaşa) çıkın”** (Tevbe suresi, 41. ayet) ayeti ile **“Eğer el birlik çıkmazsanız, (Allah) sizi pek acıklı bir azaba duçar eder.”** (Tevbe suresi, 39. ayet) ayetidir. Zira ayetteki emir umumi olmasına rağmen bu işe yetecek bir grup bulunursa, sorumluluk diğer müminlerden düşer.

2. Husus: Bu ayet, şu üç mükellefiyeti ihtiva eder: hayra davet, ma’rufu (iyiyi) emretme ve münkeri (kötüyü) nehyetme. Bu üç kelimenin, aralarında bulunan atıf vavlarından dolayı, birbirlerinden farklı şeyler olması gerekir. Hayra davetin en faziletlisi, Allah’ın zâtını ve sıfatlarını bildirip O’nun mümkün varlıklara (yaratılmış varlıklara) benzemekten münezzeh olduğuna inanmaya davettir. Çünkü Cenâb-ı Allah (c.c.), **“Rabbinin yoluna hikmet ile davet et...”** (Nahl suresi, 125) buyurmuştur.

Hayra davet, şu iki şekilde olur:

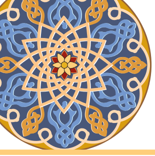
1) Uygun olan şeyi yapmaya teşvik etmek ki; bu, emr-i bi’l-maruftur.

2) Uygun olmayanı bırakmaya teşvik etmek ki; bu da, nehy-i ani’l-münkerdir.

Böylece Cenâb-ı Allah, önce cinsi, sonra da onun iki türünü zikretmiştir.

Daha sonra Hak Teâlâ, “İşte bunlar, kurtuluşa erenlerin ta kendileridir” buyurmuştur. Bazı âlimler, bu cümleden yola çıkarak fasık (günahkâr) kimsenin emr-i bi’l- ma’ruf ve nehy-i ani’l- münker yapamayacağını söylemişlerdir. Zira ayet, bu işi yapanların kurtuluşa ereceğini söylemektedir. Hâlbuki fâsıklar, felaha eremezler. Dolayısıyla emr-i bi’l ma’ruf yapacak kimsenin fâsık olmaması gerekir. Ayrıca bu âlimler, görüşlerini desteklemek için şu ayetleri de delil olarak kullanmışlardır. **“Siz insanlara iyiliği emreder de kendinizi unutur musunuz?”** (Bakara suresi, 44) **“Ey imân edenler, yapmayacağınız şeyi niçin söylüyorsunuz? Yapmayacağınız şeyleri söylemeniz, Allah katında büyük bir buğzu gerektirir.”** (Saf suresi, 2-3) Bu görüşe katılmayan âlimler ise fâsıkın emr-i bi’l-ma’ruf yapabileceğini söylemişlerdir. Çünkü ona hem yaptığı kötü işi bırakmak, hem de başkalarını o kötü işten uzaklaştırmaya çalışmak vaciptir. Onun, bu vaciplerden birini yerine getirmemesi diğerini de, terk etmesini gerektirmez. [29]

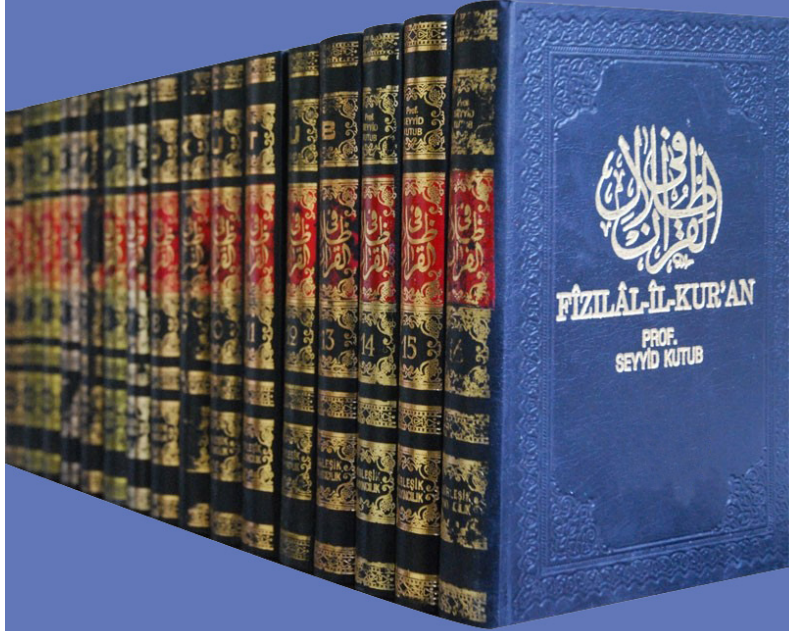
29 Fahreddin Razi, Mefatihu’l Gayb, (C 6, s. 520-524’ten düzenlenmiştir.)

2.5. Fî Zilâli'l-Kur'an (Âl-İ İmrân 104)

Eseri Tanıyalım:

Bir fikir ve aksiyon adamı olan Seyyid Kutub tarafından kaleme alınan Fî Zilâli'l-Kur'an, son yüzyılda yazılmış tefsirler içerisinde en çok okunanlardan biri olmuştur. Müslüman ferdi ve İslam toplumunu ilgilendiren güncel meseleleri Kur'an'ın ışığında yorumlama düşüncesiyle kaleme alınmıştır.

Fî Zilâli'l-Kur'an

Fî Zilâli'l-Kur'an'da dirayet tefsiri özellikleri öne çıkmakla beraber eser, özellikle Kur'an'ın Kur'an'la tefsir edilmesi yönüyle rivayet tefsiri özelliği de gösterir. Tefsir yapılırken çoğu zaman ayetler tek tek ele alınmak yerine konu ve anlam bütünlüğü arz eden ayetler, gruplar hâlinde ele alınarak yorumlanır. Fî Zilâli'l-Kur'an'ı diğer tefsirlerden ayıran en önemli özelliği, yazıldığı dönemin sosyo- kültürel şartlarının tesiriyle daha ziyade güncel problemlere eğilerek pratik çözümler sunmuş olmasıdır. Eserde Kutub'un edebiyatçı kişiliğini yansıtan bir üslup vardır.

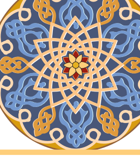
Fî Zilâli'l-Kur'an, müellif hayattayken 30 cilt hâlinde basılmış, daha sonraları ise 8 ve 6 cilt hâlinde baskıları da yapılmıştır.

Seyyid Kutub'u Tanıyalım:

9 Ekim 1906'da Mısır'ın Asyut vilayetinde doğan Seyyid Kutub, 1933 yılında Kahire Üniversitesi Dâru'l Ulûm Fakültesinden mezun oldu. Üniversite yıllarında, düşünce yapısının şekillenmesinde büyük tesiri olan Abbas Mahmud el-Akkad ile tanıştı ve görüşlerinden etkilendi. Üniversiteyi bitirdikten sonra bir süre öğretmen olarak çalıştı. 1948 yılına kadar çeşitli dergilerde yöneticilik yaptı, yazılar yazdı.

Seyyid Kutub

Bazı İhvan-ı Müslimîn üyeleriyle beraber, dönemin Mısır Devlet Başkanı Cemal Abdünnâsır'a suikast girişiminde bulunmakla suçlandı. Yargılama sonucunda 1954 yılında 15 yıl hapse mahkûm edildi. Hapisha-

ne şartlarında sağlığı iyice bozulan Seyyid Kutub cezasının on yıllık kısmını çektikten sonra Mayıs 1964'te tahliye edildi. Hapisten çıkınca çok tartışılan kitabı Meâlim fi't-Tarîķ'ı yazdı. Bu eserinde savunduğu görüşleri ve kapatılmış olan İhvân-ı Müslimîn'i yeniden canlandırma faaliyetlerine katılması suçlamasıyla 9 Ağustos 1965'te tekrar tutuklandı. Uzun süren yargılama sonunda idam cezasına çarptırıldı ve 29 Ağustos 1966'da cezası infaz edildi. Cesedi bilinmeyen bir yere gömüldü. İdamı bütün İslam dünyasında tepkiyle karşılandı.[30]

Seyyid Kutub, İhvan-ı Müslimîn'in fikrî ve ideolojik temellerinin oluşmasında önemli bir rol oynadı. Fikirleri dünyanın farklı bölgelerindeki İslami hareketleri de etkileyen Seyyid Kutub'un eserleri birçok dilde basılarak okunmaya devam etmektedir.

Fî Zilâli'l-Kur'an / Âl-İ İmrân Suresi 104.ayet :

Seyyid Kutub'un Fî Zilâli'l-Kur'an adlı eserinde bu ayetin tefsirinde şu hususların ön plana çıktığını söyleyebiliriz:

Müfessir,

Ayeti yorumlarken meselenin daha çok, içtimai boyutunu ele almış ve ayeti Müslümanların karşı karşıya olduğu problemler açısından yorumlamıştır.

Ayette geçen 'hayra davet'in bütün Müslümanlar tarafından yapılabileceğini ama 'iyiliği emir' ve 'kötülükten nehy' işinin ancak bir otorite tarafından yapılabileceğini vurgulamış, böyle bir otoritenin tesis edilmesinin Müslümanlar açısından bir zorunluluk olduğunu belirtmiştir.

İyiliği emretme ve kötülükten men etme sorumluluğu yerine getirilirken karşılaşılacak zorluklar ve engellerden bahsetmiştir.

İslam'ın bütün değerleriyle yaşandığı bir toplumun oluşturulması gerektiğini belirtmiştir.

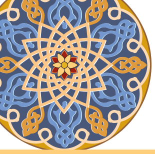
Toplumda "hayra davet eden, iyiliği emredip kötülüğü nehyeden bir cemaat"in bulunması gerektiğini zikretmiş, böyle bir cemaatin bulunmasının topluma yapacağı olumlu katkılardan bahsetmiştir.

Tefsir:

Bu ayete göre, yeryüzünde, hayra çağıran, iyiliği emreden, kötülüğü nehyeden bir otoritenin bulunması kaçınılmazdır. Çünkü ayette hayra "davet" söz konusu edildiği gibi, iyiliği "emr" ve kötülüğü "nehy" etmek de söz konusu edilmiştir. Bilindiği gibi "davet" otorite olmadan da yerine getirilebildiği hâlde, "emir" ve "nehiy" ancak bir otorite ile mümkündür.

Müminleri bir araya getirip onları iman kardeşliği bağıyla birbirine bağlayan bir otorite... Allah'ın razı olacağı bir hayat nizamının gerçekleşmesi için zaruri olan ve birbirinden ayrılmayan hayra "davet" ve şerden "nehy" esası üzerine kurulu bir otorite… Allah Teâlâ (c.c.) şöyle buyuruyor:

30 DİA, 'SEYYİD KUTUB' mad. C 37, s. 64-68.

“Biz her peygamberi -Allah’ın (c.c.) izniyle- ancak kendisine itaat edilsin diye gönderdik.”[31] Bu ayetten anladığımıza göre; davetin metodu sadece vaaz ve irşattan ibaret değildir. Bunlardan başka yapılması gereken bir diğer şey de, insan hayatında, iyiliği gerçekleştirip kötülüğü yok edecek, toplumun iyi adetlerini koruyacak “emir” ve “nehiy” yetkisine sahip bir otoritenin kurulmasıdır.

Bazı insanların gurur ve kibirleri, bazılarının ihtiras ve çıkarlarıyla çarpışacağından dolayı, hayra davet etmenin, iyiliği emredip kötülüğü nehyetmenin o kadar kolay ve rahat olmayacağını görürüz. Çünkü insanlar arasında zorba diktatörler, baskıcı egemenler, sıkıntıya gelemeyen zenginler, ciddiyetten uzak laubaliler, adaleti sevmeyen zalimler ve iyiliği reddedip kötülükten hoşlanan insanlar her zaman bulunur. Bu yüzden, hayr galip gelip, iyilik, iyilik olarak ve kötülük de kötülük olarak bilinmedikçe Müslümanlar kurtulamayacağı gibi insanlık da kurtulamaz. İşte bütün bunlar için iyiliği emredip kötülükten nehyeden ve kendisine itaat edilen bir otoritenin varlığı gerekmektedir.

Allah yoksula, muhtaca yardım etmeyi emreder.

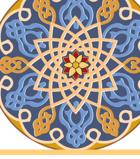
Bundan dolayı Allah’a (c.c.) inanan, iman kardeşliği bağıyla birbirine bağlanan ve bütün zorluklarına rağmen bu sorumluluğu yerine getirmek için her türlü sıkıntıya göğüs geren bir cemaatin bulunması zorunludur. Yüce Allah, bu görevi yerine getirenler için şöyle buyuruyor: “İşte onlar kurtuluşa erenlerdir.”

Böyle bir cemaatin bulunduğu ortamda hak, batıldan; adalet, zulümden daha güçlüdür. Orada, iyilik yapan kişi, kendisine birçok yardımcı bulur. Kötülük yapan ise direniş ve horlanma ile karşılaşır.

Her şeyiyle cahiliyeden farklı olan İslam’ın bütün değerleriyle yaşandığı bir ortamın varlığı kaçınılmazdır.

Medine’deki ilk Müslüman cemaat, bu esas üzerine kurulmuştu. Bu cemaat, Allah’ı bütün sıfatlarıyla bilip O’na inanan müminlerden oluşmuş, kardeşlik duygularının hakim olduğu ve kendi içinde uyumlu bir cemaatti. Karşılıksız sevgi, dostluk, dayanışma konularında öyle bir duruma gelmişlerdi ki o süreç gerçekten yaşanmamış olmasaydı, bu vâkıa, hayalperestlerin uydurduğu bir ütopya zannedilebilirdi. Muhacir ve Ensar arasında gerçekleştirilen kardeşlik bu dünyada yaşanmış bir süreç olmakla beraber, sanki o, ebedî âlemdeki cennet hayatından bir kesittir.[32]

31 Nisâ suresi, 64.ayet.
32 Seyyid Kutub, Fizilali’l Kur’anl (C 2, s.384-388’den düzenlenmiştir.)

BUNLARI BİLİYOR MUYDUNUZ?

Fî Zilâli'l-Kur'an diğer tefsirlerden ayıran en önemli özelliği; yazıldığı dönemin sosyal ve kültürel şartlarının tesiriyle Müslümanların güncel problemlerine eğilerek pratik çözüm önerileri sunmaya çalışmasıdır.

KARŞILAŞTIRIYORUZ

<table>
<tr><td>Âl-i İmrân Suresi 104. Ayet

وَلْتَكُن مِّنكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ
عَنِ الْمُنكَرِ وَأُوْلَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ</td><td>Meali:

Sizden hayra çağıran, iyiliği emredip kötülüğü men eden bir topluluk bulunsun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir.</td></tr>
<tr><td colspan="2">El Câmi li Ahkâmi'l Kur'an

Konuyla ilgili ayet ve hadisler zikrediliyor.

Ahkâm tefsirlerinin genel özelliklerine uygun ayetten çıkarılabilecek fıkhî hükümleri ortaya konuyor.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Fî Zilâli'l-Kur'an

Konunun içtimaî boyutuna dikkat çekilerek ayet, İslam toplumunun ihtiyaç ve problemleri açısından yorumlanıyor.

'Hayra davet'in şahıslar tarafından yerine getirilebileceği fakat 'iyiliği emir ve kötülükten nehy'in ancak meşru bir otoritenin varlığıyla mümkün olduğu ifade ediliyor.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Tefsir-i Kebir

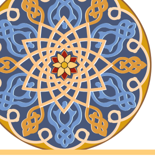
Dirayet tefsirlerinin genel özelliklerine uygun olarak ayet, öncelikle Arapça dil incelikleri açısından inceleniyor.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Rûhu'l Beyân

Genel özellikleri itibariyle bir tasavvufi tefsir olmasına rağmen bu ayetin tefsirinde, El Cami li Ahkami'l Kur'an ve diğer ahkâm tefsirlerinde olduğu gibi ayetten çıkarılabilecek fıkhi hükümler ortaya konuyor.

Ayetteki emrin yerine getirilebilmesi için nefis terbiyesinin gerekliliğine vurgu yapılıyor.</td></tr>
</table>

3. Arapça Tefsirlerinden Örnek Metinler

Ahzâb suresi, 59. ayet:

يَا اَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِاَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذٰلِكَ اَدْنٰى اَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُوراً رَحِيماً ﴿٥٩﴾

Ayetin meali:

Ey Peygamber! Hanımlarına, kızlarına ve müminlerin kadınlarına (bir ihtiyaç için dışarı çıktıkları zaman) dış örtülerini üstlerine almalarını söyle. Onların tanınması ve incitilmemesi için en elverişli olan budur. Allah (c.c.) bağışlayandır, esirgeyendir.[33]

3.1. Câmiü'l-Beyân An Te'vili Ayi'l-Kur'an (Azhâb 59)

Eseri Tanıyalım:

İbn Cerir et-Taberî (ö.923) tarafından yazılan ve Tefsiru't- Taberî diye de bilinen bu eser, 883 yılında tamamlanmıştır.[34]

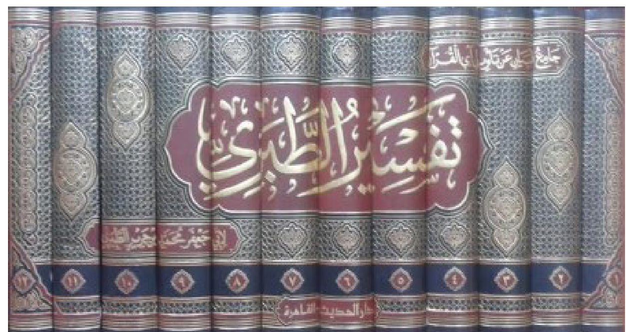
Taberî, eserin giriş bölümünde Kur'an-ı Kerim'in üstünlüğü, Kur'an'ın tefsiri ve te'vili, Kur'an'ı tefsir eden sahabiler, Kur'an'ın re'y ile tefsir edilmesinin caiz olup olmaması, Kur'an ve surelerin isimleri ve benzeri konulardaki görüşlerini etraflıca anlatmıştır.

Müellif, Camiu'l-Beyan'da, ayetleri sadece re'y ile açıklamaktan kaçınmış ve bu usulün doğru olmadığını belirtmiştir. Buna karşılık, ayetin önce diğer ayetlerle, sonra sünnetle açıklanması yolunu benimsemiş, konuyla ilgili sahabe ve tabiilerden gelen haberleri de kullanmıştır. Taberî, hadis alanındaki derin ilmini eserine yansıtmış, kullandığı rivayetlerin seçiminde titiz davranmıştır.

Camiu'l-Beyan, yazıldığı dönemin öncesinde ortaya konmuş zengin ilmî birikimi bünyesinde toplayan önemli bir ansiklopedik kaynak niteliğindedir. Bu yönüyle eser, rivayet tefsirinin en kapsamlı ve güzel örneğini teşkil eder.[35]

Muhammed İbn Cerîr et-Taberî'yi Tanıyalım

Muhammed İbn Cerîr et- Taberî, 839 yılında Taberistan'da doğdu. 7 yaşında Kur'an-ı Kerim'i ezberledi, 9 yaşında da hadis yazmaya başladı. On iki yaşında iken ilim tahsili için Rey'e gitti. Hayatının 50 yılını Bağdat'ta geçiren müellif, Kûfe, Basra, Şam, Mısır gibi ilim merkezlerine seyahatler yaparak dönemin büyük âlimlerinin ilminden istifade etti.

Taberi Tefsiri

Taberî, her işini ciddiyetle yapan, nezaket, zühd ve takvâ sahibi bir âlimdi. Kendisine teklif edilen devlet kademelerindeki hiçbir görevi kabul etmedi.

Kıraat, tefsir, meânî, hadis, fıkıh ve tarih

33 Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali, Komisyon.
34 İsmail Cerrahoğlu, Tefsir Tarihi, Fecr Yayınevi, İstanbul.
35 DİA, 'Câmiu'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'an' mad. C 7, s. 106.

alanlarında ortaya koyduğu eserlerle, ilim geleneğimize çok ciddi katkılar sağladı. "İmâmü'l-Müfessirîn" (müfessirlerin imamı) diye anılan Taberî, sünnet ve hadis ilimleri alanında saygın bir muhaddis; fıkıhta, mezhep kurucusu bir müctehid-imam idi. Tarih alanında "Şeyhü'l-Müverrihîn" (tarihçilerin şeyhi) diye anıldı. O, aynı zamanda Arap dili ve edebiyatının inceliklerine vâkıf olan bir şairdi. Felsefe, mantık, cedel, tıp, cebir ve riyâziyât alanında ciddi bir birikime sahipti. Hayatı boyunca ehl-i sünnet çizgisini takip etmiş olan müellif, eserlerinde Cebriyye, Kaderiyye ve özellikle Mu'tezile'nin görüşlerini eleştirmiştir.

Taberî, 923 yılında vefat etmiş ve Bağdat'taki evine defnedilmiştir.[36]

Câmiü'l-Beyân An Te'vili Ayi'l-Kur'an / Ahzâb suresi 59. ayet :

İbn Cerir et-Taberî'nin,Câmiü'l-Beyân An Te'vili Ayi'l-Kur'an adlı eserinde, Ahzâb suresi 59. ayet tefsir edilirken şu hususlar dikkat çekmektedir:

Müfessir,

Ayetteki قُل لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَآءِ ٱلْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِن جَلَابِيبِهِنَّ ifadesindeki emrin ne anlama geldiğine dair kendi kanaatini ortaya koyuyor.

Emredilen tesettürün uygulanma şekliyle ilgili iki görüşün olduğunu söylüyor.

Örtünme emriyle kast edilen şeyin; mümine hanımların başlarını ve saçlarını örtmeleri ve bütün bedenlerini kapatmaları olduğunu söyleyenlerin görüşünü paylaşıyor ve bununla ilgili rivayeti aktarıyor.

Örtünme emriyle kast edilen şeyin mümine hanımların, cilbablarını alınlarına sıkıca bağlamaları olduğunu söyleyenlerin görüşünü paylaşıyor ve bununla ilgili rivayeti naklediyor.

ذلك أدنى أن يُعرفن فلا يُؤذين cümlesiyle ilgili olarak, mümine hanımların ayetteki tesettür emrine riayet etmelerinin, karşılaştıkları kimselerin kendilerini tanımaları ve köle olmadıklarını anlamaları için daha uygun olduğunu ifade ediyor. Böylece o kimselerin kendilerini çirkin söz ve şüpheli tavırlarla rahatsız etmekten uzak duracaklarını belirtiyor.

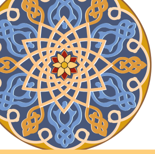
> **NOT EDELİM**
> Muhammed İbn Cerîr et-Taberî'nin Câmiu'l-Beyan an Te'vil-i Âyi'l-Kur'an adlı eseri, yazıldığı dönemin öncesinde ortaya konmuş zengin ilmî birikimi bünyesinde toplayan önemli bir ansiklopedik kaynak niteliğindedir. Bu yönüyle eser, rivayet tefsirinin en kapsamlı ve güzel örneğini teşkil eder.

Tefsir:

{ يٰأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ قُل لأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَآءِ ٱلْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِن جَلاَبِيبِهِنَّ ذٰلِكَ أَدْنَىٰ أَن يُعْرَفْنَ فَلاَ يُؤْذَيْنَ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُوراً رَّحِيماً }

يقول تعالى ذكره لنبيه محمد صلى الله عليه وسلم: يا أيها النبيّ قل لأزواجك وبناتك ونساء المؤمنين، لا يتشبهن بالإماء في لباسهنّ إذا هن خرجن من بيوتهنّ لحاجتهنّ، فكشفن شعورهنّ

36 DİA, 'TABERÎ, Muhammed b. Cerîr' mad. C 39, s. 319.

ووجوههنّ، ولكن ليدنين عليهنّ من جلابيبهنّ، لئلا يعرض لهنّ فاسق، إذا علم أنهنّ حرائر بأذى من قول.

ثم اختلف أهل التأويل في صفة الإدناء الذي أمرهنّ الله به، فقال بعضهم: هو أن يغطين وجوههنّ ورؤوسهنّ، فلا يبدين منهنّ إلا عيناً واحدة. ذكر من قال ذلك:

حدثني عليّ، قال: ثنا أبو صالح، قال: ثني معاوية، عن عليّ، عن ابن عباس، قوله: { يا أيُّها النَّبِيُّ قُلْ لأَزْوَاجِكَ وَبَناتِكَ وَنِساءِ المُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلابِيبِهِنَّ } أمر الله نساء المؤمنين إذا خرجن من بيوتهنّ في حاجة أن يغطين وجوههنّ من فوق رؤوسهنّ بالجلابيب، ويبدين عيناً واحدة..

...

وقال آخرون: بل أمرن أن يشددن جلابيبهنّ على جباههنّ. ذكر من قال ذلك:

حدثني محمد بن سعد، قال: ثني أبي، قال: ثني عمي، قال: ثني أبي، عن أبيه، عن ابن عباس، قوله: { يا أيُّها النَّبِيُّ قُلْ لأَزْوَاجِكَ وَبَناتِكَ وَنِساءِ المُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلابِيبِهِنَّ }.... إلى قوله: { وكانَ اللَّهُ غَفُوراً رَحِيماً } قال: كانت الحرّة تلبس لباس الأمة، فأمر الله نساء المؤمنين أن يدنين عليهنّ من جلابيبهنّ وإدناء الجلباب: أن تقنع وتشدّ على جبينها.

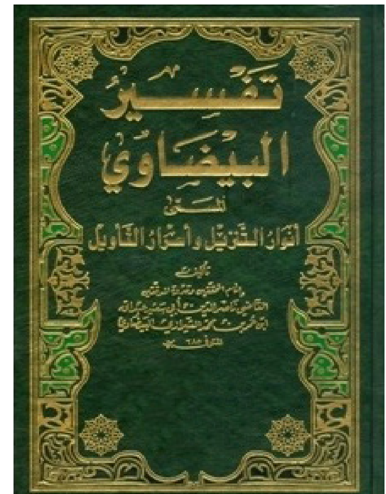
...

وقوله: { ذلكَ أدْنَى أنْ يُعْرَفْنَ فَلاَ يُؤْذَيْنَ } يقول تعالى ذكره: إدناؤهنّ جلابيبهنّ إذا أدنينها عليهنّ أقرب وأحرى أن يعرفن ممن مررن به، ويعلموا أنهنّ لسن بإماء، فيتنكَّبوا عن أذاهنّ بقول مكروه، أو تعرّض بريبة { وكانَ اللَّهُ غَفُوراً } لما سلف منهنّ من تركهنّ إدناءهنَّ الجلابيب عليهنّ { رَحِيماً } بهنّ أن يعاقبهنّ بعد توبتهنّ بادناء الجلابيب عليهنّ.[37]

3.2 Envaru't-Tenzil ve Esraru't-Te'vil (Azhâb 59)

Eseri Tanıyalım:

Kadı Beyzâvî tarafında kaleme alınan bu önemli tefsir, müellifin ilmî açıdan en yetkin dönemi olan yaşlılık döneminde yazılmıştır. Beyzâvî, eserini yazarken en çok, Râgıb el-İsfahânî'nin el-Müfredat, Zemahşerî'nin el-Keşşaf ve Fahreddin Râzî'nin Mefâtihu'l-Gayb adlı eserlerinden istifade etmiştir.[38] Orta hacimde, özlü bir tefsir olan Envarü't-Tenzil, esas itibariyle bir dirayet tefsiri olmakla beraber eserde rivayet tefsiri özellikleri de görülür.

Beyzâvî Tefsiri
(Envaru't-Tenzil ve Esraru't-Te'vil)

Müellif, ayetleri tefsir ederken Arapça dil kaidelerinden yola çıkarak özgün açıklamalar getirir ve aklî yorumlar yapar.

37 Taberî Camiu'l Beyan, (C 16, s.45-47'den düzenlenmiştir.)
38 DİA, 'Envarut-Tenzil ve Esraru't-Tevil' mad. C 11, s. 260.

Ayrıca zaman zaman diğer ayetlere, hadislere, sahabe sözlerine ve tabiînin görüşlerine de başvurur. İtikadi konularda Mu'tezile ile ehl-i sünnet arasındaki tartışmalı konulara değinir ve genellikle ehl-i sünnetin görüşlerini benimser.

Tefsir tarihimizin en önemli eserlerinden biri sayılan Envaru't-Tenzil, yüzyıllar boyunca ilim meclislerinde ve medreselerde ders kitabı olarak okutulmuştur.

Nâsırüddin Muhammed el-Beyzâvî'yi Tanıyalım (ö.1286)

Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil adlı meşhur tefsir kitabının müellifi olan Nâsıruddin Muhammed el-Beyzâvî, bugün İran sınırları içerisinde olan Beyza şehrinde doğmuştur. Doğum tarihi net olmamakla birlikte 1189 yılında doğduğu tahmin edilmektedir. Şiraz'da kadılık ve baş kadılık yaptığı için 'Kadı Beyzâvi' diye anılmıştır. Çocukluğunu Beyza'da yaşayan bu büyük âlimin hayatının çoğu Şiraz'da geçmiştir. 1286 yılında Tebriz'de vefat etmiştir.

Beyzâvî daha çok tefsir alanında meşhur olsa da o aynı zamanda büyük bir fakih ve kelamcıdır. Kelamın dinî ilimler içerisinde çok önemli bir yeri olduğunu dile getiren Beyzâvî, yaşadığı dönemde çok yaygın olan felsefeyle de ilgilenmiş ve bu iki ilmî disiplini birbirinden ayrılmayacak şekilde bir araya getirmiştir.

Çok yönlü bir âlim olan Beyzâvî hadis, nahiv, mantık, astronomi, tarih ve kozmografya ile de ilgilenmiştir. Eserleri yüzyıllar boyunca Osmanlı medreselerinde ve diğer ilim meclislerinde ders kitabı olarak okutulmuştur.[39]

Envaru't-Tenzil Ve Esraru't-Te'vil / Ahzâb suresi, 59.ayet

Kadı Beyzâvî'nin Envaru't-Tenzil ve Esraru't-Te'vil adlı eserinde bu ayet tefsir edilirken, şu hususlar ön plana çıkmıştır:

Müellif,

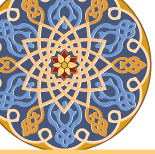
Ayette geçen 'يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِن جَلَـٰبِيبِهِنَّ' ifadesinin ne anlama geldiğini açıklamıştır.

Dirayet tefsirlerinin özelliklerine uygun olarak Arapçayla ilgili bir açıklama yapmış ve مِـنْ harf-i cerrinin teb'îd (kısmilik) ifade ettiğini belirtmiştir.

Tesettürün mümine hanımları köle kadınlardan ayıran bir özellik ve kötü niyetli insanların vereceği zararlardan koruyan bir unsur olduğunu vurgulamıştır.

{ يٰأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ قُل لأَزْوَٰجِكَ وَبَنَـٰتِكَ وَنِسَاءِ ٱلْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِن جَلَـٰبِيبِهِنَّ } يغطين وجوههن

39 DİA, 'Beyzâvi' mad. C 6, s,100-103.

وأبدانهن بملاحفهن إذا برزن لحاجة، و { مِنْ } للتبعيض فإن المرأة ترخي بعض جلبابها وتتلفع ببعض
و { ذٰلِكَ أَدْنَىٰ أَن يُعْرَفْنَ } يميزن من الإماء والقينات. { فَلاَ يُؤْذَيْنَ } فلا يؤذيهن أهل الريبة بالتعرض
لهن. { وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُوراً } لما سلف.

منها. رَّحِيماً} بعباده حيث يراعي مصالحهم حتى الجزئيات [40]

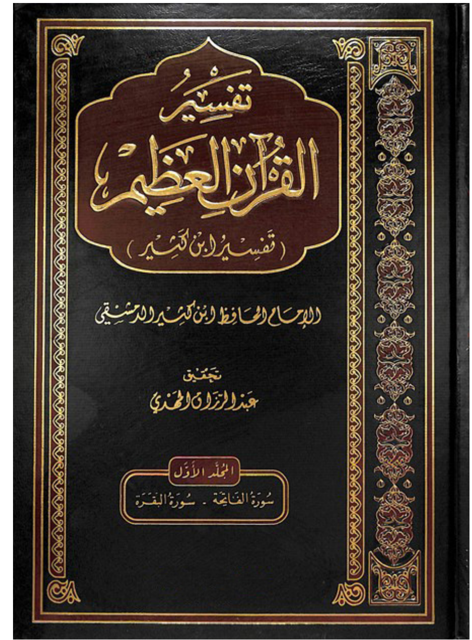
3.3. Tefsîrü'l-Kur'ani'l-Azîm (Azhâb 59)

BUNLARI BİLİYOR MUYDUNUZ?

İlim geleneğimizde dinî ilimler sahasında önemli eserler vermiş birçok âlim, aynı zamanda farklı alanlarda da ciddi çalışmalar yapmıştır. Mesela Beyzâvî, tefsir ve hadisin yanında mantık, astronomi, tarih ve kozmografya ile de ilgilenmiştir.

Eseri Tanıyalım:

Rivayet tefsirleri içerisinde Taberî Tefsiri'nden sonra en önemli ikinci kaynak olarak kabul edilen Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim, Tefsir-u İbn Kesir diye de anılır. İbn Kesir, eserine yazdığı uzunca mukaddimede, tefsir usulünün belli başlı konularıyla ilgili görüşlerini ortaya koyar.

Tefsîrü'l-Kur'ani'l-Azîm

Müellif, ayetleri tefsir ederken konuyla ilgili başka ayetler varsa önce onları zikrederek anlam ilişkilerini inceler ve tefsir ettiği ayetin Kur'an'ın bütünlüğü içerisinde ne mana ifade ettiğini ortaya koyar. Ayrıca konuyla ilgili hadisleri aktarırken öncelikle merfu hadisleri aktarır ve rivayet edilen hadisleri sıhhat açısından değerlendirir. Daha sonra da sahabe ve tabiin âlimlerinden gelen rivayetleri belirterek ayetin tefsirini tamamlar.

Rivayet tefsirleri içerisinde Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim'i öne çıkaran en önemli özellik; İbn Kesir'in, kullandığı rivayetler hususunda çok titiz davranmış olmasıdır.

İbn Kesîr'in faydalandığı en önemli kaynaklar Taberî ve İbn Ebî Hatim'in eserleridir.[41]

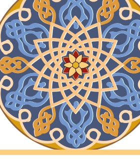
NOT EDELİM

İbn Kesir, meşhur selefî âlim İbn Teymiye'nin kelam ve siyasetle ilgili görüşlerinden çok etkilenmiş, dinî-siyasî konularda O'nun görüşlerine bağlı kalmıştır.

Ebü'l-Fidâ İbn Kesîr'i Tanıyalım:

İbn Kesir, 1302 yılında bugünkü Suriye'nin

40 BEYZAVÎ, Envaru't Tenzil, Şirket-i Sahafiye-i Osmaniye, İstanbul,1886.
41 DİA, 'TEFSÎRÜ'l-Kur'anî'l-AZÎM' mad, (C 40, s. 295-297.'den düzenlenmiştir.)

Busra şehrinde doğdu. Dönemin önemli âlimlerinden tefsir, hadis, kıraat, fıkıh ve kelam ilimleri tahsil ederek onlardan icazet aldı. Müderrislik, müftülük ve mahkeme heyeti üyeliği gibi çeşitli görevlerde bulundu. 1373 yılında vefat etti ve Dımaşk'ta hocası İbn Teymiyye'nin yanına defnedildi.

Tefsir tarihinde selefi ekolün temsilcilerinden biri olarak kabul edilen ve fıkıhta Şâfiî mezhebine mensup olan İbn Kesîr, hayatı boyunca mezhep taassubundan uzak bir ilmî tavır ortaya koymuştur. Meşhur selefî âlim İbn Teymiye'nin kelam ve siyasetle ilgili görüşlerinden çok etkilenmiş, dinî-siyasî konularda O'nun görüşlerine bağlı kalmıştır. İbn Kesîr, hayatı boyunca yöneticiler ve âlimler dâhil, insanların güven duyduğu biri olarak yaşamıştır. Önemli dinî ve siyasî meselelerde onun fetvasına başvurulmuş ve verdiği kararlara uyulmuştur.

Tefsir, fıkıh, hadis ve İslam tarihi alanlarında birçok eser yazmış olan İbn Kesîr'in özellikle iki eseri çok meşhur olmuştur. Bunlar Tefsiru'l- Kur'ani'l- Azim ve El-Bidaye ve'n-Nihaye'dir. İlim geleneğimizin en önemli kaynak eserleri arasında yer alan El-Bidaye ve'n-Nihaye, İbn Kesîr'in büyük tarihçiler arasında sayılmasına sebep olmuştur. Bu eser olayları kronolojik sırayla anlatan umumi bir İslam Tarihidir.[42]

Tefsîrü'l-Kur'ani'l-Azîm / Ahzâb suresi, 59.ayet:

İbn Kesir'in Tefsiru'l- Kur'ani'l- Azim adlı eserinde, bu ayet yorumlanırken şu hususlar ön plana çıkmıştır:

Müellif,

Rivayet tefsirlerinin genel özelliği olan; ayetleri rivayetler ışığında açıklama usulünü, bu ayetin tefsirinde de uygulamıştır.

Kendisi, ayetin genel olarak hangi manaları ifade ettiğini belirttikten sonra, ayette geçen 'cilbab' kelimesinin ne manaya geldiği ile ilgili, farklı âlimlerin görüşlerini nakletmiş, konuyla ilgili kendi kanaatini de "cilbab, bugün 'kamis' anlamındadır" diyerek belirtmiştir.

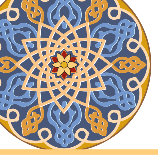
Ayrıca bu ayetteki tesettür emrinin muhtevasının ne olduğu ve sahabe hanımları tarafından nasıl uygulandığı ile ilgili rivayetleri aktarmıştır.

Tesettürün mümine hanımları köle kadınlardan ayıran bir giyim tarzı olduğundan ve mümine hanımlara sağladığı faydalardan bahseden rivayetleri paylaşmıştır.

Tefsir:

يقول تعالى آمراً رسوله صلى الله عليه وسلم تسليماً أن يأمر النساء المؤمنات ــــ خاصة

42 DİA,' İBN KESÎR, Ebü'l-Fidâ' mad. C 20, s.133.

أزواجه وبناته لشرفهن ـــــ بأن يدنين عليهن من جلابيبهن؛ ليتميزن عن سمات نساء الجاهلية وسمات الإماء، والجلباب هو الرداء فوق الخمار، قاله ابن مسعود وعبيدة وقتادة والحسن البصري وسعيد بن جبير وإبراهيم النخعي وعطاء الخراساني وغير واحد، وهو بمنزلة الإزار اليوم. قال الجوهري: الجلباب: الملحفة.

قال علي بن أبي طلحة عن ابن عباس: أمر الله نساء المؤمنين إذا خرجن من بيوتهن في حاجة أن يغطين وجوههن من فوق رؤوسهن بالجلابيب، ويبدين عيناً واحدة، وقال محمد بن سيرين: سألت عبيدة السلماني عن قول الله عز وجل: { يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِن جَلَـٰبِيبِهِنَّ } فغطى وجهه ورأسه، وأبرز عينه اليسرى. وقال عكرمة: تغطي ثغرة نحرها بجلبابها تدنيه عليها. وقال ابن أبي حاتم: حدثنا أبو عبد الله الظهراني فيما كتب إليّ، حدثنا عبد الرزاق، أخبرنا معمر عن ابن خثيم عن صفية بنت شيبة عن أم سلمة قالت: لما نزلت هذه الآية: { يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِن جَلَـٰبِيبِهِنَّ } خرج نساء الأنصار كأن على رؤوسهن الغربان من السكينة، وعليهن أكسية سود يلبسنها. وقال ابن أبي حاتم: حدثنا أبي، حدثنا أبو صالح، حدثنا الليث، حدثنا يونس بن يزيد قال: وسألناه، يعني: الزهري: هل على الوليدة خمار متزوجة أو غير متزوجة؟ قال: عليها الخمار إن كانت متزوجة، وتنهى عن الجلباب؛ لأنه يكره لهن أن يتشبهن بالحرائر المحصنات، وقد قال الله تعالى: { يٰأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ قُل لِّأَزْوَٰجِكَ وَبَنَـٰتِكَ وَنِسَآءِ ٱلْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِن جَلَـٰبِيبِهِنَّ } ، وروي عن سفيان الثوري أنه قال: لا بأس بالنظر إلى زينة نساء أهل الذمة، وإنما نهى عن ذلك لخوف الفتنة، لا لحرمتهن، واستدل بقوله تعالى: { وَنِسَآءِ ٱلْمُؤْمِنِينَ } وقوله: { ذَٰلِكَ أَدْنَىٰ أَن يُعْرَفْنَ فَلاَ يُؤْذَيْنَ } أي: إذا فعلن ذلك، عرفن أنهن حرائر، لسن بإماء ولا عواهر. قال السدي في قوله تعالى: { يٰأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ قُل لأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَآءِ ٱلْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِن جَلاَبِيبِهِنَّ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰ أَن يُعْرَفْنَ فَلاَ يُؤْذَيْنَ } قال:

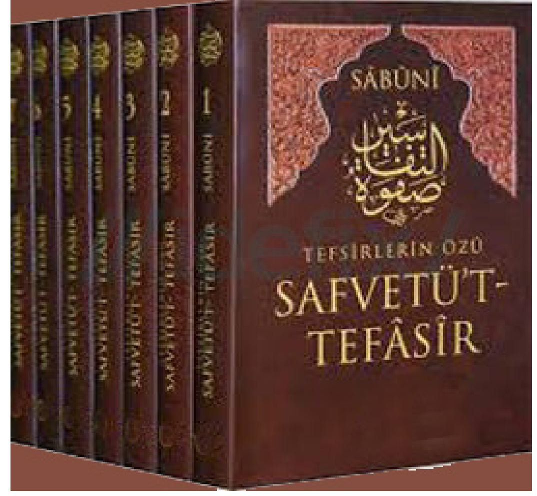
كان ناس من فساق أهل المدينة يخرجون بالليل حين يختلط الظلام إلى طرق المدينة يتعرضون للنساء، وكانت مساكن أهل المدينة ضيقة، فإذا كان الليل، خرج النساء إلى الطرق يقضين حاجتهن، فكان أولئك الفساق يبتغون ذلك منهن، فإذا رأوا المرأة عليها جلباب، قالوا: هذه حرة، فكفوا عنها، وإذا رأوا المرأة ليس عليها جلباب، قالوا: هذه أمة، فوثبوا عليها، وقال مجاهد: يتجلببن فيعلم أنهن حرائر، فلا يتعرض لهن فاسق بأذى ولا ريبة. وقوله تعالى: { وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُوراً رَّحِيماً } أي: لما سلف في أيام الجاهلية، حيث لم يكن عندهن علم بذلك، [43]

3.4. Safvetü't-Tefâsîr (Azhâb 59)

Eseri Tanıyalım:

43 İbn Kesir,Tefsiru'l Kur'ani'l Azim (C 11, s. 242-243'ten düzenlenmiştir.)

Muhammed Ali es- Sâbûnî, kendinden önce yazılmış önemli tefsirlerin özünü bir araya getirerek okuyucuya sunma düşüncesiyle kaleme aldığı eserine Safvetü't-Tefâsîr adını vermiştir. Eser, bir tefsir kitabı olarak kısa denilebilecek bir hacimdedir ve 3 cilt hâlinde basılmıştır.

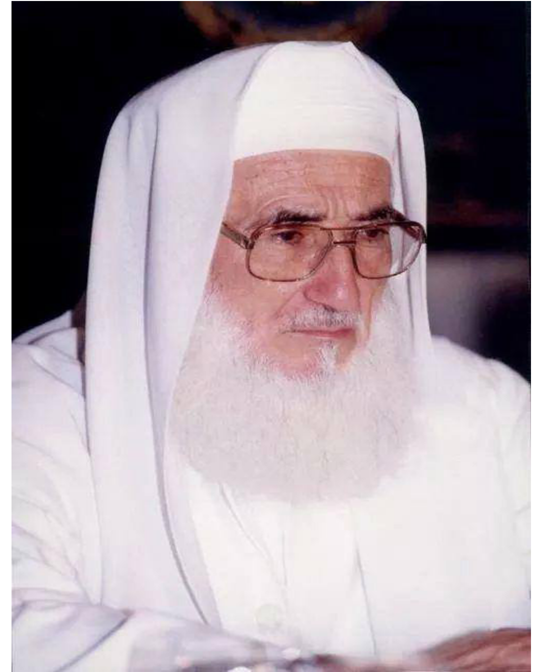

Hem rivayet hem de dirayet tefsirlerinin özelliklerini bünyesinde barındıran eserde müellif, her surenin başında o surenin içeriğini ve maksatlarını belirten özet bilgiler verir. Ayetlerin tefsirinde yeri geldikçe sebeb-i nüzulden bahseder. Ayetlerin diğer ayetlerle münasebetini ortaya koyar ve bazen cümle cümle bazen de kelime kelime izah ederek tefsir eder. Ayetlerde geçen teşbih, mecaz, istiare ve benzeri edebî sanatları açıklar.

Akıcı ve kolay anlaşılabilir bir üsluba sahip olan Safvetü't- Tefâsîr, hem Arap ülkelerinde hem de Türkiye, Endonezya, Pakistan gibi ülkelerde ilgi gören ve okunan bir eser hâline gelmiştir.

Muhammed Ali es-Sâbûnî'yi Tanıyalım:

Ülkemizde daha çok Safvetü't-Tefâsîr adlı tefsiriyle tanınan Muhammed Ali es- Sabuni, 1930 yılında Suriye'nin Halep şehrinde dünyaya geldi. Arapça ve dinî ilimlerle ilgili ilk derslerini babasından aldıktan sonra Suriye'nin ileri gelen âlimlerinden İslami ilimler okudu.

Muhammed Ali es-Sâbûnî

Müellif, 1952 senesinde Ezher Üniversitesi, eş-Şerî'a fakültesini bitirdi. 1954 yılında da Şerî Kadâ (yargı) bölümündeki ihtisas eğitimini de tamamlayarak Ezher'den mezun oldu. Mezun olduktan sonra ülkesi Suriye'ye döndü ve sekiz yıl boyunca İslami ilimler okuttu.

Daha sonra Suudi Arabistan'a göç eden Sâbûnî, Mekke-i Mükerreme Üniversitesi Eğitim Fakültesinde ve eş-Şerîa Fakültesi'nde dersler vermeye başladı. Buradaki hocalığı yaklaşık yirmi sekiz yıl devam etti. Bu uzun süre boyunca birçok talebe yetiştirdi ve Ümmü'l-Kurâ Üniversitesi'nde birçok klasik eserin tahkikini yaptı.[44]

Safvetü't-Tefâsîr / Ahzâb suresi, 59.ayet:

Muhammed Ali es-Sâbûnî'nin Safvetü't-Tefâsîr adlı eserinde bu ayetin tefsirinde şu hususlar dikkatimizi çekiyor:

44 http://www.biyografi.net/

Müellif, ayet-i kerimede geçen ‘cilbab’ kelimesinin manasına açıklık getirmiştir.

Cilbabın mümine hanımların güzelliklerini ve zînetlerini gizleyen, onlara yönelecek kötü sözü onlardan uzaklaştıran, hür mümine hanımları (o dönemdeki) köle kadınlardan ve cahiliye kadınlarından ayıran bir kıyafet olduğunu ifade etmiştir.

Konuyla ilgili Taberî’nin İbn Abbas’tan, İbn Kesir’in İbn Sirin’den naklettiği iki rivayeti paylaşmıştır.

ذلِكَ أدْنَى أنْ يُعْرَفْنَ فَلاَ يُؤْذَيْنَ cümlesiyle ilgili olarak da tesettürün, mümine hanımların iffetleriyle tanınmaları, güzellik ve zinetlerini gizleyip korunmaları için daha uygun bir kıyafet olduğunu ifade etmiş, tesettür sayesinde günahkar ve fesat ehli kimselerden kendilerine yönelecek zararlardan emin olacaklarını belirtmiştir.

وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُوراً رَّحِيماً ifadesinin Allah’ın (c.c.) mümine hanımların tesettür emrinden önceki günahlarını bağışlayacağını ve her konuda kullarının maslahatını (faydasını) gözettiği anlamına geldiğini belirtmiştir.

Tefsir:

[يا أيها النبى قل لأزواجك وبناتك ونساء المؤمنين يدنين عليهن من جلابيبهن] أي قل يا أيها الرسول لزوجاتك الطاهرات - أمهات المؤمنين - وبناتك الفضليات الكريمات ، وسائر نساء المؤمنين ، قل لهن يلبسن الجلباب الواسع ، الذي يستر محاسنهن وزينتهن ، ويدفع عنهن ألسنة السوء ، ويميزهن عن صفات نساء الجاهلية ، روى الطبري : عن ابن عباس انه قال في هذه الآية : أمر الله نساء المؤمنين إذا خرجن من بيوتهن في حاجة أن يغطين وجوههن من فوق رءوسهن بالجلابيب ويبدين عينا واحدة ، وروى ابن كثير عن محمد بن سيرين قال : سألت عبيدة السلماني عن قول الله عز وجل [يدنين عليهن من جلابيبهن] فغطى وجهه ورأسه ، وأبرز عينه اليسرى.

[ذلك أدنى أن يعرفن فلا يؤذين] أي ذلك التستر أقرب بأن يعرفن بالعفة والتستر والصيانة ، فلا يطمع فيهن أهل السوء والفساد ، وقيل : أقرب بأن يعرفن أنهن حرائر ، ويتميزن عن الإماء

[وكان الله غفورا رحيما] أي إنه تعالى غفور لما سلف منهن من تفريط ، رحيم بالعباد حيث راعى مصالحهم وشئونهم في تلك الجزئيات.[45]

KARŞILAŞTIRIYORUZ

45 Muhammed Ali es- Sâbûnî, Safvetü’t- Tefâsîr, C 2, s. 537.

Ahzâb Suresi 59.Ayet	**Meal:**
يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ قُل لِّأَزْوَٰجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَآءِ ٱلْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِن جَلَٰبِيبِهِنَّ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰٓ أَن يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُوراً رَّحِيماً	Ey Peygamber! Hanımlarına, kızlarına ve müminlerin kadınlarına (bir ihtiyaç için dışarı çıktıkları zaman) dış örtülerini üzerlerine almalarını söyle. Onların tanınması ve incitilmemesi için en elverişli olan budur. Allah (c.c.), bağışlayandır, esirgeyendir.

Câmiü'l-Beyân an Te'vili Ay'il-Kur'an

Rivayet tefsirlerinin genel özelliklerine uygun olarak, ayeti tefsir ederken konuyla ilgili rivayetler naklediliyor.

Tesettürün uygulanma şekliyle ilgili görüşleri ortaya koyuyor.

Tesettürün mümine hanımlara sağladığı faydaları ifade ediyor.

Tefsîrü'l-Kur'ani'l-Azîm

Camiu'l-Beyan'da olduğu gibi konuyla ilgili rivayetler nakledilerek ayet tefsir ediliyor.

Tesettürün uygulanma şekliyle ilgili görüşler ortaya konuyor.

Envaru't-Tenzil ve Esraru't-Tevil

Dirayet tefsirlerinin genel özelliklerine uygun olarak Arapça'nın dil incelikleriyle ilgili bir açıklama yapılıyor ve مِنْ harf-i cerinin teb'id (kısmilik) ifade ettiğini belirtiliyor.

Konuyla ilgili herhangi bir rivayet aktarılmadan ayet, müfessirin kendi kanaatleri doğrultusunda tefsir ediliyor.

Safvetü't-Tefâsîr

'... قل لهن يلبسن الجلباب الواسع ، الذي يستر محاسنهن

وزينتهن ، ويدفع عنهن ألسنة السوء ، ويميزهن عن صفات نساء الجاهلية ،

روى الطبري : عن ابن عباس انه قال في هذه الآية : أمر الله نساء المؤمنين إذا خرجن من بيوتهن في حاجة أن يغطين وجوههن من فوق رءوسهن بالجلابيب ويبدين عينا واحدة ،

وروى ابن كثير عن محمد بن سيرين قال : سألت عبيدة السلماني عن قول الله عز وجل [يدنين عليهن من جلابيبهن] فغطى وجهه ورأسه ، وأبرز عينه اليسرى.'

Hem dirayet tefsirlerinde olduğu gibi müfessirin kendi kanaatleri ifade ediliyor hem de rivayet tefsirlerinde olduğu gibi konuyla ilgili rivayetler paylaşılıyor.

Tesettürün nasıl uygulanacağı ile ilgili Taberi ve İbn Kesir'den birer rivayet naklediliyor..

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız

1. Rivayet ve dirayet tefsirleri arasındaki temel farklılıklar nelerdir? Açıklayınız.

2.Tesettürlü olmanın mümine hanımlara sağladığı faydalar nelerdir? Ahzâb suresi 59. ayet bağlamında açıklayınız.

3. "Hayra davet, iyiliği emir ve kötülükten men etme" sorumlulukları Müslümanlardan kimlere aittir? Müfessir Kurtubî'nin görüşleri çerçevesinde açıklayınız.

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplandırınız.

1.Aşağıdakilerden hangisi İbn Cerir et-Taberi tarafından yazılmış bir tefsir kitabıdır?

a) Envârü't-Tenzîl ve Esrarü't-Te'vîl

b) Safvetü't-Tefâsîr

c) Tefhimü'l-Kur'an

d) Camiu'l-Beyan an Te'vil-i Âyi'l- Kur'an

e) Tefsîrü'l-Kur'ani'l-Azîm

2. Aşağıdakilerden hangisi tasavvufi tefsirler arasında sayılan bir eserdir?

a) Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azîm

b) Ruhu'l-Beyan

c) Mefatihu'l-Gayb

d) Tefhimü'l-Kur'an

e) El-Cami li Ahkami'l-Kur'an

3.Cumhuriyet Dönemi'nde yazılan ilk Türkçe tefsir eseri aşağıdakilerden hangisidir?

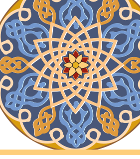
a) Hulasatü'l-Beyan

b) Meani'l-Kur'an

c) Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri

d) Ruhu'l-Furkân

e) Hak Dini Kur'an Dili

4. 20 yıl boyunca yaptığı vaazlarda, Kur'an'ı baştan sona tefsir eden, daha sonra da bu vaaz notlarını düzenlemek suretiyle Ruhu'l Beyan adlı eserini meydana getiren müfessir kimdir?

a) İsmail Hakkı Bursevi

b) Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır

c) Hasan Basri Çantay

d) Ömer Nasuhi Bilmen

e) İzmirli İsmail Hakkı Efendi

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri verilen ifadelerden uygun olan ile doldurunuz.

(dirayet, İbn Kesîr, farz-ı kifâye, rivayet, ahkâm)

1. Mefâtihu'l-Gayb, genel özellikleri itibariyle...... .... tefsirleri arasında sayılır.

2. ....'in kaleme aldığı El-Bidaye ve'n-Nihaye adlı eser, olayları kronolojik sırayla anlatan umumi bir İslam tarihidir.

3. El-Câmi li Ahkâmi'l-Kur'an genel özellikleri itibariyle ....tefsirleri arasında sayılır.

4. Müfessirlerin çoğuna göre iyiliği emredip kötülükten men etmenin hükmü..........................dir.

5. Câmiü'l-Beyân, genel özellikleri itibariyle............................. tefsirleri arasında sayılır.

D. Aşağıda bazı müfessirler ve onların tefsirleri verilmiştir. Verilen müfessir ve eser isimlerini doğru şekilde numaralandırarak eşleştiriniz.

1	Nâsırüddin Muhammed El-Beyzavi		Hak Dini Kur'an Dili
2	Muhammed b.Ahmed el-Kurtubî		Hakk'ın Daveti
3	Fahreddin er- Razî		Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vîl
4	Muhammed İbn Cerir et-Taberî		Tefsîru'l-Kur'ani'l-Azîm
5	Ebu'l-Fida İbn Kesir		Fî Zilâli'l-Kur'an
6	Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır		Safvetü't-Tefâsîr
7	Celal Yıldırım		Câmiü'l-Beyân an Tev'îl-i Âyi'l-Kur'an
8	Seyyid Kutub		İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri
9	Muhammed Ali es-Sâbunî		El-Câmi li Ahkâmi'l-Kur'an
10	Ömer Çelik		Mefâtihu'l-Gayb

SÖZLÜK

A

âdâb: Usul, yol, yordam, davranış kaideleri, terbiye.

âdâb-ı muaşeret: 1. Davranış bilgisi. 2. Bir toplumda benimsenerek gelenekleşmiş nezaket, terbiye, ahlak ve görgü kuralları.

adak: 1. Adama işi veya adanılan şey, nezir. 2. Allah'ın sevgisini ve hoşnutluğunu kazanmak, dileğinin gerçekleşmesini sağlamak amacıyla dine göre sakıncası bulunmayan bir işi yapacağına dair Allah'a söz verme.

adalet: 1. Hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme, doğruluk, türe. 2. Yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması.

âdet: 1. Topluluk içinde eskiden beri uyulan kural, töre. 2. Görenek.

ahlak: 1. Huylar, mizaçlar, karakterler, tabiatlar. 2. İnsanın yaratılışından gelen özellikleri ile insanların iyiliğini ve mutluluğunu hedef alan kuralların hayata geçirilmesi ile kazanılan iyi ve güzel davranışlar.

ahlak-ı hamide: Beğenilen, güzel ahlak.

ahlak-ı zemime: Beğenilmeyen, kötü ahlak.

ahsen-i takvim: Allah tarafından insana verilen en güzel şekil, yaratılışındaki fiziksel ve manevi güzellik.

akaid: Dinin temel hükümlerini özlü bir şekilde ifade eden ilkeler.

âkıbet: Bir iş veya durumun sonu, sonuç.

akit: Sözleşme, antlaşma, yeminleşme.

aklıselim: 1. Sağduyu, hüküm ve kararlarında doğruyu yanlıştan, iyiyi kötüden ayırma yetisi. 2. Doğru, akla uygun yargılar verme yeteneği.

aybaşı: Belirli yaşlar arasında kadınların ayda bir döl yatağından kan gelmesi durumu, ay hâli, âdet.

aşere-i mübeşşere: Hz. Peygamber (s.a.v.) tarafından cennetlik oldukları müjdelenen on sahabe.

avam: 1. Halk, cumhur, ahali. İlim, yönetim ve bilgelik sahibi olmayan insanlar, büyük çoğunluk. 2. Manevi olgunluk eğitiminden geçmemiş, nefsinin hastalıklarını görüp bilerek iyileştirme çabasına girememiş kişiler.

B

bab: Hadis literatüründe konu, ünite.

bağnazlık: Bir kimseye veya bir şeye aşırı düşkünlük ve tutkuyla bağlılık, bağnazca davranış, taassup, fanatizm, mutaassıplık.

bâtıl: 1. İnançlar bakımından gerçek olmayan. 2. Allah'ın peygamberleri aracılığıyla bildirmiş olduğu dine uymayan her türlü inanç, fikir, duygu, kanaat, tutum, davranış.

beytü'l-mâl: 1. Maliye, devlet hazinesi, devlete ait mal varlığının bütünü. 2. Devletin mal varlığını muhafaza ve kontrol eden kurum.

bi'set: 1. Gönderme, iletme, elçi tayin etme. 2. Bütün peygamberlerin, özel olarak da Hz. Muhamemed'in (s.a.v.) peygamberlikle görevlendirilmesi.

buğz: 1. Bir insan veya olaydan gizli ve kalpten nefret etmek, kin duymak, düşmanlık beslemek. 2. Çekememe, istememe, incitme.

C

caiz: 1. Din, yasa, töre, örf, âdet ve törelere göre yapılmasında sakınca olmayan, yapılıp işlenmesine izin verilen. 2. Uygun, yerinde sayılan, yakışık alan.

cebânet: Korkaklık, ürkeklik. Korkulmayacak şey-

lerden bile korkmak.

cenin: Embriyonun, bütün organları belirdikten sonra aldığı ad.

cerh: Bir hadis ravisinin temel inanç esasları, dinî sorumluluklarını yerine getirme ve duyup öğrendiği hadisleri başkalarına aynen rivayet etme bakımından bir kusurunun ve yanlışının bulunması.

cömert: 1. Karşılık beklemeden veren. 2. Elindeki maddi ve manevi imkânları meşru ölçüler içinde karşılık beklemeden başkalarının yararına sunup gereken yerde harcayabilen.

D

dalâlet: 1. İman ve İslamiyet'ten ayrılmak. 2. Hak ve hakikatten, doğru yoldan sapmak. 3. Allah'a isyankar olmak. 4. Şaşkınlık

delalet: 1. Kılavuzluk, aracılık. 2. İz, işaret.

delil: 1. Bir konu hakkında olumlu veya olumsuz hüküm vermeye götüren şey. 2. Bir davayı ispat etmeye yarayan şey, kanıt.

din: Allah'ın insanları dünya ve ahirette rahat, huzur ve saadete (mutluluğa) kavuşturmak için peygamberleri vasıtasıyla bildirdiği yol, emirler ve yasaklar.

dua: 1. Yakarış. 2. Allah'a yalvarma, yakarış için söylenen dinî metin.

E-F

ebrar: Dinin emirlerine hakkıyla uyan ve bu emirleri içtenlikle yapanlar.

eda: 1. Yerine getirme, bir hakkı hak sahibine ödeme, verme. 2. Davranış, tavır.

ekol: Bir bilim ve sanat kolunda ayrı nitelik ve özellikleri bulunan yöntem veya akım, okul.

ergenlik çağı: Cinsel organların fizyolojik gelişmesiyle başlayan, bülüğa ermişlikle yetişkinlik arasındaki dönem.

erzel-i ömür: İhtiyarlığın sonları, bunaklık günleri.

esfel-i safilîn: 1. Sefillerin en sefili. 2. Cehennem'in en aşağı tabakasındakiler.

evham: Kuruntu, şüphe.

ezeli: 1. Başlangıcı olmayan, öncesinde yokluk olmayan. 2. Hiç evveli olmayan varlık, Allah.

fâcir: 1. Günaha dalan, günahkâr, isyankâr, azgın. 2. İslam'ın koymuş olduğu emirleri ve yasakları çiğneyen. 3. İnkârcı, kâfir. 4. Haktan sapan. 5. Haram ve günaha dalmış kötü insan. 6. Günah işleyen.

fakih: 1. Din bilgini, fıkıh âlimi, müçtehit. 2. İslam fıkhını iyi bilen ve kendisine sorulan konular hakkında fetva verme ve çözüm önerme yetkisine sahip olan kimse. 3. Dinî hükümler konusunda derin anlayış ve kavrayışı olan, insanın lehindeki veya aleyhindeki hükümleri delilleriyle ortaya koyabilecek ölçüde fıkıh ilminde uzmanlaşan kimse.

farz: Müslümanlıkta, özür olmadıkça yapılması zorunlu, yapılmaması günah sayılan ibadet.

fâsık: 1. Allah'ın emirlerine aykırı davranan, kötü huylu, kötülük yapmayı alışkanlık hâline getiren kimse, günahkâr. 2. Çok yalan söyleyen, başkalarını aldatan. Allah'ın emirlerine karşı gelen, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) getirmiş olduğu dinin bir kısmını veya hepsini inkâr eden. 3. Allah'ın indirdiği şekliyle İncil'e iman edip içindekileri uygulaması kendilerine farz olan Yahudiler, Hıristiyanlar. 4. İslam dinine inandığını söyleyen fakat kalbiyle inkâr eden ikiyüzlü, münafık.

fazilet: 1. Olgunluk, erdemlilik, üstünlük, değer, kıymet. 2. İffet, namus, güzel ahlak. 3. İnsanın doğuştan sahip olduğu ve sonradan çalışma yoluyla geliştirip zenginleştirdiği güzel nitelikler.

fedakâr: Her türlü zahmetlere göğüs gererek sebat eden, özverili kimse.

fetva: İslam hukuku ile ilgili bir sorunun dinî hukuk kurallarına göre çözümünü açıklayan, şeyhülislam veya müftü tarafından verilebilen belge.

fıtrat: 1. Yokken var etme, yaratma. 2. İnsanın yaratılıştan sahip olduğu fiziki özellikler. 3. İnsanın doğuştan sahip olduğu ahlak, huy, karakter, tabiat. 4. Allah'ın, tüm varlıkları kendi varlığını ve birliğini tanıyabilme gücü ve yeteneği ile yaratması, Haniflik, tevhit ve İslam inancı.

fitne: 1. İmtihan, deneme, sınama. 2. Bozgunculuk, karışıklık, kargaşa, geçimsizlik, genel güvenliği bozma.

furkan: 1. Hak ile batılı birbirinden ayıran. 2. İyi ile kötüyü, doğru ile yanlışı fark edip ayıran.

fücur: 1. İsyan, günah, günahları açıktan işleme. 2. Küfür, inkâr. 3. Dince çirkin sayılan davranışlar, ahlaksızlık, edepsizlik. 4. Yalan, söz ve davranışların farklı olması.

füru: Dallar, kollar, ayrıntılar.

G-H

günah: Dinî bakımdan suç sayılan iş veya davranış, vebal.

hadesten taharet: Kişinin manevi kirlilik durumundan temizlenmesi.

hadis: Hz. Muhammed'in söz ve davranışları. Bu söz ve davranışları inceleyen bilim.

haham: Yahudi din adamı.

halis: Saf, katışıksız, arı.

halvet: 1. Dinen evlenmelerinde bir sakınca olmayan bir erkekle bir kadının bir yerde üçüncü bir şahıs olmadan baş başa kalmaları. 2. Nikâh yapıldıktan sonra ve zifaftan önce kadın ve erkeğin baş başa kalmaları. 3. Tasavvuf yoluna giren birinin zihnini ve duygularını dağınıklıktan koruyabilmesi ve günahlardan uzak kalabilmesi için belirli bir süre mürşidin denetiminde tenha bir yerde yalnız başına kalıp, kendisini bütün varlığıyla Allah'a vermesi.

hamd: Allah'a şükretmek.

hane-i saadet: Hz. Peygamber'in (s.a.v) evi.

hanif: 1. Doğruya ve hakka bağlanan, gerçeğe dönen. 2. Müslüman, muvahhit, Allah'ı birleyen, tevhit ehli. 3. Temiz, gusül abdesti alan, cünüplükten yıkanan.

haram: Din kurallarına aykırı olan, dinî bakımdan yasak olan, helal karşıtı.

hasenat: İyilik ve güzellikler, sürekli ve kalıcı hayır işleri.

haslet:1. İnsanın yaratılışından gelen özellikler. 2. Huy, Ahlak. Yaratılıştan olan tabiat.

hayâ: 1. Utanma, sıkılma duygusu, edep, ar. 2. Kişinin, Allah'a olan içten sevgi ve saygısından dolayı kötü, çirkin, ahlak dışı ve günah olan davranışlardan rahatsız olup onlardan kaçınması.

hayız: Kadınların ay hâli, âdet görmesi, aybaşı.

helal: 1. Dinin kurallarına aykırı olmayan, dinî bakımdan yasaklanmamış olan, haram karşıtı. 2. Kurallara, geleneklere uygun.

heva: 1. Arzu, istek, meyletme. 2. Kişinin, dinini dikkate almaksızın arzuladığı şeylere yöneltmesi. 3. Kişinin, akıl ve dince kötü görülen şeylere karşı eğilimi.

hırs: Sonu gelmeyen istek, aşırı tutku.

hibe: 1. Bağış, bağışlama, bir şeyi karşılıksız verme. 2. Hediye, sadaka.

hidayet: Doğru yol, hak olan Müslümanlık.

hile: Birini aldatmak, yanıltmak için yapılan düzen, dolap, oyun, desise, entrika.

hilm: 1. Yumuşak huylu, kibar, efendi, ağırbaşlı ve akıllı olma, uygarca davranma. 2. Gücü kuvveti yerinde olan birinin öfke anında haklı olduğu halde karşısındakini cezalandırmak yerine onu bağışlayıp affetmesi.

huşu: 1. İtaat etme, boyun eğme, tevazu gösterme, alçak gönüllü olma. 2. Mutlak bir teslimiyetle Allah'ın isteklerini yerine getirme. 3. Allah'a duyulan saygının bir gereği olarak başta namaz olmak üzere ibadetlerin yerine getirilmesi sırasında kulun sükûnet ve vakar içinde bulunması yolu.

hüda: Tanrı. "Canı, cananı, bütün varımı alsın da Hûda / Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda" M. A. Ersoy

İ

ibret: 1. Kötü bir olaydan alınması gereken ders, uyarıcı sonuç. 2. Halk ağzında çirkin, kötü, acayip.

icabet: 1. Çağrıya olumlu karşılık verme. 2. Allah'ın kendisine yapılan dualara karşılık vermesi. 3. Bir anlaşmada tarafların anlaşma şartlarını kabul etmeleri.

icma: Hz. Peygamberin vefatından sonra aynı dönemde yaşayan müçtehitlerin dinî bir konunun hükmü hakkında görüş birliği içinde olmalarıdır.

içtihat: 1. Çaba gösterme, bir işi yapmak için olanca gayreti harcama, güç ve imkânı sarf etme, zahmet çekme, ısrarlı olma. 2. Dini konularda kıyas yoluyla yeni sonuçlar elde etme, hüküm çıkarma, istinbat.

idrak: Anlama yeteneği, anlayış, akıl erdirme.

iffet: 1. Haramdan uzak durma, kötü söz ve işlerden kaçınma. 2. Yeme, içme ve diğer bedeni hazlar konusunda ölçülü olma, aşırı istekleri bastırıp dinin ve aklın buyruğu altına sokmak suretiyle kazanılan erdem.

ifrat: Herhangi bir konuda çok ileri gitme, ölçüyü aşma, aşırı davranma, taşkınlık, tefrit karşıtı.

ihlâs: 1. İbadetlerdeki içtenlik. 2. Tutum ve davranışlarda sadece Allah'ın hoşnutluğunu gözetme, sözün öze uyması.

ihram: Hacıların örtündükleri dikişsiz bürgü.

ihsan: 1. İyilik etme, iyi davranma. 2. Bağışlama, bağışta bulunma. 3. Bağışlanan şey, kayra, lütuf, inayet, atıfet.

ihtilaf: Ayrılık, anlaşmazlık, aykırılık, uyuşmazlık.

ihtiras: 1. Aşırı, güçlü istek. 2. Tutku.

ihtisas: Bir konuda özel eğitim görmek, uzmanlaşma.

ihtiva etmek: İçine almak, içinde bulundurmak, içermek, kapsamak.

ikrar: 1. Kabul etme, doğrulama, onaylama, itiraf etme. 2. Allah'ın varlığına ve birliğine iman eden bir kimsenin Müslüman muamelesi görebilmesi için inanmış olduğu değerleri sözlü veya fiili olarak dışa yansıtması.

iktida: 1. Uyma, tabi olma, birinin peşine düşme. 2. Örnek alma. 3. Cemaatle kılınan namazda imama uyma.

ilmihâl: İslam dininin kurallarını öğretmek için yazılmış kitap.

îma: 1. Dolaylı olarak anlatma, üstü kapalı olarak belirtme. 2. Açıkça belirtilmeyen, dolaylı olarak anlatılan şey.

infak: 1. Nafaka verme, besleme, geçindirme. 2. Dinî bir terim olarak, Allah'ın hoşnutluğunu kazanma amacıyla kişinin kendi servetinden harcamada bulunması, ihtiyaç sahiplerine ayni ve nakdi yardım etmesi demektir.

irade: Bir şeyi yapıp yapmamaya karar verme gücü, istenç.

isâr: 1.Bir şeyi veya bir kimseyi diğerine üstün tutma, tercih etme. 2. Diğerkamlık, özgecilik.

istiğfar: Allah'tan suçlarının bağışlanmasını dileme.

istihsan: Kişinin bir şeyi iyi ve güzel bulması, özel bir gerekçe nedeniyle açık kıyas ya da genel kuralın aksine bir çözümü tercih etmektir.

istinbat: Müçtehidin, İslam'ın temel kaynaklarından hüküm çıkarması.

istisna: Bir kimse veya bir şeyi benzerlerinden ayrı tutma.

istishab: Daha önce varlığı bilinen bir durumun aksine delil bulunmadıkça varlığını koruduğuna hükmetmek demektir.

istişare: 1. Danışma. 2. Danışmak işi, müşavere, istişare, müzakere, meşveret. 3. Dinden dönme, Hak dinden ayrılma. 4. Bir Müslümanın İslam dinin terk etmesi.

istihare: 1. Hayırlı olanı isteme. 2. Yapılması düşünülen bir işin Allah katında hayırlı olan şekliyle gerçekleşmesini isteme. 3. İnsanın yapmak istediği bir şeyin kendisi hakkında hayırlı olup olmadığını anlamak için olaylara vakıf olan uzman kişilerle yapılan istişare ve fikir alışverişi.

istismar: İyi niyeti kötüye kullanma.

ittiba: Tabi olma, izinden gitme, Allah'ın ve Rasûlullah'ın (s.a.v) emirlerine uyma.

itidal: Orta olma, aşırı olmama hâli, ölçülülük.

itikâf: Ramazan ayının son on gününde Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak üzere dünya işlerinden ilgiyi kesip camiye kapanarak ibadet etme.

izale: Yok etme, giderme.

K-L

kâbe: 1. Mekke'de bulunan, Müslümanlarca ziyaret ve tavaf edilen kutsal yer. 2. Mescid-i Haram'ın ortasında bulunan Müslümanların kıblesi olan yeryüzündeki ilk mescit.

kâfir: 1. Hakk'ı tanımayan, bilmeyen. 2. Allah'ın varlığına ve birliğine inanmayan.

kamu yararı: Devletin gereksinimlerine cevap veren ve bu ihtiyaçları karşılayan, topluma yarar sağlayan değerler bütünü, menafiiumumiye.

kavim: Aralarında töre, dil ve kültür ortaklığı bulunan, boy ve soy bakımından da birbirine bağlı insan topluluğu, budun.

kaza: 1. Hükmetme, karara bağlama, emretme yargı. 2. Zamanında yerine getirilmemiş olan dinî görevlerin sonradan yerine getirilmesi.

keder: Üzüntü, tasa.

kefaret: Bir günahı Allah'a bağışlatmak umuduyla verilen sadaka veya tutulan oruç.

kefen: Ölünün gömülmeden önce sarıldığı beyaz bez, yakasız gömlek, yakasız mintan.

kerîme: Kız evlat.

kıble: Başta namaz olmak üzere bazı ibadetleri yaparken yönelinen taraf, Kâbe.

kıyas: Hakkında açık hüküm bulunmayan bir meselenin hükmünü, aralarındaki ortak özellik ve benzerliğe dayanarak Kur'an-ı Kerim veya sünnette hükmü belirtilen bir meseleye göre belirleme.

literatür: Edebiyat.

lohusa: Yeni doğum yapmış kadın.

M-N

mahrem: 1. Saygıya ve gizlenmeye değer şey. 2. Herkesin bilmesi gerekmeyen şey.

mahlûkat: Yaratılmış şeyler, canlılar**.**

malayani: 1. Anlamsız, yararsız söz ve iş, insan için arzu edilmeye değmez boş şey, abes. 2. Konuşan kişiye veya dinleyenlere, gerek bu dünyada gerekse ahirette herhangi bir yararı dokunmayan gereksiz söz ve davranışlar.

maslahat: 1. İnsanlığın yararına olan şeyler. 2. Önemli iş, mesele.

mecusî: Mecus dininden olan kimse, ateşe tapıcılık.

mekruh: İslam dininde, dinî bakımdan yasaklanmadığı hâlde yapılmaması istenen.

meleke: 1. Tekrarlama sonucu kazanılan yatkınlık, alışkanlık. 2. Yeti.

merhamet: Bir kimsenin veya bir başka canlının karşılaştığı kötü durumdan duyulan üzüntü, acıma.

mesalih-i mürsele: Menfaat, yarar ve elverişlilik, yararın sağlanması ve zararın ortadan kaldırılmasıdır.

mest: Üzerine mesh edilebilen, kısa konçlu, hafif ve yumuşak bir tür ayakkabı.

metodoloji: 1. Yöntem bilimi. 2. Özellikle felsefe ve bilim alanında yöntem araştırmak ve yeni yöntemler yaratmak için ilkeler geliştiren bilim.

meyil: 1. Eğiklik, eğim, akıntı. 2. Eğilim, temayül. 3. İlgi, gönül verme.

mezhep: Bir dinin görüş, yorum ve anlayış ayrılıkları sebebiyle ortaya çıkan kollarından her biri.

mihrap: Cami ve mescitlerde kıble yönünde bulunan ve imamın namaz kıldırırken önünde durduğu genellikle oyuk ve girintili bölümü.

minber: Cami ve mescitlerde imamın üzerinde hutbe okuduğu, basamaklarla çıkılan ve mihrabın sağında bulunan yüksekçe yer.

miras: Birine, ölen bir yakınından kalan mal mülk, para veya servet, kalıt, bırakıt.

misvak: 1. Kuzey Afrika, İran ve Hindistan'da yetişen dikensiz küçük bir ağaç (Salvadora persica). 2. Bu ağacın, ucu dövülüp fırça durumuna getirilen ve diş temizliğinde kullanılan çubuğu.

mizâç: Huy, yaratılış, tabiat, karakter.

mizan: 1. Ölçü aleti, tartı, terazi. 2. Doğru ve yanlışın, hak ve batılın, zulüm ve adaletin, iyilik ve kötülüğün farkını bildiren hüküm. 3. Ahirette insanların günah ve sevaplarının, iyilik ve kötülüklerinin tartılacağı manevi terazi.

model: Örnek olmaya değer kimse veya şey, örnek.

muhaddis: 1. Haber veren, söz nakleden, rivayet eden, ravi, hadis nakleden. 2. Hadislerin sahih olanlarını sahih olmayanlardan ayırt edebilme donanımına sahip, hadis ilminin terimlerini ayrıntılarıyla bilen, kendinden önceki hadis âlimlerinin naklettikleri hadislere vakıf olan hadis âlimi.

muhalif: Bir tutuma, bir görüşe, bir davranışa karşı olan, aykırı olan kimse.

muhteris: Hırslı kimse.

mukabele: Hafızların cami ve mescitlerde cemaate dönerek Kur'an-ı Kerim okurken cemaatin de mushafları açarak takip etmeleri şeklinde gerçekleşen bir okuma biçimi.

mü'min: 1. İman etmiş, İslam dinine inanmış. 2. Allah'ın varlığına ve birliğine iman eden kimse.

mümeyyiz: İyiyi, kötüyü, doğru ve yanlışı ayıran, seçen.

münakehat: Fıkhın aile hukukunu konu edinen bölümü.

musannef: Hz. Peygamber, sahabe ve tabiinden rivayet edilen ve hüküm bildiren hadislerin toplandığı eserler.

müstehap: Dinen emredilmediği hâlde yapıldığında sevap kazandıran davranış.

müşfik: Şefkatli, merhametli,acıyan.

mütevazi: Alçak gönüllü.

muvaffak: Başarılı olma.

muteber: Saygın, itibarı olan, hatırı sayılır, sözü geçer.

mütevatir: Arkası kesilmeden birbirini izleyen, birbiri ardına gelen, toplumdan topluma kesintisiz olarak aktarılan, nakledilen.

mütevatir hadis: Sahabeden itibaren her devirde yalan üzerinde birleşmeleri mümkün olmayan topluluklar tarafından rivayet edilen hadis, haber.

müzakere: Bir konuyla ilgili görüş alışverişi, danışma.

nafile: 1. Fazlalık, fazladan yapılan iş, tatavvu. 2. Farz ve vacip dışında sevap kazanmak amacıyla yapılan ve Hz. Peygamber'in (s.a.v.) de yapmış olduğu ibadetler ve davranışlar.

nâkıs: Noksan, eksik, tam olmayan.

namazgâh: Açıkta namaz kılmak üzere hazırlanmış olan ve kıble yönünde Kâbe'yi göstermek için dikili taş bulunan geniş alan, musalla.

nass: 1. Anlaşılması konusunda yoruma ihtiyacı olmayan, anlamı açık, ihtimalden uzak, tek bir anlama işaret eden söz. 2. Kur'an-ı Kerim ve hadislerde bir konu hakkındaki açık hüküm ve bunu gösteren sözler.

nasuh: Yürekten yapılan tevbe.

necasetten taharet: Maddi pisliklerden arınma ve temizlenme.

necdet: Kahramanlık, yiğitlik, efelik.

nefs: Öz varlık, kişilik, ruh.

nezih: Güzel ahlaklı.

nisap: Zekât ve fıtır sadakası verebilmek, kurban kesebilmek ve diğer bazı mali ibadetleri yerine getirebilmek için Allah ve Rasulü tarafından belirlenen dinen mali yeterlilik ve zenginlik ölçüsü.

nübüvvet: 1. Peygamberlik, nebilik, elçilik, risalet. 2. Allah'ın gönderdiği vahiyleri, emir ve yasakları alıp insanlara dinin gereklerini duyurma; söz, tutum ve davranışlarıyla açıklama makamı olan peygamberlik.

Ö-P-R

öğüt: Bir kimseye yapması veya yapmaması gereken şeyler için söylenen söz, nasihat.

örf: Yasalarla belirlenmemiş olan, halkın kendiliğinden uyduğu gelenek, âdet.

peyderpey: Azar azar, bölüm bölüm, yavaş yavaş.

rahmet: 1. Birinin suçunu bağışlama, merhamet etme. 2. Halk ağzında yağmur.

refik: Arkadaş, dost.

rey: 1. Görüş, inanç, akıl, düşünce. 2. Kur'an-ı Kerim ve sünnetin açıkça çözüme kavuşturmadığı meseleleri ayet ve hadislerin ışığında karara bağlamak ve bir çözüm bulmak için takip edilen yol, bu konularda görüş belirtme.

rezilet: Kötülük, aşağılık, kötü ahlaki özellikler.

rıfk: Bir Müslüman'da olması gereke incelik, naziklik, yumuşak huyluluk ve kibarlık gibi ahlaki özellikler.

rıza: Hoşnutluk, memnunluk.

riayet: Sayma, saygı, ağırlama, itibar etme.

riba: 1. Faiz. 2. Hizmet ve emek karşılığı olmaksızın paranın kullanılmasına karşılık olarak elde edilen dinen uygun görülmeyen kazanç.

rivayet: Bir olay, bir haber veya sözü nakletme.

riya: 1. Gösteriş, iki yüzlülük, sahtekârlık, özü sözü bir olmama. 2. İnsanlar arasında şöhret, çıkar sağlama veya manevi bir konum elde etme amacıyla gösteriş için ibadet veya iş yapma.

riyakâr: 1. Gösteriş yapan, ikiyüzlü, sahtekâr, özü sözü bir olmayan. 2. Allah rızası için yapılması gereken ibadet ve davranışları başkalarının takdirini kazanıp onlara beğendirmek arzusuyla yapan, samimiyetsiz kişi.

S-Ş

sahabe: Hz. Muhammed'i görmüş ve onun sohbetinde bulunmuş Müslümanlar, Hz. Muhammed'in arkadaşları.

sadâkat: Dostluk, vefalılık, içten bağlılık, doğruluk, yürek doğruluğu.

sahâvet: Cömertlik, el açıklığı.

salih amel: İyi, güzel, faydalı, sevaba ve Allah'ın rızasına sebep olacak, haram sınırına girmeksizin kişinin iman, iyi bir niyet ve ihlâs ile yapmış olduğu davranışlar.

salavat: Hz. Muhammed'e saygı bildirmek için okunan dua.

sarnıç: Yağmur suyu biriktirmeye yarayan yer altı su deposu.

sebil: 1. Kutsal günlerde karşılık beklemeden hayır için dağıtılan içme suyu. 2. Genellikle camilere bitişik özel bir biçimde yapılmış, karşılık beklemeden hayır için içme suyu dağıtılan taş yapı, sebilhane.

sedd-i zerai: Kötülüğe götüren yolun kapatılması.

sefahat: 1. Zevk ve eğlenceye aşırı derecede düşkünlük. 2. Har vurup harman savurma.

selef: Bir görevde kendinden önceki kimse.

selef-i salihin: 1. Hz. Peygamber (s.a.v.) dönemi ve ondan sonraki üç asırda yaşamış olan İslam büyükleri, âlimler, değerli insanlar. 2. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) döneminden itibaren sahabe, tabiin ve tebei tabiinden olan Müslümanlar.

senâ: Övme, medh.

sevap: Hayırlı bir davranış karşısında Allah tarafından verileceğine inanılan ödül.

sıddık: 1. Hiçbir zaman yalan söylemeyen ve yerine getiremeyeceği sözü vermeyen, sözünde duran, çok dürüst. 2. Hakkı ve gerçeği tereddütsüz kabullenen, gerçeklere içtenlikle inanan.

sıdk: 1. Doğruluk, doğru sözlülük, samimi davranış, içtenlik. 2. Öz ile sözün, söz ile davranışların birbirine uyması, kişinin olduğu gibi görünüp göründüğü gibi olması durumu.

sırat köprüsü: İslam inancına göre mahşer günü üstünden geçilecek olan köprü.

sünnet: Hz. Muhammed'in Müslümanlarca uyulması gerekli sayılan davranışları ve herhangi bir konuda söylemiş olduğu söz.

şadırvan: Genellikle cami avlularında bulunan, çevresindeki musluklardan ve ortasındaki fıskiyeden su akan, üzeri kubbeli veya açık havuz.

şari: 1. Kanun koyucu, din gönderen, haram ve helali belirleyen. 2. "Din ve ilahî yasalar gönderen; ibadetlerin şeklini, niteliklerini ve vaktini belirleyen." anlamında Allah. 3. "Kur'an-ı Kerim'in hükümlerini açıklayan, tebliğ eden ve hüküm olmayan konularda Allah'ın izni ve denetimi ile hüküm koyan." anlamında Hz. Muhammed.

şecâat: Yiğitlik, yüreklilik.

şerefe: 1. Balkon, loca, kale burcundaki girintili çıkıntılı siper. 2. Minarede gövdeyi çepeçevre dolaşan ve kenarları korkuluklu, müezzinin ezan okuması için yapılmış yer.

şer'i: 1. Şeriatla ilgili ve şeriata uygun olan. 2. Söz ve davranış olarak uygun olan, dinin onayladığı. 3. İslamiyetin temel kurallarına uygun olan.

şiâr: Alamet, işaret, iz.

şirk: Allah'a ortak koşma, O'ndan başka bir İlah bulunduğuna inanma.

T

tabut: Ölünün içine konulduğu sandık biçiminde araç, sal.

tadil: Bir hadis ravisinin naklettiği hadislerin geçerli kabul edilebilmesi için o ravinin, Kur'an-ı Kerim ve sünnetin buyruklarına uygun davrandığının, şahsiyetini zedeleyici söz ve davranışlardan uzak durduğunun, naklettiği hadisleri olduğu gibi aktarıp birbirine karıştırmadığının belirlenmesi, ortaya konması.

taharet: Temizlik, temiz olma, temizlenme.

tahric: Bir hadisi isnadıyla birlikte bir kitapta nakletmek.

taklit: 1. Belli bir örneğe benzemeye veya benzetmeye çalışma. 2. Birinin davranışlarını, konuşmasını tekrarlayarak eğlenme. 3. Benzetilerek yapılmış şey.

takvâ: Allah'tan korkma, Allah korkusuyla dinin yasak ettiği şeylerden kacınma.

tâlim: 1. Öğrenme, öğretme, okutma, ders verme 2. Egzersiz.

tamahkâr: Aç gözlü, cimri.

tarîk: Bir hadisi, Hz. Peygamberden itibaren bize kadar ulaştıran yol.

tasadduk: Sadaka verme.

teamül: Bir yerde öteden beri olagelen davranış.

tebliğ: 1. Ulaştırma, bildirme, açıklama. 2. Peygamberlerin Allah'ın kendilerine indirmiş olduğu vahiyleri insanlara eksiksiz olarak bildirmesidir.

tecessüs: Dikkatle araştırma, gözlemleme, casusluk yapma.

tecezzi: Kısımlara ayrılma, bölünme.

tedebbür: Bir konu üzerinde derin düşünme.

te'dib: Terbiye etme.

teennî: Yavaş gitme, yavaş hareket etme.

tefrit: Tersine aşırılık, ortalamanın çok altında kalma.

tefekkür: **1.** Düşünme, derin düşünme, fikir yürüt-

me, kavramaya çalışma, kafa yorma. 2. Var olan bir şeyin manasını anlamaya çalışma ve eşyanın bilgisini zihinde toplayabilmek için aklın hareket hâlinde olması, derin derin düşünmesi.

teheccüd: İnsanlar uyurken kalkıp kılınan nafile namaz.

tehevvür: Öfkelenme, köpürme.

tekebbür: 1. Kibirlenme, büyüklenme, böbürlenme, kendini üstün görme. 2. Kişinin, kendisini yaratan Allah'ı ve yaratılış amacını unutarak daha çok maddi olan şeyleri öne çıkarmak suretiyle kendini üstün görüp ibadet yapmaktan yüz çevirmesi ve başkalarını da küçük görmesi.

teknoloji: Bir sanayi dalı ile ilgili yapım yöntemlerini, kullanılan araç, gereç ve aletleri kapsayan bilgi.

telafi: Kötü bir etkiyi veya sonucu başka bir etki ile yok etme, karşılama, yerine koyma.

teravih: Ramazan ayı boyunca, yatsı namazından sonra kılınan namaz, teravih namazı.

terbiye: Eğitim, görgü.

teskin etmek: Acı, öfke, heyecan vb. duyguları yatıştırmak, dindirmek.

teslimiyet: Teslim olma, boyun eğme.

tevekkül: Allah'a teslim olmak, güvenmek, dayanmak, bağlanmak ve sığınmak anlamlarına gelmektedir.

tövbe: İşlediği bir günah veya suçtan pişman olarak bir daha yapmamaya karar verme.

tezekkür: Bir olay üzerinde konuşma.

tezellül: Aşağılanma, hor ve hakir görülme.

U-Ü-V-Z

ucub: 1. Kendini beğenme, üstün görme, şımarma. 2. Başkalarının yaratılış biçimini, fikrini, davranışlarını ve düşüncelerini sebepsiz yere beğenmeyip onları küçük görme, yalnızca kendini beğenme.

ukubat: 1. Cezalar. 2. Günahkârlara ahirette verilecek olan ilahî cezalar.

ulvi: Yüce.

ülfet: 1. Alışma, kaynaşma. 2. Görüşme, konuşma. 3. Ahbaplık, dostluk.

ümmî: Okuma yazma bilmeyen.

ümmül-müminin: Kur'an-ı Kerim'e göre bütün müminlerin anneleri kabul edilen Hz. Muhammed'in (s.a.v.) eşleri.

üsve: Örnek.

vakar: Ağırbaşlılık, heybet, ciddiyet. Onur, haysiyet, izzet ve şeref.

vakıf: Bir malın mülkiyeti, vakfeden kişide kalmak üzere yararlanma hakkını insanların hizmetine sunma.

vasıf: Vasfeden, bildiren, öven.

vasiyet: Bir kimsenin ölümünden sonra yapılmasını istediği şey.

vehm: 1. Kuruntu, yersiz korku. 2. Şüphe, tereddüt.

vekil: Birinin, işini görmesi için kendi yerine bıraktığı veya yetki verdiği kimse.

vesile: 1. Kendisiyle herhangi bir amaca ulaşılan ve yakınlık sağlanan şey, araç, vasıta. 2. İnsanı Allah'a yakınlaştıran ve onun Allah katında güzel bir konum edinmesini sağlayan dosdoğru inanç, ibadet, ahlak, ilim ve Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sünneti.

vesvese: 1. Yanlış ve yersiz düşünce, evham. 2. Bir konuyla ilgili kötü ihtimalleri akla getirip tasalanma. 3. Olmayacak bir şeyin olacağını sanma.

vürud sebebi: Bir hadisin söyleniş sebebi.

zahid: Dinin yasaklarından uzak durup emirlerini yerine getiren kişi.

zan: 1. Şüphe, tereddüt, şek, sanma, sanı. 2. Doğruluğu ya da yanlışlığı kesin olarak kanıtlanmayan şey.

zekât: Müslümanlıkta, zenginlerin sahip olduğu mal ve paranın kırkta birinin dağıtılmasını öngören İslam'ın beş şartından biri.

zemzem: Kâbe yakınında bulunan bir kuyudan çıkan su.

zarif: Tavır ve davranışları beğenilen.

zillet: Hor görülme, alçalma.

ziynet: İyi, güzel, yakışıklı, bezek, sus, güzel olmak.

KAYNAKÇA

ABDÜLBÂKÎ, Muhammed Fuad, **el-Mu‘cemu’l-Müfehres li Elfâzı’l-Kur’an**, Beyrut, 1945.

ABDURREZZAK b. Hemmam, **Mûsânnef,** I-XI, Beyrut, 1970.

ACLÛNÎ, İsmâil bin Muhammed, **Keşfü’l-Hafâ**, I-II, Beyrut, 2000.

AHMED b. Hanbel, **el-Müsned**, I-VI, İstanbul 1992.

ALİ EL-MÜTTAKİ, Alauddin Ali b. Abdülmelik, **Kenzü’l-ummâl fi Süneni’l-Akvâl ve’l-Ef’âl**, IX-VI, Beyrut 1985.

BEYHAKÎ, Ebû Bekir Ahmed bin el-Hüseyn, **es-Sünenü’l-Kübrâ**, I-X, Dâru’l-fikr, Şuabu’l-îmân, I-IX, Beyrut, 1990.

BEYZAVÎ, Ebû Saîd Nasırüddin Abdullah b. Ömer, **Envaru’t-Tenzil**, Şirket-i Sahafiye-i Osmaniye, İstanbul,1886.

BUHARÎ, Ebû Abdillâh Muhammed bin İsmâil, **el-Câmiu’s-Sahîh**, I-VIII, İstanbul, 1992.

BURSEVÎ, İsmail Hakkı, **Ruhu’l-Beyan Tefsiri**, Erkam Yay, İstanbul, 2011.

CERRAHOĞLU, İsmail, **Tefsir Tarihi**, Fecr Yayınevi, İstanbul,1996.

CERRAHOĞLU, İsmail, **Tefsir Usulü**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1971.

ÇELİK, Ömer, **Hakk’ın Daveti Kur’an-ı Kerim Meal ve Tefsiri**, İstanbul, 2013.

ÇELİK, Ömer, **Tefsir Usulü ve Tarihi**, İstanbul, 2012.

ÇİÇEK, Halil, **Kur’an Nasıl Bir Kitaptır**, İstanbul, 2007.

DÂREKUTNÎ, Ebu’l-Hasen Ali bin Ömer, **Sünen**, IIV, Beyrut 1986.

DÂRİMÎ, Ebû Muhammed Abdullâh bin Abdirrahman, **Sünenü’d-Dârimî**, I-II, İstanbul 1992.

DEYLEMÎ, Ebû Şücâ’ Şîrûye bin Şehridâr, **el-Firdevs bi-Me’sûri’l-Hitâb**, Beyrut, 1986.

DİNİ TERİMLER SÖZLÜĞÜ, MEB, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, Ankara, 2009.

EBÛ DAVÛD, Süleyman bin Eş’as es-Sicistânî, **Sünenü Ebî Dâvud**, I-V, İstanbul 1992.

EBU HAYYÂN, Abdullah Muhammed b. Yûsuf b. Ali b. Yûsuf, **el-Bahru’l-Muhît**, I-VIII, Beyrut, 1990.

EBÛ NUAYM, Ahmed bin Abdillah, **Hilyetü’l-Evliyâ**, I-X, Beyrut 1967.

ELMALILI, Muhammed Hamdi Yazır, **Hak Dini Kur’ân Dili**, I-IX, Sâd. Komisyon, İstanbul 1992.

GAZZALİ, **İhyau Ulumi’d-Din**, Çev. Ahmet Serdaroğlu, Bedir Yayınevi, İstanbul, 1974.

HÂKİM en-Nisâbûrî, **el-Müstedrek ‘ale’s-Sahîhayn**, I-IV, Beyrut 1990.

HALEBÎ, Ebü’l-Ferec Ali bin İbrâhîm, **İnsânu’l-Uyûn**, I-III, Mısır 1964.

HEYSEMÎ, Hâfız Nûreddîn Ali bin Ebî Bekir, **Mecmau’z-Zevâid ve Menbau’l-Fevâid**, I-X, Beyrut 1988.

İBN ABDİLBER, Ebû Ömer Yûsuf bin Abdullâh bin Muhammed, **el-İstîâb fî Mârifeti’l-Ashâb**, I-IV, Kâhire, 1940.

İbn Cüzeyy, **et-Teshîl li Ulumi’t-Tenzil**, Dâru’l-kütübi’l-hâdise, Kahire, 1973.

İBN HIBBAN, Ebû Hâtim el-Bustî, **Sahîhu İbn Hibbân,** I-XVIII, Beyrut, 1993.

İBN HİŞÂM, Ebû Muhammed Abdülmelik bin Hişam, **es-Sîretü’n-Nebeviyye**, Beyrut 1937.

İBN İSHÂK, Muhammed bin İshâk bin Yesâr, **Sîretü İbn İshâk** (Kitâbü’l-Mübtedei ve’l-Meb’asi ve’l-Meğâzî), Konya 1981.

İBN KESÎR, İsmâ’îl ‘İmâdü’d-Dîn b. Ömer Ebu’l-Fidâ, **Tefsîru’l-Kur’âni’l-Azîm**, I-VIII, İstanbul, 1984.

... el-Bidâye ve’n-Nihâye, I-XV, Kâhire, 1993.

İBN MÂCE, Ebû Abdillâh Muhammed bin Yezid el-Kazvinî, **Sünenü İbn Mâce**, I-II, İstanbul, 1992.

İMAM MÂLİK b. Enes, **Muvatta’**, I-II, İstanbul, 1992.

İBN SA’D, **et-Tabakâtu’l-Kübra**, Daru’s-Sadr, Beyrut, 1985.

İslam Ansiklopedisi, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1988- 2015.

İslam Ansiklopedisi, Şamil Yayınları, İstanbul, 1990.

KARAGÖZ, İsmail**, Esma-i Hüsna**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 2010.

KÂSÎMÎ, Muhammed Cemaluddîn, **Mehâsinü’t-Te’vîl**, (Tahric ve ta‘lîk: Muhammed Fuad Abdülbâkî), I-XVII, Mısır, 1336/1957.

KETTÂNÎ, Muhammed Abdü’l-Hayy, **Nizamü’l-Hukûmeti’n-Nebeviyye (et-Terâtibü’l-idâriyye)**, Beyrut 1996.

Kur’an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali, Komisyon, Türkiye Diyanet Vakfı Yay. Ankara 2006.

Kur’an Yolu: Türkçe Meal ve Tefsir, (Heyet), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2006.

KURTUBÎ, Ebu Abdillah Muhammed b. Ahmed, **el-Câmî li Ahkâmi’l-Kur’an**, Çev. M. Beşir Eryarsoy, İstanbul, 1997.

KUTUB, Seyyid, **Fi Zilali’l-Kur’an**, Beyan Yay. İstanbul.

MENNÂ’U’L-KATTÂN, **Mebâhis fî Ulûmi’l-Kur’ân**, Beyrut, 1987.

MEVDÛDÎ, Ebu'l-A'lâ, **Tefhîmü'l-Kur'ân** (Terc. Muhammed Han Kayanî, Yûsuf Karaca ve Arkadaşları), I-VII, İnsân Yayınları, İstanbul, 1986.

MÜNÂVÎ, Muhammed Abdürraûf, **Feyzü'l-Kadîr Şerhu'l-Câmii's-Sağîr**, I- VI, Beyrut 1994.

Murat Sülün, **Kur'an Kılavuzu**, İstanbul, 2014.

MÜSLİM, Ebû'l-Hüseyin bin Haccâc el-Kuşeyrî, **el-Câmiu's-Sahîh** (thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî), I-III, İstanbul, 1992.

NESÂÎ, Ebû Abdirrahmân Ahmed bin Şuayb, **Sünenü'n-Nesâî**, I-VIII, İstanbul 1992.

RÂĞIB el-ISFEHÂNÎ, Ebu'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed, **el-Müfredât fî Garîbi'l-Kur'an**, Beyrut, ts.

RÂZÎ, Fahruddin Ebu Abdillah Muhammed b. Ömer b. el-Hüseyn, **Mefâtîhu'l-Gayb**, Çev. Komisyon, Ankara, 1998.

SABUNÎ, Muhammed Ali, **Safvetu't-Tefâsir**, (Çev: Sadreddin Gümüş ve arkadaşları), İstanbul, 2003.

SUYÛTÎ, Celaleddin Abdurrahman b. Ebîbekr, **el-Câmiu's-Sağîr**, Mısır 1306.

TABERÂNÎ, el-Hâfız Ebu'l-Kâsım Süleyman bin Ahmed, **el-Mu'cemu'l-Kebîr**, I-XXV, 1983.

TABERÎ, Ebu Ca'fer Muhammed b. Cerîr, **Câmi'u'l-Beyân fî Tefsîri'l-Kur'ân**, 3. Baskı, I-XXX, Beyrut 1995.

Tefsir Tarihi ve Usulü, Komisyon, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2010.

TİRMİZÎ, Ebû İsâ, Muhammed bin İsâ, **Sünenü't-Tirmizî**, I-V, İstanbul 1992.

VÂHİDÎ, İmâm Ebu'l-Hasen Ali bin Ahmed, **Esbâbü Nüzûli'l-Kur'ân**, thk: Kemâl Besyûnî Zağlûl, Beyrut 1990.

VAKIDÎ, Ebû Abdillâh Muhammed bin Ömer, **Megâzî**, I-III, Beyrut, 1989; Mısır 1948.

Vehbe Zuhayli, **Tefsiru'l-Münir**, İstanbul, 2007.

YILDIRIM, Celal, **İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri**, Anadolu Yayınları, İstanbul, 1986.

ZERKÂNÎ, Muhammed Abdülazim, **Menâhilü'l-İrfân fî Ulûmi'l-Kur'an**, Halep, 1995.

ÜNİTE 1

B. Çoktan seçmeli

1. D
2. E
3. E
4. E
5. E
6. E

C. Boşluk doldurma

1. tevâtüren
2. hareket tarzlarını
3. Arap'a mensup
4. ibadet
5. Evrensel

ÜNİTE 2

B. Çoktan seçmeli

1. C
2. D
3. E

C. Boşluk doldurma

1. Allah'ın ateşi
2. çoklukla
3. kenûdun
4. ölüler
5. Kur'an

ÜNİTE 3

B. Çoktan seçmeli

1. E
2. C
3. A
4. A
5. B
6. C
7. E
8. D

C. Boşluk doldurma

1. Hikmet
2. Ağaçlar, Mürekkep
3. Meryem, Babasız
4. Namazı
5. Huşu
6. Kur›an

Ç. Doğru yanlış

1 D
2 Y
3 D
4 D
5 Y
6 D
7 D

ÜNİTE 4

B. Çoktan seçmeli

1. D
2. B
3. E
4. A

C. Boşluk doldurma

1. dirayet
2. İbn Kesîr
3. ahkâm
4. farz-ı kifâye
5. rivayet